

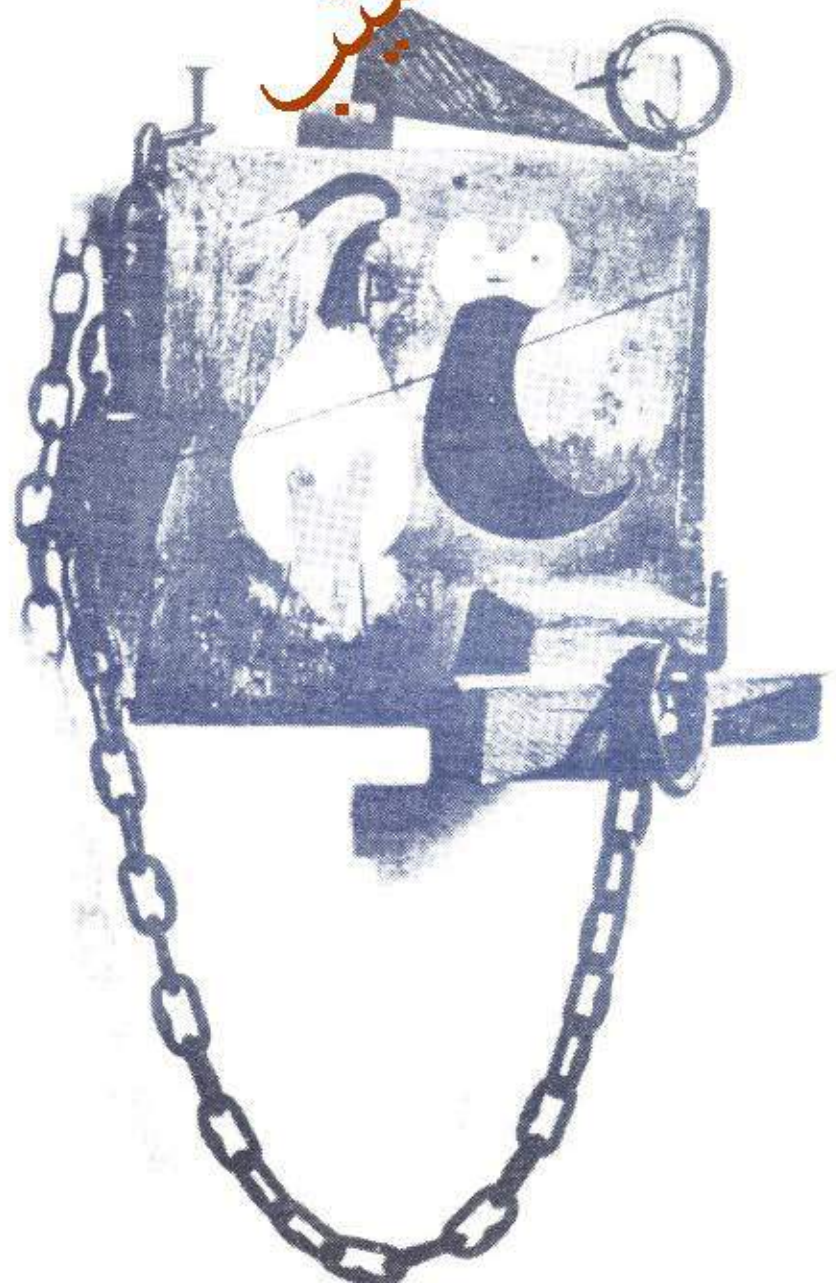
192297

دایوبون

جلد و نامہ

کتاب

گوفاریکی کولتوربی گشیہ

بابه ته گان

- * نامۆبۆون له چیرۆکه گانی حوسین عارفدا (۵) رهفیق سابیر
- * ههفتهیه یهینیک له گهله تۆر بیۆرن سئقیدا (۱۹) ههسه ن نوور
- * تهریقته و بزووتنه وهی نهته وایه تی (۳۳) د. حوسین خهلیقی
- * مافی گهلی کورد له داکوکی نیونه ته وهی
- له دژی جینۆساید (۳۹) مارف عومه گول
- * ههندی به لگه و بۆچوون له سه ره کۆمه لهی ژیکاف (۴۹) نه فراسیا و هه ورامی
- له رووسییه وه کردوویه به کوردی
- * خوتندنه وه یه کی نوئی ۱۴ ی ته ممووزی ۱۹۵۸ ی عیراق (۵۸) نه مجه د شاکه لی
- * پیداجوونه وهی ههندی بیرورای وتاری
- (دیاله کتیکه غه ریزه و عه قل) ده رباره ی مارکسیزم (۶۸) جه لال ده باغ
- * پیلایه چه رخانه دار چیرۆک (۷۴) کاروان عومه کاکه سوور
- * شیتی به رباران چیرۆک (۸۶) نه نوهر محمه د نه حمه ر
- * شه وئ شیعر (۹۱) ریبوار سیوهیلی
- * شه وانی نیو شه مه نده قه ر : له چاوانتام شیعر (۹۳) عه باس بۆسکانی
- * بوون و نه بوون شیعر (۹۴) گۆران قه ره داغی
- * خه و و و پینه شیعر (۹۴) زریان کاکه یی
- * شانۆنامه ی سوالکه ره که یان سه که مر دووه که (۹۵) بیرتۆلد بریتشت
- سه لام عه بدوللایو فاخر حه مدی له ئەلمانیه وه کردوویانه به کوردی
- * بیلیۆگرافیا ی شه ش سه له ی رابوون (۱-۲۱) (۱۰۱) کاکه وه یس

رابـوون

کۆلتاریکی کولتووریستی کشتیه

ژماره (۲۳) ۱۹۹۷

سه ر نووسه ر

رهفیق سابیر

ده ستیه ی نووسه ران

که مال میراوده لی

هاشم کۆچانی

کاروان عه بدوللای

به ریه رسیاری هونه ری

دیلان دهرسیم

RaBûN

Cultural Kurdish Journal
No. 22

Editor in chief

Rafik Sabir

Editorial Board

Kamal Mirawdali
Hashim Kochani
Karwan Abdulla

Technical Editor

Dylan Dersim

Box 25161, 750 25 Uppsala- Sweden.

ژماره ی پۆستکیرۆ: 7 - 9211995

ISSN - 1102 - 4372

تراژیدیای لووت برینه‌کە‌ی دە‌گێرتنە‌وه‌!

کەزالی خدر ئەو ئافرەتە لاومیه‌ کە لە نێوان رانیهو و بۆسکێن دا، جەوت
جە‌لا‌د بە جە‌قۆ لووتی دە‌برن و زبانی ئی ئال دە‌کە‌ن و دێ‌خە‌نە‌ لی‌واری
مردنە‌وه‌»

کەزالی خدر چیرۆکی تراژیدیایه‌که‌ی به‌مجۆره‌ ده‌گێرتنه‌وه‌:

« له‌ گه‌ل مالى خه‌زه‌ورم له‌ يه‌ك خه‌وشه‌داين، سه‌عاتى ٨:٥ ى شه‌و بوو، به‌ سه‌تل
ناوم هه‌لده‌هێنجا. مێرده‌كه‌م و مناله‌كانم له‌ ژووره‌وه‌ بوون. كاره‌كه‌ى خۆم
ته‌واوكردو چوومه‌ ژووره‌وه‌، گوێم له‌ ده‌نگه‌ ده‌نگ بوو، برارته‌كه‌م به‌ هه‌له‌داوان
خۆى كرد به‌ ژوورداو وتى [ده‌تكووتن زوو هه‌لى] منيش بى نه‌وه‌ى بزانه‌ چيه‌
ترسام و به‌ په‌له‌ چوومه‌ مالى باوكم. پاشان زانيم كه‌ چوار براى مێرده‌كه‌م
له‌ گه‌ل دوو ناموزاين، كورتيكى دراوستيمانيان ته‌نگه‌تاو كردووه‌و، قسه‌ى
ئه‌وه‌يان خستۆته‌ پالم كه‌ من له‌ گه‌ل ئه‌و كوره‌ دوستانه‌ تيم هه‌يه‌.

راى براكه‌م وابوو كه‌ پيش ليكۆلینه‌وه‌ ناتوانم خوشكى خۆم بكوژم، به‌لام
ئه‌وان قسه‌يان نه‌ده‌ببست و رۆژانه‌ ده‌هاتنه‌ سه‌ر مالى باوكم و داواى منيان
ده‌کرد. تا واى ليهات له‌ مالى باوكم گواستميانه‌وه‌ بۆ مالى ناسياوى، پاش
ئه‌وه‌ى ئه‌وئيشيان پترانى، شه‌وى ١٦ له‌ سه‌ر ١٧ ى ٣-١٩٩٧ چوار براى
مێرده‌كه‌م و دوو ناموزاو خزميكي ديكه‌يان به‌ دوو ئۆتۆمبيله‌وه‌ هاتنه‌ ئه‌وى،
سوئنديان خوارد كه‌ ئه‌مان وازيان هێناوه‌و، گوتيان ته‌نيا له‌ گه‌ل ئه‌و كورپه‌دا
به‌ره‌و روت ده‌كه‌ينه‌وه‌ پاشان بچۆره‌وه‌ سه‌ر مال و مالى خۆت. له‌ گه‌ليان
سواری ئۆتۆمبيل بووم و برديانم . له‌ رتيگه‌ى نێوان رانیهو و بۆسکێن
دايانبه‌زاندم و [خاليد ره‌سوول] كه‌ براى مێرده‌كه‌مه، چه‌قۆى ده‌ره‌تياو لووتى
بريم، ئه‌و جه‌وت كه‌سه‌ى كه‌ له‌ ئۆتۆمبيله‌كاندا بوون ئه‌مانه‌ بوون: [خاليد
ره‌سوول، محمه‌د ره‌سوول، ئيسماعيل ره‌سوول،] ئه‌مانه‌ براى مێرده‌كه‌م.
[برايم محمه‌د و نحه‌مه‌د خدر] دوو ناموزاى مێرده‌كه‌م، له‌ گه‌ل خزميكياندا
به‌ ناوى [جه‌لال ئيبراهيم].

ئێستا بۆمان ده‌رکه‌وتوو، كه‌ ئه‌م تاوانه‌يان بۆ ئه‌وه‌ نه‌جامداوه‌ كه‌ هه‌ندى
پاره‌يان له‌ مالى ئه‌و كورپه‌ مالى باوكى من ده‌ستكه‌ويت. به‌لام ئه‌وه‌ى جىي
داخه‌ ئه‌و دوو كه‌سه‌ى له‌ تاوانكاران كه‌ گيرابوون به‌ واسيته‌ به‌ربوون.
لێره‌دا داوا له‌ داموده‌زگا به‌رپرسه‌كان ده‌كه‌م، كه‌ به‌رامبه‌ر به‌م كاره‌ساته‌ى
به‌سه‌ر مندا هاتوو بى ده‌نگ ته‌بين و تاوانباران بگيرين و بدينه‌ دادگا و سزاي
ره‌واى خۆيان وه‌رگرن. داواش له‌ هه‌موو ريكخراوه‌ كانى ئافره‌تان و سه‌رجه‌م
خه‌لكانى به‌ وێژدان و مرقوف دۆست ده‌كه‌م پشتگيرى داواكه‌م بكه‌ن و بىن به‌
هانا مه‌وه‌»

له ژماره ٢٤٨ ى رۆژى ٣٠-٤-١٩٩٧ ى
رۆژنامه‌ى [رتيگای کوردستان] مه‌ وه‌رکيراوه

ناموږبون له چيرۆكه‌كاني حوسين عارفدا

1

[چهند شهرمه به زمانى زانايهك باسى شتيك بكم]

له‌كاتيكتدا ده‌توانم به زمانى نوزمووشى تاكه‌كسى باسى بكم]

نيتشى

سهره‌تا

سهره‌رى ئه‌فسووناوى حوسين عارف به جيهانى
چيرۆكنووسيندا، سهره‌رىكى پر له داهيتان و موغامه‌رى هونهرى،
پر له وردبوونه‌وه له ده‌ورويه‌رو پشكنينى جيهانى ناوه‌وى مرۆفه.

حوسين له سهره‌تاي حه‌فتاكانه‌وه، به جىدى بابته‌ى نوئ و
ته‌كنيكى نوئ داده‌هيتت، به وزه‌يه‌كى داهيتانه‌وه به‌شداريه‌كى
كه‌ره‌ى پيشخستى چيرۆكى كوردى ده‌كات.

له‌هر قوناخىكى ئه‌م سهره‌دا ئيمه به لايه‌تيك، يان چهند
لايه‌تيكى جيهانى چر و جه‌جالي چيرۆكنووسينى حوسين و
كه‌سانى چيرۆكه‌كاني ناشنادمين. سهره‌رى حوسين له واقع و
باور و كۆمه‌له‌وه ده‌ستپيده‌كات. به‌ره‌و مرۆف و گومان و دنباى
ناوه‌وى مرۆف ده‌كشيت. له‌وا نه‌جاسدا، مرۆف به لايه‌نه به
هيزو لاوزه‌كانيه‌يه‌وه، به نه‌نيتشه‌ر خه‌ون و نايديال و
ناواته‌كانيه‌يه‌وه، به ناموږبوني به خۆى و كۆمه‌ل و واقع، ده‌بسته
نامانج و نياز. له هه‌مان كاتدا خولياكاني پشكنين و داهيتان لاي
حوسين، له پرۆسه‌ى به‌رده‌وامبوونياندا، شيوه تايبه‌تايه‌يه‌كاني
ده‌ربيرنى خويان و فۆرمى هونهرى خويان داده‌هيتن.

پيش ئه‌وه‌ى مه‌سه‌له‌ى به‌خۆناموږبوني مرۆف له چيرۆكه‌كاني
حوسيندا باس بكم، به پتيويستى ده‌زانم به كورتى باسىكى
ناموږبون، وهك چه‌مكيكى فه‌لسه‌فى و سۆسيۆلۆژى و وهك
دياره‌يه‌كى كۆمه‌لايه‌تى بكم.

ناموږبى، يان ناموږبون Alienation مه‌به‌ست له‌و حاله‌ته‌يه كه
مرۆف ناموږبانه له‌كهل خويدا ژيان به‌سه‌رده‌بات، يان ئه‌و به خوي
خۆى ناموږده‌بيت و، ناتوانيت له‌كهل كۆمه‌ل و ده‌ورويه‌ردا، به
چۆرىكى ناسايى ژيانى سره‌شتى خۆى، وهك بوونه‌وه‌رىكى
كۆمه‌لايه‌تى، دريژه پييدات. مرۆفى نامق، وهك ئيريك فرۆم ده‌لايت.
به‌يوه‌ندى له‌كهل خوي خويدا و به هه‌مان شيوه به‌يوه‌ندى له‌كهل
هر كه‌سيكى ديكه‌دا له‌ده‌ست ده‌دات. ۱»

ناموږبون، يان به‌خۆناموږبون وهك ديارده‌يه‌كى باوى كۆمه‌لايه‌تى و،
وهك نه‌جاسه‌يكى سه‌ره‌لدا و كه‌شه‌كرينى كۆمه‌لگاي
سه‌رمايه‌دارى، كه‌ حاله‌ت شيوه‌ى پسيكۆلۆژى وه‌رده‌گرئ، باس و
ليدوانى زۆرى ليكرواه. هۆكاره جۆربه‌جۆره نابووږى و
كۆمه‌لايه‌تى و كولتورويه‌كاني روونكراونه‌ته‌وه. ليره‌دا، به
به‌يوه‌ندى له‌كهل باسه‌كه‌ى ئيمه‌دا، رهنه‌گه باسكردنى حاله‌ت و
شيوه‌ى پسيكۆلۆژى ناموږبون، كه له مرۆفى به‌خۆناموږدا
ده‌رده‌كه‌ون، له باسكردنى هۆكاره‌كاني ديارمه‌كه گرينگتر بن،
چونكه هۆكاره‌كان هه‌رچيه‌كه بن، ئه‌وا حاله‌ت و نه‌جاسه
پسيكۆلۆژيه‌كاني، نه‌كه‌رچى رهنه‌گى كولتورويه‌ى خويان ده‌كرن،
به‌لام تا راده‌يه‌كى زۆر له‌يه‌كترى ده‌جن. ليره‌دا، به باشى ده‌زانم
زۆر به كورتى ته‌نيا بۆ چوار راي جياواز (هيكل، فۆزيباخ، ماركس
و فرۆم) ده‌رياره‌ى هۆكاره‌كاني ئه‌م ديارده‌يه، نامازمه‌كم. به‌و
هيوپه‌ى دواتر باسى حاله‌ت و نه‌جاسه پسيكۆلۆژيه‌كاني ناموږبون
و، باسى شيوه و حاله‌ته‌كاني به‌خۆناموږبوني قاره‌مه‌سانى
چيرۆكه‌كاني حوسين بكم.

هيكل ۱۷۷۰-۱۸۲۱ پتيوايه ناموږبون و اتا به‌خۆناموږبون. كاتيكت
مرۆف ناتوانيت خۆى له جيهانه كۆمه‌لايه‌تبه‌دا ببينته‌وه كه

تېیدا دهزیت، ئهوا بهخوی نامۆدهییت. هیکل، له «فیتۆمپنۆلۆگی رۆح»دا، بهخونامۆیوون به ساتیک، یان شپوهیهک له بزافی رۆح دهزانیت. رۆح ئهوا پرۆسه به که بۆ خودی خۆی بیته شتیکی دی؛ واتا بیته بابعت (نۆیتکت)تکت و ئهوا وجوده دیکه له دستبدات. ئەمەش بۆ ئەوهیە تا له ریگهی خۆ-تەجریدکردنوه Deprive بیته روالهتیکی خودی خۆی. خۆکردنه روالهتی خۆ واتا خۆکردنه بابعت. لهم جۆره حالهتدا مرۆف خۆی تیه به یهکتی دیکه به، یان که سیکه به خودی خۆی نامۆیه. بهم شپوهیه له دستدانی ئهوا وجوده له دستدانی بهخونامۆیوون، له دستدانهکیش له وهیتکت که مرۆف، لهم جیهانهی تیایدا دهزیت، به رهو خۆی بیتهوه، یان به واتایهکی دی بتوانیت خودی خۆی لهوی دیکه دا، که بهرامبهریهتی، ببینیت «۲». هیکل پێیوايه که گهرا نهوه به رهو خۆ، بهخونامۆیوون کۆتایی پێدینیت. ئهوا، که ناوهرۆکتی میتاستافیزیکي به نامۆیوون دهات، پرۆسهی بهخونامۆیوون و کۆتاییهینانی به پیدایستیی هه که شهکردنیکي رۆح دهزانیت، چونکه رۆح کاتیک خۆی له خودی خۆی دادهرت و لهویدو خۆیهوه خۆی دهنۆیتیت. ئهوا بهم کاره گهشه بهخۆی دهات.

فۆترباخ ۱۸۰۴-۱۸۷۲ نامۆیوونی مرۆف به هۆکاری ئایینییهوه دههستتیهوه. ئهوا پێیوايه که مرۆف خۆی خودای خولقاندوه، ههموو خاسیهته باشهکانی خۆی داومه پال ئهوا، له کاتیکدا خۆی به کهمبایه و گوناهاکار دادهنیت. ئهوا به ههله «خۆترخاندنه»ی مرۆف به پهیموودی لهگهڵ بێدانی باشتترین خاسیهته مرۆیهکان به خودا، نامۆیوون دادههینیت. فۆترباخ، دوویاتی دهکاتهوه که مرۆف کاتیک سروشینی خۆی به خودا دهات ئهوا بهم سروشتهی خۆی نامۆدهییت، بهمهش به خودی خۆی نامۆ دهییت «۲»

کهچی مارکس ۱۸۱۸-۱۸۸۲، چهمکی میتاستافیزیکي هیکل و لیکدانهوهی پسیکۆلۆژی فۆترباخ رهندهکاتهوه. ئهوا، کار نهک هه به کرینگرتین چالاکي مرۆف، یان به چالاکي ژیان دهزانیت، به لکو به هۆکاری سه رهکی نامۆیوونی مرۆفیشی دادهنیت. ئهوا پێیوايه که مهسهلهی نامۆیوون به کار و نامۆیوونی ئابووری سه رچاوهی نامۆی و بهخونامۆیوونی مرۆف.

مارکس له لیکۆلینهوهی پهیموونیهکانی به ره مههینانی سه رمایه داریدا بهو نهجامه گهشتووه که پرۆسهی کار، له کۆمهلی سه رمایه داریدا، تێدینستیکی دا هیناوه که مرۆف دهگۆرت بۆ

بایعت (نۆیتکت)تکت. پرۆسهی گۆرینی مرۆف بۆ نۆیتکت - Reifik ation وایکردوه که مرۆف وهک هیزی کار، نهک وهک مرۆف، بنرخیندرت و بهر خوردی لهگهڵدا بکرت. ئهوا لهوا بوجمه دایه که پرۆسهی نامۆیوون، له نهجامی به کالابوونی مرۆف و هیزی کار و، مولکایهتی تایهتی نامراز مکانی به ره مههینان و دابه شپوونی شپوهی کارمه دههکه وتوه.

پرۆسهی نامۆیوون، به لای مارکسهوه، گۆمه لیک نهجامی پسیکۆلۆژی لیکهوتۆتهوه، لهوانه: کریکار به کارهکی خۆی نامۆیووه، تاکه کهس له ناست نهجامی چالاکي خۆی له نامۆیدا دهزیت، مرۆف به خۆی و به بههای خۆی نامۆیه و له نهجامدا لهگهڵ خۆیدا دهکهوتته کیش و ناکۆکیهوه. کاتیکش مرۆف لهگهڵ خودی خۆیدا ناکۆک دهییت، ئهوا له ههمان کاتدا لهگهڵ مرۆفی دیکهیشدا دهکهوتته ناکۆکیهوه «۴»

هه بهم پێیه کاتیک مولکایهتی تایهتی و شپوهکانی به ره مههینانی سه رمایه داری نامۆین، چه وسانه وهی مرۆفیش نامۆینیت، بهمهش هۆکاره بابتهیهکانی پرۆسهی نامۆیوون لهناوهچن، چونکه خود (زات) که له ریگهی به ره مههیناوهه بایهتیبهتی خۆی دهسه لیتیت، ئهوا لهم حالهتدا به بابتهی بوونهکه بۆ خوده به ره مههینه ره که دهگه رتهوه و دهیته مولکی ئهوا، نهک مولکی کهستیکی دی.

فرۆم ۱۹۰۰-۱۹۸۰، ئهوا تیزه ی مارکس که شه پێدهات و تهنیا له سنووری کاردا نایه پلتهوه، به لکو ناوهرۆکتیکی نۆی پسیکۆلۆژی پێدهات و، به پهیموودی لهگهڵ که شهکردنی هۆشیاری خۆی مرۆف و، ستروکتور و کارهکتیری کۆمه لایهتی و خاسیهتی کۆمه لگای نهخۆش دیارده که باسه دکات.

پیشکهوتنی شارستانی مرۆفی به ره وه ئهوه بردوه که خۆناسین و هۆشیاری خۆی و زانیاری ده ربارهی خۆی و شتهکان زیاتر بیت. بۆیه مرۆف تهنیا بهوه داناکهوتت که پیدایستیه بپۆلۆژییهکانی خۆی (خوارین، خوارندهوه و سیکس) دابین بکات، به لکو دواي دابینکردنی ئهوا پیدایستیه به مرۆف، وهک بهشتیک له سروشتی خۆی و، وهک نهجامیکي خۆناسین و هۆشیاری خۆی، به دواي شتی نویدا دهگه رت و پیدایستی نۆی بۆ پهیدا دهین. ئهوا پیدایستیه به، بۆ هه که سیک که لهم ناسته هۆشیاری و که شهکردنه داییت، بنچینه یین و هیتدهی پیدایستیه بپۆلۆژییهکان کرینگن. بۆیه پتویسته کۆمه لگا خۆی لهگهڵ مرۆف، وهک نیندیفید

بكات. فرۆم دوویاتی دهكاتوه كه كۆرینی مرۆف بۆ كه لویهل و کالا
واتا مردنی (من) له مرۆفدا.. واتا مردنی هه مو ههسته كانی (من)
له مرۆفدا، چونكه كه لویهل، یان شمهك، (من) ی نییه.

نامۆبوون، یان بهخۆنامۆبوون تهنیا دیاردیههکی كۆمه لایهتی و
ئابووری نییه، بهلكو له هه مان كاتدا پرۆسهیهکی پسیكۆلۆژیشه،
چونكه حالات و شتیوهكانی نامۆبوون، وهك دیاردیههکی
سویکتیفی، لای مرۆف رهنگدهنده نهوه. م سیمان، به په یومندی
له گه ل حالتهی پسیكۆلۆژی مرۆفی تاك، پیناسهی نامۆبوون دهكات.
له تیزتیکی خۆیدا دهرارهی نامۆبوون (۱۹۶۱) پینج كاتیگۆزی
جیاوازی نامۆبوون، وهك حالتهی سویکتیفی و، بهخۆنامۆبوونی
مرۆف، باسدمهكات: بیدهسه لاتی، بیمانایی، بییتودانگی Norm-
lessnes، كۆشه كیری و نامۆبوون له ئاست خۆدا ۷۰.

نهم كاتیگۆزیانه، كه ناومرۆكی پسیكۆلۆژیان ههیه نهك
سۆسیۆلۆژی، ژان و شهتیشهی مرۆفی نامۆ و حالته
پسیكۆلۆژییهكانی بهخۆنامۆبوون و په یومندی مرۆفی تاك به
كۆمه ل و شهتانه وه پيشاندهندن. رهنگه نهه شیان، وهك تیزهکی
فرۆم، بۆ باسهكهی ئیمه گرینگ بیت.

II

دهكرت رهوتی چیرۆكنووسین و سهرههی حوسین عارف به
جیهانی چیرۆكنووسیندا، بکهین به سۆ قۆناخی سهرههیهه:
قۆناخی یهكهم- له كۆتایی پهناكانه وه تا كۆتایی شهستهكان.
قۆناخی دووم- له سهرهتای ههفتاكانه وه تا ناوههراستی
ههفتاكان.

قۆناخی سێههم- له سالی ۱۹۷۶ بهدواوه تا سالانی نهوه.
دیاره نهم دابهشكرنه زیاتر مهسهلهیهکی مێنۆلۆژییه، ههروا
مهههست له بابتهی سهرهکی و لایهنی زالی هونههیری چیرۆكهكانه
له قۆناخانه دا. دهنا ناتواندوێ خهتیکي دابره نێوان نهم
قۆناخانه دا بکیشرت، به تابهتی به نێوان قۆناخی دووم و
سێههمدا، كه زیاتر له دوو بهشی قۆناخیک، دهچن، تا له دوو
قۆناخی سهرهههه.

قۆناخی یهكهم:

(له كۆری خهباتا) ناروی یهكهمین كۆمه له چیرۆکی حوسین عارفه،
كه له سالی ۱۹۵۹ دا بلاكراوته وه، لتهردا حوسین سهرقالی

و، له گه ل پیداو یستیه كانی دا بگوجیتیت. پیداو یستیه كانی، لای
فرۆم نه مانه: نا-دۆستایهتی و دامه زانندی په یومندی
كۆمه لایهتی. بێ-پیداو یستیه مرۆف تا خولقیتهر و داهینه رتکی
چالاک بیت. پێ-پیداو یستیه ههستکردن به كۆمهك و نارامی.
تێ-كهسایهتی (ئیدنتیتیت)، وهك به رهههی خۆناسین و هۆشیاری
خۆی مرۆف، جێ-خۆراهیتان Orientation یتکی ماقول و
نیتیتیتیتیلانه له گه ل واقع و جیهان ۵۰.

ههه كۆمه لگایهك نه توانی نهم پیداو یستیه نوتیهانه دابره بكات،
ئهو ژبانی رۆحی مرۆف به شتیوهی جۆره جۆر ده شتیوتیت و
تیکدهدات و مرۆف به رههه بهخۆنامۆبوون دهبات، بۆیه نهم
كۆمه لگایه، وهك فرۆم ده لیت، كۆمه لگایهکی نهخۆشه.

لهه جۆره كۆمه لگایانه دا مرۆف به هۆی نهو وزه كۆمه لایهتیانه وه
نامۆ ده بیت كه چاره نووسی كۆمه لگا و مه ره كانی ژبانی هه ره یك
لهوانه ی تیا دا دهرین بریار ده دن. بیه شتیوانی و بیده سه لاتی
ئیمه، له رووی نهو هتزانه ی هوكمه رانیمان دهكهن، به روونی له
كاتی كار مه ساته كانی وهك دیتیرتشیونی ئابووری و شه زدا خۆیان
دهره هه ۶۰.

نهم بۆچونهی فرۆم، مه و دایهکی فروانتر به هۆكاره كانی
بهخۆنامۆبوون ده دات، چونكه دیاردمه كه تهنیا له سنووری
كۆمه لگای پیه سه سازیه سهرمایه داریدا نا هتیتته وه، بهلكو له
هه مان كاتدا، به په یومندی له گه ل ستركتووری كۆمه ل و رۆلی هیزه
كۆمه لایه تییه كان لهه پرۆسه یه دا، مه و دایه کی جیهانی پیدمه دات.
واتا دیاردمه كه، نه كه ره چی له بنه رته دا به ره هه ی كۆمه لگای
سه مایه داریه پیه سه سازیه به لام، وهك زۆریه ی دیاردمه كانی دیکه ی
كۆمه لی سهرمایه داره، مه و دایه کی جیهانی به خۆكرتوه. هه ره به
پیه سه ده شیت له كۆلتووریکه وه بۆ كۆلتووریکي دیکه حالته ی
تابه ته ی وه برگرت.

بهخۆنامۆبوون و پرۆسه ی نامۆبوون وا له مرۆف ده كات كه
په یومندی له گه ل خودی خۆیدا له ده ست بدات. مرۆفی نامۆ له
دۆخیکدا ده ژیت كه (من) كۆر دراهه به شت Thing مه به ههست له
كۆرانی (من) به شت نهوهیه كه (من) په یومندییه کی داهینه رانه ی
له گه ل خۆی و له گه ل كهسانی دی و جیهانی دهره مهیدا نامیتیت.
بهه پیه (من) ده بیته شتیکی پاسیف و جیهانی دهره وه كاری
تیده كات، كه چی لای مرۆفی ناسایی (من) چالاکانه بهر خورد
ده كات تا بهر دوام كار له دهره یه ره و جیهانی دهره وه ی خۆی

تەرځان دهکات. نو به تېروانينټيکي نوې بڼه کارى هونهرى و، به وزميهکي داهينه رانهى نوې و به تکنیکيکي هونهرى تايبه توه ديه ويټ سهرمتايهکي نوې بڼه خوى و بڼه چيرۆکي کوردى دابيتيت. لاموايه چيرۆکي «خويهکي پوچ ۱۹۶۹» سهرمتاي نم تعلقه لا نوټيه بيت.

قوناخي دووم:

له سهرمتاي حهفتاکاندا حوسپن روو له تاقیکردنه وه پهکي نوټي نه دهکات. مه سه لهى داهيناني تکنیکي نوټي هونهرى و نوټکردنه وه نه دهکي کوردى، دهنه ناوهندى بيرکردنه وه و خوليا نه دهبييه کاني. سهرمتاي نم تعلقه لا هونهرى پي پيش، ديسان له واقيعه وه دستي دهکات. به لام کام واقيع؟

له سرده مه دا، کارمه ساته کاني شپي دمهاله ي باشوورى کوردستان (۱۹۷۰-۱۹۶۱) به شتيکي گه وره ي بيرکردنه وه و به ره مه کاني حوسپن دهگرن. نو له ريگه ي کومه ليک چيرۆکه وه، ويته پهکي وردى بارودخى سهختى نو روژانه و ويته ي ژيانى مرؤفي ساده و ناسايى کورد، له ساپه ي شهردا، دهکيشيت.

حوسپن ديه ويټ پيمان بلتيت که مرؤف له ساپه ي شهردا، له برپار و رهفتارمه کانيدا، نازاد نييه. له وميش زياتر تخنانه ت چاره نووسى به رتکوت و رهوتى رووداومکانه وه به سترواومه توه، هر نم ريگه وت په له چيرۆکي «نان و که وهرى خوتناوى» دا حه مه ي کول په لگر، که مرؤفيکي ناسايى و ساده يه، به ناگرى شهر دهسوتيتيت، بي نه وه ي خوى شتيک له هؤکارمه کاني شهرکه تن بگات. يان خازه و براکي له چيرۆکي «خازمش مرده» به بؤردمان جوانه مرکه دهن. يان له «چالي چهرکي پيريزن» دا، دميان دايک، به هه مان ريگه وت، له کوشتاره به کومه له که ي سالي ۱۹۶۲ ي سلیمانى چهرکسوتا و دهگرن. هر هه مان ريگه وت و تراژيديا له چيرۆکي «روى کرده وه شاخ» «۸» پهکيک له که ساني چيرۆکه که ناچار دهکات، بؤ خوياراستن له دهستدرتزي و سوکايه تي سهربازى داکيرکر، رووبکاته وه شاخ.

حوسپن، له نيوه ي په که مى حهفتاکاندا، له ريگه ي کومه ليک چيرۆکه وه نه نديشه و تراژيديا ي مرؤفي کورد به په يوه ندى له که ل شهردا باسدهکات. نم چيرۆکانه به شيوه پهکي چر و تکنیکي تايبه تي نووسراون، دهلتي هيشستا شپرزده ي و ژاني روژه سهخته کاني شهر و بؤردمان و قليشانه وميان پتوماوه.

مه سه له نايدبولوژى و سياسى و کومه لايه تييه کاني نو روژانه بووه. يان به شتيکي چالاک بووه له و کهش و هوا نه دهبييه - سياسى يه که له کوټايي په نجاکاندا نه ده و روژشنيبري کوردى له باشوورى کوردستان و، بگره نه ده و روژشنيبري عيراقى تخنيوو.

له سرده مه دا، به هوى نو وروژانه سياسى يه کوديتاي نه سوزى ۱۹۵۸ له عيراق و کوردستاندا نابويه وه، نه ده ي کوردى که و تيووه ژير لاقاوى نه ده ي سياسى و دروشم و هوټا فاته وه، نه ده ب نو کاته، لاي نيکه ي ته و اوى نووسه راني کورد، نه ده ي ناوهرؤک بوو، يان نامرازؤک بوو، که بؤ مه به ست و نامانجى سياسى و کومه لايه تي ده خرايه گه ر. زؤريه ي به ره مه نه ده بييه کاني نو سرده مه، يان نه ده ي رياليزمى فؤټگرافين، که به چاوى کاميرا (به لام زؤرجار کاميرايهکي لايه نگر) ويته ي ديوى دهره وه ي گيروگرفت و ژيانى کومه لايه تي و مرؤف و رووداومکانيان کيشاوه، يان نه ده ي نايدبولوژى و سياسى و به نايدبولوژياکردنى نه دهن. بويه هه نديک تيکستى که ميان ليد مرچيت، له وانه هه ندي چيرۆکي حوسپن، نه واني دى تيکستين که زياتر گرفتارى مه سه له کومه لايه تي و سياسى يه کاني نو روژانه و، له هه لوټسى سياسى، نهک هونهرى و مه عريفى، نووسه رمه کانيانه وه سرچاوميان گرتوه، يان بؤ ختووکه داني زه وقي هونهرى باو و مه يلى سياسى باو نووسراون، بويه زؤريه يان تيکستى کال وگرچن و ترختيکى ستاتيکي و مه عريفى نه وټيان نييه.

نه گه چي له سرده مه دا و تا کوټايي شهسته کان، حوسپن زياتر سرقالى کارى سياسى بووه، به لام سهرمتاکاني حوسپن، وهک دهنکيکي نه ده بيى تايبه ت و به جيا هه لکه وتوو، به ره مه ي نو قوناخن. له م قوناخه دا حوسپن بابته کاني له ژيانى روژانه ي خه لکه وه و مرده گريت. قارمه انى چيرۆکه کاني که ساني ناسايى کومه لن، که نيمه که متر سه رنجه مان بؤلايان ده چيت. به زمانتيک شه فاف و ساده وه شيوه ته کنیکيکي کلاسيکي مؤياساني چيرۆکه کاني دادرټؤت. «چاپهکي شپيرين، ميمکه هؤلى، له روژتيکي سه ختدا، دوژمنه که ي مام قيته ل و شالوى دل...» که سهرمتاي نادکاري چيرۆکنووسانه ي حوسپن دهرده خن، له م نونانه ن.

له کوټايي شهسته کانه وه، حوسپن ده ستبه ردارى کارى سياسى - حيزبى ده بيت و به ته و اوى خوى بؤ کارى نه ده ي و داهينان

ناسنی سارد دهگوتی و دواى کلاوى بابر دوو که وتووه) «۹» که چی نهم که مته رخمى و بیباوه ریپیهی به ژیان وای لیناکن که بهرامیهر به سستم و به تمنگه وه هانتی مروف له کاتی تهنگاندا که مته رخمیت، بویه کاتیک همه ی شاکرد چاپچی، که (زه همه تکیشتیکی نازار چه شتووی نهم ژیان ناله بارمیه) به نار هوا له چاپخانه بهر شوق و زلله دهریت، نهم (له ناسنی نهم ستمکاریه دا خوی پیرانا کیریت و سر یادانی که مته رخمی و زرده خنه ی کالته پیهاتنه کمی له بیردمچیتوه) و پشتگیری همه دهکات.

نهم قوناخه سره مته یکه بق سفر تکی نوئی پر له داهیتان، یان به شیکه له قوناختیکی نوئی، که له سالی ۱۹۷۶ به دواوه دست پتیهکات.

قوناخی ستیهم:

برای من نهم قوناخه یان کیرینگترین و کاریگرترین سردهمه له رهوتی چیرۆکنوو سینی حوسیتین عارفدا، چونکه بابهتی چیرۆکه کانی کورانیکی قبول تریان به سر دا دیت، حوسیتین، به نه زموونتیکی زنده تری چیرۆکنوو سین و بیر تکی فله سفی روونتره وه درتزه به که شته سهخته کمی دهدات، روو له جیهانی ناوهوی مروف و ناسو بیونی مروف دهکات و سره قالی لایهتی سایکلۆژی و رۆحی و خمه نینسانینی و فله سفیه کانی مروف دهیت.

هر بهم پتیه ش تکنیک و لایهتی هونهری چیرۆکه کان دهگور دیتین. له دیالۆکوه بق مؤنۆلۆک و خهون و فلاشباک و تهوومی هوش و به دوا یه کدا هانتی بیر مکان (تداعی Association) له باسکریتی کورت و خیرای حالت و ومزعی بهر چاوی که سهکانه وه بق شۆر بوونه وه بهرمو ناخیان و دهرخستنی بیر کردنه وه و خه یال و جیهانی رۆحیان، کیر و گرفته رۆحی و فله سفیه کانی مروفی سردهم و مهسه له ی بوون و نه بوون جیگای کارساته کانی شهرو مهسه له کۆمه لایهتی و سیاسیه کان دهگرنه وه، مروف جیگای نایدیۆلۆژیا، گومان جیگای باومر، ته نیایی جیگای تیکه لبوونی خه لک، خهون و نایدیالی بهرز جیگای واقع دهگرنه وه. هر بهم پتیه مروف، به تابهتی مروفی روونا کبیر، وهک تاک و نیندیفید، وهک بوونه و تکی جه نجال و جیهانیکی پر له خهون و نه نیتشه و هه سرمت و ناوات، دواچار وهک سه سکی به خونا منوی ناو

تهکنیکی چیرۆکه کان نوئی و جیاوازن. نووسه ر خوی له باسکر دنی ورد و فره لایهتی شته کان به دوور دهگرت و، زیاتر بابه خ به چه وه ره دهدات، به کارهیتانی رسته ی کورت و راسته و خوق، دوور که وتنه وه له وه سفی شویتن و شیوه و روالهتی که سهکان و به کارهیتانی دیالۆکی چرو کورت بهر چاوترین خاسیهتی تهکنیکی نهم چیرۆکه کان. نهم له رتگی دیالۆک و مؤنۆلۆژ و، جار جار به هوی بیر کردنه وه ی که سانی چیرۆکه کان وه، نهک له رتگی کیرانه وه و وه سف و وینه کیشانه وه، ناشنای که سانی چیرۆکه کان ده بین، ده زانین نه مانه چ کارمن، خه لکی شارن یان لادی، هه زارن یان دهوله مند، خویند هوارن یان نه خویند هوار، هه ر لهم رتگیه وه ناشنای خهون و خه م و نامانج و ناواته کان یان ده بین.

حوسیتین لهم چیرۆکه کانیدا دهیه وت به که مترین په یف زۆرتین لایهتی که سانی چیرۆکه کانی باس بکات، گوزهران و هه نیتیک لایهتی ژیا نی سایکلۆژی مروفه کانی سردهمی شه ر و تیکشکانی جه سته می و رۆحیان دهریخات. نه و به پیچه وانهی هه نیتیک نووسه ری تره وه، لایهتی تراژیدیا نه ی شه ر و ئاکامه فیزیکی و رۆحیه کانی سه رنجی راکیشاون، نهک نه و نه بری بانه ی که مروف و پتیه مرکه کان له سردهمی شه ر دا بهرام بهر به دوژمن دهینوتین. له و چیرۆکه کان وه دهرده که وت به که نووسه ر دهیه وت سره قالی مروف و چاره نووسی مروف بیت، خه م و شادی و تراژیدیا کانی ژیا نی مروفی سردهمی شه ری مه به سته، نهک هه نانی کرداری پالوه وانانه ی مروفه کانی نه و رۆزه سه ختانه. بویه نهم خوی له نه ده می بهرگری و له و جۆزه نویسه پالوه انباریه دوورخستوته وه که به ناوی نه ده می بهرگری و شۆر شگرتیه وه هینزانه به ره م، که سانی چیرۆکه کانی حوسیتین نه عه نه رن نه رۆستهم، نه تانکشکین و سه نه گرگرن نه ئا کرخۆر، نه وان که سانی ناسایی کۆمه لن که شه ر به درندانه ترین شیوه دهیانهاریت، نه وان پتیه هه ر شتیک مروفن، بویه خه مده مخۆن و دهگرین، پتیه که نن، دهرستین، خه ونده بین و شه دای ژیا نی ناشتی و نارامین، به لام لهکات و شویتی خۆیدا ده شیت نه ترسبش بن، سوکاپهتی قبول نه کن، بق پاراستنی که رامه تی خویان (روویکه نه وه شاخ)، یان له وه پری که مته رخمه میاندا بهرام بهر به ژیان که چی له ناسنی ستمدا به دهنگ بیتن.

له چیرۆکی «خوویه کی بووچ دا» نه که رچی قاره مانی چیرۆکه که کالته ی به ژیان و بوون دیت و پتی وایه که (مروف له ژیا ندا

III

دیاردی نامۆبوون و بهخۆنامۆبوون له چیرۆکهکانی حوسین عارفدا، بهرهمی باروڤۆختکی ئابووری/کۆمه لایهتی و سیاسیی و کولتوری کۆمه لگای کوردستانه، که شتوه و حالته پسیکۆلۆژییه تایبهتییهکانی خۆیان وهرگر توه، نهم پرۆسهیه، له واقیعیتهکی کۆمه لایهتییدا سهره دمهات که کۆمه لگا نهم هه پیدایهستییه مادی رۆحیهییهکانی مرۆف دابین ناکات، به لکو له رتگی جۆرهما ستهمی کۆمه لایهتی، سیاسیی و نایینییه وه مرۆف هکان که مارۆدهات و که سایه تییهان تیکده شکینت. نهموونی دیموکراتی، دهولتی تۆنالیشتیری، دۆزمهی شه ری داسه پابوی دهولتی عیتراق به سهر کوردستاندا، تیرۆر و دهسه لاتی داکیر که ری بیتگانه به سهر کۆمه لادا، سهره پای دابونه ریشی دواکهوتوانه ی کۆمه لایهتی و فشاری ختله کییهان، تیکرای نهم دیاردانه سترکتور و میکانیزمی کۆمه لگای سته میان له کوردستاندا بیتکیناوه، نهم کۆمه لگایه، که دمکرت، فرۆم گوتهی، به کۆمه لگای نهخوشیش ناو بهرت، ههمو که رهسه و بابه تهکانی بهخۆنامۆبوونی رهخساندووو، وک کارخانه یهکی که ره ی تیکشکان و بهخۆنامۆبوونی مرۆفی لیهاتوه.

پرۆسه ی بهخۆنامۆبوون، له چیرۆکهکانی حوسیندا، به جۆرکی سرۆشتییهان و، له پرۆسه ی زهمنی خۆیدا، رهوتی بیتگه یشتنی خۆی وهر دهگرت. سهرهتا تیکه یشتنی دیارده نیکه تیف و پرینسیپهکانی کۆمه ل، قاره مانه که به رهو نهیایی و کۆشه کیری دهبات، لهوتشه وه به رهو حالته پسیکۆلۆژییهکانی دیکه ی نامۆبوون راپێچی دهکات، وک حالتهکانی که مته رخه می، به دگومانی، بیتدهسه لاتی، ژان و نهندیشه ی فلسه فی و کۆمه لایهتی، پاسیقبوون و بایه خنه دان به شتهکان و دیاردهکان، که تیکرایان بهخۆنامۆبوون و نهزمه یهکی قوولی فیکری و کۆمه لایهتی و رۆحی بۆ قاره مانهکان دروست دهکهن، به کورتی بهخۆنامۆبوون قاره مانهکان له کۆشه کیرییه وه تا رۆحی شیتبوون دهبات، وک دواتر باسی دهکهن.

×هه لبژاردن لهتیوان دوو جۆره گورکدا

که له گورک، ۱۹۸۲، که لاموا به تا نهو کاته درۆترین چیرۆکی بلاوکارا وهی حوسینه، باسی مرۆفیهکی رووناکبیر دهکات، بارام، که دهرووی نامادهیی کشتوکالییه، نهو که سته که به کۆمه ل نامۆیه، به

کۆمه لگای ستهم دهبنه بایهتی سه رهکی چیرۆکهکانی.

سه رهتای نهم که شته به ره دوامه له چیرۆکهکانی (خۆل و باران و پاییز، سه رکی نایینی و سمۆره) هوه دهستیپه دهکات، به (که له گورک) دا ره ده بیت و له (نهندیشه ی مرۆفیک) دا دهکاته قوناختکی دورتر. نهم که شته نوئییه ته نیا که شتهکی هونه ری رووت نییه، به لکو که شتهکی مه عریفی و فلسه فی شه، که له پرۆسه ی خۆیدا و، به پشتیبه ستن به زانین و رۆشنییری و نهزموونهکانی ژیان و چیرۆکنووسی، که شه دهکات و به رهو بیتگه یشتن دهروات. له پرۆسه ی که شه که رته که ره حوسین په نا بۆ چیرۆکی درۆ و رۆمان، وک مه یدانتهکی فرواتی ده ره برین، دهبات.

قاره مانی چیرۆکی (سمۆره - فابریوری ۱۹۷۷) هیوای نهومیه که (زۆرتین ژماره له نهتییهکانی بوون ده رک بیتکات و له کار و رهفتار مهکانیدا ئاگاداریان بیت)، «۱۰»، که چی دوانزه سالتیک دواتر سه بری، قاره مانی رۆمانی (نهندیشه ی مرۆفیک)، به هۆی تیروانیی فلسه فییهانی بۆ ژیان و گیروگرفتی زانین و ناسینی کۆمه ل و مرۆفه وه نازار ده جتیت و ده رک بیتکردنی (گرفتی نهتییهکانی ژیان و بوون و نهموونی لێ بۆته نهندیشه یهکی شتیره نهجیهی و پتوهی ده تلپشه وه)، «۱۱» که ره له قوناخهکانی پیتشویدا نووسه زیاتر باسی مرۆفه ناساییهکانی کۆمه لی کرد بیت، نهوا له مه ودا روو له مرۆفه هۆشیار و رووناکبیر و نایدیالیستهکان دهکات، نهوانه ی له دۆزمهی هۆشیاریا دهژین و پرینسیپ و فلسه فه ی خۆیان بۆ ژیان هه به. قاره مانی نهم چیرۆکانه، به تایهتی له «که له گورک» و نهندیشه ی مرۆفیک» دا به هۆی هۆشیاری و پرینسیپ و نایدیال و رهوش و رهفتاری جیاوازیانه وه، ناتوانن خۆیان له که ل «میکه ل» و کۆمه لدا بگونجین، بۆیه هه میشه ته نیان و له ژان و نهندیشه و نازاریکی فلسه فی و کۆمه لایهتییدا دهژین، به زمانیک دهوین که به کۆمه ل و سه ره دم نامۆیه، نهوان، که شته که به میکه ل و رهوشتی باوی کۆمه له وه نایانه سته ته وه، به ناچاری روو له کۆشه کیری و ته نیایی دهکهن. به رهو ناخی خۆیان ده که ره نه وه و به ره دوام له که ل خۆیاندا ده په یفن. دیالۆکی نهوان په یفینتهکی مه عریفی و فلسه فه ی نه خلاقیه، دیالۆکه له که ل رۆحیهکی ته نیایی پر له ژان و نهندیشه و خه ون و هیوای به رزی ئینسان. به کورتی نهوان که سانه کن هۆشیار، به لام به خۆیان و به دهرویه ر و کۆمه ل نامۆن.

راډیهیک له کۆمەل و دهوروبەر بیتزاره که بریاردهدات، وەک تاکهکەس، خۆی له کۆمەل دابیرتت، تا به ئارامی و گۆشهگیرانه و به دوور له (گورگه دووپیتهکان) ژبانی خۆی بهسەربریت. له جیتگایهکی دوور له ئاوهدانی خانویهک دروستدهکات و، لهگهڵ نایشی ژنی و دوو مندالهکهیدا گۆشهگیرانه درێژه به ژبانی خۆی دهدات. ههروا بریاردهدات «مەملەکەتەکهی» بکاته بهههشتیکی بچکۆلانه و نههیلێت هیچ کام له گورگه دووپیتهکان پێ بنیینه ناوی، تا نههیلێت له رێگهی ئهوانهوه (میکروبی کوشت و بر و بز و درۆزنی و فرت و قیتل و زۆر و جهور له مەملەکەتەکهیدا کهرابهکن) «۱۲». چونکه بارام، وەک خۆی دهلیت، لهتاو ئهم جۆره کارو کردهوانهجان ههلاتووه و به خۆی و مال و مندالییهوه گۆشهگیربووه.

بهلام دواي ههشت مانگیك گۆشهگیري و ژبانی دوور له ئاوهدانی، له چلهی زستانیکهیی پر له زبانی چهند رۆژه، شهویک کهلهگورگیکی برسی دهورهی مالهکهی بارام دهدن و نهانته دهمانهوتت له دهرگا و پهنجهره و کولانهی سهريانهوه خۆیان بگهیهننه ناو ژووری مالهکهی. کیشهی سهخت و سامناکی بارام و ژنهکهی لهگهڵ کهلهگورگهکهیدا تا دهرگهوتنی سپیدهی بهیان درێژهی دهییت. بهلام ئهم شهوه ئهوهنده درێژ و سامناک و تۆقیتنه دهییت، که بارام دینیتته سهر ئهو باوهدهی «مەملەکەتەکهی» بهجیتیلێت و له نیوان مهترسی گورگی دوویی و گورگی جواریتیدا، به ناچاری ژبانی ناو گورگی دوویی ههلبژیرتت. لهم چیرۆکهدا حوسین باس له فلسفههی تاکه کهس دمکات وەک شتیه رینبازیک بۆ چارهساری ئهزمهی نیوان مروفی تاک و کۆمەل. ههروا وینهی زستانیکه سهختی پر له زریان و شهوتکی سامناکی به کهلهگورگ کهمارۆراو و، وینهی ترس و غایهلی بارام و نایش، له رووی شالوی کهلهگورگدا، دمکیشیت، هینده به وردی و مسفی سات بهسانی حالتهی دهوروویی و رهفتارهکانیان دمکات که خوتنه لهگهڵ ئهواندا ههست به ترس و لورمو ههلهپی تۆقیتنهری گورگهکان دمکات، لهگهڵ ئهواندا دهیستیت که گورگهکان لهویدی دهرگا و پهنجهرهی مالهکهیانهوه چۆن به لۆز و چرنووکیان پهلاماری دهرگا و پهنجهره دهدن تا بینه ژوورهوه. کیشهی سهخت و پر له خۆراکری و ترس و نازایهتی ئهو شهوهی بارام لهگهڵ کهلهگورگهکهیدا ناستیکی هینده دراماتیکیانهی پیدراوه، که کیشه و سهرکهشیی سانتیاکۆی قارهمانی رۆمانی پیره و دهریای «

نیرنیست هیمنگوای، لهگهڵ نههنگهکاندا، دینیتتهوه یاد. له دیدارتک لهگهڵ حوسین عارفدا، گۆزان سهریوانی پتیویه که (کهلهگورگ زندهتر نهسالمت و کولنهور و هونهری ناورویایی گرتوته خۆ. بیری دنیاى فیلم و -بۆ نمونه هیچکۆک- و نووسهره ریالیزمه نوێکانمان دهخاتوه. چۆن فلسفههی «تاکه، Individ «هوانیشتمانییهک» یاخی دهی و چۆن مل دادنهوینتی یان نایهوینتی -چاک لۆندۆن، هیمنگوای» «۱۳».

نامۆبوونی بارام له سنووری سهرفتای نامۆبوونیکه کۆمهلاپهتیدا دهمینیتتهوه و، حالهتیکه پسیکولۆژی وهرناکرتت، چونکه به تنیا ناییت، لهویش زیاتر گۆشهگیربوونهکهی تنیا ههشت مانگیك درێژه دهکیشیت، که لهو ماوهیدا بارام زیاتر خهریکی کاری فیزیکی، دروستکردنی مەملەکەتەکهی، دهییت. قریای ئهوه ناکهوتت بچیتته خهلوتهوه، تا به قوولی بیسر له مەسهلهکان بکاتهوه و، پرۆسهی نامۆبوونهکهی رهوتی سروشتی خۆی درێژه پیتدات. کهچی مەسهلهی نهگونجان لهگهڵ کۆمەل و نامۆی مروف له رۆمانی (ئهنديشهی مروفیک)دا مهودا و رهههندیکی دوورتر و قوولتر به خۆیان دهگرن.

ئهگهرجی ریشهی ئهنديشه و گیرۆگرت و ژانه رۆحیهکانی بارام و سهبری به ههسان زهمینهی کۆمهلاپهتی و کولتووری و فلسفهیدا رۆچوون، بهلام گۆشهگیري و تنیایی سهبری، خۆیان دهینه شتیهیهکی دیکهی ژان و نامۆبوون. لای سهبری مەسهلهکه لهوه دهرچووه که به خۆدابهرین له «گورگه دووپیتهکان» چارهسهریکرتت. بهلکو ناستیکی دی وهرکرتوه.

پیرهدا دهکرتت باسی دوو ناستی بهخۆنامۆبوون بکهین:

یهکهم- نامۆبوونیکه سهرفتایی: بارام و سهبری ههردوکیان لهگهڵ کۆمەل و دهوروبهردا ناکوئجین. به کۆمەل نامۆدهبن و روو له گۆشهگیري دهکن و، ههلوئستیکه تر بهرامبهر به ژبان و کۆمەل وهردهکرن، چونکه ههستدکهن نهوان پهوهندییهکی نهخلاقى و رۆحییان بهو کۆمهلهوه نییه. (بۆچی ههموو یهونهت جانهوهر و دیتو درنج؟ نه ویزدان ماوه، نه پیاوشتی و مهردایهتی، نه راستگویی و چاکهکاری. ههموو.. ههر ههسوو بوونهت گورگ، وورگ، و ریحۆلهی یهکتیری ههلهددرن. یهکتیری پارمپاره دهکهن! ئههه چ ناخر زهمانیکه! چ رۆژی ههشریکه!... ئیدی من ئهم حالته قبوول

ساتیکي شاگه‌شکهي و دهر و تشنه. دفتوت باوه‌شي به راستييه‌کدا کردوه که دوا راستييه و شيرت يو ديويده، هر نهو تاکه راستييه و سرانسه‌ري بوون و نه‌بوون له ناميزي خزي دهکړئ. شيرت يو هتا هتا په، نه پووجبوونه‌وي له کابدها دمپني و نه کهم و زياد لیکړني) ۱۵»

رواينه فلسفه‌په‌کاني سمبري بهرام‌سهر بوون و نيموون، تيگه‌يشتن له ديار دکاني ژيان، ناسيني سروشنسي نازه‌لناي مروف دهگه ناستيکي نه‌وټو، که خويان، له فزاي ژياني نيميايي و له ناخر امانيدا دمينه باب‌ت و سهرچاوميه‌کي نؤټوټکنيغي ننديشه و ژانه‌کان، بويه ره‌ه‌نديکي بن کوتايي و موله‌ق به‌خويان دهگرن و ژياني دهگه‌نه دوزمخک که به‌رمو رځي شيتبووني بهرن. دوزمخکه سهره‌تا، بيتا‌کاپانه به‌رمو (زيبا) چه‌سته‌فروش دهيات، بن نه‌وي به‌دواي سيکسدا بگه‌رت به‌لام له‌وتش هه‌انادات، نيوه شه‌وتکي درنگ، بن سبه‌ست و به راگردن مالي زيبا جيتديلت، يو کوي؟ خويشي نازانيت. به‌لام شه‌پولي بيتا‌کايي به‌رمو کردي سه‌يوان و يو سهر کوزي داپک و باوکي دهيات، تا له‌وي به پرسيار په‌خميان بگرت، چونکه نه‌مان نه‌ويان هيناوته دنيايه‌کي پر له ژان و ننديشه‌و سته‌م. که (هاتنه‌کي به هيچ کلچيک په‌يومندي به‌هز و داخواري خزيه‌وه نه‌بووه) ئيس‌تاش بوته ميراتگري ميژووي نه‌وان. بويه. له‌م حالته‌ي سمبري تييدا ده‌زيت، سمبر نيبه‌که نه‌وان به به‌رپرسياريکي سهرمکي ژان و ننديشه‌کاني بزانيت. نه‌وان نيميا خولقينه‌ري نه‌م نين، به‌لکو سيمبولي ميژوويه‌کن که زمينه‌ي يو ژيانه دوزمخنا‌ساکه‌ي نه‌م خو‌شکردوه: (دايه... بابه...)

پرسيارتکه و من هاتوم له ئيوه‌ي بکم، تکايه ئيوه به‌رام بدنه‌وه!... بوجي ده‌بي شويتنيک هه‌بي مني لي بم و شويتنيکيش هه‌بي بوي بچم؟!... تيم بگه‌په‌نن... بوجي؟!

ماوه‌يه‌که له چاوه‌رواني به‌رامدا ماوه‌وه. که هر چاوه‌رواني کرد و به‌رام نه‌بوو، به بيزاريه‌کي تيکال له ده‌سته‌ووستانيه‌وه، خزي به پشندا خست و راکشا،) ۱۶»

نايا کوژراني سمبري هر له‌م سات و شويتنه‌دا که په‌خه‌ي داپک و باوکي (رابردو-ميژوو) دهکرت، باجي پرسياره سامناکه‌کيه‌تي؟ يان ريگه‌وتنيکي تره له‌ور ريگه‌وتانه‌ي که، له کومه‌لکاي سته‌مدا، که‌سپه‌کي تراژيديانه به چارمنووسي قاره‌ماني چيروکه‌کاني حوسين و به چارمنووس و داهاتووي ئيمه دهکات؟

ناکه‌م... قهت قبوولي ناکه‌م! خه‌لکي تر ده‌يکه‌ن يا بيگه‌ن. به‌لام من نايکه‌م... قهت نايکه‌م... قهت نايکه‌م.) ۱۴»

دووم- پيگه‌يشتنی نامبوونه‌که، که نه‌نيايي و گو‌شه‌کيري ره‌ه‌نديکي ديکهي پتده‌دا.

سمبري که‌سپيکه به‌ته‌نيا ده‌زي، به‌نه‌واوي به‌ژياني نه‌نيايي راهاتوو و نابه‌وت تيگه‌لاوي خه‌لک بيت. ته‌مهي په‌نجانو سا له هيتشا ژني نه‌هيتاوه. تاکه برادر تيکي نزيک و هاودهردي عيزمه غه‌ندي بوو، که نه‌ويش به‌هوي کارمکه‌په‌وه ده‌گوازيته‌وه يو شاريکي تر. ئيدي به‌م کاره، حوسين قاره‌مانه‌کهي ده‌خاته نه‌نياييه‌کي زياتر هوه. بگره له‌ويش دوور تر ده‌روات، کاتيک سمبري وهک خانه‌نشين (تقاويت) باسده‌مکات، ئيتر له‌و په‌يومنديپانمش دايد به‌رت که له‌واري کاردا دروسته‌مين. به‌ميش حوسين وهک به‌سوت حالته‌ي نه‌نياييه‌کي موله‌ق يو سمبري به‌مخستيت. ئيدي سمبري به‌نه‌واوي نه‌نيا و گو‌شه‌کيري ده‌بيت و رووبه‌رووي خزي، نه‌نيا خزي ده‌پته‌وه. له‌که‌ل بييري خزيده‌ا و له‌که‌ل خودي خزيده‌ا ده‌کوته لیکدا نه‌وي مه‌سه‌له‌کان. شته‌کان و رووداوه‌کان له بيير و ميتشکي نه‌ودا، زور جار به‌دور له واقيعي مادي و کومه‌لايه‌تبيان، دين و ده‌جن، گه‌وره و نالوز ده‌ين و لق پويان لنده‌بنه‌وه. به‌مش نامبوون و ننديشه‌کهي زياتر و زياتر ده‌ين.

له‌که‌له‌گورگدا، نامبووني بارام له‌سنوري به‌که‌مدا ده‌مپيته‌وه. که‌چي له‌ننديشه‌ي مروف تيکدا نامبووني سمبري هه‌ردو شيوه‌که و ره‌ه‌نديکي وجوديانه Existentialist و فلسفه‌ي و هره‌ده‌کرت. کيروکرغه‌کان جوارچتوهي کومه‌ل ده‌به‌رتين و روو له مه‌سه‌له‌کاني ژيان و راستي و بوون ده‌کن. بويه ليره‌دا خودا بريني فيزيکي / کومه‌لايه‌تي، له شيوه‌ي خودا بريني بارام، کومه‌ک ناکات. ده‌بي خودا برانه‌که رځي و مه‌عنه‌وي بيت. خودا برانيکي سوفاستانه، که له‌ويديو جيهانه مادي و شته به‌رجه‌سته‌کاندا، به‌دواي نايديال و وه‌لامي پرسياره نه‌زه‌ليه‌کاندا بگه‌رت و ناميز به هه‌قيقه‌دا بکات. (هه‌ستي ده‌کرد نه‌و به هيچ کلچيک دانووي له‌که‌ل نه‌م سهرزمينه‌ چه‌نوونه بي مروغه‌دا ناکولي. له‌که‌ل هيچ ده‌ستور و ياسا و سيستم تيکدا ناکونجي... خزي ده‌بيني به خپراي تيشک، به‌قولايي گه‌رووندا هه‌لفريوه و دوور و نزيک، په‌يومندي نه‌به ره‌گه‌زتيکه‌وه ماوه پتي بوترئ ناده‌ميرزاد و نه‌به کولکه نه‌ستيره‌په‌که‌وه ناوي به زمين بيئرئ! نه‌وي بوي هووه

کۆمهله نین، به لکو قوریانییه کانی دهستی کۆمهله کیشن، که دهگری به کۆمهله سستم یان فرۆم گوتهنی، به کۆمهله لیکه نهخۆش ناویریت. چونکه نهم کۆمهله، به برینسییه کۆمهله لایمی، سیاسی و کولتورییه کانییه وه، بۆ بهردهوامبوونی خۆی و بۆ هارینی مرۆف و هک تاکه کس، جۆره سیستمیکی کۆنترۆلی نایهتی داهیناوه که، به نامراز و کهرهسه جۆره جۆره کانییه وه، مانه وه و بهردهوامبوونی مسۆگهر دهگهن. ئهگهر نامرازهکان جۆره ها شتیه ی دهسه لات بن [دهسه لاتی باوک بهسه کچ و کوردا، برا بهسه خوشکدا، مێرد بهسه ژندا، کۆمهله بهسه خیزاندا، پۆلیس و جاسوس و عهسکهر بهسه کۆمهله دا، دهولتی دیکتاتورێ و تۆتالیتیری بهسه هه موواندا] ئهوا سوتهمه نییه که ته نیا په که، نهویش مرۆفه وهک تاکه کس.

نووسه دهیهوتت باسی نهم دیاردیه بکات، یان زۆریه ی قارمانی چیرۆکه کانی قوریانیی نهم دیاردیه بن، بۆیه نهمان بهگشتی، وهک کهسانی بهخۆنامۆ، بۆدهسه لاتن و له دیاریکرنی ناینده تاکه کهسی خۆیاندا رۆلێکیان نییه. هه ندێ جار ده لیتی کهسانی فهتالیستن و چارهنووسی خۆیان به قهدهر سیاردوه، چونکه ههسته دهگهن که چارهنووسیان لهناو دهستی هیزنکی سامناک و بێ بهزمی دایه. هه ر بۆیه ئهوان که شیب نین. که شیبی له بارو دۆخی ئهواندا له ساویلکمی و دهبنگی بهدهرنیسه. ئه وه هیزه ی چارهنووسی نهمان دیاری دهکات هیزنکی میتافیزیکی و غهیبی نییه، به لکو کۆمهله و کس و هیزه دهسه لاتنارمکانی کۆمهله ن، که هینده ی هیزنکی غهیبی له هۆشاری و ژانی رۆژانه ی قارمانی چیرۆکهکاندا بوون و کاریگری خۆیان ههیه. به رادهیهک خۆیان به خودانی چارهنووسی مرۆفهکان دهزانن که هه ر دهلی ئهسان، له جیکه ی خودا، خولقینه ر و سهرداری ژیان و چارهنووس و داهاتوی ئهوانن، بۆیه که مترین سه رپیتی له فرمانه کانیان، به سزایهکی دۆزهخناسا، تیکشکاندن جۆره جۆری فیزیکی و رۆخی مرۆفهکان، تهواو ده بێت. مەترسی نهم هیزه لهویش زیاتره، چونکه تهنا نهت بهتی سه رپیتی چیرۆکینه ی سه ر سته مکارانه ی خۆی دهوه شینیت و تهرو ویشک بۆکه وه دهسوتینیت.

خازه، ماری کۆله لگر، جهرکه که ی پیرژن، نووری و سه بری هه موویان چارهنووسیان له بهردهم هیزه سامناکه که ی کۆمهله دا، وهک چارهنووسی نهمامتیکی ساوايه له بهردهم زریان و تۆفاندا. ئهوان له دۆزهخی شهردا دهکوژین، بێ نهوه ی ههچکامیان، وهک تاکه

نهگه ر نهو شهوه کولله یهکی وێل بهم شتیه ترازیدییه کۆتایی به ژیا نی سه بری نههینایه (که کوزرانی شینته کانی شارمان له شهوانی منع التجولدا بیره دهخاته وه)، ئهوا سه بری به وه هه موو ژان و نه ندیشه فهلسه فیه یانه وه، بهو ته نیایی و نامۆبوونه قووله ی به ژیان و کۆمهله و سه ردهم، ده بوو یان به ره و شینبوون پروات، یان به خۆکوشتن سنووریک بۆ نه وه هه موو نه ندیشه و بووتی و کالته چاریه ی ژیان دابنیت.

قارمانی چیرۆکه کانی حوسین که سایه تی نایه تی خۆیان ههیه. ئهوان وهک تاکه کس که شه دهگهن. ژیا نی ناوه میان و ژیا نی ده ره میان کار له په کتری دهگهن و، بۆکه وه به ره و پیتش دهجن تا به لانسیک له که سایه تی قارمانه کاندادا دروست پهکن.

قارمانهکان له کۆمهله گایه کدا دهژین که مرۆف، وهک تاکه کس (ئیندی قید)، لاواز و بێ دهسه لاته. نه یاسا نه کۆمهله، نازدی و مافه بنچینه یه کانی مرۆفیان دابین نه کردوه. مرۆف به دهیان بهند و برگه ی یاسایی و جۆره ها دابونه ریتی کۆمهله لایمی پابند و کۆنترۆلکراوه، که تیکر اپان شتیه دهسه لاتیکی مادی و نه خلاق ی وهردمگرن و نازادی و خهونه کانی مرۆف، وهک تاکه کس، داد په لۆسن، فشاریکی توندی مادی و مهعنه ی دهخه سه ر قارمانهکان و دهیانه ویتت چله و دهسته مۆیان پهکن، یان به جۆریک تیکیان بشکینن که بیانکه نه به شیک له پهراویزی رمو ت و میکانیزی خۆیان. نهم دهسه لاته بێ بهزمیه، که شتیه میهکی هه رمی وهرکرتوه، بناغه چه سپاره که ی له جوار دیواری مال و خیزانی پاتریارکیه وه به ره و تیره و خیل و کۆمهله دهکشیت تا له لوتهکا به دهسه لاتی هه ره سه مکارانه ی دهولت دهگات. ئیتر دهولت، به هه موو دهزگاکانی تۆفاندن و سیستمی کۆنترۆلییه وه، ته نیا نامرازنکی سه رکوتکرن و تیکشکاندن که سه کانی کۆمهله نییه، به لکو یاسهوانی نهم هه رمه و به ره مه پینه ره وه ی نهو داب و نه ریت و کولتورییه، که نه می داهیناوه. به واتایهکی دی نهم دهسه لاته سیاسییه فرۆمی ناسایی نهو ناوهرۆک و ستروکتورییه که خیزان و کۆمهله، به داب و رهوشت و کولتورو نایینه که یانه وه، پیکدیتن. هه ر دووکیان بۆ په کتری پۆیست، چونکه تهواو کهری په کترین. بهردهوامبوونی هه ر دووکیان له سه ر حیسابی نازادی تاکه کس و، زۆر جار به هارینی فیزیکی و رۆحی تاکه که سهکان. به رتیه دهچیت.

که لیکه له قارمانی چیرۆکه کانی حوسین، ته نیا به ره می نهم

تراژیديای مريم و گولچين و زيبا و نهوانی تر تنيا گيروگرقتی کومه لایه تي نین، به لکو له روتی چیرۆکه کانی حوسیندا، و دک به شیک له ستروکتوری کومه لگای ستم و وک بهرهم و شپوهی بهر دوامیوونی دسه لاتکه که خویان دمردهخن، که مرۆف تیکده شکیتن، یان بهرو به خونا میوونی دهین.

قارهمانی چیرۆکه کانی حوسین، وک گوتم، کهسانی که شپین نین، لهویش زیاتر دکریت بگوتریت کهسانیکی که متهرخم و بهدگومانن و بیباکانه بۆ زیان دپوانن. [دیاره جگه له هندی قارهمانی رۆمانی شار، که نه میش زیاتر په یوهندی به شپوهی رۆمانه که وهه، وک رۆمانیکی میژوویی - کومه لایه تی که یاس له سهردمتیکی میژوویی شاری سلیمانی دکات و، نهم جۆره رۆمانانه ریالیستانه روو داو دکان به جۆرتکی هونهری تۆمار دکان]. نهمان له توانایاندا نیبه شپوه زبانی خویان بگۆرن، بۆ دا کوکی له هندی که مافی سروشتی خویان که مترین هونیک نادن، لیردا یاس له مافی نازادی بیر و دهرپین و خویپشانانان ناکم، به لکو بۆ نمونه یاسی مافیکی دیکه زوتکراو دکم، نهویش خۆرماری به یانیانه، که وک هوا سروشت پتی به خشیوین. سهری له مندالییه وه بهو تیشکی ههتاوه راهاتوه که به یانیان له پنجهروه دینه ناو ژور و تخته خه وکه یوه. نه میش کهورترین و رنگه تاکه شتی که بیت که له ژاندا دلشادی بکات، که چی کاتیک دراوسییه نویه که، که ریمه کۆم، دیواریک هه لدمچیت و نهم رووناکییه پیرۆزه له سهری زهوتدهکات، نهم هیچ برۆتیتستیک ناکات، هه رچهنده پتیوایه که (نهمه زۆر و جهوره) لقی دکریت، نهانته مهسه له کهش له کهل که ریم باسناکات، به لام بۆ یاسی بکات! کاتیک نهم پتیشوخت ده زانیت که باسکردنه که، وک هه موو شته کانی دیکه، بیتسوود و بیمانا به.

خاسییه تی بیباکیی و یاسیقی قارهمانه کانی حوسین رواله تیکی به خونا میوونی نهوانن، و اتا په یوهندیان به سروشت و خاسییه تی تاکه که سیانه وه نیبه.

نهمان له باری کومه لایه تی و سیاسییدا هه پاسیفن، و اتا نه به شیکن لهو هیزانه تی که بۆ کۆرینی کومه ل هه لدمدن، نه له سایه تی نهو وزه هیزه کومه لایه تیانه دا که، فرۆم کوتی، چارهنووسی مرۆفه کان دیاری دکم، شویتیکیان پتیراوه، کومه لی ستم، کومه لی خاله عهول و دهریش و خولهی جاسووس و هینر، نهسلن پتیوستی بهم جۆره که سانه نیبه، بۆیه که نارتنشینیان

کهس، په یوهندیان به شه ره که وه هه بیت. هه نهم هیزه سامناکه رتگی نهفین، که سادهترین مافی مرۆفه، له گولچین دکریت، چونکه پاراستنی نه ریت و «شهرفی» مێرده بیره داو نیبسه که، خاله عهول، نهوه دمخاوتت که گولچینی تهمن بیست سالان تیکبشکیتندرت، که چی خاله عهول، وک سیمبولی کومه لی باوکسالار و نوتهری شپوه دسه لاتیکی کومه لی ستم، هه موو جۆره تاوانیکی بۆ ده جیته سهر. گولچین دهرباره میرده که ده لیت:

(نهو خاله عهوله خوانه ناسهت، من هیشا مندال بووم، دهستی له کهل دایکدا تیکه ل کرد. باوک می نهو نه بوو وا زوو بمری. له هه رتی که نجیدا بوو، دایکم و نهو خاله عهولت کوشتیان. دواي دهس تیکه لاوکردنه که یان به نوو سال کوشتیان.) «هه هه مان دسه لاته که له نوتهر و نمونه که خویدا، «دهرویش می تهمن سه روو چل و پینج سالی، خوی دهردهخات کاتیک مریه می تهمن یانزه سالان له باوکی دکریت تا نه خوشانه زوت و نه تکی بکات.» «۱۸» یان لهویش زیاتر زبای میهرمان، به ناچاری، بهرو دۆزمخی جهسته فرۆشی راپتچد دکات.

زهوتکردن و نه تکررتی مریه ده سترژی تاکه که سیک نیبه بۆ سهر که سیک دیکه، به لکو ده سترژی کومه له بۆ سهر ژن و بۆ سهر مرۆفی تاکه کهس، که مریه سیمبول و نوتهر که به تی. کومه لیک که له سایه تی دسه لاته که پدا و، به یشتنه ستور بوون به رهوشت و نه ریت و نایین و کولتوره باوکه تی رتگه بهم تاوانه ده دات و، وک دیاردهیه کی ناسایی له جهسته تی خویدا جیگای دکاته وه. کاتیکیش حاجی محموودی عه لاف و که لاویژی کچی هه ولده دن مریه می سیمبولی پاکي و بیتاوانی بیارتین، نهوا نهمان، له جیاتی تاوانباره راسته قینه که، روو بهرووی هه ره شه ی سزادانی «یاسایی» دهینه وه. بۆ نا؟ مه کهر یاسا کانی کومه لی ستم بۆچی داتا شراون؟ لیرمیشدا تنیا رتکه وه که مریه له ستمی کومه ل دهریزرتیت و نه میش به دهردی زبیا ناچیت، و اتا کومه ل، نهو ناماده کییه تی تدا به که به جۆرتکی سروشتی مریه بهرو جهسته فرۆشی راپتچ بکات و له کۆشی خویدا جیگای بکاته وه، به لام به رتکهوت خالی که لاویژ، وک که سیک که بۆ کۆرینی دسه لات و کومه ل خجبات دکات، دالدهی مریه ددهات و وک کچی خوی ده بیارتیت. بهم کارمیشی نازایه نه سه رپتیچی نه ریتی باو و شه رع و یاسا دکات.

تا خانووهمکەي دروست دکات، دواي کوزراني نووري به کوللەي وټل، سەبەري زياتر يارمەتي ژن و مندا له کسانى نووري دەدات، بئى ئەوى هيج مەبەستىكى نايەمى هەبیت.

قارەمانى چيرۆکەکانى حوسپن کەسانىک نين به هۆي تيشکانى شەخسى و کۆمەلایەتییانەوه تووشى دابراڤ و ئالۆزى دەروونى هاتبن، پان تيشکانى شەخسىيان بەرهو شەرخوازي و دلرهقى و تۆلهستاندنەوه و قينبونەوه له مرقفى بردبن. ئەوان کەسانىکى بەخۆ نامۆن، بەلام هوشيارن و ديدىکى فەلسەفیان بۆ کۆمەل و ژيان و مرقف هەيه، کە له ئەنجامى ئەزموون و هوشياريانەوه، پان هەندىک جار بەهۆي تيروانينى «کامۆيانەانەوه بۆ ژيان لايان دروستبووه، بەلام ئەمان به گشتى کەسانى پۆزتيقن، من، له چوارچيوى ستروکتورى کۆمەللى ستمدا، به کەسانى نمونەيى کۆمەل ليسان دەزانم، کە بههۆيانەوه ژيان جوانى و ماناي خۆي دەباريژن. ئەمانه شپۆمەيهكى نوڤى قارەمانى نمونەيى له چيرۆکدا، کە بەهواوى جياوازن لهو قارمانه نمونەيى سواوانەي کە چەمكى ئەمەي بەرگى و مولتەزيم بانگيشەي بۆ دکات و، لهسەر بنچينەي بۆچوونىکى پيشومخنى نايدۆلۆزى-سياسى، کەسانى رۆيۆتاسا به جۆرىک دادەتاشرتن کە دەبیت له سەخترين ساتەکانى ژياندا نمونەي گوايا خۆراکرى و نەهزين وگەشبينى بن، حوسپن دەهويۆت چەمكىکى نوڤ و پیناسەيهكى نوڤ بۆ قارەمانى پۆزەتيف و مرقفى نمونەيى، له ئەمەي کوردیدا، داپيۆتیت. ئەم کەسايەتییە نمونەيى ئينسانییە، له رتگەي کارى پالەوانبازى و سەرکردايەتیکردنى مانگرتن و راپەرينەوه، پان له ئەنجامى کارى چەمکدارى و رهيبیە کيرتنەوه، جوامپيرى و کار و تواناي پۆزەتيفانەي خۆي دەرناخت، بەلکو ئەم به هۆي ناسينى مرقف و کۆمەل و، له رتگەي دەرککردنى فەلسەفیانەي ماناي ژيان و بوونەوه، هەلوۆست و شپۆمەي ژيان و موزال و نامانجى خۆي ديارى دکات، تاسەر راستگويانە له کەل خۆي و بېر و بۆچوونەکانيدا دەميتیتەوه، نامۆيوون و خۆدایراني تاسەري ئەم قارەمانانە لهو داب و نەريت و رهوشتانەي کە مرقفە کورکەکان پرينسيپ و دەستوورەکانى دادەريژن، بەشپکە له کەسايەتي و باوەر و نايدیالى ئەمان. خودى بەخۆنامۆيوون، له بار و بۆخى ئەماندا، وەک خاسییهتیکى سەرەكى قارەمانەکان، دەبیتە مەناعەيهكى دیکە و ئەمان له ئيفراىتەکانى سامان و دەسلات دەباريژن. هەموو ئەو شتانەي کەسانى تر هەلپەي بۆدەمەن و له

دەکات، ميکانيزم و ستروکتورى کۆمەلەکە، بۆ بەردەوامبوونى خۆي، کەسانى دى دەپۆزتنەوه تا پشتيان پى بيهستیت و، وەک کەسانى هەمە کارە بيان کات به سيمبول و دیکۆزى خۆي.

پيتر ئيل پيتر Peter L Berger لای واپە هەر ستروکتورىکى کۆمەلایەتي جۆره کەسانىک هەلدهبىزیت کە بۆ بەرئوهچوونى خۆي پيويستییەتي، جۆره کەسانىکيش، به شپۆمەيهک له شپۆمەکان، تووردەدات کە له ناويدا ناگونجین. ئەگەر ئەم جۆره کەسە گونجاو و لەبارانەيش ئەبن ئەوا پيويستە به جۆرىک بهپيترتە بەرهەم کە له کەل ماسەفاتە Specification بەرچەستەکاندا تەباو گونجاو بن. بۆيه ئەو پيويایە راست نييه بگوتیت کە هەر کۆمەلگايەک ئەو جۆره کەسانەي پيەمبريت کە شاپەنيیەتي، بەلکو هەر کۆمەلگايەک دواتر ئەو جۆره کەسانە دینتیتە بەرهەم کە پيويستییەتي. ۱۹۰.

لهو کۆمەلگايەدا سەبەري و بارام و گولچين و مریەم و زيبا و ئەختەر... هەمەکارە نين و بريار نادەن، ئەمانه کۆمەللى ستم پان تیکى شکاندوون و پان له پەراوتزى خۆيدا فرییداون، چونکە پيويستى به جۆره کاسانىکى دیکەي وەک دەرويش و زاھير و خولەي جاسووس و، کەسانى بياوگۆر هەيه تا ستروکتورى خۆي بپاريژن.

بەراي من پاسیفي قارەمانەکانى حوسپن، بەرهەمى ستروکتورىکى کۆمەلایەتي بەرچەستن و دەبیت له چوارچيوى ئەم ستروکتورەدا سەپيرکرتن. ئەمان هەرچەند پاسیفي بەلام، وەک کەسانى بەخۆنامۆ، نيگەتيف و شەرخوازي نين، بۆيه، سەرەراي پاسیفييان، دەکريت وەک قارەمانى نمونەيى سەپيرکرتن.

ئەمان، له کەل ئەو هەموو ستمەي له کۆمەلدا رووبەرروييان دەپیتەوه، له کەل ئەو دەرەسەري و نازارەي بەدەست «گورگە دووپتیهکان» هوه دەپيژن، هيتتا ماھیبەتي ئينسانى خۆيان به تەواوي پاراستووه، بپيزارى و رقپوونەوميان له کۆمەل و نەريتەکانى و هەلپەي نازەلناساي مرقف، لای ئەمان نابنە قين و رقپوونەوه له مرقف، وەک بوونەومرکى کۆمەلایەتي. بەلکو ئەمان کەسانى دلپاکن و له ژيانى رۆژانەياندا ئينسانییانە و جواميرانە رەفتار دەکەن، له سات و شوڤنى پيويستدا بەتەنگ مرقف و ژانەکانییەوه دین و هەولەدەن کۆمەکیان پيکەن، [رەفتارى سەبەري «ئەندیشەي مرقفیکە بەرامبەر نووري و کۆمەک پيکردنى

فورباڼیبه کی دیکه ی کۆمه ل و مرفه گۆرگه کانی دهرانیت. لهویش زیاتر سهبر ی، له گهرمه ی تلاته وهیدا به دهست خه م و ژان و نه ندیشه کانی به وه، ته نیا زیا به عرۆفه شایهسته و راسته قینه به دهرانیت که تیی بگات، بۆ به له خاله تیکی پر له نازاری رۆحی و لاوازی نینسانییانه ی خۆیدا، هتای بۆ دهبات و، له باوهشی پر سۆز و مهربانیدا، وهک مندالکی دلشکاو و چاویه گریان، دل و دهروونی خۆی دهکاته وه، نه م رفندره ی سهبری، که له ههست به نریکی رۆحی و هاودهردی له گه ل زینای ستهملیکراو بهروور نییه، هه لویتست و رفنداری راسکۆلنیکۆف، قارمانی رۆمانی تاوان و سزای دۆستۆتفسکی، دینته وه بیرمان، کاتیک نهویش، له گهرمه ی نازاری رۆحی و لاوازی نینسانییانه یدا هانا بق سۆنیا دهبات، که ستهمی کۆمه ل بهروو جهسته فرۆشی بردهوه، لای نه و رازمه کانی دلی خۆی هه لدهرژیت و، به که سیک ی پیرۆزی دادنه تیت، له روانگه یه کی ناینبیه وه ژانه کانی سۆنیا، وهک ژانه کانی مه سیح، به ژانی مرفه یه ت دهرانیت و، له روویدا کړنۆشه دهبات.

سهبری، وهک که سیک ی به خۆنهامز له دۆزخی کومان له کهسانی دهوو بهردا دهژی، ههستندمهکات نه مان بهردهوام خه ریکن پیلانی بۆ رتکه ده خه ن و دهبانه وت نازاری بدن. نه و بۆچوون و به دکومان نییه ی لای دروستبوون، که به شیکیان نه ساسپان نییه، خسته و یانه ته خاله تیکی پر له نیگه رانی و په شیوی نه و تۆوه که له هه ندی رواله تدا خاله تی به شیوی قارمانه کانی کافکا دینته وه یادمان، دیاره له گه ل کۆمه لیک جیاوازی گه مردها، قارمانه کانی کافکا له جیهانیکدا دهژین که پشموخت تاوانبارکراون.. به لام بۆچی و له سه ر چی؟ هه یج مه سه له یه کی کۆنکریتی له نارادا نییه. نه م قارمانانه و، نه غنه ت جیهانی چیرۆکه کانی کافکا به ره مه ی فیکرێکن که مه رج نییه په یه وندیبان به واقیعیکی کۆنکریتی به وه هه بیت.

که چی سهبری به ره مه ی واقیعیکی کۆنکریتی به و باجی هۆشپاری و هه لویتستی فه لسه فی و کۆمه لاتی خۆی ده دات. زۆری به نه و پیلانانه ی لیدمه کړن دیار و کۆنکریتین، به شیکیان به هۆی رفندار و هه لویتستی به مێگه ل نامۆی خۆیه وه دوجاری دین، به شیکیشیان ته نیا بونیک ی سویتکی سفانه بان هه به و نه نجامی کومان و کۆشه گبری و بیاوه ری خۆدی سه برین به کۆمه ل و دهرویه ر، که وای لیده که ن، وهک قارمانی چیرۆکه کانی کافکا له دۆزخی په شیوی و راری و نه ندیشه و ترستی شارده ودا بسوتیت.

پیناویدا باوه ر ویزدان و شه رف و نینسانیه تی خۆیان ده فرۆشن، لای قارمانی چیرۆکه کانی حوسین شتی که مبه یه خن، ناتوانن بیانگیزن، یان وایان لیکه ن خوو به دهوو بهروه بگرن و له گه ل عه قل و رهوشنی باو و کۆمه لی ستهمدا بیانگونجیتن، قارمانی نه م چیرۆکه کانه تاسه ر له گه ل خۆیان و بیه ر و بۆچوونه کانی ندا راسکۆ ده میننه مو نه مه یش، خۆی له خۆیدا، کارتیکی قارمانانه و نموونه یه . (-ژیان.. ته نیا ژیان، هاوژیم قارمانه تیب، به لای ژیان قارمانه تیب، به لام به یه هاتوهوار، قارمانه تیب، که بۆکه رۆژانه مرفه به کردوه په یاده ی دهکات تا راسکۆ و شه رافه ته مند بینه تیه وه.) «۲۰».

جیهانی هه ندیک له و چیرۆکه کانی حوسین عارف و بایه خدانی به لایه ی پسیکۆلۆژی و دیوی ناوه ی قارمانه کانی، له جیهانی دۆستۆتفسکی به نریکه، به تابه تی نه و لایه نانه ی دۆستۆتفسکی که به ریالیزی پسیکۆلۆژی ناوه بریت، به لام قارمانی نه م چیرۆکه کانه، پش هه ر شتیکی، به ره مه ی کۆمه لی کوردهوارین و ده ستیت رۆژانه توشیان به یه، لهویش زیاتر هه ندیکیان ته غنه ت رهنگه له هه ندی رووه له تۆیان له من یان له خۆدی حوسین بچن. خه م و ناوات و هیوا و ژانه کانیان له واقیعی کۆمه لایه تی و کولتوری و سیاسیی کوردهواریه وه هاتوون، بیه ر و تیروانین و نه ندیشه یان، نه که رچی زۆر جار مه واده کی فه لسه فی و جیهانیان هه به، به لام هه ندیکیان وهک به شیک له که سایه تی هۆشپاران و رۆشنییرانه ی قارمانه کان دهرده که ون، هه ندیکیشیان به په یه وندی له گه ل خۆدی ژیان و که شه کردنی تیروانینی قارمانه کان و، رووداوه مکاتی کۆمه ل و رفندار و هه لپه ی مرفه کانی دهرویه ردا سه ره لده دن. ئیتر به ره به ره پتده که ن، تا وهک په قینه کی ره ها، به راده یه که له لای قارمانه کان ده چه سپین، که ده بنه به شیک له که سایه تی و بیکهاتی شه خسی و فیکری و کۆمه لایه تی یان، که سه کان له گه ل بیه رکردنه وه و بۆچوون و نه غنه ته کانیاندا تیار گونجاون، نا کۆکیه که له ئیوان بیه رکردنه وه رفندار و ئامانجیاندا، له ئیوان په یقین و کردوه یاندا نابیندرت.

تیروانینی سه بری به رامبه ر به زینا، که به ناچاری جهسته ی خۆی ده فرۆشیت، له بیرو بۆچوون و که سایه تی مرفه دۆستانه ی سه بری و جیاوازی نه م له کۆمه ل به دهوو نییه. بۆیه سه بری، به پێچه وانه ی نه ریت و تیروانینی کۆمه له وه، نه که هه ر به سووکی بۆ زینا ناره وانیت، به لکو تیبده که گات و ههست به نازارمه کانی دهکات، به

شاعیرانه همیه. حوسټین لښ چیرۆکانه پدا وشه کانی به دیقته هیلژاردوه، به دواى یه کندا هاتنی وشه کان مؤسقیایه کی ناوځوی هیتمنیان داوه به رسته کان. به مەیش بیرکردنه وه و مؤنۆلۆژ و خه یالی، بۆ نمونه سه بری، به شتوه یه کی خۆرسکی و سروشتی دهرده کون و هارمونی به دیوی دهره وه ناووه ی سه بری ددهن، حوسټین لښ دوو شاکاره و له چیرۆکی سه فه رتکی نه فسووناو پدا، که لام وایه داهټنه رانه ترین کاری نووسه رن، په نا بۆ یه که شتوه ته کنیک، ده بات، که شتوه ته کنیکى باسکردنی قارمان و که سه کانه له شتوه ی حالته ی که سیه ی سټییم (نډو)، له رتکه یه وه ده مانباته ناو بییری قارمانه کانه وه، تا به هوی بیرکردنه وه و مؤنۆلۆژ و خه یالی نه وانوه (بارام و سه بری، نډو و نډو) بۆ چوونه کانیان دهرخات، بټی نه وه ی نووسه ر راسته وځو ده ست بخاته نډو مه سه له یه وه.

زهمه ن، له م جۆره حالته نه دا، رهوتی سروشتی خۆی ده به زنتیت، ساته کان چرت، تیکچرزاو و تیکنالاو دهرده کون. رهوتی سروشتی زهمه ن نه و کاریگه ریه ی نایتت له کۆرپنی که س و قارمانی چیرۆکه کاند، زهمه ن خۆی ده بټته پابه ندی که سه کان و به په یوه ندی له گه ل بیرکردنه وه خه ون و هه زانی قارمانه کاند! ناماده ی خۆی دهرده خات، له هۆشی قارمانه کان و ژمانی رۆحی و سایکۆلۆژیایاندا شه بۆلده ات. زهمه ن نډو جۆره چیرۆکانه هټنده چرن که کورترین کات ده خایه ن. که چی نټمه له م ماوه کورته دا به هه سوو لایه ن و په یوه ندی جۆره جۆری قارمانه کان و شتوه ی بیرکردنه وه و که سه یه تییان ناشنا ده بن. حوسټین مټرووی تاکه که سیه ی قارمانی چیرۆکه کان و دیوی ناووه یان له رتکه ی فلاشباک و مؤنۆلۆژ و بیرکردنه وه و ته وژمی هۆش و خه ونه وه دهرده خات. باپه خدانی حوسټین به لایه نی دهره ونی که سه کان و رهنگدانه وه ی رووداوه کان له بیرکردنه وه و نه فسیه ت و کار و رهفتاریاندا شتواونکی تایه تی و هونه رمه ندانه ی چیرۆکنووسپنی نه ون.

زهمه ن، له م چیرۆکانه ی حوسټین عارفدا، دیارده یه کی سه رنه چراکټشه. زهمه ن راسته قینه ی زۆریه ی چیرۆکه کان، بۆ نمونه که له کوورک، سه فه رتکی نه فسووناوی، نه ندیشه ی مروفتیک، به فر. تاد، زۆر کورتن، به لام حوسټین، له رتکه ی یاریکردن به زهمه ن و بازدان له نیوان رابردو و نیستادا، یان سه ره له نوټی خولقاندنه وه ی رابردو له نیستادا، فه زابه کی کراوه و ردها به

IV

تهغه لای داهټنان لای حوسټین، چه نه هه ولدانه بۆ باسکردنی گیرو گرفتته کۆمه لایه تی و رۆحیه کانی مرۆف و نامۆسی و نه یایی و نه ندیشه ی مرۆف له کۆمه لگای سته م و زه برورنه گدا، هټنده یش هه ولدانه بۆ داهټناتی ته کنیکى نوټی چیرۆکنووسپن و رووکردنه موغامه ره ی نوټی هونه ری، نه و به تانه ی حوسټین له چیرۆکه کانیاندا باسیان ده کات، هه ر ده لټی خویان له پرۆسه ی یتکه یشته نیاندا، فۆرمټکی هونه ری نایه ت به خویان داهټنه وه، که فۆرمه هونه ریه که، به نۆره ی خۆی، ناوهرۆکی فۆرم، یان ناوهرۆکی خۆی داهټنه وه ته وه.

باپه تی چیرۆک و رۆمانه کن به جۆرتکی گونجاو و هاونا هه نگ لایه نی هونه ری و ته کنیکى خویان وهرکرتوه. ته کنیکى رۆمانی شار، وده رمانټیکى کۆمه لایه تی و مټرووی، که باس له سه رده می په نجاکانی شه ری سلټانه ی ده کات، شتوه یه کی ریالیستی و کلاسیکی به خۆکرتوه. رووداوه کان زیاتر له شتوه ی سه رټکی ناساپیرۆماننووسیدا، و به پتی زهمه نی سروشتی خویان باسه ده کرتن. لټره دا زهمه ن رۆزانه، له پرۆسه ی تټپه رپوونیدا، هه وال و رووداوی نوټی دټنتت، که نډو هه وال و رووداوانه یش لای خویانه وه کر له که سنی چیرۆکه کان ده کنه و، به جۆرتکی ناسایی و سروشتی بیرکردنه وه و هه لوټستیان ده گۆرن، که چی باپه تی سه فه رتکی نه فسووناوی، که له کوورک و نه ندیشه ی مروفتیک، سه ره جم جیاوازن، لټره دا مه سه له که، باسکردنیکی هونه ری مټرووی کۆمه لایه تی و سیاسیه ی شارته ک نییه، به لکو باس له دیوی ناووه ی مرۆف و بیهر و بچوونی فه لسه غیه ی و کۆمه لایه تی مرۆفه، که له جوارچتوه ی سیستمټکی کۆمه لایه تی و کولتووریدا، هۆشیاران له دیارده و شته کان وردده بټته وه و کاردانه وه ی سایکۆلۆژی و تاکه که سیه ی خۆی به رامبه ریان دهرده خات. بۆیه ته کنیکى نډو به ره مه نه جیاوازن و، شتوه یه کی مؤدټرنیان همیه. لټره دا نټشر نا کرتت له رتکه ی سه رد و وه سفی دهره کی و دیالۆگه وه مه سه له نالۆزه کانی ناووه ی مرۆف باسه بکرتن. نډو مه سه لانه پتووستییان به که رانه وه بۆ ناخ و مؤنۆلۆژ و به دواى یه کدا هاتنی خټرای بیهر و یاده کان و ته وژمی هۆش و شتی تر همیه، هه روا زمانى ناسایی ناتوانټت نډو شتانه به ته وای روون بکاته وه، بۆیه پتووستی به زمانټکی شه فاف و

سەرچاوه په راوتنه‌مکان

۸- نهم باسه له‌کهل گولښیزیکي چیرۆکه‌کانی حوسین عارف (۱۹۹۲-۱۹۵۷)، که ۲۵ کورته‌چیرۆکن، وهک کتبی‌تیک له به‌هاری سالی داهاتوو، له سوئد بلژوده‌مکرتیته‌وه

1-Erich Fromm, Ett friskare samhälle, Översättning: Sven Ekberg, Tidens Förlag, Stockholm 1976, S.98

2-Filosoflexikonet, Översättning Jan Hartman, FORUM, 1995, S.18

3-Joachim Israel, Alienation och Byr industrisamhället i omvandlingkratisering» Almquist & Wiksell Förlag, Stockholm 1982, S.39

۴- سەرچاوه‌ی پشوو، ۶۷-۶۸

5-Erik Fromm, Ett friskare samhälle, S.57-30

۶- هه‌مان سەرچاوه، ۱۱۱-۱۱۲

۷- Alienation Från Marx till modern sociologi, Stockholm, 1971, S.248

۸- نهم چیرۆکه‌کانه له‌م گولښیزیکي چیرۆکه‌کانی حوسین عارفدا بلژوکراوتیته‌وه

۹- حوسین عارف، گولښیزیک، چیرۆکی خویه‌کی یووچ

۱۰- حوسین عارف، گولښیزیک، چیرۆکی سقره

۱۱- حوسین عارف، نهنښی مرقفیک، چاپی به‌ک، به‌غدا، ۱۹۹۰، ۱۱۶

۱۲- حوسین عارف، که‌له‌گورگ، نهنښی مرقفیک، چاپی به‌ک، لاوان، چاپی به‌ک، ۱۹۸۳، ۷۱

۱۳- گۆزان مریوانی، له‌ دیدارێکی حوسین عارفدا، رابوون، ژماره ۲، ۱۹۹۲، ۷-۸۸

۱۴- حوسین عارف، نهنښی مرقفیک، ۲۴۶

۱۵- هه‌مان سەرچاوه، ۲۵۱

۱۶- هه‌مان سەرچاوه، ۹۷-۹۸

۱۷- که‌له‌گورگ، چیرۆکی (شالوی دل)، ۱۶۴

۱۸- حوسین عارف، شار، له‌ چاپکراوه‌کی گۆفاری کاروان، چاپی به‌ک، ۱۹۸۶

19-Peter L Berger, Invitation Till Sociologi, Översättning Gull Brunius, Raben Prisma, 1994, S.102-103

۲۰- عبدالرحمان منیف، له‌ زمانی مهنصور عبدالسلام، قارمانی رومان (الاشجار واغنیال مرزوق)، الموسسه العربیه للدراسات والنشر، ۱۹۷۹، ۱۵۵

زهمه‌نی ناو چیرۆکه‌کانی ده‌دات. زهمه‌نی رابردوی قارمانه‌کان و زهمه‌نی ئیستایان به‌جۆرتیک تیکده‌نالین که ناسۆی زهمه‌نی داهاتوو دهنه‌خشین. قارمانی چیرۆکه‌کان هه‌ر ته‌نیا به‌ره‌می رابردوی خۆیان نین، به‌لکو به‌ره‌مه‌ینه‌روه‌ی ئه‌و زهمه‌نه‌شن. نهمان له‌کهل وردتیرین ساته‌کانی رابردویاندا ده‌ژین و نهم ساتانه له‌ ئیستادا به‌رمو داهاتوو ده‌بن. به‌رمو امبوتی زهمه‌نی رابردوو، لای ئه‌وان روانی‌تیک عاتیفیبانه‌ نییه‌ بۆ رابردوی خۆیان، به‌لکو خۆلقاندنه‌وه‌ی رابردوو به‌ ئیستادا. رابردوو هه‌ندیک جار ده‌ینه‌وه‌ ئیستا، هه‌ندیک جاریش وهک ئیستا فشار و کاربگه‌ری خۆی دهنۆتیت. رووداو‌ه‌کانی سهرده‌می مندالی و لایه‌می و ساته‌ به‌سه‌رچوو‌مکان هه‌شتا به‌ جۆرتیک له‌ که‌سایه‌می و بیره‌کردنه‌وه‌ و ره‌فتاری ئیستی قارمانه‌کاندا به‌کارن که هه‌ر ده‌لی ئیستا رووده‌ن. ئاب حوسین ده‌یه‌وت، وهک فرۆید، پیمان به‌سه‌لمتیت که هه‌موو نه‌ رووداو و شتانه‌ی له‌ رۆژانی زۆر زوی می‌زوی تاکه‌ که‌سیمانه‌ه‌ بینه‌ومانن و به‌سه‌رمان هاتوون هه‌شتا له‌ زهمه‌نی ئیستادا له‌ که‌لمانن و ئه‌وانن که‌لیک له‌ رواله‌ته‌کانی ئیستا و داهاتوومن دهنه‌خشین؟ یان ده‌یه‌وت بلت که په‌کبوتی زهمه‌نی (رابردوو، ئیستا و داهاتوو) دیارده‌یه‌کی ره‌ه‌یه‌ (موتله‌ق)، که‌چی رابردوو، وهک ساتیک له‌ زهمه‌ن، حاله‌تیک ریزه‌یه‌ (نیسی). ب‌ن رابردوو هه‌ر ئه‌و ساتانه‌ نین که به‌بێ پتومرێکی تابه‌تی دیرکراون و له‌کهل به‌سه‌رچوونی کۆنکریتی خۆیاندا نه‌واوبین. به‌لکو ئه‌و ئۆپتیک و بابه‌ته‌ زیندوه‌ کۆنکریتی‌بانه‌شن که له‌کهل خۆیاندا هه‌تاویانه‌ته‌ به‌ره‌م و به‌هۆیه‌وه‌ تیکه‌لای و توه‌نه‌وه‌ی خۆیان له‌ناو ئیستا و داهاتوودا دابین کردوه.

× × ×

به‌ره‌مه‌کانی حوسین عارف و، که‌مه‌لیک چیرۆکنووسی دی، سه‌رمایه‌کی نوێیان بۆ چیرۆکی کوردی داهه‌تاوه‌ ناستی هونه‌ری و توانای دهربرینی چیرۆکی کوردییان به‌رمو زوووتر بردوه‌، زمانی چیرۆک و جیزی هونه‌ری و هۆشباری جوانناسی خۆنه‌رانیان که‌شه‌پداوه‌.

نیه‌ر دوا‌ی که‌له‌گورگ، «نهنښی مرقفیک» و «سه‌فه‌رتیک له‌ نهمسوناوی» و هه‌ندیک چیرۆکی دیکه‌ی حوسین، هه‌قی خۆمانه‌ چاوه‌ڕوانی که‌وره‌مرمان له‌ حوسین و، مه‌رجی سه‌خه‌ترمان بۆ چیرۆکی نوێی کوردی هه‌بیت.

هه‌فیه‌شین: حه‌سه‌ن نوور

توربیۆرن سیڤنی:

بودیست، ئەنارکیست، ستالینیست و سوڤی

یان

خەرمانه‌ خه‌وئیکی نه‌ه‌راوه

په‌رده‌ی په‌نجه‌ره‌ی کابینه‌ی ژماره (۶۲۷) ی شه‌مه‌نده‌فه‌ره‌که‌م والا‌کردو نیکام تیکه‌لی ریژنه‌ی باران و درمخته‌ تازه‌ چرۆ‌کردوو‌مه‌کانی نه‌وسروشته‌ کرد که له‌دیمه‌نیکه‌وه‌ به‌ره‌و دیمه‌نیکه‌ی ترده‌کش. یاشان کتیبی "jag har valt att dyrka kvinnorna" (من ئافه‌ره‌ته‌پرستم هه‌لبژارد) ی (توربیۆرن سیڤنی)م Torbjörn Säfve له‌ جانتاکه‌م ده‌ره‌یناو ماوه‌یه‌ک سه‌رگه‌رمی خویندنه‌وه‌ی بووم. پاش خویندنه‌وه‌ی سی لاپه‌ره‌ دیسه‌انه‌وه‌ له‌و سروشته‌ ر‌امام که نه‌وده‌م نقوومی تاریکی ببوو و چیتز بالای درمخته‌کانم له‌ نسییان و شکۆی کۆشک و باله‌خانه‌کانی دم ریگا ئاسنینه‌که‌م له‌تارمایان بۆ جیانه‌ده‌کرانه‌وه‌. په‌رده‌ی په‌نجه‌ره‌که‌م دادایه‌وه‌و که‌سانی ویستگه‌که‌و چرکه‌ساته‌کانی مائنا‌واویم وه‌بیره‌اتنه‌وه‌و به‌هیوای خه‌وئیکی ختوکه‌ده‌ر پیلوی چاوم به‌سه‌ر نه‌م چهند بیره‌ی کتیبه‌که‌ی به‌رده‌ستم دادایه‌وه‌و تاریکی داها‌ت.

"فستیقاله‌کانی سالی تازه‌ له‌ش‌قام و گۆره‌پانه‌کان : سه‌رکردنی مرۆ‌فه‌کان که له‌من سه‌رمه‌ستترن ، کیژیک به‌ پانتۆلی سپی و رانی ته‌واو ده‌رکه‌وتوو‌یه‌وه‌ ، خستمیه‌ تیرامان: نه‌ی ژن نه‌وه‌ تۆی نه‌وده‌م که جوانترینی ، کاتیک نه‌ژنۆ‌کانت به‌ سینگته‌وه‌ ده‌گری و کوزت هه‌له‌ه‌په‌رمی ، که به‌ رانی ته‌کووزو گۆش‌تته‌وه‌ داپۆشراوه‌: ئانه‌وه‌ پۆیه‌ی سیکسزانییه‌ ، که تۆی ژن خۆت بۆ نه‌و کیره‌ شله‌مه‌کی که منه‌ی نه‌مامی ته‌ری نیو

زه‌نگی شه‌مه‌نده‌فه‌ره‌ به‌گوره‌که‌ی ویستگه‌ سه‌ره‌کیه‌که‌ی شاری ستۆ‌کهۆلم په‌یامی سه‌فه‌ریکی چواره‌ سه‌عاتی بوو به‌ره‌و هه‌ریمی کرپوه‌ و به‌سه‌ته‌له‌ک: به‌ره‌و پاکوور ، له‌په‌نجه‌ره‌یه‌کی راره‌وه‌ ئاسته‌نگه‌که‌ی شه‌مه‌نده‌فه‌ره‌که‌وه‌ ده‌مروانیه‌ که‌سانیک ، بۆ مائنا‌واویکردن له‌ ئاشناو دۆست و براده‌رانیان ، هاتبوونه‌ ویستگه‌که‌: مندالیک له‌باوه‌شی ژنیکی خوشپه‌یکه‌ری شه‌هوه‌ته‌نگیزی سینگ و به‌رۆک نه‌رمه‌وه‌ بابیای له‌پیره‌ژنیک ده‌کرد که‌لای راستمه‌وه‌ سه‌ری له‌په‌نجه‌ره‌که‌وه‌ ده‌ره‌ینابوو و نه‌رم نه‌رم پیده‌که‌نی. دایکیک به‌روخساریکی پرله‌خه‌نده‌ی خه‌مئامیزه‌وه‌ ده‌یروانییه‌ که‌که‌ی که له‌بلیکانه‌کانه‌وه‌ سه‌ره‌که‌وته شه‌مه‌نده‌فه‌ره‌که‌، که‌ ناوړتیکی نه‌رمی له‌ دایکی دایه‌وه‌و ده‌ستی له‌ نیوان زارو گوئیدا کرده‌ ده‌ستگیری ته‌له‌فۆن وه‌ده‌نگیکی به‌رز وتی: "که‌ده‌مه‌ه‌ لولیک Tatica ته‌له‌فۆنت بۆ ده‌که‌م. کورو کیژتیکی لاو له‌دوودیوی شووشه‌ی په‌نجه‌ره‌یه‌کی تره‌وه‌ ماچیکیان که‌یانه‌ ده‌کترو قاقای پیکه‌نینه‌ی کوره‌ له‌ راره‌وه‌ ناپۆره‌که‌دا ده‌نگی دایه‌وه‌. پاش چهند خه‌وله‌ک—یک مندال وژنه‌ و دایه‌ی روخسارخه‌نده‌خه‌ماویه‌که‌و که‌وه‌ سه‌رتاسه‌ر ویستگه‌که‌ش که‌وته‌نه‌ جوله‌و له‌چاوان ونبوون ، تنه‌ها ماچیکی لیوسووری سه‌ر شووشه‌ی په‌نجه‌ره‌که‌ شوینکاری جودایی و مائنا‌وایی دووخۆشه‌ویست بوو.

* * *

سهرما تادههات ههستی له دهست وپهتجه کاتم دهستاند، فووم بهباخهلی ههردوو دهستما کرد تا تاوتیک کهرمدابین، نیکام لهتوسراوهی سهرکاغزی نیوان پهتجه کاتم نیشتهوه: (9 Gran gatan)، نهدرسی نووسهری کتیبه هاوسهفرمهکم بوو، کهبوتاسین و ههقهیهیفین دهربارهی ژبانی و بهرهمهکانی هاتبوومه دیدنه. پاش چهند ههنگاوئیکی ناغریبهرو پروی دوورتیانیک بوومهوهو بهرو جادهی گران Gran بهلای چهپا وهرچهرخام، کهمهو جمهه زارۆکهکانی باخچهی مندالانی سهرتهای جادهکه ژبانیان وهیبه سهرماو کرتیوهدا دهکردهوه. بزهم هاته سهرلیتوو

کهلت دمکاو دمچته تونبلی نهبهدیتهوه (نهم شهو کیژئیکی وام بینی لهتهک نهو خوشمهستانهدا سهمای دهکرد-ناکای لیبوو تیم دهروانی) تاکه شتیک که شایستهی ههولئیکی راستیانه بی، کهیشتنه به بهندهرمکه، پنتی چیژ، بهههشته تووکاوییهکه بهههشته رانئامیزمهکه - لهوندا تقوومی نهم شادییه دهیم دهرویهر نکولیم لیدهکا، کانکردن سهرلهنووی ژبانیهوهی لهدایکیبوونه که چیتر لهدایک نابمهوه، دهمرم...*

* * *

سهرتهای بههاربوو بهلام لهشاری رنگ خۆلهمیشی

سیتی و لیتای هاوسهری

مندالئیکی (Same) سامی سیما رۆژباشی لیکردم و لهناکاو توربیقرن سیتی نووسه له بالکۆنی فیلایهکی سوورهوه گازیکردم و پهتجهی دوشاومزهی له دهروازی فیللاکه کرد و وتی (لیرهوه وهژوورکهوه).

* * *

پرچی درژی مهیلهوقاوهیی تیکهه ریشه ماش وپرتجیهکهی بیوون و چیهوهی روخساریان کیشابوو. چاوه بزهمکانی پرپوون لههستی مرۆ و میواندۆستی و خهندهو پیشسوازییه کهرمهکهی بهلگهی ناشکرای نهوهستهبوون.

لهژووری دانیشتندا بۆ چهند دهقیقهیهک بهجتی هیستم

و شهختهکرتووی لولپوذا ههورتیکی رهستاله بهروکی ناسمانی کرتبوو و بهفریش ههزالناسا سهریانی مال و لق و پۆپی درمختهکانی داپۆشیبوو و رووناکای دهبهخشیه سپیدهیهک کههیشتا لهئامیزی تاریکیدا وهنۆزی دها، کلوه بهفره نهرمهکان لهسرخۆ لاشهی رچیوی جادهو شوستهکانیان دادهپۆشی. شارخامۆش و ههنگاوه ماندووهمکانم بهدوومدا رادهکیشان و جی پیم لهباوهشی بهفرهکهدا دهجاییین و ریتمی کرتیکرت : کوردهکورده (وهک بلتی کوردیک بهرتویه) ی ههنگاوهکانم ناستنامهی ریبوارئیکی نامۆبوون که بۆ یهکهم جار بهم شماره ناشنادهبوو. کزهی بایهکی سارد ههلیدهکرد و

نوهی که به لای نوهوه باشتیرین لایه نه له نیسلام: سؤفیگری له گهال بیرى نازادى ئەنارکىستى له نوروپادا یه کبخات.

HLV Högskolan i Uppsala (نه کادیمیای جیهانی نهینی نه دهی) ناوی تریلوژیای دووهمه که رۆمانتیکی سێ ههزار لاپه رهییه ، دوا به دواى یه کترو له سالانى (۱۹۹۸) و (۱۹۹۹) و سالى (۲۰۰۰) دمخترینه بهردهستی خوتنه. لیره دا پرسسیاریک له میشکمد چریکمی کرد. سیفی له م رۆمانه دا دهیه ویت له سه چ بابیتیک بنووسی؟

- رۆمانتیکه دهربارهی سهدهی نۆزدهیه م له نوروپادا که له ههندیگ ولاتانی تر دا به سهدهی بیستم دمژمیردی. ئەلبهته هه کۆمه لگایه ک سالژمیری تابهتی خوی ههیه. گرنگی رۆمانه که له خودی ژماره و رۆژمێردا نیه به لکو لهو کارهساته سامناکانه دا به که له م سهدهیه دا و تاكو ئیستا روویانداوه ، به هه حال نهم سهدهیه له نوروپادا به سهدهی نۆزدهیه م دناسرئ، بویه ده لیم: HLV رۆمانتیکه دهربارهی سهدهی نۆزدهیه م.

- ناوی پالوانی سهرمکی رۆمانه که Ubert Öberg (نوبیرت نۆبیری) ه ، نوبیرت له دایکبووی سنۆکهۆلم و دروست سالی (۱۹۰۰) ه و له سه رتا دا و مک په یامنیرو و تارنوو سیک له رۆژنامهی Dagens Nyheter دا کار دکاو پاشان پیشه دمگۆرئ و دهیته کارمهندیگ له کتبخانه کشتیبه کهی شاری (نوپساله) . له ژیرخانی کتبخانه که دا ئه و به ره مه نه دهیانه ههشارده رین که مرۆی ناسایی مهحاله به دهستی بکون ، به لام نوبیرت په یتا په یتا ئه و به ره مه مانه دمخوتنیه وه ئینجا به ره مهی نووسه رانیگ ده دۆزیته وه که نه وانیش دروست له دایکبووی سالی (۱۹۰۰) ن به لام سه ر به کۆمه لگای جیا جیان: چینی ، ژاپونی ، ئوسترالی ، نه مریکی و تهانه ت کۆمه لگای نیسلامیش . به پتی داوتنامه یه ک که نوبیرت بۆ نه و نووسه رانه ی دنیرئ ، یه ک له دواى یه ک له نوپساله کۆدهینه وه و کۆمه له یه ک پنگه هینن به ناوی نه کادیمیای جیهانی نهینی نه دهی . ئه و نووسه رانه تانه و کاته نووسه ری نه ناسراون ، به لام خاوه نی نه زموونی تابهتی وه له می به کارن.

- رۆلی سه رمکی رۆمانه که م داومه حه فتا پالوانی خه یالی به رجه سته کراو ، که رچی پالوانه کان خه یالین ، به لام ئه و رووداوو کاره ساتانه دمگیره وه که له هه قیقه تا له سه دهی نۆزدهمدا روویانداوه . ئه وان به نوبیرتیشه وه تاكو ئیستا (له م ماله دا دمژین) . دوا رۆژی مانگی دێسه مه به ری سالی (۲۰۰۰) ، هه مو پتکه وه ده چنه

و چوه مۆبه قه که و منیش به ره و کتبخانه دهوله مه نده که ی چهن هه نگاو تک چوه مه پش و چاوم به تابهتی کتبخانه کا دا هینا . کوتر اووه - هه ر کتبخانه یه ک مۆرکی که سایه تی خاومه که ی پتوه دیاره - کتبخانه که ی سیقتیش ده کرتیت بخرتیه ژیر نهم سه ر دیره وه . به شتیکی زۆری کتبخانه کی سه رچاوه ی زانیارین دهرباره ی نه و که سانه ی که بوونه ته پالوانی رۆمانه کانی یان په نگه له به ره مه کانی داها توویدا ژانیان وه به ردا بکرتیه وه ، به شتیکی تری کتبخانه کان زانیارین دهرباره ی سؤفیگری و کۆمه لگای نیسلامی و دوا به شی کتبخانه کان بابته ی هه مه چۆرن.

دیواره کانی ژووری دانیشتن به تابلۆکانی (لینا) ی هاوسه ری رازاونه ته وه له نیوان تابلۆکانیشدا چهن نامیتریکی مۆسیقای خۆره لاتی هه لواسراون . له سوچیکدا کاتژمیریکی چالمه ی دیرینی میل نوستوو سه رنجمی راکتیشا . سیفی به ترمسیک قاوه و دوولتوانه وه له دمرگای مۆبه قه که وه ده رکه وت و کاتژمیره دیرینه که ی خسته وه تریه ژماردن و له هه مه به رم دانیشتن . ته سجیله که م و ترمسه قاوه که و دوولتوانه که بوونه هاومیزمان و یانزه منگی کاتژمیره که بوون به ده ستپکی هه قبه یفینیک.

* * *

نوربیرن سیفی یه کیکه له و نووسه ره که مانه ی که پیش ومخت نه خشه ی کاره کانی داها توویان دا ده ریزن . له چاوخشانیک میژووی کاره کانی داها توویدا ده رده که ویت که سیفی دهیه ویت میژووی جیهان له فۆرم و شیوازی رۆمان - دا بنوو سیته وه . کیشوه ری هه قیقه ت (Saningens Kontinent) و جه قی که روون (Kosmos centrum) و میله ته ی دل Hjärtats Folk ناوی سێ له و رۆمانانه ن که سیفی پاش سالی (۲۰۰۵) ده یانخاته ژیر چاپ . پیش پرۆزه ی میژوو نووسینه وه و تاكو سالی (۲۰۰۳) سه رگه رمی دوو تریلوژیا ده ییت یه که میان تریلوژیای بیره وه ره یه کانتیتی:

Ali Baba i Malmudden (عه لی بابا له مالمو دین) به شی یه که می بیره وه ره یه کانتیتی . له ویدا نووسه ر باسی سه رده می مندالی و ژیان له نامیزی بنه ماله و کۆمه لگای کریکارانی کانی ناسن ده کات . Rasputin i Uppsala (راسپوتین له نوپساله) دووه مین به شی بیره وه ره یه کانه و دهرباره ی سه رده می لاوتی و قوئاغی خوتننه له دانیشگادا . له به شی سی پیه مدا Hammaren och mänskaran (چه کوش ومانگی یه کشه وه) رۆلی ناشقیکی یاخی ده دا ته پالوانی بیره وه ره یه کانه و هه ولده ات

سەر کیتۆتیک (لەم نزیکانه) و له حالهتیکه سهرموونی ههستیزوین و نایابدا مائناوایی لهژبان دهکهن و خودهکوژن ، چهند ئافرهتیک دهنه (چاوشایهتی) نهو رووداووه لهسهدهی داهاتوویدا بهسهرهاتهکهیان دمگیرنهوه .

ژیانی توربیۆرن سیفی .

سالی (۱۹۴۱) لهشاری Kiruna (کیرونه) لهدایکبووه . باوکی بۆ خزمهتی سهربازی هاتوووته شاری کبیرونه و پاشان وهک پۆلیس ، لهو شارهدا کاریکردوووه ناشنای کچیکه باوک کۆمهنیست و کرێکاری کارخانهی ئاسن بووه و زوو به زوو مارهی کردوووه بهو جۆره توربیۆرنی نووسهر لهدایکبووه . پاش سالتیک لهشاری لولپۆدا نیشتهجی بوون و توربیۆرن سهردهمی مندالی و لاوتی لهو شارهدا بهسهربردوووه . له قوئاغی خویندنی ئامادهییدا بهشی زمانه کلاسیکیهکانی ههلبژاردوووه و زمانی یۆنانی کۆن ولاتینی خویندوووه . خویندکارهکانی هاویۆلی گرنگیهکی تایبهتیان داوته وانهکانی قهلسهفهو ناین و چهند خویندکاریک له وتووێژه ناینیهکاندا سهردهست بوون و توربیۆرن گۆشهگیرانه نهوده میش خۆی به دییان (مسیحی) نهزانیوه و سهرگهرمی خویندنهوهی باوهرهکانی (بودا) بووه و پاش ماوهیهک بوته تاقه بودیهک لهسهرناسهری تهوهری باکوورو به Buddhalaina (بودالاینه) ناسراوه .

توربیۆرن سیفی دوا مزی له جگهرهکهی داو دوکهلیش ژووهرهکهی قانگداو لهروخساری سوڤیانهدا بازنهیان بهست ، بههله جگهرهکهی له تهپهکه پر له سووتووهرهکهی سهر میزنهکهدا خامۆشکردو بینی به لیوانه قاوهکهوه نا ، کرخه کهخ و کوخه بینیان کرت ، دواتر چاوی بریبه بنمیچهکهو تیراماو دایه قاقای بیکهنین .

- ناینیکم ههلبژارد که بوونی (من) ی ڕهندمکردوه . من نهوهم (من) یکی مهزئم ههبوو ، گوتهکانی بوداش باشترین دهوا بوون بۆ نهو پهتایه . بۆ نمونه بودا دهلتی ههچ (من) یگ نییه ، من نهو گوتهیم زۆر بهدلبوو . هاوکات کاریکه سروسشتی بوو که دۆناوون (بیری سهرلهنوێ ژبانوه) بهسهر ههست وهۆشمدا زالبوو . کومانم لهو کهسانه بوو که دمیانوت ئیمههی بوونهوهر تنها جارتک دهژین وتنها ژبانیکمان ههیه . نهوان چ بهلگهیهکیان بۆ سهلماندنی ئهم گوتهبه نهبوو ، بهپهتجهوانهوه دمیانوت نهو کهسانههی که پتیان وایه پاش مردن دهژینهوه ، دهلی نهوان بههلهکهوه نهو بیهره بهسهلمینن . بهههر حال بیری نهوهی که ئیمههی

بوونهوهر تنها جارتک دهژین بیریکی ری تینهچوووه . - بودیسم یهکتهکه لهو ناینه نازادانهی که باوهری به نازاندی مرق ههیه . باشترین بهلگهش گوته بهناویاتگهکهی بودایه که دهلتی : برواکانم بهکه لهکێک دهچن بهیارمهتی نهو که لهکه دهتوانن بهو رووبارهدا بههرینهوه که دینه ریتان ، کاتیکیش دهکهنه نهو بهر رووبارمه ههچ پتویست ناکات که لهکهکه وهک بارتک له کۆلتین . بهلکو دهلی له لیوار رووبارمهکهدا بهجیبیلن بههردهوام بهو رێچکهیهدا برون که دینه ریتان .

توربیۆرن سیفی وازی له بودیسم هیناو رینازیکی تری گرتبههر که لهسهردهمی مندالیوه ناشنای ببوو . بهلام بهتهواوی تینهگهیشتبوو . که بۆ خویندنی قهلسهفهو میژوووی نهدهب لهسالی (۱۹۶۳) رووی کرده شاری ئویسالهو سهرگهرمی کاری رامیاری و بیری سیاسی بوو ، پهتایه پیتا نهو ناخاوتنهانی بۆ روونبووهوه که لهمندالیدا له تیوان خالق نهناکیست و باپیره ستالینییهکهیدا دهکرا .

- کهدهکهوتمه گفتوکۆ و ناخاوتن لهکهل گروپه ستالینییهکاندا ، وهک لایهنگیریکی نهناکیستییهکان دهبوام . لهناو گروپه نهناکیستییهکانیشدا (که نهمان ژماریمان له ستالینییهکان زیاتربوو) وهک ستالینییکی توندروه فییری لوزیکی چۆنیهتی تیکۆشانی چینه چهوساومکان و جیاوازی چینایهتیم دهکردن . دهتوانم بلیم من لهتیوانی نهو دوو بیرهدا دهسهکامهوه و هاوکات ههلگری ههردوو بیر بووم و به نهناکووستالینی ناسرام بایهخدانی سیفی بهنهدهب بهگشتی و شیعر بهتایهتی لهسهرهتای لاوتی و قوئاغی خویندنگهی ئامادهیهوه دهستیپیکرد ، بهرهمهکانی شاعیران Nils Ferlin (نیلس فییرلین*) و G.Ekelöf (گوتنار نیکیلۆف*) تویشوی نهو بایهخدانهبوون و راقهکردنی کۆمهله شیعرییهکهی شاعیری روسی Majakovskij (مایاکۆفسکی) بهناوی (ههریک له پانتۆلدا) Ett moln i byxor (هۆکاریکی سهرهکی بوو بۆ دهستیپیکردنی سیفی بهنووسینی شیعره بلاوکردنهوهی تاقه کۆمهله شیعری (من: مندالی مانگی که لاوتی به تیرامانه برۆسکه ناساو بهرفراوانهکانهوه) Jag julibarn med mastodonitiska re- flexioner (بووده لاینه روککه) Buddalai-na Rokka .

سیفی جگهریهکی تر پیدهکاو بیتیکی تر به لیوانهکهوه دهنتی ، تاوتیک چهنهی دهخورتنی و دهلتی : - کهچوووه ئوساله ژماریهک له کۆمهله شیعرییهکهم لهکهل خۆمدا برد و لهوێ پيشانی هاواریکانم دا ، هه

هاوسهرمدا چهكهره‌ی كرد كوټايی بهو جوړه ژيانم هیناو لیتنا توانی نهو هسته كتیوه سهره‌پویه ناخم دامركیتنی و فیری كردم چون ژيانم ريكخه‌م و چلون نه‌خشه‌ی كارمكالم داریتزم.

خالی وه‌رچه‌رخانی نه‌دهبی.

كتیبه دوکومینتارمکه‌ی سیفی Rebellerna Sverige ، (یاخییه‌كان له سوید). به‌یه‌كم هه‌نگاوو خالی وه‌رچه‌رخانی سهره‌مکی له ژيانی نه‌دهبی نه‌ودا دهژمیردی. کتیبه‌که تایه‌ته به بزووتنه‌وه‌ی قوتابییه (ماویست) ه‌کالی نوپساله ، که له ناوه‌راستی

نهو کاتمه‌ش سهرمته‌ی ناشنایه‌تیم بوو له‌گه‌ل نووسه‌ری به‌ناویانگ (یان فریدیک‌گورد*) Jan Fridégård. نه‌ویش شیهرمکالی بینی و وتی: "گه‌ر به‌توئی ، دمتوانی ته‌نانه‌ت چاوټکیشت دهر به‌یتنی و به‌خاکداخلیکه‌پته‌وه. به‌لام به‌باشتری دزمانم په‌خشان بنووسی. پیش بلاوکردنه‌وه‌ی به‌رهمه‌کانیشت ، زور بخوټنه ، زوربری و زورتر رابوټره . له‌لایه‌که‌وه رمخنه‌کالی (یان) زور کاریگه‌ربوون ، من نه‌وادم نژ به‌سنووره داتاشراوه‌کالی شیهری کلاسیکی بووم و به‌شیاوټکی موټرن شیهرم دهنووسی ، به‌لام پتموایه (یان فریدیک‌گورد) دژ بهو جوړه نووسینه بوو، له‌لایه‌کی تره‌وه ناموژگاریه‌کالی زور

سیفی و حه‌سمن نوور

شه‌سته‌کاندا سهریه‌لداو په‌کیک بوو له بزووتنه‌وه سیاسییه‌کالی سوید. نه‌م بزووتنه‌وه‌یه که‌م ژیا و نه‌ندامه‌کالی له‌سهر ریبازی بزووتنه‌وه‌ی ماویسته‌کالی ژاپون و به‌هوی ناکوکی و دووبه‌ره‌کی خه‌ریکی خوټوری و له‌ریشه‌کیشانی په‌کتری بوون.

- به‌رپرسیاری نه‌وادمی چاپخانه‌ی په‌کیتی نووسهران ، روژکیان هاته‌لام و وتی بیستوومه ده‌لین له‌م شارمدا بزووتنه‌وه‌یه‌کی نه‌یتنی و ترسناکی (ماویست) ی له

به‌جیبوون ومن نهو ناموژگاریانه‌م فه‌راموژ نه‌کرد. پاش لیبونه‌وه له‌خوټندنی میژووی نه‌دهب و فه‌لسه‌فه، بق دوو سال له‌قوتابخانه‌ی سینهما، به‌شی دهره‌یتان له‌ستوکه‌ولم وهرگیرام و له‌ماوه‌ی نهو دوو ساله‌دا هیچ به‌رهمه‌یتی نه‌دهبیم نه‌نووسی ، جگه له ژیانیکی نه‌نارکیستی پرله سهره‌پویی. بی به‌رپرسیاریانه له‌باومشی کچیکه‌وه ده‌چوومه نامیزی کیژکی تر. به‌لام نهو خوټه‌وایسته‌یه‌ی که‌له‌نیوان من و (لیتا) ی

رۆمانی سیڤنی کهوته بهردهستی خوتنه‌ران ، به‌ناوی(من که‌نالی په‌ته‌مام بنیاتنا) Jag byggede Panamakanalen. وهک هه‌ر نووسه‌ریکی تر، سیڤنی به‌دوای بیروکه‌یه‌کدا ده‌که‌را بیکاته‌که‌رای بی‌ری رۆمانیک ، بویه‌له‌که‌ل ه‌اوسه‌ره‌که‌یدا-بۆ‌گه‌شتیکی نۆ‌مانگی-چوووه‌ولاتی مه‌غریب و له‌وی نهم رۆمانه‌ی نووسی ، به‌لام له‌م که‌شته نۆ‌مانگیه‌دا-که‌نووسه‌ر له‌زۆر گۆڤار و رۆژنامه‌دا باسی لویه‌ده‌کات و به‌گرنگترین هۆکاری به‌نووسه‌ر بوونی خۆی ده‌زانی-بۆ‌یه‌که‌م جار ناشنای نیسلاام و سۆڤیگه‌ری و (خۆی وته‌نی) سۆڤیه‌بیرنازاده‌کان بوو .

بنه‌مای بیر و گرنگترین رۆمانه‌کانی توربیۆرن سیڤنی.

توربیۆرن سیڤنی ده‌لی: "من لیکۆله‌ره‌وه‌نکی می‌ژوویی نهمه‌تۆرم." نه‌و خاومنی هیچ‌به‌لگه‌نامه‌یه‌کی نه‌کادیمی نییه‌له‌سه‌ر می‌ژوو، به‌لام نووسه‌ریکه‌زانیا‌ری ده‌رباره‌ی که‌سانیک کۆده‌کاته‌وه‌که‌-که‌م تازۆر له‌لای سیڤنی-به‌ها و گرنگیه‌کی تایبه‌تیا‌ن ه‌یه‌، نه‌و زانیاریانه‌ش له‌به‌ره‌مه‌کانیدا به‌کارده‌هینی و له‌نووسیندا ریتابزکی کرۆنۆلۆجی ده‌گریته‌به‌ر. سیڤنی له‌کاره‌کانیدا به‌شوینه‌وارناس ده‌چی ، پاله‌وانی رۆمانه‌کانی له‌ئه‌شه‌وتی می‌ژوووه‌ه‌له‌ده‌کۆلی و مرۆڤه‌ به‌رچه‌سته‌کراوه‌کانیشی له‌ناخی بی‌ره‌وه‌ریه‌کانییه‌وه‌ ده‌رده‌هینی .

- کاتیک بریارده‌ده‌م که‌سیکی می‌ژووی بیته‌پاله‌وان و (من) له‌رۆمانیک‌دا، زانیاریه‌کی ته‌واو-له‌سه‌رته‌مای مندالییه‌وه‌تا‌کو مردنی - کۆده‌که‌مه‌وه‌و پاشان نه‌و زانیاریانه‌ ده‌پالێوم و بوخته‌که‌ی له‌شێوه‌ی رۆمانیکی ریالستی ناویته‌بوو به‌خه‌یا‌ل ده‌نووسم. من ریزیکی زۆری نه‌زموونی نه‌و پاله‌وانانه‌ ده‌گرم و نه‌و رووداوانه‌ ده‌گێرمه‌وه‌که‌له‌سه‌رده‌می خۆیا‌ندا کاریگه‌ر بوون و راسته‌وخۆ کاریان کردووته‌سه‌ر چۆنیته‌ی بی‌کرده‌وه‌و و شێوازی نووسین و جۆری ره‌فتارکردنی پاله‌وانه‌کان. ه‌اوکات ده‌چمه‌جه‌سته‌ی نه‌و پاله‌وانانه‌وه‌له‌چاوه‌کانبانه‌وه‌ده‌روانم و به‌زمانی نه‌وان ده‌په‌یقم و خه‌یا‌ل و نه‌ندیشه‌ی خۆم به‌خوینه‌ر ده‌که‌یه‌م . نووسین بۆ من وه‌ک گۆرپیان و سه‌مای سه‌ر په‌فر وایه‌، له‌سه‌رته‌ادا گۆرپه‌انه‌ به‌فرینه‌که‌له‌گشت په‌له‌وه‌له‌که‌یه‌ک پاک ده‌که‌مه‌وه‌ئینجا (پیلاره‌وه‌شێ) سه‌ماکردن له‌په‌یده‌که‌م و ده‌ست به‌نووسین ده‌که‌م.

- زۆر به‌ی زۆری پاله‌وانه‌کانیشم یاخی و سه‌ره‌پۆن ، که‌سانیکن که‌له‌چوارده‌وه‌ری وشه‌ی نازانیدا سی گۆشه‌یه‌کی نایاب له‌ئافره‌ت و خۆشه‌ویستی و هونه‌ر

نارادایه ، که‌ر ئاگاداری نه‌و بزووتنه‌وه‌یه‌هه‌یت ، پیم باشه‌کتیبه‌یکی له‌سه‌ر بنووسی . من چه‌ند نه‌ندامیکی نه‌و بزووتنه‌وه‌یه‌م له‌نزیکه‌وه‌ده‌ناسی و زۆر جار بۆ سه‌ته‌ومختیک هه‌سانه‌وه‌وه‌هه‌لاتن له‌ده‌ست نه‌و نه‌شکه‌نجه‌دانه‌ده‌روونیه‌ی که‌به‌هۆی مه‌رجه سه‌خته‌کانی نه‌ندامیتی له‌و بزووتنه‌وه‌یه‌دا دووچاری بیوون - ده‌هاتنه‌لامان و گوێیا‌ن بۆ مۆسیقا و گۆرانیه‌کانی (Alvis Presley) شله‌مکرد و...هتد.

- ماویسته‌کان له‌ژیرخان وینخانه‌کاندا (که‌لاکه‌وتووانه) خۆیا‌ن به‌رابه‌ر و رزگارکه‌ری خه‌لکی ده‌زانی . بزووتنه‌وه‌که‌ته‌نها شه‌ش مانگی خایاند ، ئاکامی هه‌ر بزووتنه‌وه‌یه‌که‌یش نهمه‌ده‌بیت که‌ر بیت و له‌چوارچێوه‌یه‌کی ته‌سکدا خۆمه‌لاس بدات و ته‌نها وینیه‌کی ماوو کتیبه‌که‌ی خۆراکی می‌شک و زه‌ینی نه‌ندامه‌کانی بیت. به‌پیتی نه‌و به‌لگه‌نامه‌یه‌ی که‌له‌ نه‌ندامیکی بزووتنه‌وه‌که‌وه‌که‌وتنه‌ده‌ستم ، ته‌نها وهرگێزانی کتیبه‌یک و به‌هه‌له‌تیگه‌یشتنی بۆچوونه‌کانی (ماو) له‌نیوان نه‌ندامه‌کاندا بنه‌مای گه‌توگۆو جفین بوون ، نه‌مۆسیقاوه‌نه‌ئهدب و نه‌هونه‌ر، ته‌نانه‌ت گۆڤارو رۆژنامه‌یشیا‌ن نه‌ده‌خویندوه‌وه‌ (به‌نه‌فره‌تین) باشه‌چۆن ده‌توانی گه‌توگۆو جفین دروستبه‌کی و چۆنیش ده‌توانی بیته‌را به‌ری خه‌لکانیک که‌له‌نزیکه‌وه‌ئاگاداری رووداومکان و گوێگری مۆسیقا‌ن و خوینه‌ری به‌ره‌می نه‌ده‌بین و سه‌رگه‌رمی کاری هونه‌ری. به‌هه‌رحال ماوه‌یه‌کی کورت دوای به‌ده‌سته‌هینانی به‌لگه‌نامه‌کان کتیبه‌که‌م که‌وته‌بازار. کتیبه‌که‌وه‌ک راچه‌نین و به‌ناکاهاینانه‌وه‌یه‌ک بوو بۆ نه‌ندامه‌کانی نه‌و بزووتنه‌وه‌یه‌ ، نه‌وه‌ک هه‌له‌ی بزووتنه‌وه‌ی ماویسته‌کانی ژاپۆن دوویات بکه‌نه‌وه‌که‌نه‌ندامه‌کانی که‌وتنه‌خۆخۆری و کارکردن درۆی یه‌کترو له‌ئاگامدا دامرکانه‌وه‌ی بزووتنه‌وه‌که‌یا‌ن ، به‌هه‌رحال بزووتنه‌وه‌ی ماویسته‌کانی سویدیش به‌هه‌مان شێوه‌کلۆکۆی دامرکایه‌وه‌.

-له‌وانه‌یه‌بیرسی بۆچی هینده‌دریژه‌به‌م باسه‌ده‌دم ، به‌لی دریژه‌دانم به‌م باسه‌ته‌نها له‌به‌ر وه‌لامدانه‌وه‌ی نه‌و په‌رسیارمه‌که‌ده‌لی کامانه‌ن نه‌و هۆکارانه‌ی که‌بوونه‌خالی وهرچه‌رخانی نه‌دمی له‌ژیا‌ندا وتوربیۆرن سیڤنی نووسه‌ریان پیکه‌ینا؟. من نهم کتیبه‌م به‌یه‌که‌م هۆکار ده‌زانم ، چونکه‌به‌ر په‌رسیاری چاپخانه‌ی یه‌کیتی نووسه‌ران کتیبه‌که‌ی زۆر به‌دلیوو و دواتر داوای لیکردم به‌ناره‌زویی خۆم هه‌ج باهه‌تیکم پیکه‌خۆشبی هه‌لیبژیرم و له‌هۆرمی رۆماندا بینووسم.

پاش دوو سال ودروست له‌سالی (۱۹۷۲) دا یه‌که‌مین

زانباریهکی ئهوتۆم دهربارهی ئهه هونهره نهبوو، بهلام لهگهه خۆتندنهوهی ژیان و بهسهرهات و ئهزموونی ئیفاندا لهه هونهره مودیرنه تارمایداره گهیشتم، که ئیفان یهکیک بوو له نهنامه جالاکهکانی.

- ئیفان نهگیلی زمانزانیکی لیهاتوو بوو، زیاد له حهفته زمانی دهمانی و یهکیک لهو زمانانهش عهرمی بوو، پاش چهند سالیک ئیفان نهگیلی نیگارکیشانی وهلانا و وهک دهرۆتشیکی سههرگهرمی سۆفیگهری بوو بهمهبهستی نهوهی کولتوری نیسلامی و نهوروپایی له یهکتیری نزیکهخاتهوه بیری سۆفیگهری لهنیسلام و بیری نازادی نهنارکیستی لهنهوروپادا لیکگریدا. بوو به سهرنووسهری گۆشاریک و بۆ نهو مهبهسته کاریکردوو تیکۆشا. پاش نووسینی رۆمانهکه، نهو خواستهی نهگیلیم لاسهقامگیربوو منیش چون نهگیلی خولپای نهو مهبهسته بووم که بوژانه بژیم و خۆم بیریکه مهوه وهولبدم نهو دوو کولتوره لهیهکتر نزیک بکه مهوه. دهتوانم بلیم، مهبهستی سههرمیکم له نووسینی رۆمانهکه ههر نهوهیهو نهه دهستهواژمیهش بهچرکراوهی رۆمانهکه دهمانم.

لهگهه نووسینی رۆمانی ئیفان نهگیلی سیفئی بۆی رووندهبیتهوه که بنیاتنهرو رابهری سۆفیگهری، فهیلهسوفی عهرمی (ئهویهکر محهمد ئیبنولعهرمی ۱۱۶۵-۱۲۴۰ز)، مامۆستای روحیی ئیفان نهگیلی بووهو ئیفان زۆریهه بهرهمه فیکریهکانی نهه فهیلهسوفی لهعهرهبییهوه وهرگهراوته فهرانسی. سیفئیش تۆژالی فیکری ئیبنولعهرمی لهفهرانسی وئینگلیزییهوه له رۆمانی Var inte rädd (مهترسه) دا (۱۹۹۲) کردوه به سویدی، که رۆمانیکه دهربارهی سۆفیگهری و پریشکیکه له نایینی نیسلام.

- ئیبنولعهرمی نووسیار خهلیفه ئیشبیلیهه سۆفییهکی بیر نازاد بوو، نهویش چون زۆریهه پالهوانهکانی ترم پاخی بوو، نهو پاخییهک بوو له بواری سایکۆلۆجیدا، نهه فهیلهسوفه پتی وابوو که ئافرهت چ ناستهنگیک نییه لهریگای خوا پهرسیدا، بهلکو بهپهچهوانهوه سۆفییهکی راستهقینه لهرتی ئافرهتهوه دهگاته خودا، چونکه خودا جوانه وحزیشی لهجوانیه و ئافرهتیش جوانترین خولقهندهی خودایه. منیش چون ئیبنولعهرمی دهلیم لهنتیوان سۆفییهکی راستهقینه و خودادا هیچ پتیوستیهیک به نایهتوللا و ئیمام نییه چونکه سۆفی راستهقینه خۆی ئیمامی خۆیهتی. ئیبنولعهرمی، شیخی شیخان، ناشق و دیوانه و گهریده بوو، رۆمانهکesh گهشتیکه به میژوو و

پیکدههینن و بهدریژایی ژیانیان بۆ نهو مهبهسته تیدهکۆشن. نهه پالهوانانه بههۆی نهفامی کۆمهلگا و هیزی دهسهلاتدارهوه دووچاری کیشیهی سهیروسه مههری کوشنده دهن و له سههرهتای لاوتیبیانهوه چراکهزی تهههنیان دهکۆژتیهوه. مهبهستیشم لهههلبژاردنی نهه جۆره کهسانه نهوهیه که به خۆتنه بلیم: نهترس و بوژانه بژین و نازاد و سههرهخۆ بیریکه نهوه. جا ههر بیریک که تیدهفکرین وههر خهونیک که دهیبینن و ههر جاریکیش خهپال و فهنتازنیامان بالدهمگرتیهوه-راسته وخۆ یان ناراستهوخۆ ههقیقهت پیکدههینن. چونکه ههقیقهت له-بوون -والاته، بیر و خهون و بوون و ههقیقهتیش میژووی جیهان پیکدههینن.

یهکیک له رۆمانه ههره باشهکانی توربیۆرن سیفئی رۆمانی (ئیفان نهگیلی) Ivan Agueli، (۱۹۸۱) که دهربارهی ژیان و بهسهرهاتی نیگارکیشی سویدی ئیفانه که لهنتیوان سالانی (۱۸۶۹-۱۹۱۷) دا ژیاوهو یهکیک بووه له نیگارکیشه نوێخوازه ناسراوهکانی نهه ولاته.

سیفئی، یهکهه جار نامیلکهیهکی کۆنی په ره زهردی سهبارت بهه هونهرمهنده خۆتندوهتهوه که له سالی (۱۹۲۶) دا چاپکراوه. کاتیکیش چاوی به سالرۆژی کۆچی دواپی ئیفان کهوتوه-که دهکاته مانگی نوکتۆیهی سالی (۱۹۱۷) واته نهو مانگی که شۆرشی سووری بهلشهفیهکان له رووسیا دا سههریهه لداوه- له لایهکهوه شۆرشی چهوساوهکان بهریادهی و له لایهکی تریشهوه هونهرمهندهیک له بارو دۆخیکی ئالۆژدا دهمری-سیفئی گرنگییهکی تایبهت دههاته نهه نیگارکیشه. دووه جار لهپیشانگای ناسیایوتکی هاوسه ره کههی چاوی به پۆرتی ئیفان کهوتوه-روخساری ئیفان به توربیۆرن سیفئی دهچی-نهه جارهیان نهه چاویکهوتنه وهک پهنجه هیمایهک بووته سههرهتای بریاریک که سیفئی لهدهاتوودا ئیفان بکاته پالهوانی یهکیک له رۆمانهکانی، جاری سیههم و لهچرکهساتیکی بریاردهر و لهناهنگیک لهشاری ئویساله دا، کابرایهکی نههاس پهنجه بۆ سیفئی نووسه درتۆ کردوهو بههاوریکانی وتوه بروانن ئیفان نهگیلش لهه ناهنگه دا بهشداره. نهه جارهیان سیفئی بریاری کۆتایی دههات که ئیفان نهگیلی له رۆمانیکدا سههرلهنوێ بژینتیهوه.

- پیموایه زانیاریم دهربارهی هونهری نیگارکیشان لهگهه نووسینی نهه رۆمانه دا فراوانتربوو، لهسههرهتا دا

نیسلامییه‌کان . به‌تایبته ولاته نیسلامییه‌کان ، که پاش روخانی یه‌کیتی سوؤقییه‌ته . به دوژمنی سه‌ره‌کی نه‌روپای یه‌کگرتوو دناسرین . هاندهری پیکه‌تینانی ئەم پرۆژمیه‌ش تهنه‌ا مافی‌او بازرگانه‌کانی چه‌کن که به‌ده‌وام پیوستیان به‌ بوون و خولقاندنی دوژمنی نوییه تاکو دهروزه‌ی بازاری ئەم بازرگانیه‌یه هه‌رده‌م والابیت .

- ئەم‌ه‌رۆ هه‌یچ ک‌ه‌س ناتوانی دژ به‌م پرۆژمیه له‌ده‌زگاکانی بلاو‌کردنه‌وه‌دا بدوئ یاخود بنووسئ ، به‌لکو ناچاریش ده‌کرین له‌گه‌ل ئەم هه‌لومه‌رجه‌دا خۆمان بگونجین . من به‌م کاره‌ رازی نیم و ناتوانم به‌شداری له‌م کلایه‌ردارییه‌دا بکه‌م ، سروشتیشه‌ بۆ که‌ستیکی وه‌ک من دژ به‌م پرۆژمیه هه‌لو‌تست بگرئ . من له‌رتی پاله‌وانه یاخیه‌کانمه‌وه بیرورای خۆم دهرده‌برم ، جا بۆیه ئەم جووره که‌ساته ده‌که‌مه پاله‌وانی رۆمانه‌کانم . به‌ریژایی میژوو هه‌لی یاخیه‌وونمان بۆ ره‌خساوه ، به‌لام وادیاره زۆریه‌ی خه‌لکی به‌هره له‌م هه‌له وهرناگرن ، چوزانم له‌وانه‌یه بترسن به‌هه‌له‌دا بچن ، له‌وانه‌شه له‌ژياندا هه‌یچ فه‌لسه‌فه‌یه‌کییان نه‌بی .

- هه‌یچ جیاوازییه‌کی نییه بۆ من ، که‌ر سه‌به‌ی ناب‌لۆقه‌ی نابووری بخه‌نه سه‌رم و بلین چیه‌ر نابی له‌م فیللایه‌دا بژی . من له‌زوومه‌وه ناماده‌ی ئەم کاره‌م و له‌رووی فیزیکی و دهروونیشه‌وه به‌ناسانی ده‌توانم له‌ که‌پرێک‌دا بژیم . دوو سال له‌مه‌وبه‌ر له‌وئ ده‌ژيام ، له‌و به‌شه‌ی شار که‌که‌ریکاره‌کانی تیدا نیسته‌جین . راسته ئیستا کوزهرانم باشتره ، به‌تایبته له‌ باخیکی ناوادا (ناماژه ده‌کاته باخچه‌ی ماله‌که‌ی) . ده‌زانم خه‌لکی پاشمله ده‌دۆین و ده‌لین : ته‌ماشاکه‌ن چون توریقۆرن هیدی هیدی ده‌بیته بۆرژواو په‌یتا په‌یتا شوینی خۆی له‌نیوان ده‌وله‌مه‌نده‌کاندا ده‌کاته‌وه . به‌لام ئەم خه‌لکه‌ باشیان نه‌پێکاوه ، چونکه هه‌موو کاتیک نامادهم ئەم هه‌موو شته له‌ده‌ستبده‌م و سه‌ر له‌ نوێ ژيانیکی ساده‌و ساکار بژیمه‌وه .

- ئیستای سوید به‌ سالانی (۱۹۲۹-۲۰) یه‌کیتی سوؤقییه‌ته ده‌جئ که له‌ناکاوه‌ه‌موو شتیکی بیرۆکراتیه‌زه‌کراو سانسۆر خرایه سه‌ر گشت

میته‌ولۆژییا و کاری پراکتیکی سوؤقیه‌گره‌یانده‌او نامۆزگارییه‌که بۆ خه‌لکی که بویرانه‌ بینه دیوانه‌و هه‌رده‌م جوانی بخه‌ملین . منیش چون نه‌و ده‌لیم له‌نیوانی خوداو مندا هه‌یچ ده‌سه‌لاتداریک نییه ، په‌یوه‌ندی نیوان نیمه‌ش (خودا و سیفی) په‌یوه‌ندییه‌کی تایبته . به‌مجۆره نیسلام ده‌بیته ترویکی نه‌نارکیسم . که‌سه‌کانی سیفی یا یاخین یاخود شو‌رشگیرن ، جا چ له‌بواری سیاسی و کومه‌لایه‌تیدا بی‌ کا له‌بواری دهروونیدا . باشه ده‌بی سیفی چ په‌یامیک له‌رتی ئەم جووره که‌ساته‌وه به‌ خوتنه‌ر بگه‌یه‌نی؟

- که‌ر تاوتیک تیرامینین ، ده‌بینین زۆریه‌ی خه‌لکی له‌گه‌ل بارو‌دوخی ئیستای سوید گونجاون . ناشکرایشه که سانسۆر هه‌یه به‌لام هه‌یچ که‌س دان به‌م راستیه‌دا نانی . له‌کو‌تایی شه‌سته‌کاندا ، به‌تایبته له‌سالی (۱۹۶۸) دا جو‌ریک نازادی هه‌بوو . مرۆ ده‌یتوانی راسته‌وخۆ ره‌خنه و پلار له ده‌سه‌لاتداران بگرئ . به‌لام ئیستا ، ئیستا چیمان پێده‌کرئ؟

- تهنه‌ا پێده‌نگبوون و خۆ گونجاندن له‌گه‌ل ئەم هه‌لومه‌رجه نوییه‌و هه‌ول‌دان بۆ پیکه‌تینانی نه‌و پرۆژه له‌عنه‌تییه ، نه‌و ده‌سه‌لاته که‌وره‌یه‌ی که هه‌تله‌رو مؤسۆلینی مه‌به‌ستییان بوو .

مه‌به‌ستم ده‌سه‌لات و پرۆژه‌ی نه‌روپای یه‌کگرتوو . تهنه‌اته نیمه‌ش ده‌بی له‌م پرۆژه‌یه‌دا به‌شداریین . باشه بۆچی ؟ قازانجی ئەم پرۆژه‌یه چییه ؟

- ناشکرایه که ئەم یه‌کگرتنه پرۆژه‌یه‌کی جه‌نگیه به‌لام نابی ئەم راستیه‌ی بلین ، به‌لکو ده‌بی بلین پرۆژه‌یه‌کی ناشتییه . باشه ناشتی له‌گه‌ل کئ ؟ نا ناشتی له‌نیوان نه‌و ولاتانه‌ی که له‌م یه‌کگرتنه‌دا به‌شدارن . ئەی کی‌شوه‌رمانی ترو باقی ولاته‌کانی تر چی ؟ به‌لئ ، نه‌وان دوژمن . که‌واته پرۆژه‌ی نه‌روپای یه‌کگرتوو پرۆژه‌یه‌کی جه‌نگیه و مه‌به‌ستیش پیکه‌تینانی زله‌یزیکه دژی ولاته یه‌کگرتوو‌مکانی نه‌م‌ریکاوه‌ چین و ژاپۆن و ولاته

کیشوهره دا دهژین، نهی (۹۴٪) مکھی تر چی؟ کهر راسته مکهن، په کگرتنه که یان بۆ دابینکردنی ناشتیبه له جیهان، نهی نابئی نهو (۹۴٪) ه ش له م پرۆژهیه دا به شدارین؟

- کاتیک به هم موو جیهان ده لیم به لئی، خۆم له م ساختمان تاسروشتیبه و نامۆیه جیاد مکه مه وه. به باشتری ده زانم کۆمارتیک یان میرنشینتیک هه بیت به هم موو جیهان بلئی به لئی. مه به ستم تله بند کردنی سنووره کانی نه م میرنشینه نیبه، به لکو به پیچه وانوه مه به ستم والا کردنی نهو سنوورانهیه له هم بهر گشت نهو ولاتانهی که نه ورویای په کگرتوو سنووریان له روو دادمخا. هاوکات پرۆژهیه که بژ بهو پرۆژه شه رنه نگیزه یبه فاشیستیبهی نه وروپا. کهر مرقو ئاکاداری کاره ساته کانی میژوو بی، بۆیدر مکه وئی که ئاکامی نه ورویای په کگرتوو جه نگیکی تری سهرانسهریبه: جهنگی سته یه جیهانیبه که نه م ولاتانه خریکی سازکردن. جا که سیکي ناشتی خواز ده بی له م حالته دا چی بکا؟ به شدارینه کردن له م پرۆژهیه و نه خشه کیشان بۆ پرۆژهیه کی ناشتی که من میرنشین ته وهری باکوور به باشترین نمونه ده زانم. نه م میرنشین ته باکوور تا کو نیستا ته نها له نامیزی خه یالدايه و زۆر له هه قیقه ته وه دووره، دانیشتیوانی باکووریش تا کو نیستا به باشی له مه به ستمی نه م میرنشینه نه که یشتون.

توربیۆرن سیقیتی موسلمان و سۆفی پییوایه خودا تاق و ته نیا بووه بۆیه مرقی خولقاندووه، باشه نه م بۆچی که سایه تی رۆمانه کانی دمخولقینتی؟ وهلامی نه م پرسیاره ی به خنده یه کی فیزنامیزه وه ده ست پیکرد. - له پرسیدیدا منیش چون خودا ده مکه موه هه مان حالته وه. خودا ته نیا و نیگه ران بوو، مرقی خولقاند تا کو به خسته وهریبت. هاوکات ویستی له لایه ن نه و خولقه ندانه وه بناسری. نووسه ریش به هه مان چۆر دنووستی تا کو نیگه رانی وه لانی و تاوئیک به خسته وهری، هه ره وها نیگار کیشیش.

به لام...

- ده زانم ده ته وئی بلئی مرقو ده توانی له جیهان تیکی تایبه ت و له ته نه اییدا بژی و بۆ به خسته وهری خۆی بنووستی، به لام نه وده م مرقو ده بیته بوونه وهریکی خۆیه رست و هیچ سوئیک به کۆمه ل و ده ورو بهر مه کی نا که یه نی. ده سزانم زۆر که س هه ن له سوچیتکا یان له چه که مه جه یه کی دۆلابیتکا رۆمانتیکان شار دوومه وه و نایانه وئی بلاویکه نه وه، پیموایه رۆژنامه نووسه کان ناوا

جالاکیه ک. هه ر نه وده م مایاکۆفسکی شاعیر زۆرانبازی له که ل بیرۆکراتیدا ده کردو به ره مه هه شانو یبه کانی قه دهغه ده کران. نیستا له سویدا ساتسوور خراومه ته سه ر زۆر له چالاکیه کان و مرقو له میانی نه وه ی نارمزیی ده وری، ده بی ده می داخا. باشه له م حالته دا ده بی نیمه چی بکه ین؟

- مایاکۆفسکی ده لئی: له وئی له سه ر پردی نیفادا پیاوئیک ومستاوه، ته نها پیویستم به وه یه بجه سه ر نه و پرده و بوه ستم و هه سته بکه م، نه وه منم له ویدا، نه وه هه سته منه. مایاکۆفسکی به وای که سیکي هاوه سته دا ده که را. منیش وه کو نه و به وای که سانیکی ناوادا و لیم. ده نا چ مانایه کی ده بی کهر له مه ر که سانیکی پاسیف و گونجاو دا بنوو سی. تینا که م، تۆ ناتوانی رابه رایه تی میلله تیکی گونجاوه و بیده نگ بکه ی. باشه ده ته وئی له سه ر نه م حالته وه بۆ نه م چۆره که سانه بنوو سی تا کو پشتگیری نه و بیده منگیبه بکه ی و بلئی: نه وه ی نیوه ده یکه ن کاریکی زۆر باشه، نه و بیده منگیبه ی نیوه راسته، نازار بچیزن و بیده منگین، نا نه وها پاله وانی رۆمانتیک کتومت به نیوه ده چی. نه م کاره وه کو نه وه وایه بلئی: نافه رین به رده وام بن. به لام من نه م کاره نا که م من که سانیکی ریزبه ر هه لده بزیرم و ده رباره ی نه وان دنوو ستم.

ناشکرایه که پرۆژه ی نه ورویای په کگرتوو پرۆژه یه که دژ به کیشوهره کانی ترو تله بند کردنی سنووره کانی ولاتانی به شداره بۆ ریکرتن له کۆچره وو په نابردنی دانیشتیوانی به ناو-ولاتانی جیهانی سته به م به ره و نه وروپا. هه ره وها نه م په کگرتنه سه کۆیه که بۆ ولاته زله یزه کانی نه وروپا تا کو ده سه لاتی سیاسییان به شتیه یه کی فراوانتر بخته کهر، نه مه ش هۆکاریکه بۆ له ده سته دانی ولاته که مه یزه کانی نه وروپا: سوید، دانیمارک... هه تده به شیک له سه ر به خۆی بریاردان له بواره کانی ژبان به تایبه ت بواری سیاسی. سیقیتی نه م راستیبه باش ده زانی، بۆیه دژ به م پرۆژه یه یه. بچیم وایه یار نه بوونی سیقیتی له که ل نه م په کگرتنه ده که ریته وه بۆ پاراستنی نازادی نه و ولاته که مه یزه انه. کهر نه مه راستیبه که بی بۆچی سیقیتی نووسه ر بانگاشه ی کۆمار، یان میرنشین ته وهری باکوور ده کا، که خۆی له خۆیدا ده سته وهره دانیکه له نازادی سوید و داتاشینی به شیکه له م ولاته؟

- کهر مرقو به هم موو جیهان بلئی به لئی، ناتوانی به به شیکي جیهان بلئی به لئی. نه مه هه لوئستی منه دژ به م پرۆژه یه. ته نها (۶٪) ی دانیشتیوانی جیهان له م

مایاکوؤفسکییه، به لام شهش مانگ پتیش به چاپ که یاندنی هم رومانه نووسه ریکی تر به ناوی (بیتنگ یانفیلدت) Bengt Jangfeldt، سرچم نامه کانی مایاکوؤفسکی له ژیر سر دیری خو شه ویستی دلی هموو شتی که دا بلاو کرده وه. هر بویه سیفنی ناچار بوو تایتلیکی تر بؤ کتیبه که ی بدوژنته وه، من دسوئیم که دیره شیعر ریکی نری مایاکوؤفسکی یه کرده ناوینشانی رومانه که. هؤکاری هلبزار دنی هم ناویش ده گهرنته وه بؤ نه سوتانه روجییه ی مایاکوؤفسکی که بؤ هموو شتیگ گری ده گرت: بؤ شورش دسوتا که له نسپی بیرۆکراتیدا نامانجه کانی گهلی فراموش کرد. مایاکوؤفسکی له ناکامدا بووه سوتوو کاتیک لوولهی ده مانچه که ی نایه سر سینگ و دلّه به جوشه که ی له تریه خست.

له سرده می لایمدا شیعره کانی مایاکوؤفسکیم خوئنده وه، زور کاریگر بوون، له وده مه وه مایاکوؤفسکی له ناخمدای شوتنی خوی کردو و متوه. هندیگ نه زمونی خوئنده وه هن هینه به هیزن که له ناکامدا و له ناناگاییدا ده بنه بیرۆکه بؤ به ره می نه ده بی. من نه مه توانی له ناکامه دوریکه ومه وه، نه شده کرا دور له ساله کانی به ریابوونی شورش رووسیواو یه کم سالی دامه زراندنی یه کیتی سؤقیهت بیر له نووسینی هم رومانه بکه مه وه. نه مانه پتیکفه سیانن و کاریان کردو و مته سر یه کتری و له یه کتر جیانا کرتیه وه.

له م رومانه دا باس له قوناغه سیاسییه ی سالانی (۱۹۱۰) - (۱۹۲۰) و باسی چند که سایه تیبه کی کولتوری و سیاسی ده کم که له قوناغه چالاک بوون و کاریانده کرده سر مایاکوؤفسکی و دوروبه ری بؤ نمونه لینین و ستالین و ماکسیم گورکی و... هتد.

مایاکوؤفسکی زوری کات و شیعره کانی بؤ شورش تهرخان کردو له لایهن ستالینه وه به شاعیری شورش ناوئا، به لام مایاکوؤفسکی له سر نه وه لوئسته ی به رده وام بوو که دژ به بیرۆکراتی و بیرۆکراتیکردنی کومهل هه یوو. مایاکوؤفسکی وه کو زوری پالوانی رومانه کانی سیفنی خوی ددوئ. شیعر دهنووسی نازار ده جیژی و خو شه ویستی یه به دلّه هه ستیاره که ی ده بات. نه وینداری نتوان مایاکوؤفسکی و لیلی بریک و هاوریه تی مایاکوؤفسکی له گهل هاوسه ره که ی لیلیدا وه ک به تکی نه بیزاو به شه کانی رومانه که به یه که وه ده به ستن.

له م رومانه یشدا وه ک بیره وه رینووسیتک به زمانی - من - کارم کرده وه. له م رومانه دا من له مایاکوؤفسکیدا

بیر ده که نه وه. هؤکاره که شی نه ویرانه، چونکه رومانه نووس له کاری راگه یاندندا زمانیکی ناسان به کار ده هینی که چی که دیته سر نووسینی رومان بویدره ده که وی که زمانی رومانه که ریتیبه که ی به س نیبه بؤ نووسینی رومان، که رومانیشی نووسی ناویری بلاویکاته وه. به لام نووسر به زمانی جیواو دهنووسی و له خوئنه ران دمحوازی هه ولکی زورتر بدن بؤ تیکه یشتنی ناوه رۆکی به ره مه که ی. چا له م رووه وه ده بی من بؤ به خته وه ری خوم بنووسم و په یوه ندیه کی به رده و امیشم له گهل خوئنه ردا هه بی.

شاعیری روسی فلادیمیر مایاکوؤفسکی یه کی که له نیله هامده ره کانی نووسه ره که مان، مایاکوؤفسکیش چون نیبنولعه ره بی هه سستی به نازادی و په یوه ندیه کی تاییهت ده کرد نه ک له گهل خودادا به لکو له گهل گیتیدا. له نتوان مایاکوؤفسکی و گیتیدا هیچ ده سه لاتداریک نه بوو، چا چون ده بتوانی ده سته موو بیده نگ بی له ناست سیسته متیکی ناردها که ده ست بنیته بینی نازادی و نه وینداری بخنکینی. مایاکوؤفسکی له دوا سالانی ته مه نیدا دهنووسی:

که میه ی نه وینداری

به قه برغه ی رۆکارا

شکینرا.

مایاکوؤفسکی مه به سستی کام نه ویندارییه؟

نه وینداری له گهل Lili Brik (لیلی بریک) ی خو شه ویست و لیکداریانان، که له کو تایدیدا خو کوشتن ده بیته دوا ناکامیتک بؤ سه ره له نوئ ژبانه وه. مایاکوؤفسکی قایل نابی له بوونیکی بی نازادی و بی نه وینداری و بی هه سستی شالو هینه ردا به ری، بویه له گهل هم دیره شیعرانه دا ده ژنته وه. که تا کو نه مرق هه سته زوئنه رن.

ناگره که وه ک نه ژدیها یه ک به پتدزه خو به نیو شارمه که دا

به نیتو زوره بیده نگه کاندای ده کا

له ویدا نیمه له رزوک هه لئروشکاوین.

تو نه ی دوا هاوارم

هم نارامیه به ته قینه وه

به نه به دیه تی رایکه یه نه

که من دسوئیم.*

له سالی (۱۹۸۴) دا مایاکوؤفسکی له رومانی (من دسوئیم) ی سیفنی Jag brinner سر له نوئ ژبایه وه. له سه ره تادا سیفنی ویستی ناوی کتیبه که ی بنی (خو شه ویستی دلی هه مووشتیکه) که دیره شیعریکی

باومشپنت بکا. من له مهیدانی نه دبیا تدا توانای نووسینم پیشان ددهم ، پاشان چاوه رتی کار دانه وهی نهو کاره له خه لکیدا ده کم . هیچ کرنګ نیبه کهر خه لکی چه بله لیدن یا خود هوپها بکیشن . کرنګ نهومیه که خوم بیر ده که مهوه ، توانای خوم دمناسم و ده سزانم که هر نه وهندهم پیدم کری به لام بویرانه نهو توانایم پیشان ددهم .

– جوړی ژبانی نیمه مانان له نهوهری باکووردا زور تایبه تمهنده ، لیرمدا تیکه لیبه کی سهیر هه به له نیتوان کومه نیستیبه کونه که ی روسیا و درن دایه تی نه مریکا ، لیرمدا شته کان به یه کداچوون و تیکه لاون . لیرمدا نوتومبیلی سهرکراوه ی نه مریکی ده بیری به لام چ نالایک به نوتومبیله که وه ده شه کیتته وه؟ نالای داس و چه کوشه که . نم باکوورده ی نیمه زور له باشووری سوید جیاوازه ، نیمه لیرمدا کومه لیک فره کولتوورین . من تنها له باشووری سویددا ، روویه رووی نم جوړه پرسیارانه دهمه وه به لایانه وه زور سهیره که هاوکات دمتوانم کرنګی بدمه نه نم دوو جیهانه جیاوازه ی وهرزش و نووسین . به لام لیره که س نم پرسیارم لینا کا ، لیره خه لکی ده چنه راوو شکار و ناشکراشه شه وانه بۆ له خوړامان ته رخاند مکن .

نه دبیا تی قوناغی رننسیانس و شاعیرانی له م ناوردانه وه یه سیفی له لاپه رمکانی میژوودا بیبه شنه بوون . نه وه تا شاعیری نیتالی (فرانجیسکو مۆلزا) Francesco molza له رومانی (مۆلزا، دۆسته که) Molza, älskaren نا وایته ی فنتازیای سیفی ده بیت وسه رله نو ی چاوه ژبان هه لده پینته وه . کلپساکان پیش نم قوناغه دسه لاتیک فره فراوانیان هه بوو ، چا له بواری کومه لایه تی و رامیاریدا بووی یان له بواری هونری و نه دبیدا . به لام له که ل نم قوناغه دا نیمچه نازاد یبه که له سه رانسهری نه وروپا ، به تایبه ت له نیتالیادا هه موو بوارمکانی ژبانی کرته وه . سیفی نووسه ر له قوناغی میژوودا شاعیریک وه که مۆلزا هه لده بژیری و ده ی کاته که سایه تی سه رمکی رومانه که ی . نه وه ی له م رومانه دا جی سه رسورمانه نهومیه که سیفی له م کتیبه دا زمانیک تری به کاره ی ناوه ، زمانیک جیاوازه نو ی . که ر له بهر که وه تا بهرگ رومانه که پیشکنین چ شوینکاریک بۆ خال و ویرکول و داش و نیشانه ی سه رسورمان هتد به دینا که یین .

ژبانه وه نهویش له مندا . هاوکات من وه که داهینه ریک شته کانی خوم لهو زانیاریانه دا ده بیبه وه که له رتی ناسینی که سایه تیبه کی میژووی وه که مایا کوفسکی وه دهمه ت هینا .

– ماسمیدیا ، تا دهر که وتنی نم رومانه م کرنګیبه کی نه وتی نه دابووه به ره مه کانم ، چار چار چند دیریک کورت و بیمانا له سه ر کتیبیکم دمنوسرا . به لام له که ل دهر که وتنی نم رومانه م ، نهو په نجه یه کی که دژ به من به ره خواریو له نا کاو به رزکرایه وه . پیمان و ابوو من دژ به یه کیتی سؤقیه ت هه لو یستم کرتوه و لایه نگریم له ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا کردوه . نه وان باشیان نه پیکابوو ، بۆ راست کردنه وه ی پیکانه که یان بریارم دا ، له داهاتوودا رمی رخنه م ناراسته ی کومه لگای ولاته یه کگرتوه م کان بکه م . رومانی کوریللا (Gorilla) (۱۹۸۶) و کومه له جیروکی (جوامیریک ده چیتنه یازنه وه) En gentleman antrar ringen (۱۹۹۰) دهریاره ی پالوانیتی (بؤکسین) کوله مستانین له ولاته یه کگرتوه م کانی نه مریکا . له م دوو به ره مه دا به ردم له سه ر نهو هه قیقه ت لادوه که چو ن نهو پالوانه ره شپیتس تانه ، بۆ به رزه وه ندی چه نده سه رمایه داریک ، وه که ده لال به کار ده پینرین . خو ننه ر له ژیر چه قه نیگایه که وه بۆ دهر ده که وی که چ میکانیزمیک زوړدار بالی به سه ر کومه لگای نه مریکیدا کیشاوه .

سیفی تا کو ته مه نی هه رده سالی وهرزشی ده کرد به تایبه ت (بؤکسین) کوله مستانی . کوله مستانیش له کوشه نیگای سیفی وه دوو مه به ست ده که یه نی : نه ترسانه بژی و سه ر به خؤ بیربکه وه . به لام سیفی چو ن ده توانی له نیتوان جیهانی پر ههستی نووسین و جیهانی بی ههستی بؤکسیندا هه لکات؟

– نووسینی هه ر کتیبی به کتیبه رکی مهیدانی کوله مستانی ده چی . که ده چیته مهیدانه که خؤت دمناسینی و کتیبه که ی ده ستت پیشانی خه لکی ده دیت ، که ر کتیبه که ت باش نه بی بۆ نموونه ناتوانی چاپخانه و کارمندی چاپخانه که خه تابار بکه ی که به مه شقیاری پالوانیک ده چی له کوشه یه کی مهیدانه که دا به پارچه یه ک نیسغه نچ و سه تلنکه وه وه ستاوه که تنیا نه رکی نهومیه له پشووی نیوان خوله کاندای بی و

سامیکانی نیره به کورده سوید داده نیم ، نه خبر نیمه دانیش توانی باکوور هه موو کورده یین

بیرکردنه‌وهی نیبه ، گهر پروانیته که‌فهلئ بوتدمردمکه‌وهی که که‌فهلئ له می‌شکی گهوره‌تره . ناقمرت به‌که‌فهلئ بیردمکاته‌وه . پروانه نه‌و لوثره‌وهی که کوده‌تایه‌کی ناپیی له کلئسادا کرد رابهر و ئیدییالی هموو دیانه‌کانی سوید بوو ، چۆن دموئ!

سیټفی بی‌دنگ بوو منیش خه‌ریکی پی‌چانه‌وهی جگه‌ریه‌ک بووم . سیټفی نه‌مه‌ی به‌هل زانی و ده‌ستی به ناخاوتنیکی فلسفه‌ی کرد :

- پروانه نه‌و په‌رمنده‌یه . نه‌وه چی به‌دمنووکه‌وه گرتووه . وادیاره کوونه نانه . پاش چهند رۆژنک ، نه‌وه‌مه‌ی به‌ته‌واوی به‌فر ده‌توتیه‌وه . په‌رمنده‌کان به‌کۆمه‌ل دین و ئاله‌سه‌ر نه‌م درمختانه‌دا کۆدبه‌نه‌وه (سیټفی هی‌ما بق باخچه‌ی قیلاکه‌ی ده‌کات) که‌هاوینیش گوزمشت و پایز هات وهره‌و نه‌م په‌رمندانه بیینه چ شانوگه‌ریه‌کی ناپاب دهنوتن . زیاتر له پی‌نج‌سه‌د په‌رمنده کۆدبه‌نه‌وه به‌جریوه جریو کۆنفرانس ده‌به‌ستن و ده‌که‌ونه وتووێژ و گفتووگۆ . پاشان به‌سه‌ر چهند پۆلیتیکا دابه‌ش‌ده‌بن و هه‌ر پۆله په‌رمنده‌یه‌ک رابهرتک هه‌لدبه‌ژتێ و به‌ره‌و لایه‌ک ده‌داته شه‌قه‌ی پال . من به‌قه‌د کتیۆک دلنیا‌م که نه‌م په‌رمندانه له‌یه‌کتیری ده‌گه‌ن و زانی هاو‌به‌ش‌بیان هه‌یه . به‌وه دمچی بلین : نیستا به‌سه‌ر چهند پۆلیتیکا دابه‌ش ده‌بین و ئیمه نه‌م رتیبه‌و بوونه‌وهی تر بگرنه به‌ر . نه‌م کاره‌ نزیکه‌ی هه‌فته‌یه‌ک دمه‌ن‌سایه‌نی ، پاشان هه‌ر پۆلیتک به‌ره‌و لای ده‌ست‌نیشان‌کراوی هه‌لدبه‌فرێ .

سێ کوچکه‌ی بی‌ری سیټفی .

سیټفی له رۆمانه‌کانیدا خۆی له نیوان تاکه‌کاندا ده‌بینیتیه‌وه . به‌هۆی هه‌ستکردن به‌نامۆیی ، له کۆمه‌ل و ده‌وریه‌ر جیاده‌به‌نه‌وه . له‌نیوان نه‌مان و سیټفیدا جۆریک له‌یه‌کچوون هه‌یه : رۆحیکی شو‌رشیگێر ، مه‌یلتک به‌ره‌و نه‌نارکیسم ، تینۆیتی زانست و سه‌ربه‌خۆیی .

نه‌وینداری :

- ده‌بی له‌چهند په‌یوهندیه‌کی تردا به‌شدارییی ، تاکو مسانایه‌کی گهوره‌تره‌وه‌ریه‌کی دهرونی فراوانتر به‌خۆیه‌وه بگرێ . ده‌بی له‌نیوان مروی نه‌ویندار له‌لایه‌که‌وه ، سروشت و می‌ژوو و مرو‌قایه‌تی له‌لایه‌کی تره‌وه په‌یوهندیه‌کی تر له نه‌وینداری هه‌بی . به‌م کاره‌ش پانتایی نه‌وینداریمان فراوانتره‌و چوارچێه‌وه‌ی بوونمان والا‌تر ده‌بی .

- چه‌مک و رسته‌کان راسته‌خۆ له‌ناخمه‌وه شه‌بۆلیان ده‌دا . من له‌م رۆمانه‌دا خۆم فریودا تاکو به‌زمانیکی جیاواز بنووسم ، تیرامام : مۆل‌زای شاعیرم نووشی نه‌خۆشی سفلس کرد . که‌سی‌کیش که ده‌غه‌زار و نزیکه‌ مه‌رک بی له‌ناخاوتندا بی لۆژیک و به‌هه‌لیه‌هه‌لپ دموئ . مه‌به‌ستم نه‌و ورده‌کاریانه‌ی زمانه که نه‌خۆش‌تک به‌ دهردی سفلس له‌یادیان ده‌کات . که له نووسینی رۆمانه‌که بوومه‌وه بی‌نیم زۆر بوخته دارێژراوه .

- له قۆناغی رینۆسانسدا نه‌و توند‌ره‌وییه‌ی کلئسه پی‌چه‌ک دامرکایه‌وه هونه‌ر گرنگیه‌کی تایبه‌تی بی‌درا . راقایل و مایکل نه‌نزلۆ وه‌ک دوو کارمه‌ند له‌کلئساو کۆرپانه‌کاندا که‌وتنه‌ کاری نیگار‌کێ‌شان و په‌یکه‌رتاشین .

- پایای ده‌سه‌لاتدار له ئی‌تالیادا زیاد له دووسه‌ر شاعیره‌و چوارسه‌د که‌نێزه‌وه سه‌ماکه‌رو مۆسیقاژمنی له ده‌وری خۆیدا کۆکردبووه‌وه . نه‌و پایا خه‌ری که به‌هه‌رمی ده‌چوو هه‌رده‌م کراس‌تکی سپی له‌به‌ردابوو و خاجیکی کچکه‌ی زیوینیش به‌سه‌ر سینگی‌دا نیشتبووه‌وه ، به‌رده‌وام مه‌ست بوو ، له رۆیش‌تندا به‌لادا ده‌که‌وت و له ناخاوتندا زمانی بلی ده‌کرد . نه‌و خامه‌ر رۆیه‌ی شاعیرانی کریبوو تاکو ستایشی بکه‌ن ، خه‌رجیه‌کی بی ئه‌ندازه‌ی ده‌کرد . له‌و زنده‌ خه‌رجیه‌دا (مارتین لۆثر) Martin Luther له‌ سالی (۱۵۱۷) دا که‌وته کار دژ به‌م پاییه .

- مۆل‌زا له‌ هه‌رایه‌ی مارتین لۆثر نه‌ده‌که‌یشت : چۆن ده‌کرێ رێ له هونه‌رو مۆسیقاو نه‌وینداری و نازادی بگی‌رێ . به‌کورتیه‌که‌ی مۆل‌زای دۆست دژ به‌یوچونه‌کانی لۆثر بوو .

سیټفی مه‌به‌ستیکی شاراوه له رتی نه‌م رۆمانه‌وه ده‌گه‌یه‌نیته‌ خوتنه‌ر . له‌راستیدا نه‌م کتێبه‌ رۆمانیکی نه‌نتی لۆثره‌یه . رۆمانیکه دژ به‌ بیروبوچونه‌کانی لۆثر که له‌کۆشه‌نیگای سیټفیوه هه‌م ده‌که‌ز په‌رست بوو هه‌م ناوینتکه‌نه‌ر بوو له ناقهرت .

- مارتین لۆثر کتێب‌تکی هه‌یه به‌ناوی (میزکرد) Bordssamtalet خۆیندوته‌وه؟

نه‌خێر :

- له‌و کتێبه‌دا سه‌رجه‌م نه‌و ناخاوتنانه نووسراون که لۆثر له‌گه‌ل که‌سانیک که جیی بروای بوون کردووه‌تی . بۆ نموونه ده‌لی : پیم بکرێ رۆژی هه‌زار تورک ده‌کوژم ، له‌سالی‌کیشدا ده‌کاته ۲۵۰ هه‌زار . جوله‌که‌کان منداله‌کانیان ژه‌هراویکردووه و یوونه‌ته هۆی بلابوونه‌وه‌ی نه‌خۆشی ریشانه‌وه . ناقهرت توانای

تیروانینت باشتردهبی و هستت قوولتردهبی و پهیومندیهکانت به شیوهیهکی تر لیکدهدهمیتوه. کهر تۆ تابلویهک بیینی ، پاش بیینی نهو تابلویه ناتوانی وهک جاران به شهقامهکاندا رمت ببیت ، بهلکو کهم یان زۆر تابلویکه کارت تیدمکاو گۆرانیک له تیروانینتدا روودهوات بیینی هیه دهستی به چاویهوه بگری و کویرانه به ژياندا رابورئ.

چواندنی کورد به سامینکان.

دوا پرسیارم ناراستی سیفی کردو وتم: چی دهربارهی کورد دهزانی؟

سیفی هرکه نم پرسیاره بیست ، لهسهر نهسکهمیلهکهی هستاو بهرهو نهسجیلهکهی رویشت و (نهواریک) کاسیتیک خستهسهر. ناوازیکی ناشنا هات بهکویمما، پهیتا پهیتا ژنی موسیقاو دهنگی کامکارهکان ژووهرهکی پرکردو بووه پاشخانیک بو ناخاوتنهکه. سیفی لهسهر نهسکهمیلهکهی دانیشهوه.

- ماوهیهک لهمهویهر شانۆنامهیهکم بهناوی (ههزارو یهک شهو) لهم شمارهدا پیشکهشکرا. یهکیک لهنهکتهره بهشارهکان کوردبوو. لولیوی زۆر بهدلبوو ، دهیگوت : "نهم شماره زۆر بهشارهکانی کوردستانی باکوور دهچی و دانیشتوانیشی زۆر بهنیمهی کورد دهچن. ئیوه کوردی سویدن . سیفی پیدهکهنی و دهلی : راستیدمکرد نیمه

شۆرشگری:

- ژیان ، نازادبوون له چنگی ناهق و نوێکاریمان لیدمخوازی . من خۆم بهشۆرشگری دادم نیم بهلام هرکیز سهر به پارتيکی سیاسی نهبووم و ناشیم . من شۆرشگریکی نه نارکیستیم ، لای من شۆرش رۆحی له شۆرش سیاسی گرنگتره. ناشکرايشه که تاكو ئیستا سهدان بگره ههزاران شۆرش له جیهاندا سهریانهه لداوه. مرق دهمسه لاتیک وه لا دهنی و دهسه لاتیک تر دمخولقینی که زۆرجار لهوهی پيشوو درندهتره. لهبهرهتدا هیچ شتيك نایهته گۆران . من پیموایه شۆرش راستهقینه نهو شۆرشیه که مرق دژ بهو بیرو بوچونانه دهیکات که بنهمای ستروکتوری زهبروزنگ پیکدههیتن . شۆرش راستهقینه شۆرش رۆحی و نهوینداری وشۆرش هونهریه.

هونهر:

- پتویستییهکی سهرمکیه به بهشیکه له ژیان . نهلبهته هونهر داخوازی و خواسته . نیمه نهخویندهواریمان له ریشهکیشا، بهلام هیشتا له کۆمه لگایهکی دژ به هونهر دهژین. لهوانیه سهخت بی بجیته نیو دیره شیعریهکان و له کهل ژنی موسیقاو رایژنری و له نیای نیگارکیشان بگهی و فهنتازیات بالبگری. بهلام وهکو وتم هونهر پتویسته و گرنکه بو ژیان: جۆری بیرکردنهوهو

سیفی و لینا

و) داینه مۆی بیرى تازه). بیرۆکه ی پیکه پینانی میرنشینیکى سؤفییانه له تهوهرى باکوور بۆ یه کهم جار ئالهم قاومخانه یه دا چرۆی کردو هر لیرمندا نهخشی جۆیه تی بهر توه بردنی نهو میرنشینى خه یالی سیقنى دادهر تیزرئ.

* * *

پیش جیا بوونه وه له لینا و سیقنى، نهو شه مه نده فه ره ی که جاوه روان دهکرا به رهو سئۆکهۆلم بکه ویته ری، که وته گهر. سیقنى وهک نهوینداریکی خاوهن نه زمونئیکى فراوان وتی: "له قاومخانه ی شه مه نده فه ره که دا، خه لکئیکى زۆر کۆده بنه وه، هه ره ها کپژۆله ی جوانیش، گهر زۆریه ی کاتی رتگا که له قاومخانه که به سه ره به ری و نهو کیزانه بناسی و له گه لیاندا ژماره ی ته له فۆن بگۆریته وه پیموایه له داها توودا ئاکامئیکى باشی ده بی. لینا چه پۆکئیکى به سه ره شانی سیقنىدا کیشاو وتی: تو که ی واز له م جۆره قسانه دینی؟ هه رسئیکمان پیکه وه دامانه قاقای پیکه نین. پیش جیا بوونه وه ش گفتم دابه سیقنى که تیبینییه که ی فه رامۆش نه که م.!

په راویزه کان

۱- لاپه ره ۸۹ ی کتیبی (Jag har valt att dyrka kvin- noma)

۲- (Nils Ferlin 1898_1961) سویدی شاعیریک بوو دژ به جیاوازی چینایه تی، مرین له زۆریه ی شیعره کانیدا وهک بابه تئیکى سه ره کی دوویاره ده بیته وه.

۳- (Gunnar Ekelöf 1907-1968) سویدی، شاعیریکى سیمبولی (ره مزى) بوو له سه ره قادا له سه ره رتبازی شاعیره سوزیالییه فه رانسیه کان شیعری ده نووسی پاشان رتبازیکی تاییه تی گرت به ره.

۴- (Jan Fridegård 1897-1968) نووسه ریکى به ناویانگی سویدییه، خاوهن چهند رۆمان و کورته چیرۆکئیکى به هیزه که له بنه مادا له بیره وه رییه کانیه وه سه ره چاوه ده گرن تریلۆژییه به ناویانگه که ی (ولاتی خودا دارینه کان) Trägudars Land یه کئیکه لهو کاره نه ده بیانیه که به راشکاوی جتی خویان له میژووی نه ده بیاتی سویدیدا کردو وه ته وه.

۵- برکه په که له شیعری "هه ریک له پانتۆلدا" ی مایاکۆفسکی

کوردی سویدین .
- وهک ده زانی، سامئیکان دانیشتوانی ره سه نی نه م ناوچانه ن. له ده ور به ری سالی (۱۸۵۰) دا خاکه که یان له نیوان سوید و نه رۆیژو فینلاندو رووسیدا دابه شکرا. سامئیکان وهکو هه موو میله ته تئیکى تر که نازادی و نارامییان ده که وته مه ترسییه وه، شۆرشیکى چه کدارییان به ریاده کرد. به لام خاچیه رسته کانی نه م چوار ولاته به شتیه وه یه کی درندانه به ره نگاری نه م شۆرشانه ده بوون و زۆریه ی چه کداره سامئیکانیان ده کوشت و سه ره ده بری. به سه ره هات و کاره ساتی نه م میله ته زۆر له م کاره ساتانه ی نیستای میله ته ی کورد ده چی، من سامئیکانی ئیره به کوردی سوید داده نیم. نه خیر ئیمه ی دانیشتوانی باکوور هه موومان کوردی سویدین.

* * *

ده ور به ری سه عات دووی پاش نیوه رۆ هه قبه یقینه که کۆتایی هات، به لام له سه ره پیشنیاریکی سیقنى، سه ره رای باویژان و سه ره ما به رهو شار به پیاده رۆیشتین. له گه ل هه ره هه نگاوئیکدا که هه لماندینا، له گه ره کی مندالی سیقنى نزیکه ده بوینه وه، سیقنى له ژیر نهو دلۆیه بارانانه ی که له سیمایدا ریزیانگرتبوو، رهنگی ده داو رهنگی ده ستاندو نهو بیره وه ریانه له روخساریدا نه مایشه ده کرا که هیشتا به خه یال و نه ندیشه یه وه چه سپاوان. ناچار سیقنى هاته زمان و که وته گهیرانه وه ی نهو بیره وه ریانه، من

شانبه شانی ده رۆیشتم و گویم بۆ چیرۆکه کانی مندالی شلکردبوو و کزکز له ژیر برژانگه کانمه وه سه یری به ریتم ده کرد. له دووررا پردیک که گه ره کی مالم ئودین به شاره وه ده به سئیتیه وه ده ره که وت. سیقنى وتی: "به ریژایی ته مه نی مندالی و لاوتیم و به ده ریژایی نه م چه ند سالانه ی دوواییه، که گه راومه ته وه نه م شاره، زیاتر له (۲۵هزار) جار به سه ره نه م پرده دا هاتووم و چووم.

* * *

له سه ره قادا چووینه نه تیلئ خنجیلانه که ی (لینا) ی هاوسه ری و پاش سه عات چوار برسئیتی به رهو چیشته خانه یه کی شار په لکئیشی کردین و دواتر چووینه نهو قاومخانه یه ی که زۆر جار ده بیته خه لوه تگای سیقنى

تەریقەت و بزوو تنه‌وهی نه‌ته‌وایه‌تی

کردووه. یه‌که‌م که‌س سه‌ید ئیسه‌ما عیله‌ قازانقایه‌ کوری سه‌ید محمه‌دی نوده‌یی بوو. له‌ دواییدا هه‌ندیک له‌ زانا ئایینییه‌کانیش په‌یره‌ویان لێکرد. ۲»

سه‌یدی قازانقایه‌ به‌ مه‌به‌ستی په‌رده‌دان به‌م رێبازه‌ چوار خه‌لیقه‌ی دیاریکرد: سه‌ید ره‌زای دیازی کوری، سه‌ید عه‌لی نۆل به‌می برای، شیخ محمه‌دی توله‌یی برارازی و مه‌لا عه‌لی سوسه‌یی.

شیخ ماره‌قی نۆده‌یی له‌ مرقفه‌ به‌ناویانگه‌کانی ئه‌م زنجیره‌ و نه‌وه‌ی شیخی قازانقایه‌. ناویراو له‌ سالێ ۱۷۷۷ له‌ ناوچه‌ی سلێمانی له‌ دایک بووه‌ و له‌ سالێ ۱۸۶۷ له‌ سلێمانی کۆچی دوا‌یی کردووه‌.

رێبازی نه‌قشه‌بندی په‌هۆی به‌هائهدین محمه‌د نه‌قشه‌بندی بوخارایی (۱۲۲۸-۱۴۰۲) بلایۆته‌وه‌. ئه‌و له‌ که‌وره‌ پیاوانی عیرفان ئه‌زمونی دهره‌وونسه‌ی وهرگرت. ده‌گوتریت ئه‌وه‌نده‌ ناوی خوای بردووه‌، که‌ وشه‌ی (الله)، وه‌ک موو له‌ دلیدا چه‌قیوه‌! ئه‌و نیگارکێش و ره‌نگه‌ر بووه‌، ناوه‌که‌ی لایه‌نی هونه‌ری هه‌یه‌، هه‌ر بۆیه‌ رێبازه‌که‌ی به‌م ناوه‌ ناویانگی دهرکردووه‌. ئه‌م رێبازه‌ سه‌رمتا له‌ ناوچه‌ی بوخاراا بره‌وی په‌یدا کردووه‌، دواتر به‌هۆی جێگره‌کانییه‌وه‌، له‌ ناوچه‌ی تری ئیران و به‌شیک له‌ هیندستان، بلایۆته‌وه‌.

شیخه‌کانی سه‌رمتا ئه‌م رێبازه‌، به‌ بیچه‌وانه‌ی ئه‌وانی تر، دواتر له‌ که‌ل سیاسه‌ت و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی په‌یروندیان نه‌بووه‌. به‌لام به‌ره‌به‌ر خاوه‌ن سامان و روحانییه‌ خاوه‌ن ده‌سه‌لاته‌کان و پیاوه‌ که‌وره‌کان بوونه‌ په‌یره‌وه‌کاری ئه‌م رێبازه‌. ئه‌وجار شیخه‌کانی نه‌قشه‌بندی، له‌ کاروباری سیاسیی و کۆمه‌لایه‌تیدا، دهریان کێرا و، بوونه‌ خاوه‌ن دامه‌زێنه‌کار و له‌ کۆشه‌نشین وازیان هێنا و، له‌ روودانی رووداوه‌کان که‌لکیان وهرگرت. له‌ زۆریه‌ی چه‌نگ و ناشتییه‌کاندا بیندرا و، بۆ که‌یشتن به‌ ئامانجه‌ سیاسییه‌کانی

زۆریه‌ی زۆری خه‌لکی کوردستان له‌ چه‌رخه‌ی یه‌که‌می کۆچی (چه‌رخه‌ی سه‌وته‌می زایینی) ئایینی ئیسلامیان په‌سندکردووه‌، یان به‌سه‌ریاندا سه‌په‌ندراوه‌. به‌لام ئایینه‌ کۆنه‌کانی کوردستان وه‌ک زه‌رده‌شتی، نه‌ه‌لی هه‌ق، شه‌به‌ک، ئیزیدی، هه‌روا که‌مه‌په‌تیه‌کی مه‌سیحی و بگه‌ره‌ جووله‌که‌ش، به‌ پاراستنی هه‌ندیک له‌ دابوته‌ریته‌کانی ئایینی زه‌رده‌شتی به‌ ژبانی خۆیان درێژه‌یان داوه‌. هه‌روا که‌مه‌په‌تیه‌کی مه‌سیحی و بگه‌ره‌ جووله‌که‌ش، ئایینی خۆیان پاراستووه‌.

رێبازه‌ عیرفانییه‌کان، له‌ چه‌رخه‌ی شه‌شه‌می کۆچییه‌وه‌، له‌ ئیران و کوردستاندا بنکه‌ و باره‌کاپان دامه‌زاندووه‌. ئه‌م رێبازه‌ له‌ چه‌رخه‌ی سه‌وته‌می زایینیدا، به‌هۆی سه‌سه‌نی به‌سه‌رییه‌وه‌، رێکوپێک کرا و به‌ره‌ به‌ره‌ له‌ ولاته‌ ئیسلامییه‌کاندا، له‌واته‌ له‌ کوردستاندا، بلایۆته‌ و، له‌ چه‌رخه‌ی نۆیه‌م و ده‌یه‌می زایینیدا وه‌ک دیارده‌یه‌کی کۆمه‌لایه‌تی و کولتوری (سه‌ره‌هنگی) خۆی نواندو، وه‌ک رێبازێکی ره‌خنه‌گر له‌ دامه‌زێنه‌کارێ دایله‌قسته‌ری ولات هاته‌ مه‌یدان ۱۰.

ئه‌م رێبازه‌ چه‌ند لق و پۆی لێبۆوه‌، به‌ره‌ به‌ره‌ له‌ چوارچه‌وه‌ی چه‌ند لقی سه‌رمه‌کیدا به‌ ژبانی خۆی درێژه‌ی دا. له‌ کوردستاندا ته‌نیا چوار لقی ئه‌م رێبازه‌ ماون:

قادری، نه‌قشه‌بندی، خاکساری و نیعه‌تولله‌می.

۱- قادری یه‌که‌تیک له‌ زنجیره‌ کۆنه‌کانی ئه‌م رێبازه‌یه‌ و سه‌رکرده‌که‌ی، عه‌بولقادری کیلانیه‌، که‌ له‌ سه‌رمتا‌ی چه‌رخه‌ی سیانزه‌یه‌می زایینیدا مردووه‌ و، کۆره‌که‌ی له‌ به‌غدایه‌و، گوایا له‌ کورده‌کانی کیلانی ناوچه‌ی کرماشانه‌.

ئه‌م رێبازه‌ له‌ سه‌رمتا‌ی پێکهاتنییه‌وه‌ خۆی که‌میانۆته‌ کوردستان، به‌لام له‌ نیوه‌ی یه‌که‌می چه‌رخه‌ی هه‌ژده‌یه‌می زایینی تا کۆتایی ئه‌م چه‌رخه‌، هه‌ندیک له‌ که‌وره‌پیاوانی سه‌مه‌ده‌کانی به‌رزنج، په‌یره‌ویان

ملکه چبوون بۆفهرمانه کانی. تاد، له بهرنامهی کارباندن ریتکراون، نېسه لیره دا به کورتی ناماژه بهوه دهکەین که چۆن و له چ ژهمینه کدا، هه نێک له شێخه کانی تهریقته له کوردستاندا تالای خهباتی نه تهوه بیان هه لگرتوه، ناستی خهباته کیمان چۆن بووه.

شێخ عوبهیدوللای نههری

له سالی ۱۸۸۰ دا راپهرینهکی کورینگ، به راپهراپهتی شێخ عوبهیدوللای نههری، به راپبوو. ئەم راپهڕینه ههردووک بهشی ئهوکاتهی کوردستانی تهنبیهوه. شێخ عوبهیدوللا، دواي مردنی شێخ تههای باوکی، سامان و نفوزی نایینی و رێبازی نههری به میرات برد و، بوو به رێبهری رۆحی به شێکی زۆری خه لکی کوردستانی بهشی تورکیا و ئێران، رێبازی نایینی له بلایوونوهی نفوزی شێخدا دهووری بهرچاوی هه بوو. ئەندامانی ئەم بنه ماله به هه م راپهری رێبازی قادری و هه م راپهری رێبازی نه قشبه ندين.

شێخ له هه کاری دهژیا، که ناوچه که کیمان په یوهندی جوگرافی له گه ل ئێران و عێراقی نه مرۆدا هه بوو. ناوچهی شه مزیان و گوندی نههری هه میشه شوینی هاتوچۆی په پیرهوانی بوو.

له کۆتایی سالی ۱۸۷۲ دا حکومهتی ئێران، به مه بهستی باجو خهراج و پیتاکی زیتر فشار دهخاته سه ر کوردهکانی ته رگه وهر و مه رگه وهر، له کوردستانی بهشی ئێران، ئەوان، پیتستر، به پیتی رتکه و تێکی ئێوان شای قه جار و شێخ ته ها، ئەم باجیهیان دها به شێخ ته ها، بۆیه په نا بۆ شێخ عوبهیدوللا ده بن. شێخ، که خۆی له مه تر سیدا ده دیت، ویستی له رتگی سولتانی عوسمانیه وه کیشه که، به هێمنی له گه ل ئێراندا چاره سه ر بکرتت، به لام سوودی نه بوو.

نوا تر به هۆی شه ری ئێوان عوسمانی و روسیا ۱۸۷۷-۱۸۷۸ کوردستان توشی قهیران و قیرانیک بوو، که چهند سه ده بوو رۆزی رهشی وه ها رووی له کوردستان نه کربوو. شێخ له م شه ره دا هاریکاری ده وله تی عوسمانی کرد له دژی روسه کان، کار به ده ستانی تورک بۆ ستاندی نازو قه و که ره سه ی ژبان، خه لکی کوردستانیان خسته ژیر فشارتکی زیاتر. به هۆی فشاری به ردهوامی ئێران و تورکیا له ناوچهی جۆراوجۆره کانی کوردستاندا چهن دین راپه رین به راپبوو. خه لک بیتجه له شێخ هیوایه کی تریان نه بوو. شێخ نوینه رتکی نارده لای خه لیغه، به لکو بتوانیت پیتش به

خۆیان، له هتزی مورید و په پیره کارانیان تری ن، که لکیان وه رگرت، به م جۆره له چه رخی پانزه مه دا جیگره کانی رێبازی نه قشبه ندی په لویویان هاویشته. له چه رخی خه فده مه دا، ومک داموده زگایه کی به هتیز، ناوهندی خۆیان له خوراسانه وه گواسته وه بۆ هیندستان.

له رۆژه لات و رۆژناوای ئێران (رۆژه لاتێ کوردستان)، رێبازه عیرفانییه کانی لای شیعه و، رێبازی قادری لای سونیه کان، پیتشیان به بلایوونوهی نه قشبه ندی کرت. له سه رمای سه ده ی نۆزه ده مه دا، ئەم رێبازه، به هۆی مه ولانا خالید، که له خه یلی مېکایلی جاف خه لکی شارو چکه ی قه ره داخه، له کوردستان و سووریا دا بلایووه. مه ولانا خالید ساموئستی که وهری زانیاریه نیسلامیه کان بوو.

مه ولانا خالید، له دوا ی که رانه وه ی بۆ کوردستان، له گه ل شێخ سارف ده که و نه مملانی تی ده سه لاتێ مه عه وییه وه. شێخ پیتی ده لیت کوردهکان به ئەندازه ی پتووست گرتن هیه، واباشه واز له م رێبازه بێنیت. مێژووی به سه رهاتی ئەم رێبازه وه لامی قسه کانی شێخی داوته وه.

به م جۆره رێبازتکی دیکه ی نایینی له کوردستاندا ریشه ی دا کو تا. ریشه ی نوو رێبازی قادری و نه قشبه ندی هه ر ماوه، زۆر له زه ممه تکی شانی کوردستانی توشی رق و تۆ له ستانده وه له په کتری کردوه.

رێبازی نیعه مه ته لاهی له نیو شیعه کاندای بلایووته وه، به هۆی سه ید نوو ره دین نیعه مه تولا کرمانی، که به شا نیعه مه تولا ی وه لی به ناویانگه، دامه زرا وه. ناویراو له سالی ۱۴۴۶ له دایکبووه. ئەم رێبازه له ئێران و ده ره وه ی ئێراندا لق و پۆی ده ر کربوو. بنگه یه کی هه تا ئیستاش له کرمانشان چالا که.

رێبازی خاکسارییه به هۆی ده رویشیک به ناوی سه ید سه لاهه دین حه ید ده ره وه بلایووته وه، له کرمانشاندا خانقه ی هه یه. حاجی میر تاهیری نه قیب سه رکرده ی زنجیره ی خاکسارییه ی چه لالییه، ئەم رێبازیش له ناو کورده شیعه کانی نه ناوچه دا بلایووته وه. ۲۰.

هه ر کام له م رێبازانه ری و ره سمی تایبه تی خۆیان هه یه، که به هۆیانه وه په یوهندی مورید و مورشید، بن شێخ و ده رویش و شێخ و سو فی دیاریکراون. له خه تنه، و زیگروه بگه هه تا رابیته و له زه ین خه ستنی شێخ و داوای چاکه و خیر و بیه رکردنه وه له وجودی زه ینی شێخ و له کۆری سارد و سه ری پاش مردن و دیاری بردن بۆ شێخ و ده ستما چکردن و راوه ستان له به رامه ر شێخدا و

بځاو ولاتیکي سره پخو، پیکهاتو له عرب و کورد، دایمه زړتیت و، ناوچه ی کورنشین و هک حکومتیکي خودموختار کاروباری خوی ه لسورتیت،

ستییم: دامه زړاندنی حکومتی سره پخوی عیراق بی له بهر چا وگرتنی مانای نه وه ی کورد. «۶»
سره نجام بهریتانیا که لاله ی سیتی می په سکر د.

له راستیدا بهریتانیا و په کیتی سؤقیهت، له بهر قازانچی خویان، یارمته پیکهیتانی حکومتیکي کوردی بیان نه ده دا، سؤقیهت نیازی به کات و ناساییش بوو تا حکومتی سوسیالیستی خوی دایمه زړتیت. بریتانیا و فرهنگسا و شمیکاش خویان دانی له مپه بؤ تشنه نه کورنی سوسیالیزم له ناوچه که بوون. هر بویه دوو حکومتی ناسیونالیستی رهاخان و هتاتورک بؤ نوان قازانجیان له پیکهاتنی نه حکومته زیاتر بوو. بیجگه له وه بریتانیه کان له کورد دلنیا نه بوون، که و هک عرب ه کان، نه کهر بینه خاوهن دولته ی خویان ملی نؤکه ری بؤ نوان دادمنه ویتن. نه مش له رهفتاری هندیک له کورمپیاوانی و هک شیخ محموودی حه فیددا بهر چا و بوو.

شیخ محموود، که نه وه ی کاک نه حمده ی شیخ و ریبهری تریقه تی قادری بوو له ناوچه که، مرؤقیکی خاوهن بیس و که سایه تی و نه ترس بوو. له که ل نه وه ی بابانه کانی سلیمانی و جافه کانی هله بجه، بؤ وده ستهیتانی دهسه لاتی لهو چه شنه، ممللانتیان له که لی ده کرد، سرنجی خزمه کانی و هه مومنده کان و به شیک له جافه کانی بؤ لای خوی راکیتشا و له سلیمانی دهسه لاتی داسه پاند.

له بهر نه وه ی بهریتانیه کان دمیانه ویست نه و ناوچه یه، به شتیوه ی خودموختار له ژیر چاوه دیری خویاندا بمیتیتنه وه، نه فسرته کی پایه بهزی (نؤقیل) و هک موشاویری شیخ ناره سلیمانی. بهر بهر وده موشاویری تری نینگلیزی ناره شاره کانی دیکه ی نه و به شه. نه م باره دهسه لاتی شیخی که م ده کرده وه و تنیا به روالهت خاوهن دهسه لات بوو. به شی باکووری کوردستانی عیراق خرابوه سره عیراق و له ژیر دهسه لاتی بریتانیا دابوو. نه م خویته له قورتاننده ی بریتانیا شیخیان له هاوکاری له که لیدا نانو مید کرد. «۷»

هر بویه شیخ له سالی ۱۹۱۹ دا سره پخوی عیراق راکه پاند و، هیزه کانی بریتانیای له سلیمانی و هله بجه وده رتا، بریتانیا

سته می تورکه کان بگرت. له و کاته شدا خه ریکي کؤکر دنه وه ی هیز بوو. له که ل شریفی مکه و پاشای میسریشدا، په مومندی کرت. هه روا نوینه رتکی ناره لای کونسؤلی روس له نه رزؤم تا له بؤچوونی روسه کان له بهر کوردستان ناگاداریت. روسه کان رووی خویان نیشان نه دا، به لام بهریتانیا یارمته شیخی دا. له سالی ۱۸۷۹ دا کورمپیاوانی ناوچه که بؤ دارشنتی که لاله ی شهر و تووژیان کرد. سره نجام بریاربرا هیزش بکنه سره نیران. کیتشه ی کؤنی جه لالیبه کان له که ل شیخ و نؤکه ریبشه یی زؤر به ی عه شیرته کورده کان و فشاری ناسرده یین شا بؤسه عوسمانیبه کان تا شؤر شه که ی شیخ سرکوت بکن، هه روا نیگه رانی عوسمانیبه کان له بیری پیکهیتانی کوردستانیکی کوره له لایه ن شیخه وه، وایان له عوسمانیبه کان کرد که هیز له کوردستان کؤیکانه وه. به م جؤره شیخ له لایه ن بوو هیزی نیران و عوسمانیبه وه که مارؤنرا. تیدی بهر بهر له و ناوچانه ی کوردستانی نیران، که دهستی به سر دا کرت بوون، پاشه کشه ی کرد. دواتر شیخ بانگکرایه نه سته مبول و به روالهت سولتان عه بدولحه مید زؤر ریزی لیتگرت. به لام نه و دهسته سر بوو. شیخ له نه سته مبول هه لات و هاته وه کوردستان به و هیوا به ی روس یارمته بدات. به لام روس یارمته نه دا و تورکیا هیزش کرده سر شیخ دهستگیری بکا. دواتر به بنه ماله وه چوه مکه و دوی سالتیک له وی کؤچی دوی کرد. «۵»

شیخ محموود

دوی کؤتایی پیکهیتانی شهری په که می جیهان و، دابه سکر دنی میراتی نیمپراتؤری عوسمانی، چارنوسوی ویلايه تی موسل، باشووری کوردستان، که نه وتی تیدا دؤزرا بؤوه، کیتشه ی زؤری دروست کرد. تا نه تجم له سالی ۱۹۲۵ دا، شورای کؤری ته و مکه کان بریاری دا که بهریتانیا ویلايه تی موسل بخاته سره ولاتی تازه پیکهاتوری عیراق.

له و ماومیدا بهریتانیا چند که لاله ی سه بارهت به چارنوسوی نه م به شه ی کوردستان دارشت:

په که م: موسل و چند ناوچه ی کورنشیننی تر بینه ولاتیکي سره پخو له ژیر دهسه لاتی خویدا.

دووم: کشت ناوچه کورنشیننه کان له که ل به غدا و به سره تیکه ل

و کورژران. دواى ئهوه راپهړینی خه لک، به راپهړی شیخ سعید، دهستی پیکردو، زوری پینه چوو سټیه کی پاکوری کوردستانیان رزگار کرد. حکومت هشتا هزار سهربازی بۆ سرکوتکړنی راپهړینه که نارد، سیویټنج هزار سهرباز، به رها مهندي فرانس، له ریڼگی ناستینه وه، به سوږیادا نیردرانه کوردستان و هیرشیان کرده سر دیار به کړ. سره نجام له ناپریلی ۱۹۲۵ دا له شکرى کورد تووشی شکان هات. شیخ سعید وزور له سر کرده کمان و خه لکی بیتاوان له رژی ۴ می سپتامبری ئه و ساله دا له سیداردان، گشت کومه له و رتکخراومکانی ئه و سرده مسمی هه لوه شیندرانه وه و زهبروزنکیان بزی کورد توندتر کرد و کوردستان ناگری تیره رداو بیبه زه بیانه دهستیان به هر کس را که پشت کوشیان.

مههست له نووسینی کورته میژووی ئه م راپهړینه تیگه یشتن له هویه کانی راپهړینه کمان و شتیوهی برژهدان به وان و که رهسه و نامرزی خعبات و نامانجهی ئه م جولانوانه به، تا ئه کهر بتوانم لایته جوراوجوره کانی نیوخوی و دهره کیبه کانیان بخره به ر لیکولینه وه.

× × ×

ئه کهر به مانه مویت به له بهر جاو کرتنی ناوهر وکی ریباری ناسراوی عیرفانی شیخه کانی تریقه له کوردستاندا، راپهړینی ئه م سر کهوره میاوهی کورد بخینه بهر باس، ئه و ناچار دهین سهارهت به توانایی و لیساتووی پر وگرام و بهرنامهی ئه م ریباره، له و کورپانه دا بدوتین.

له و پیوه مندیبه دا ئه کهر دان به ودا بنیین که سر کرده کانی ئه م دامودمزگایه له چه مک و ناوهر وکی جوار مهسه له عیرفانی (وهک: دین «شهود» له بهرام بهر به لکه هینانه ودا، پروا به په کیوون «وحدت» و نکولیکردن له زورایهتی «اکسریه»، رتکردنه وهی کات و روالهتی بوونی خراپه) به باشی ناگادارن و به کرده وه رفقتاریان پیسکه کن، ئه و جار هه لووتستیان جوریکی دی ده بیت. ئه وان له ناسیندا، به پیه وانهی ناسینی ناسراو و په سندرکراو، تیشکدانه وه به که رهسهی ناسین دادمنین و شتیوهی به لکه هینانه وه وه لاده نین، تازه ناسراو مکانیش، واته بابتهی ناسینیان، له که ل بابتهی ناسینی باو دا جیساوازه و، ئه م بابته له پهری سرروشت دایه نهک له کورپانی سرروشتدا. پروا به په کیوون «وحدت» و نه هیکردن له زورایهتی «اکسریه» و بزایهتی، زه مینهی بهر بهر مکات، که سره ماکه می ههست به جیاوازیه، ناخولقی نیت.

له شکرکی گه وهی نارده سر شیخ، له دهره بندی بازبان شیخ به برینداری ده سگریکراو دوور خرایه وه بۆ هیندستان.

به هزی چالاکی تورکیا بۆ دهرگرتنه وهی ئه و به شهی کوردستان، بریتانیا شیخ مه محمودی که راندوه بۆ سلیمانی و نازناوی «فرمانده می پیدا». به لوم شیخ وهک سر کرده میه کی سر به خور رهفتاری دم کرد. ئه و بوو دوه لته تکی له ههشت وه زیر پیکه پینا و مانگی دواپی به شتیوهی رهسمی خوی وهک مه لیک کوردستان ناساند. ۸»

له بهر ئه وهی بریتانیا بریاری نه دا بوو کوردستان به و شتیوهی شیداره بکرتت، دواپی چه ند به لینی جوراوجور له مانگی ماریسی ۱۹۲۳ دا سلیمانی بۆ مباران کرد، له و کاتانه شدا کونفرانسی لوزان پی به ره م بۆ که لی کورد کونایی پیهات، سره رای ته ورمی سهربازی بریتانیا، شیخ مه محمود کولی نه دا، له سالی ۱۹۲۴ دا کورده کمان بزایهتی توندیان سهارهت به بریاری په میانی لوزان دهربری و بریتانیا ش جار تکی دی هیرشی هه وایی کرده سر سلیمانی و داگیری کرده وه، شیخ مه محمود تا سالی ۱۹۲۷ به شتیوهی چه نگی چریکی درژهی به ململانیه که می دا. پاش چه ند قوناخیکی تر له خعبات و خوراگری، به ناچاری له سالی ۱۹۲۱ خوی دا به دهسته وه و دوور خرایه وه بۆ شاری ناصریه.

له که رهسهی شه ری دوومهی جیهانیدا ویستی جار تکی دی تیه له چیته وه، به لوم سره نه کرت و جار تکی دی دوور خرایه وه بۆ ناصریه له سالی ۱۹۵۶ دا، له به غدا کوچی دواپی کرد و، وهک زور له که له میرانی کورد ناواتی رزکاری کوردستانی برده ژیرکل.

شیخ سعیدی پیران

پاش سرکه وتنی که مالیسته کمان و دامه زاندنی (کومه لهی سره خوی کورد) نه مر شیخ شه عید، که رتبه ری تریقهی نه قشی بوو، هاریکاری کرد و جووه ناو کومه له وه.

کومه له له سره مای پیکه پینانیه وه به ته مای بهر پاکردنی راپهړینیکی گشتی بوو. له سالی ۱۹۲۴ دا که مالیسته کمان چه ند راپهړی کومه له یان دادگایی کرد. شیخ له کوردستاندا خه ریکی کورکرتنه وهی خه لک بوو. حکومتی تورکیا، بۆ پیشگیری له راپهړینی خه لک، سهربازی نارده گوندی پیران تا چه ند کهس له خزمانی شیخ بگرن. سهربازمه کمان که وتنه بهر رق و توورمیی خه لک

شهری رووس و عوسمانی کهلی کوردی تووشی چاره‌په‌شی و قاتوقیری کرد. خه‌لک چاوه‌رین شیخ، وه‌ک ریبه‌رتکی رۆحانی، گرفته‌کانیان چاره‌سەر بکات، ئه‌ویش خاومن هیچ به‌نامه‌یه‌کی سیاسی نییه، بویه په‌نا ده‌باته بهر باره‌گای عوسمانی تا له‌وه زیاتر خه‌لک تووشی چاره‌په‌شی نه‌کهن، لیره‌دا وه‌بیری مملاتی ده‌که‌وت، به‌کدوو په‌بوندی ده‌گرئ سهرناکه‌وت، سه‌رکرده‌کانی کورد له تاوچه‌که کۆدکه‌کاته‌وو، بئ ئه‌وه‌ی مه‌ترسی ئورکیا و سیاسه‌تی ئه‌و دزی کورد له‌به‌ر چاو بگیریته، بریاری شه‌ر له‌که‌ل ئیران ده‌درت. سه‌ره‌نجامی ئه‌و چالاکییه‌ بئناکامانه شیخ خۆی ته‌سلیسی بابی عالی ده‌کات و، دواتریش، له‌به‌ر نه‌بوونی به‌نامه‌یه‌ک، ئاسه‌وارتک له‌وه‌موو خۆین و خه‌باته نامینت.

ده‌کرته‌ بلتین:

۱- چالاکی شیخ، له سه‌ره‌تادا، بۆ قهره‌بووکرده‌وه‌ی باج و بیتاکی له‌ده‌ستجوو، ده‌ستی پیکرد.

۲- پاش تپه‌په‌بوونی چه‌ند قۆناخ له‌و بزافه، ده‌که‌وتنه‌ بیری خه‌باتیکی نه‌توهی و ده‌یه‌وت ده‌سه‌لاتی ئابووری و مه‌زه‌به‌ی و سیاسیشی زیاده‌کات.

۲- له‌به‌ر نه‌بوونی به‌نامه‌و تاکتیکی له‌بار و، له‌به‌ر چاو نه‌کرته‌ی ستراتیژیکی سیاسی به‌کشانه‌وه‌ی شیخ ئه‌و هه‌موو هه‌لچوون و چالاکیانه‌ دادمه‌رکینه‌وه و نامین. چونکه لیره‌دا ته‌نیا تاکه‌ کس خاومن نفوز و بریارده‌ره، پاش نه‌مانی ئه‌و ناوومیتدی و بئ جموجۆلی بالی ره‌ش به‌سه‌ر کارمه‌ساته‌که‌دا ده‌کیشیت و، له‌وه‌ پتوه‌ندییه‌دا، که‌س خۆی به‌ به‌رپرس نازانیت. وه‌ک له‌ کورته‌ باسی شیخ مه‌حمودیشدا باسکرا، له سه‌ره‌تادا ئینگلیزه‌کان پیشنباری پیده‌که‌ن بۆ ئه‌وه‌ی نیداره‌ی ئه‌و به‌شه‌ی کوردستان وه‌سه‌تق بگریته. ئه‌و پیشنباریه‌ش له‌به‌ر که‌سایه‌تی به‌رزی خودی شیخ مه‌حمود و بنه‌ماله‌که‌ی بووه، که وه‌ک میرات بۆی ماوه‌توه، به‌لام ده‌بینن، به‌ پتجه‌وانه‌ی شیخ نه‌ه‌ری، مه‌یدان چۆل ناکات و، پاش ئه‌وه‌ی له‌ ده‌وری سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی خۆی ناکادارده‌بیت، به‌ پتی توانا، به‌ له‌به‌ر چاو کرته‌ی هه‌لومه‌رجی خولقاوی دوور له‌ نیراده‌ی، تیکۆشانی هه‌مه‌ لایه‌نه‌ ده‌ست پیده‌کات و له‌که‌ل که‌وره‌بیاوانی کورددا په‌بوندی ده‌کرته و به‌ دل و گیان له‌ بواره‌ سیاسی و سه‌ربازی و کۆمه‌لایه‌تییه‌کاندا تیده‌ه‌کۆشیت تا پیناسیتک بۆ که‌لی کورد به‌ده‌ستبیت.

ره‌مکرده‌وه‌ی کات، وه‌ک بناخه‌ی سته‌یه‌می بۆچوونی ئه‌و رتبه‌زاده، ئه‌و راستیه‌ ده‌مخاته روو که رابردوو و ئیستاو داها‌توو یه‌ک شتن. به‌م جۆزه هه‌ست به‌ ئالوگۆژ له‌ ئارادا نییه و له‌ ناکامدا جیاوازیی ژیا‌نی داها‌توو له‌که‌ل رابردوو و ئیستا‌دا به‌ هۆی خه‌بات هه‌ستی پیناکرته.

له‌ چواره‌مین کۆله‌که‌ی ئه‌م رتبه‌زه‌دا بڕوا به‌وه هه‌یه که خه‌راپه‌ شتیکی رواله‌تی و خه‌یالییه‌ و به‌ره‌می هه‌ژی به‌لگه‌هیتنه‌ره، له‌ بنه‌ره‌تدا له‌ بوونی سه‌ته‌م و دلره‌قی نکۆلی ده‌کات. ئه‌م رتبه‌زاده‌ پتبه‌وايه که له‌ رنگای دین و ناسینی عیرفانییه‌وه ده‌توانن خۆمان له‌ زه‌لکاوی بيارده و شته‌ خه‌راپه‌کان، که به‌ره‌می ناسینی فه‌لسه‌فی و زانسته‌ن، رزکاریه‌کین. به‌م جۆزه هیچ هه‌ق و هانده‌رتک له‌م رتبه‌زه‌دا له‌ ئارادا نییه که مرۆف بۆ به‌ر به‌ره‌کانی هانبدات و، له‌ به‌رامبه‌ر جیاوازیی و سه‌ته‌دا رایبه‌رتنیت.

بوونی ئه‌م رتبه‌زاده‌ و راپه‌رینی ئه‌م سئ خه‌باتگیره‌ی کورد، ئیتمه‌ ناچار ده‌کات به‌ هۆیه‌کانی ئه‌م راپه‌رینه‌، به‌ به‌نامه، تاکتیک و ستراتیژی و سووربوونی ئه‌وان له‌سه‌ر درتزه‌دان به‌ خه‌بات نامازه‌ بکه‌ین. له‌ یه‌که‌م تیره‌وانیندا، بئ ئه‌وه‌ی له‌ نرخی فیداکاری و گیان‌بازی شیخی نه‌ه‌ری و په‌ر هه‌وکارانی که‌م بکه‌ینه‌وه، ده‌بینن هۆی راپه‌رینه‌که‌ی سه‌ره‌تا مه‌سه‌له‌ی ئابووری و له‌ده‌ستدانی ئه‌و باج و بیتاکه‌بوو که خه‌لکی ناوچه‌کانی ته‌رکه‌وه‌ی کوردستانی ئیران ده‌بوو بیده‌ن به‌ شیخ و ئیران پیشی پیده‌کرت. هه‌رچۆتیک بیت ئه‌م رووداوه‌ جموجۆلی دوا‌یی شیخی به‌دوا‌ی خۆیدا راکتیشا و توانی وه‌ک قاره‌مانتیکي نه‌توهی ده‌وری خۆی ببینت.

بئ گومان ئه‌م راپه‌رینه‌ به‌سه‌رده‌که‌وتوه‌وه‌ خاومنی به‌نامه‌ و پتشیبینی پتویست نه‌بووه. هه‌ر بویه له‌ به‌رامبه‌ر کۆکرده‌وه‌ی هتیز له‌ لایه‌ن ئیرانه‌وه، شیخ په‌نا‌ی بۆ تورکیا بردوه، ئه‌وه‌یش نه‌ک به‌ مه‌ه‌ستی یارمه‌تی وه‌رگرتن له‌ تورکیا بۆ که‌یشتن به‌ نامانجیکی سیاسی، به‌لکو ته‌نیا بۆ قهره‌بووکرده‌وه‌ی زیانی که‌ لێی که‌وتبوو. هتیزکۆکرده‌وه‌ی شیخیش بۆ خۆپاراستن، بووه وستی دزی ئیران که‌ ده‌سه‌لاتی ئابووری ئه‌وی خسته‌بووه مه‌ترسییه‌وه. شیخ بۆ رازیکردنی دلی بابی عالی (عه‌بدوله‌حمید) له‌ شه‌ری دزی رووسدا، له‌که‌ل سوپای عوسمانی به‌شداری ده‌کات، بۆ وه‌لامدانه‌وه‌ی جیهاد دژ به‌ رووسه‌کان که خه‌لیفه‌ رای که‌ماندبوو. تا تیره‌ به‌نامه‌ی نازاندکردنی کوردستان و بوونی نامانجیکی سیاسی له‌ پتوه‌نده‌دا له‌ ئارادا نییه.

که مارۆی ئه مانیان داوه.

۳- که مارۆدرانی هێزی کورد له دهووبهری شاری دیاربهرکرا، له ناکامی ههساب تهکردن بۆ سیاسهتی فرانسای له سوهره دا.

۴- شێوهی نادرۆستی ئامادهکردنی خهڵک له رێکابی هاندانی ههستی نهتوایهتییهوه، بهمن له بهرچاوگرتهی بهرنامهیهک و دابینکردنی ماتریالی دهبرینی ههستهکه.

دانی دهوری سههرهکی به شیخ سهعهید، له لایهن گشت شوو رووناکبهر و ئهفسهره خاوهن پله ئیدارییهانهوه، که نهتخام بووه هۆی که رهسهی پرویاکندهی که مالمیستهکان، که گوایا راپهرینه که راپهرینی نایینییهوه کوردهکان دهیانوهێت حکومهتی خهلیفهیی عومانی سههرلهنوێ دامهزرتندرتسهوه. دیاره ئهم بهلگهیه بۆ سههرکهوتووهمکانی شهڕی یهکهم و تیک روختنهرازی ئیمپراتۆری عوسمانی واتای تایهتی خۆی ههیه و، دهگونجیت به بیانوی ئهوهی که که مالمیستهکان توخوازن و ناییت جیهانی روژناوا رێگهبات چاریکی دی دهسهلاتی نایینی سههرهلهباتهوه، یارمهتی حکومهتی نوێی تورکیا بدن.

رهنگه ئهوهش بگوتریت که ئهکه ئهم بهلگهیهش له ئارادا نهبوایه، رژیمی فاشیستی تورکیا دهیتوانی بهلگهی تر دابشاییت و شوین لهسهر حکومهته کهورهکان، که ههرکیز نهیان وستهوه کورد به ئاواتی بگات، دابنیت، بهلام که سیک، یان کرویتیک که دهیانوهیت نامانجی ئاوا کهوره بهی بێتن، پتویسته تیکۆشن دهرمان بۆ پرویاکندهی ئهوه نهخولقیتن و ههموو رووداو و ئالوکۆرتکی جیهانی و ناوچهیی پتیشینی بکهن.

سههرچاوهکان

- ۱- حوسین خهلیقی، کۆمهلهناسی کوردهواری، بهرکی دووم، بهندا، ۱۹۹۲، لا ۲۳۸
- ۲- میرزا شوکرالله سننجی، ئوخته ناصری، لا، ۵۸-۵۹
- ۳- سههرچاوهی پتیشوو، لا، ۶۰-۶۴
- ۴- سههرچاوهی پتیشوو، لا، ۵۶-۵۸
- ۵- سادق شههرهفکهندی، کورته میژووی بزوتنهوه نهتوایهتییهکانی کورد، وهرکیترانی تهها عهتیقی، سووتد، ۱۹۹۶، لا، ۲۸-۴۵
- ۶- دوکتور شههرهفکهندی، سههرچاوهی پتیشوو، لا، ۱۰۷-۱۰۸
- ۷- سههرچاوهی پتیشوو، لا، ۱۰۹-۱۰۸
- ۸- سههرچاوهی پتیشوو، لا، ۱۰۹-۱۱۰
- ۹- سههرچاوهی پتیشوو، لا، ۱۴۱-۱۴۶

به له بهرچاوگرتهی دۆخی کۆمهله لایهتی و فههرههنگی ئهوکاتهی کوردستان، مهیلی شیخ به تورکهکان و بێ هێوایی به تهنافیازییهکانی بریتانیا، لهباری نایینی و سیاسیهوه، دیاردهیهکی نامۆ نییه. ههر بۆیه له شیکردنهوهی ئیستای ئیتمه دا دهبن ئهوه ههلوهرجه رۆخی و سیاسی و فههرههنگیه، وهک پارسهنگیک، له بهرچاو بگیردرت دهن تووشی دادگری نادادگهرا نههین.

تهنیا که مایهسییهکی شیخ سهحموود ئهوهبوو که متمانهیه زۆری به خزمهکانی دهکریو که متهر بایهی به بیهر و بۆچوون و هاریکاری رووناکبهرانی ئهوکاته ده دا که به داخهوه نهیتوانی، وهک پتویست، که لیکان لیوهر بگرت. لیره شدا به گشتی دهتوانین بلێین: ۱- له سههرتا دا بهرنامهی راپهرین له ئارادا نهبووه.

۲- پاش تپهوه لکانی تهوایی شیخ له کاری سیاسی، زۆر نیشتمانپهروهرانه دهیهووت له دۆخی نوای شهڕی یهکهمی جیهان که لک وهر بگرت و، ئهویش وهک سههره بهکان حکومهتی ناسیونالیستی، یان نهتوومی خۆی پتیکینیت.

۳- بێجگه لهو خالانی باسکران، دوو هۆی تر نهیان هیتشت شیخ به نامانجی بگات: یهکهم سیاسهتی بریتانییهکان و ولاته چهوسینه سههرکهوتووهمکانی شهڕی یهکهمی جیهان، سههارهت به ناسینی گهلی کورد، وهک نهتوومییهکی خاوهن مافی نهتوایهتی.

دووم: نهبوونی زهمینهی سیاسی، ئابووری و کۆمهله لایهتی بۆ پتیکهتانی حکومهتیکی نهتوایهتی لهو کاته له کوردستانی بهشی عێراقدا. به داخهوه ئیستاش لهو ئهوه زهمینهیه نهخولقاوه.

سههارهت به راپهرینی شیخ سهعهیدی پیران: ههرچهنده که سههارییهی بهرز و نفووزی مهعهنهی ئهوه یهوه هۆی ئهوه که رتبه راپهتی بزارههکانی سالی ۱۹۲۳-۱۹۲۵ بکهوتنه سههرشانی ئهوه، بهلام وهک پتیشتر ناماژم پتیکرد، پاش سههرکهوتنی که مالمیستهکان، ههرچهنده رووناکبهران کۆمهله بهکیان دامهزرا، که ژمارهیهکی زۆر له رووناکبهر و پیشه ساز و بازرگان و نهفسه ره بهرزمانی سويا به شدار بیان تیدا کرد و، دهکری بلێین که نامادهیی له ئیو کۆمهله لانی خهڵکی بهرچاوبوه، بهلام چاریکی دی توانا و زیرهکی دوژمن و له بهرچاو نهکرتهی ههنگیک پارسهنگی سیاسی و ناوچهیی و هۆکاری دهرهکی ئهم نهتخامانهیان لیکهوتوه:

- ۱- بهرپاکردنی راپهرین پتیش کاتی خۆی و، له لایهن دوژمنهوه
- ۲- به سههرداکهوتنی رتبههکانی شوژش و خافلکیربوونیان.
- له جیهاتی ئهوهی ئهمان به پیری روداوهکانهوه بچن، روداوهمکان

مافی گهلی کورد له داکۆکی نیونه تهوهی له دژی جینۆساید

فرمانتکی دیاریکراو جیبه جی دهکهن به مههستی فهوتاندنی بابتهی تاوانهکه، سوپیکتی تایهتی تاوانی جینۆساید، به گوتیهی پایه مهقامی کۆمه لایهتی سوپیکتهکه دیاری دهکرت، رهنگه حکومت یان کهسانی ناسایی یان پیکراویکی تیرۆری جیهانی بیت.

۲- لایهنی بابتهی تاوانی جینۆساید، بهم جۆره دیاری دهکرت:

بهکه: پشینیازی تاوانکار له نهجامدانی کارتکی دیاریکراوی دژ به یاسا جا تاوانکار (حکومت بیت یان کهسانی ناسایی).

دووهم: هۆکاری رهقاری دژ به یاسا.

لایهنی بابتهی جینۆساید نه کارانه دهکرتیهوه:

بهکه: جیبه جی کردنی کاری تاوان، واته کردن (القیام بالفعل) یان نه کردن (الامتناع عن الفعل) که بیته هژی نهجامدانی جینۆساید.

دووهم: نهجامی تاوانکاری (عواقب اجرامیه) که بیته هژی تهواکردنی تاوانی جینۆساید، وهکو نه کارانهی که یاسای نیودهوله تان پشیشیل دهکهن و ناشتی دهشوتنن.

سپیه: پهوهندی هۆکارانه له نتوان کارو نهجامدا.

چوارهم: شوین، کات، باروزروف، شیوهو نامرانی نهجامدانی جینۆساید، نهوانهش پتوهند نین به سهردهمیکی دیاریکراوهوه، چونکه جینۆساید له سهردهمی شهرو ناشتیدا نهجام دهکرت، به لام له شوینتکی دیاریکراودا، شاریک یان ولاتیک یان ناوچهیهکی دیاریکراو.

به گوتیهی نهو فاکتانهی له بهشی دووهمدا پشیکه شمان کرد * به راشکاوهی دهلین، ولاته داکیرکه رهکانی کوردستان (عیراق، ئیران، تورکیا و سوریا) تاوانی جینۆساید له دژی گهلی کورد نهجام ددهن. کهواته گهلی کورد جیگه جیجه جیکردنی تاوانهکه به، بۆیه دهبیته بابتهی تاوانی نیونه تهوهی.

لیره شدا پتویسته پیگهکانی تاوانهکه بخهینه روو:

۱- بابتهی تاوان

بابتهی تاوانی جینۆساید بهنده به پهوهندی نتوان ولاتان له داکۆکی کردنی ههر گروپتکی نه تهوهی، ئیتنیککی و پهگهزیی یان نایینی. به تایه تیش به ره نه کردنی فهوتاندنی سهراپاگیریی، که بریتیهی له چهند جۆرتک: قهرکردنی بهدمنی، فهوتاندنی نه تهوهی، کولتوری و نابووری. جۆری بابتهی تاوانی جینۆسایدیش، به گوتیهی خهسه لهت و مههستی نهجامدانی کارهکه دیاری دهکرت. بۆیه نهجامدانی مههستی یان فهوتاندن به نامرانی جیا جیاو هههه جۆر رهنگه وهکو تاوانی سهختی جۆره جۆر دیاری بکرت.

جیگه تاوانی جینۆساید (تاوانلیکراو) بریتیهی له گهلی یان ههر گروپتکی مرۆیی یان که رهسته و پتویسته یه گرنه کهکانی ژیان و بوونی نهو گهله یان نهو گروپه مرۆقه، وهکو ویرانکردنی شار، دتهات، سهراوهکانی ژیان... هتد.

۲- سوپیکت (تاوانکار) ی تاوانی جینۆساید بریتیهی له کهسانی فرمانبهر یان کهسانی ناسایی که سیاست یان

بوارتکی په یومندی کومه لایه تیدا بیت، به تاییه تیش
نیونه ته وهی، نه په یومندیه رهنګه دوو لایه نی هه بیت:

- ۱- پۆزه تیف.
- ۲- نیکه تیف.

۱- پۆزه تیف: له کاتیکدا نه ګه ر هفتاری سویتکت له ګه ل
بنه ما سه پینراو هکاندا (بنه ما نیمپیراتیفه کاندا) ګونجاو بیت.

۲- نیکه تیف: له کاتیکدا سویتکت بنه ما سه پینراو هکان
پیشیل دهکات.

بهرپر سیار تیبی پۆزه تیفانه: واته کونترولګردن تیکی
بهره وای په یومندیه کومه لایه تیه کانه له لایه سویتکت وه،
بهره ر هفتاری خویدا، له ګه ل چاودیر یګردنی بنه ما بالاګان
و پتویستییه کانی ژباندا.

بهرپر سیار تیبی نیکه تیفانه: واته هرکی سویتکت ګه نه و
نه جامانه ی به هوی پیشیلګردنی بنه ما کومه لایه تیه
بالاګانه وه دینه دی له نه ستو ګرځی.

ګه واته هه ردوو جوری بهرپر سیار تیبی [پۆزه تیف و
نیکه تیف]، دیارده ی یاسایین هر وکو چو تاییه تن
به یواری ریکخستنی یاسای ناوخوی ولات به هه مان
شپوهی به یواری نیونه ته وهی وه (۲).

له باره ی بهرپر سیار تیبی پۆزه تیفانه وه، بهندی ۲۴
دستووری UN نه وه دیاری دهکات ګه: ولاته نه اندامه کانی UN
(بهرپر سیار تیبیه کی ګرنگ دهخه نه ستوی نه جومه نی
ناشتی بۆ پشتگیر یګردنی ناشتی و ناسایشی نیونه ته وهی
و پازین به وهی له به جته پینانی نه و هر کانه ی ګه به هوی نه و
بهرپر سیار تیبیه وه دروست ده بن، نه جومه نی ناشتی به ناوی
نه وانه وه له کاردا بیت) (۳) هه مان کات بهندی شه شه می
دستووری رن ی UN له دهرګردنی نه و ولاتانه ددوی ګه به
شپوهیه کی سیستیماتیک پرینسیپه کانی UN پیشیل دهکات
(نه ګه نه اندامی UN به شپوهیه کی سیستیماتیک
پرینسیپه کانی دستووری پیشیل کرد، کومه له ی ګشتی
ده توانیت له سه ر اسپارده ی نه جومه نی ناسایش دهر ی
بکات) (۴).

کومه له ی ګشتی ریکخراوی نه ته وه به ګر توه و هکان له
برپار نامه ی VI ۵۴ له ۵-۲-۱۹۵۲ برپارده دات (به ندیک
بۆ جتگیر ګردنی نه و پرینسیپه ی و له دستووری UN دا
دیاری کراوه، له چوار جتوه ی په مان تیکی نیونه ته وهی یان

جینوساید، هوی په یوه وګردنی سیاسه تیکی دژ به مروه
دهره هق به ګه لیک یان کومه لیک به به کاره پینانی شپوه
نامرزی جیاجیا، ګه کی فرګردن، ګه کی ویرانګردن، سوپا
یان نامرزی تر ګه هه موویان بنه ما کانی یاسای نیوده وله تان
پیشیل دهکات.

ده بنین ګه لی کورد بووه به جتیه ی مه به ستی تاوانی
جینوساید، چونګه سیاسه تی ولاته داکیر ګه ره کانی
کوردستان بریتیه له: به کومه ل فرګردن، فه وتاندنی
نه ته وهی، کولتوری و نابووری. جګه له وهش تاوانی
(نیکوساید) واته ویرانګردنی شیکولوزیا، نه جام دهر ی.
به کاره پینانی ګه کی کیمیا یی، به کاره پینانی نامرزو
ګه ره ستی ژه هراوی، ویرانګردنی ژینگه، نه مانه ده بنه هوی
سه رجه مه لاچوګردن، واته فرګردن تیکی سه راپاګیری. ژینگه
ده له وتیندنی، نیتر ژبان خه لکی سه خت و زه ممت ده بی و
نه جامی دووو خرای بۆ ژبان و بوون ده بیت، ګه واته
نه جامدانی جینوساید، واته پیشیلګردنی یاسای
نیوده وله تان، نه و پیشیلګردنه ش ده بیت هوی لپرسینه وه
(بهرپر سیار تیبی) سویتکتی تاوانه ګه، نیتر به ګوتره ی
به لګه تامه یاساییه کانی نیوده وله تان، ولاتی پیشیلګه ر له
لپرسینه وه ی نیونه ته وهی قوتار نابیت. به لام میکانیزمی
داسه پاندنی نه و لپرسینه وهی (به داخه وه) هه تا نیستاش
په یومندی به سیاسه ت و به رژه وه ندی ولاتانی جیهانه وه
هیه. به بیرورای پرؤفیسور ف. نه فاسیلنیکه)
لپرسینه وه ی یاسای نیونه ته وهی هه میشه به هوی هرکی
هه مه جوری سویتکتی یاسا پیشیلګه ره دیاری ده کړی، ګه
شپوهی به شپوهیه کی ګشتی په یومندی به چو نیستی
سه ریچ چیکرد یاساوه به تاییه تی وکو
پیناګر دنه وه Restoration رازیګردن،
داینګردن Satisfaction. له جتیه دانان [بدیل] Substitute،
قهرم بۆګردنه وه Repartation، سنوردار ګردنی سه روره ی
[سیاده] و ګه سایه تی یاسای نیونه ته وهی ولاتی تاوان
نه جامد (۱). به لام نه ګه ر لپرسینه وه ګه به هوی
فه وتاندنی مروه وه بیت، نه و ته نیا به داوه ر یګردنی تاوانکار
چاره سه ر ده کړیت.

چوره کانی لپرسینه وهش به ګوتره ی نه و په یومندیه ی له ګه ل
بنه ما کانی یاسای نیوده وله تان و مه رجه بابیه تیه کانی
رهفتاری دوله ت و کاره کانی ده هیه، دیاری ده کړیت. له هه ر

کەلی کورد، ئەمەیان رەفتاری نادروست و کاری دژ بە یاسای نێو دەولەتانه (القیام بالفعل).

یاساتاسی سویسری. ی. بلیۆنچلی دەلی: (نەگەر پێشیلکردنی یاسای نێو دەولەتان وەکو مەترسییەک ھەر شەیی لە ناسایشی گشتی کرد، ئەوا نەک ولاتی ناوانلیکراو، بە لکو ھەموو ئەو لایەنەیی ھیزی بەکاریان ھەبە لە داکوکیکردنی یاسای نێو دەولەتانا، دەبی دژ بەو کارەبن و گرتگی بە دا بینکردنەو و سەقامگیرکردنەو ھی سیستمی یاسایی بدن) (۸).

بەرای نێمە، نەک تەنیا ولاتی تاوانلیکراو، بە لکو ھەر کە لیکێ تاوانلیکراویش، لە کاتی نەبوونی دەولەتدا، نەگەر بەر ھەر شەیی فەوتان بکەوێ، ئەوا نەک ھەر ناسایشی گشتی دەشیوێ، بە لکو دەبی تە کارەسات بۆ کۆمەلگەیی مرقۆفایەتی. بۆیە چ ئەو کە لەی کە تاوانی لیکراو، چ کە لان و لاتانی تر، دەبی دەست بەکارین لە دژی تاوانکار.

بەمجۆرە پتووستی داسەپاندنی مەسەلەیی بەرپرسیاریتی سویتکتی تاوانی جینۆساید لە یاسای نێو دەولەتانا دەبی تە ئەرکیکی گرنگ و حەتمی. لێرەشدا پتووستە ئەو ڕوونبکەینەو کە لە کوردستانی بئەستێ تورکیا و عێراقدا، جگە لە پراکتیککردنی جینۆساید، ھاوکات تاوانی نیکۆساید Ecocide و بیۆساید Biocide نەنجام دەدرێن (فەوتاندنی ژینگە و کوشتنی ژیان)، نیکۆساید، ھەندێ جار نەجامی وا دروست دەکات کە بۆ بوون و ژینگەیی مرقۆف تەواو ترسناکە ، پەنگە جارتیکی تر ژیان لەو ژینگەیدا دووبارە نەبی تەو، یان ژبانتیکی شتیاوو نالۆز ھەبی ت. مەترسی نیکۆساید لە ھەوایە، تیکدانی ھاوکیشەیی نیکۆلۆژیا لە ھەر ھەرمیتیکدا بی ت. زۆر بە خراپیش کار دەکاتە سەر ھەرمەکانی تر. (۹).

بەکارھێنانی چەکی کیمیاوی و کەرسەیی زەھراوی، بەکارھێنانی بۆمبایی ھیشوویی و ناپالمی فسفۆری لە دژی کەلی کورد، دەبنە ھۆی کوشتنی ژیان بەگشتی لەو ھەرمەکانی کە بوونەتە مەیدانی جەنگ و تاقیکرنەو ھی چەک و تەقەمەنی، سەرباری ئەو وێرانکردن و تیکدانی سروشت و باخ و بیستان و سەرچاوەکانی ژیان، کارگەلیکن دەبنە ھۆی (گۆرانی ترسناک کە سیستمی ناسایی ھاوکیشەیی ژینگە تیک دەدەن. ئەو ھش زۆر سەخت دەبی ت بۆ مرقۆف کە دۆخەکە بگەرنیتەو ھە باری ناسایی جارانی، ئەم تیکدانی ھی ھاوکیشەیی ژینگە لە نەجامدا دەبی تە پەخستنی ژیان لە

پەیمانەکانی نێونەتەو ھەیی لە بارەیی مرقۆفەو جیگیر بکات) (۵) ھەروەھا کۆمەلەیی گشتی لە بارەیی ھەمان بەندەو ھەیی. پتووستە ھەموو ولاتان، بەو ولاتانەشەو کە بەرپرسیاریتی ئەو ھەرمەکانی بەرێو نابدردێن دەکەوێتە ئەستۆیان، دەبی بە گۆرەیی مەبەست و پرنسیپەکانی UN توانای خۆیان بخەنە کار بۆ بەجیگەپاندنی ئەو مافە بۆ کەلانی ئەو ھەرمەکانی (۶)، بەندی ۷۳ دەستووری UN جەخت لەسەر ھەمان پرنسیپ دەکات و ولاتان پابەند دەکات کە ھەتا لە توانادا بی ت، لە چوارچێو ھی ناشتی و ناسایشی نێونەتەو ھەیی ژبانی خۆشگوزەراشی پەرمی تەدەن، تا کەلانی ئەو ھەرمەکانە لە بواری سیاسی و ئابووری و زانستی و کۆمەلایەتیدا پیش بکەن. بۆ ئەو مەبەستەش دەبی ولاتان بە وێژدانەو یاریکاری لە کەلانی ئەو ھەرمەکانە بکەن و ریز لە خواستی سیاسیان بگرن.

بە گۆرەیی ئەم بەندانە، ولاتە داگیرکەرەکانی کوردستان لەسەر یانە داکوکی لە کەلی کورد بکەن و یتگی بۆ خۆش بکەن کە مافی خۆی بەکاربھێنێت لە دیاریکردنی چارەنووسیدا، ھەلو تستی پتچەوانەیی ئەو بەندانەش، وەکو لە سیاسەت و پراکتیکی ئەو ولاتانەدا دەردەکەوێ، بەرپرسیاریتی نیکیتیفانە دروست دەکات. چونکە ئەو ولاتانە نەک ھەر خۆیان لەقەرەیی مەبەستی ئەو بەندانە و بنەما و پرنسیپەکانی یاسای نێو دەولەتان نادەن لە ریزکردنی مافی کەلی کوردا، کە ھەموو ئەندامانی UN لە سەریانە پتووی پابەند بن، بە لکو سیاسەتی ولاتە داگیرکەرەکانی کوردستان، پێشیلکردنی ئەو پەیمانەیی کە خۆیان پابەند کردووەو پتووی پتووست نابن، کەواتە لەبەر ئەو ھی ولاتە داگیرکەرەکان دەست بە کاری لەبار ناکەن و دژ بە یاسا رەفتار دەکەن، کە ئەمەیش دەبی تە ھۆی شکاندنی پابەندی نێونەتەو ھەیی، ئەوا مەسەلەیی بەرپرسیاریتی لە پەیمەندی یاسایی لە یاسای نێو دەولەتانا سەر ھەلەدات (۷). بۆیە بە راشکاویی دەتوانین بڵسین، بەرپرسیاریتی ولاتە داگیرکەرەکانی کوردستان دوو لایەنەیی: ۱- لە لایەکەو: شکاندنی ئەو پابەندی نێونەتەو ھەیی کە لە ئەستۆیانە، واتە دەست بەکار نەکردن (الامتناع عن الفعل).

۲- لە لایەکی ترەو: پراکتیککردنی جینۆساید لە دژی

سهر زهوی) (۱۰). له سرچشمې نهو تاوانه و دهوروبه ریشیدا، زهراویبوونې ناوو هه او پرومک و خواردهمې، نه مانهش جگه له وهی دېنه هوی کوشتنی مروځ و هه موو زینده و مریک. دېنه هوی نهومش که نه خوځی و پاشماوهی خراب له لای مروځ دروست بکن، بویه نه انجام له نهو مویه دهمینیته وه بچ و مچې پاشه روژ. ناوو هه او سرچاوهی سهرمکی بهردو امبوونی زیان و گوزهرانی مروځ و ناژهل و پروه کیشن، پیس بوونیان یان زهراوی گردنیان، دهمینیته هوی گهلی نه خوځی خراب. وهکو کولیرا، تیفوئید (Typhoid, Fever) پاراتیفوئید (Paratyphoid) دیزانتری (Dysentery) تولاریمیا (Tularemia)، ناوسانی جگر (Infection Hepatitis) (۱۱). هه روها گهلی نه خوځی تر که له مروځا دهمینیته مو له کاتی زاووزدا دهکوئیریته وه بچ مندل. ویرانکردنی خانوویه ره و باخ و دارستان له ناوچه کاندایه جوړتکی تر کار دهکته سهر زیانی مروځ و ناژهلېش، که هه لته کاندنی ستروکتوری هه مالاپه نی ژبانه و مروځ په کده خات و گه رانه وهی زحمه تر دهمینیت. که وانه به نه انجامدانی نیکو ساید (ویرانکردن و له وتاندنی ژینگه) تاوانی بیوساید واته (فهوتاندنی زیان) دپته نه انجام، که هه به کارهینانی چهکی کیمیاوی و زهراوی نه انجامی بایلوژی خرابی هه له سهر زیان. نیترو ویرانکردنی سهر اپاکیری ژینگه و سروشتی دهوروبه ری مروځ، جگه له وهی پیومنده به پتیشیلکردنی ناسایشی نیونه ته وهی، زهبرو زیان که یاندنیسه به خوځگوزهرانی و تندرستی نهک ته نیا نه وهی سهردهم، به لکو و مچې داهاتووی مروځیش (۱۲).

هه به هوی کیشی نیکو ساید هه، روژی ۱۸-۵-۱۹۷۷ له دواوی بریار له سهردانی کومه لهی کشتی UN، په یماننامه په کی جیهانی تهرخانکرا بچ قهدهغه کردنی که رهسته و نامرزی جهنگی یان زیانبه خش که کار دهکته سهر ژینگه (۱۳). خالی په که می بهندی په که می نهو په یماننامه په دهمینیته په نا نه مینه بهر به کارهینانی نامرزی جهنگ یان هه نامرزیکی زیانبه خش به ژینگه، که نه انجامی سهخت یان درپژخایمی هه، نهویش وهکو نامرزی ویرانکردن که زیان و خسارته هه بچ ولاتیکتی تر). به کویره بهندی دوهمیش: (نهو نامرزانمی که کار له ژینگه دهکن، هه نامرزیکی کویرانکاری بن، به مهبستی دست

به سهراکرتی پرؤسهی سروشت قهدهغه، وهکو کویرنی دینامیکی، ستروکتور یان پتکهاته کانی زهوی وهکو: ژینگه، چینه بهردیه کان (Lithosphere) (الغلاف الصخری)، (Hydrosphere) (الغلاف المانی)، (Atmosphere) (الغلاف الجوی) یان والایی ناسمان (الفضاء الجوی) (۱۴). ناشکراشه که چ له جینوساید یان هه تاوانیکتی دیکه نیونه ته وهییدا سویتکتی تاوان - تاوانکار - بهرپرسیاریتی نیونه ته وهی دهکوئیرته نهستو، به تایبتهش نهجومه نی ناسایشی UN مافی تهواوی هه به که بریاری داسه پیترو مهرجدار بچ هه موو ولاتانی نه دانی UN بدات. نهو بریارانهش دهکرتی که له کی و داسه پیترو (۱۵).

به پتی خالی په که می بهندی ۲۴ می دهستووری UN، نهجومه نی ناسایش، له بری نه دانی، بهرپرسیاریتی به جیگه یاندنی کاری UN ی دهکوئیرته نهستو، بچ دابینکردنی ناشتی و ناسایشی نیونه ته وهی (۱۶).

به کویره بهندی ۲۵ پش، نه دانی UN، (بریاری نهجومه نی ناسایش ریز لیده کرن و جتیه جتی دهکن) (۱۷). په یماننامه می ۱۹۴۸ دهبارهی قهدهغه کردنی تاوانی جینوسایدو سزا خسته سهر تاوانکارانی، جینوسایدی وهکو تاوانیکتی سهره خو نیونه ته وهی دیاری کردوهو جهختی له سهر نهوه کردوهو که:

په کم: نهو تاوانه تهواو ترسناکه و هه ره شه له بوونی مروځ دهکات، نهک ته نیا به هوی جهنگه وه، به لکو به پتی جهنگیش له سهردهمی ناشتیدا، نه انجام دهری.

دوهم: له سهردهمه دا به پتی جهنگیش له نارادایه (۱۸). نه موش راسته و خق باری سهختی که لی کورد له عیراق و نیران و تورکیا دهکرتیه وه، که جهنگیکتی بهردهوامی له دژ دهکرتی و باری که لی کورد له سووریا که جهنگی تبادا نییه، به لام پرؤسهی فهوتاندنی که لی کورد بهردهوامه، په راستیش ستروکتوری ژبانی روښنبریی و کومه لایه تپی خه لکی کوردستان تیکدراوهو شتواوه. نهو راستیهش له بهندی په که می په یماننامه می ۱۹۴۸ دا جتیکراره، که (جینوساید، په یومند نییه به وهی که له کاتی جهنگدا یان له سهردهمی ناشتیدا نه انجام دهری، به لکو تاوانیکتی به ماسکانی یاسای نیوده ولتاتان پتیشیل دهکات و له دژ تاوانکارانیشی به بهندی دادهنری و سزا دهرتی (۱۹).

مسه لهی بهر به بندکردنی جینوسایدی که لی کورد به هوی

دیاری دهکات). دیاره نهم بهنده روونه له دانپیانانی گهلی کورد له عیراق، بهلام له دنیا دا هیچ گهلیک بهی خاک بوونی نییه، نهگه دان بهودا نهترئ ئهو خاکه کی که لهسزئی دهژی نیشتمانییهتی. خالی (١) هر له بهندی پینجهمدا دهلی: (العراق جزء من الامه العربیه) واته: (عیراق بهشیکه له نهتهوهی عهرهه). (٢٢)، کهواته عیراق به عهرهه و کوردو کهمایهتییهکانیشهوه به سهرانسزئی سنووره کهیهوه بهشیکه له نهتهوهی عهرهه. لیره دا مانای نهوه دبهخشنی، گهلی کورد به نیشتمانه کهیهوه بهشیکه له نهتهوهی عهرهه. نهمش کیشهی نیوان گهلی کوردو پژی می دهسه لانداره له عیراقدا، چونکه عیراق خواریوی کوردستانی پتوه لکینراوه، نهو بهشیهی کوردستانی بهشیکه دپراوه له بهشکانی تر که سهرانسزئی نیوان عیراق و ئیران و تورکیا و سووریا دا دابهشکراوه. بهمجوره گهلی کورد له خواریوی کوردستان به کویرهی دهستووری عیراق بهشیکه لهو نهتهوهیه که سهرانسزئی سنووری سیاسی ئیستای عیراق بهبهشیکه له نهتهوهی عهرهه دهمزیدریت. کهواته له رووی تیورییهوه گهلی کورد له خواریوی کوردستان تهعرب کراوه، هر وهکو له گهلی بهلگهنامهی تریشدا نهخشیهی بق کیشراوه له پراکتیکیشدا تهواو پهیرهو دهکری، بهتایبهتی لهم بارهیهوه له راپورتی سیاسی کونگره یانزمینی حزبی بهعس له عیراقدا دهربارهی بوونی نهتهوهی کورد دهلی: (..... نهو نهتهوانه کی که زمان و خهسله تیان جیاوازه له زمان و خهسلهتی عهرهه کی و هر له کۆنهوه له نیشتمانی عهرهه دا دهژین، وهکو نهتهوهی کورد که رهگ و ریشهی قوول پهیهونده به میللهتی عهرههوه، هر له بنه رهدا و بوونییهوه به درژیایی نهو سهردهمش لهو خاکه دا دهژی که له میژوودا به نیشتمانی عهرهه ناسراوه) (٢٤).

لیره دا دهبی نامازه بهو خاله کرتکه بههین له دوا جتهگی بهکهسهوه، که سنووری نیوان نهو ولاتانه، به لکاندن بهشکانی کوردستان پنیانهوه دیاری کرا، کورد، وهک گه و خاک دابهشبو له نیوانیاندا، بویه به کویرهی یاسای ناوخوی نهو ولاتانه کوردی هر بهشیک هاوونیشتمانی نهو ولاتیه که پتوهی لکینراوه. بهلام کرتگی مهسهله که لهوهدایه، دهبی کورد وهکو گه له ناوخوی نهو ولاتانه دا به بهکسانی حسابی بق بکری. نهو ولاتانهش لهسهریانه پرتکه به بهکسانی و پتیشکوتنی گهلی کورد له رووی سیاسی و

سیاسهتی ولاته داگیرکه رهکانی کوردستانهوه تاکو نیستا چارهسهر نهکراوه، نهو ولاتانه وای دهمزدهخن که مهسهله کی کورد کیشهیه کی ناوخوییه و رتکه نادهن له دهرهوه را چارهسزئی بق دابترئ. بهلام به کویرهی یاسای نیودهولهتان (پتیشلکردنی فراوان و سهختی مافی مرؤف، نهپارتاید، جینۆساید، جیاوازی رهگهزو بیتبهشکردنی سهرحه می کهل له مافی دیاریکردنی چاره نووس، نهمانه ناوانی تیونهتهوه بین، بهراستی ناکری له چوارچیهوه یاسای ناوخوی هر ولاتیکدا که ماره بدرین) (٢٠). لهم باره دا مه بهست له چاره نووسی گهلی کوردو جینۆساید. چارهسهرکردنی نهم مهسهلهیه، تنیا له چوارچیهوه یاسای نیودهولهتاندا دهکری، چونکه بهراستی (هیچ ولاتیک ناتوانیت پشت به حوکمی یاسای ناوخوی بهسهتی، بق نهوهی بهجینه گه یاندنی نه که نیونهتهوهیه کان بهراست بهسهلینئ) (٢١). له باره ی ههمان راستییهوه، بهندی ٢٦ ی پهماننامهی قیه ننا دهربارهی رتکه و تننامهی نیونهتهومی له ٢٤-٥-١٩٦٩ دا پتی لهسهر دادهکری. وهکو تر دهبی بلتین، مهسهله کی هاوناهنگی و بهکانگیری بنه ماکانی یاسای نیوخوی دهولت و یاسای نیو دهولتانه دپته پتیشهوهوه دهبی رهچاو بکری. وهکو لهو بارهیهوه پروفیسور ف. گ بوتیکیتیفیچ دهلی: (پیوسته میکانیزمی هاوناهنگی یاسای ناوخوی دهولت و یاسای نیودهولهتان له کهل میکانیزمی کۆنترۆلکردنی بهکانگیری بنه ماکانی هر دوو سیستمی یاسایی په کتری تهواو بکه) (٢٢).

ولاته داگیرکه رهکانی کوردستان دان بهودا نانین که کورد گهلیکی سه ره خویه و خاوهنی خاک و میژووی خویهتی و مافی دیاریکردنی چاره نووسی خوی هه به. دهستووری تورکیا و ئیران و سووریا به هیچ جوریک باس له بوونی کورد ناکه. نهگه چی بهندی پینجهمی دهستووری کاتبی عیراق ١٩٧٠ دان بهودا دهنی که گهلی عیراق له دوو نهتهوه پتک دپت عهرهه و کورد: (یتالف الشعب العراقي من قومیتین رئیسیتین، العربیه و الکرديه، و یوکه هذا الدستور علی الحقوق للشعب الكردي، و علی حقوق جميع الاقلیات ضمن الوحده العراقيه) واته: (کهلی عیراق له دوو نهتهوهی سه ره کی پتکدیت، عهرهه و کورد. نهم دهستوورمش مافی نهتهوایهتی گهلی کورد دیاری دهکات و. مافی هه مو که مه نهتهوایهتییهکانی تریش له چوارچیهوه په کیتی عیراقدا

رؤشنښیری و نابووری و کومه لایه تیپه وه بدن. له کاتیکدا نهو په کسانیه له پراکتیکدا رمفز دهکرتتوه. مهسه له یکه هره کرنګ دینه پیشه وه، که تیروانینیکی تازه له یاسای نیوده وله تاندا، نهویش نهو په، کهلی کورد لیره دا مافی نهو دی هیه دووباره چارهنووسی خوی دیاری بکاته وه. نالیره وه، تنیا له چوارچیه ی یاسای نیوده وله تاندا چارهنه بۆ نهو کیشهیه ددوژریتوه، نهک له یاسای ناوخوی نهو ولاتانه دا.

نهو ولاتانهش، بۆ جیبه چیکردنی هرکی خویان له سه ریانه یاساکانی ناوخویان له کهل یاسای نیوده وله تاندا په کخن و له پراکتیکیشدا په برهوی بکه. لیره دا نهو همان بیر نه چیت که له زور حاله تدا سیاست و برژوهندی ولاتانی دنیا ددنه ته که ره له په ره وکوردن و جیبه چیکردنی بنه ماو پرینسیپه کانی یاسای نیو دهولتانه.

دهبینن کهلی له ولاتانی دنیا له دستوری خویاندا، که له پیش جهنگی دووهمیشدا دانراون، حوکمی په یماننامه و رتکه و تننامه ی نیونه ته وهی له بهر چاو دهگرن و یاساکانی ناوخویان هاو شاهنگ دهکن له که لیاندا، دستوری به لجیکا له بهندی ۶۸ دا، سويسرا له بهندی ۱۲ دا، له ولاتانه دا رتکه و تننامه ی نیونه ته وهی وهکو به شیک له یاسای ناوخو دهمیردری (۲۵)، دستوری کهلی ولاتیش بالا دهستی ددهن به بنه ماکانی رتکه و تننامه ی نیونه ته وهی به سه ر یاسای نیوخوییدا، بۆ نمونه: بهندی ۲۵ ی یاسای بنه رمتی کوماری نه لمانیای قیدرالی دهلی: (بنه ما گشتیه کانی یاسای نیوده وله تان، به شیکن له یاسای فیدرالی، نهو بنه مایانه له سه رووی یاساوهن - مه به ست له یاسای ناوخوییه - و راسته وخو ماف و نه رک دیننه ناراه بۆ دانیشتوانی سنوری فیدرال) (۲۶).

جاری هر نه بوونی حوکمی بنه ماو پرینسیپه کانی یاسای نیو دهولتانه، نهو ی په یوهندی به ماف و ریزکرتنی که لانه وه هیه له یاسای ناوخوی ولاته داگیرکه ره کانی کوردستاندا، راسته وخو نهو ولاتانه له سه ر پیشیلکرتنی مافی کهلی کورد رادهگری و له پراکتیکیشدا هتا نیستا به رده وامن، هر بویهش دهگری بلین نهو پیشیلکرتنه که شته تاوانی جینوساید، که مه ترسی نهک هر بۆ نیستا، به لکو بۆ داهانووی کوردیش دروستکرووه. (تیته لدان!!) یکی ته و او ی پرینسیپ و بنه ماکانی یاسای نیوده وله تانه له مه ر ریزکرتنی مافی مروف.

تاوانی جینوساید وک هر تاوانیکی تری نیونه ته وهی چوار پنگه ی هیه، به کویره ی نهو چوار پنگه په ش یاسا پیشیلکه ر دیاری دهگری: مه سه ستی تاوان، سه ریچی کرتنی یاسا، هقو زیان، پیوهندی نیوان سه ریچی کرتنی یاسا و زیان. (۲۷). به حوکمی نهو چوار پنگه یه. دهبینن ولاته داگیرکه ره کانی کوردستان، پیشیلکه ری یاسای نیونه ته وهی. کومه لگه ی جیبه انیش بوی هیه مه سه له ی بهر یساریتی یاسای نیونه ته وهی. نهو چوار ولاته له چوار چیه ی UN دا بخاشه روو، نه نجامی جینوساید له ولاتانه دا لایه ی (مادی) تاوانه که ی ماشکرا کرد، لیتر نهو تاوانه مه سه له ی کوردی نهو او که یانده یاسای نیو دهولتانه، نه که رچی نهو ولاتانه خویان نه دامن له UN، به لام به رده وام پایه ندی نیونه ته وهی ده شکین و مافی کهلی کورد پیشیل دهکن.

له پیشه کی دستوری UN دا پیوستی نهو دیاریکراوه (بۆ سازدانی بارو زروفیکی له بار بۆ دابینکرتنی دادکوی (عداله) و ریزکرتنی نهو نه رکانه ی که له په یماننامه و سه رچاوه کانی تری یاسای نیوده وله تانه وه دینه ناراه و کار بگری بۆ به رزکرتنه وهی ناستی کومه لایه ی و پیشخستی ناستی زیان له بارو زروفیکی نازادانه تدا) (۲۸).

له بهر رؤشایی نهو پرینسیپه دا، کهلی کورد دهی نهو مافانه ی خوی هه بیت و په کسان بی له کهل که لانی تدا، به لام له نه نجامی سیاستی رتکه کرتن و ته که ره خسته به ر له لایه ن ولاته داگیرکه ره کانه وه، نهو مافه زه و تکراره، نه که رچی (خه سه له ی تاییه ی مافی مروف، نه رکه له نه ستوی ولاتاندا که ریزی لیگرن، به حوکمی نهو نه رکه ش که پیوه ی پایه ندن، هر خۆدزینه وه په کیش له پایه ندی تیه، بهر یساریتی بۆ ده ولت دینته ناراه) (۲۹).

کومه له ی گشتی UN ۱۱-۱۲-۱۹۴۵، له بریاریکدا روونی کردوته وه که ولاتانی نه دما، جهخت له سه ر نهو دهکن که نهو پرینسیپانه ی له دستوری دادکای سه ریازی نیونه ته وهیدا (دادکای نۆرنبرگ) و له بریاره کانی دادکادا هاتوون، نه وانه (پرینسیپ ی یاسای نیوده وله تان) (۳۰). بهندی دووه می یاسای ژماره ۱۰ له دادکای نۆرنبرگ دهریاره ی سزادانی که سانی تاوانبار به تاوانی جهنگ، تاوانی دزی ناشتی و دزی مروفا یه تی. نه م کارانه ی خواروه به تاوان دیاری دهکات:

۱- تاوانی دژى ناشتی.

۲- تاوانی جهنگ.

۳- تاوانی دژى مرقوقایهتی: دړندایهتی، دوژمنکاری له جوړی کوشن، کولله بارانکردن، کویله کردن، راکواستن، زیندانیکردن، تعهداکردن له نافرته یان کاری تری دژ به مرقوق که له دژى هرکه سیکی مه دنی نه جام بدری، یان راوتان به هوی بیرویاوه پی سیاسی، رهگهز یان باوهری نایینی. بهی نه هوی رهچاوی نه وه بکری که نه م تاوانانه له ولاتانهی تیایدا نه جام دراون. پیشیلکردنی یاسان یان نه (۳۱). لیرمدا پیویسته نامازه به وه بکین، له و جوړه تاوانانه له کوردستان نه جام دراون، نه ناهت ته عهداکردن له نافرته له رووداوهکانی باکوورو باشووری کوردستاندا دیارو ناشکران.

به ندی چواره می په ممانامه ی ۱۹۴۸ دهر باره ی قهدهغه کردنی جینوسایدو سزا خستنه سهر تاوانکارانی دهلی: (که سانی که تاوانی جینوساید، یان هر کاری تر له وانهی له به ندی سییه مدا ناویان براوه نه جام دهن، وهکو پیلانگیران به مه بهستی نه جامدانی جینوساید، سزا دهیانگریته وه. بهی نه هوی رهچاوی نه وه بکری له دستووری حکومته که باندنا به پرسیاسن یان نه، جا که سانی ناسایی بن یان فرمانیه ر) (۳۲).

لیژنه ی یاسای نیوده وله تانی UN له (راپورتی سالی ۱۹۸۶د) له خالی سییه مدا (تاوانی دیکه ی دژى ناشتی وناسایشی مرقوقایهتی) . هره وه ها نه وه دیاری دهکات و دهلی: (نه و کارانه وهکو به شداریکردن، پیلانگیران، هه ولدان له باروزروفیکی دیاریکراودا که بیته هوی تاوانی دژى ناشتی و ناسایشی مرقوقایهتی) (۳۲)، هه مان بیرورا له په ره کرافی دووه می به ندی دووه می یاسای ژماره ۱۰ ی دادکای نۆرنییرگدا ناشکرا دیاره که دهلی هر که سیک بهی رهچاواکردنی نه ته وه می یان پله و پایه ی نه که ره که سیک له م کارانه ی نه جام داییت، به نه جامدهری تاوان دادهری، نه و کارانه ش نه مانه ن:

۱- که سی سهره کی بی، یا،

۲- هاوکسار بی له نه جامدانی هر تاوانیکدا نه که ره فرمانی دابی یان هاندهری تاوان بی.

۳- ره زامه ندی دهر پیرنی له به شداریکردنی تاواندا.

۴- به شداری بی له پیلاندانان، یان ریگه خوشکه ره بی، که

بیته هوی نه جامدانی تاوان.

۵- بوویته نه نام له هر کرویتک یان ریگه خراونیک که پیوه ندی به نه جامدانی هر به کیک له و تاوانانه وه هه بی (۳۴).

نه وه شمان له بیر نه چی که ده ستووری دادکای تۆکیو ۱۹۴۶ له ستروکتوردا وهکو دادکای نۆرنییرک وایه. دادکای تۆکیو. هه مان نه و تاوانانه ی که له دادکای نۆرنییرگدا دیاریکراون، له لیستی تاوانی نیونه ته وه مییدا دیاری دهکات (۳۵).

دی نه ریچا که، تاوانی نیونه ته وه می وای دیاری دهکات که (له نه جامی شکانی پایه ندیتی نیونه ته وه مییه وه له لایه ن ده وله ته وه، کاتیک دروست دهییت که ره فتاری دژ به یاسای نیونه ته وه می نه جام بدری، نه و پایه ندیتییه نیونه ته وه مییه ش، به نه اندازه ی که ده بیته بناغهی به رزه وه ندییه گرنه که کانی ژبانی کومه لگه ی نیونه ته وه می، هر پیشیل کردنیکیان وهکو تاوانی سهرجه می کومه لگه ی نیونه ته وه می سهری ده کری) (۳۶).

به ریرسیاریتی یاسای نیونه ته وه می نامرازتکی یاسایی پیویسته بؤ دابینکردنی پاراستنی بنه ماکانی یاسای نیوده وله تان، نه ویش به سه قامگیرکردنه وه ی نه و په یوه ندییه جیهانییه ی که پیشیلکراوه. هر بؤیش به ریرسیاریتی سوپیکتی یاسای نیوده وله تان پیوه ندی به وه ی که ره وای نیونه ته وه می به توندی به اریزیت و هه ولدات بؤ جیگیرکردنی ناشتی و دابینکردنی هاوکرای نیوده وله تی) (۳۷).

پرؤسه ی یاسای تاوانی دژى ناشتی و ناسایشی مرقوقایهتی، پشت به کومیته ی یاسایی نه ته وه به کگرتووهکان ده به سستی و پی ره وایه (ولاتیکی تر ده ست له کاروباری ناوخوی نه و ولاته و مردات که له سنووره که پیدا تاوانکراوه، یان هاوولاتیانی زهره مند بوونه، نه و ده ستیوه رده نش ده بی له حاله تیکدا بی، که نه و تاوانه نه جامدراپی و هه رده شه له کومه لگه ی جیهانی بکات. یان سووکایه تی به ویزدانی مرقوقایه تی کردی جا چ به زه بری به ره فراواتی یان به ژماره ی زوری قوریانی یان کاری له و جوړه ی که له کانی جیاوازدا یان له ناوچه ی جیاچیاادا روویان داییت) (۳۸).

له سیوچه و ته مین کؤیوونه وه ی سالانه ی لیژنه ی یاسای نیوده وله تان له UN ۱۹۸۵، له پرؤزه ی به ریرسیاریتی ده ولت، له به ندی چواره خالی دووه مدا به ناشکرای

بريتييه له نۀنجامداني ياسا يئشيلكردن له لايۀن
دولۀتهكۀوه(۴۲):

۲- پرينسيپي لهتۀبويي بۀرپرسياريتي
ئۀو بۀريسياريتييه له نۀنجامي رۀفتاري تۆرگانۀكاني
دولۀتهوۀ درووست بووۀ. ئۀو تۆرگانۀ خـويان بۀ
شيوۀهكي سۀريهخؤ لني بۀرپرسيار نين. بۀلكو دولۀتهكۀ
خؤي بۀرپرسيارۀ. بۀرپرسياريتي نئوئۀتۀوۀي دولۀت
بۀسۀر تۆرگانۀكانيدا دابۀش تاكرئ، بۀ جؤزئكي سۀرهكي
دولۀت دۀكرئتۀوه(۴۳)

۲- پرينسيپي دابۀشبووني بۀرپرسياريتي:
رۀفتاري كۀساني ناسايي يان كؤمۀليكي ناسايي كۀ بۀ
ناوي دولۀتهوۀ كار تۀكۀن، وۀكو رۀفتاري دولۀتهكۀيان
سۀير ناكرئ و دولۀت له تاواني نئوئۀتۀوۀيدا بۀرامبيريان
بۀرپرسيار نييۀ(۴۴). يۀلام كۀساني ناسايي يان فۀرمانبۀر
كۀ بۀ ناوي دولۀتهوۀ لهكارين يان وۀكو تۆرگاني دولۀت
رۀفتار بۀكۀن، ئۀو كاتۀ كارۀكۀيان وۀكو رۀفتاري دولۀتهكۀ
سۀير دۀكرئ و دۀبئتۀ هؤي بۀرپرسياريتي نئوئۀتۀوۀي
دولۀت.

له ئاستي تاواني جينؤسايدا دولۀت بۀرپرسياريتي
نئوئۀتۀوۀي سياسي و ماتريالي دۀكۀوتۀ نۀستؤي(۴۵).
پئويستۀ ئۀو راستييه له بئر نۀكۀين بۀريۀرۀكاني كردني
جينؤسايد له ياساي نئو دولۀتائندا برئتييه له بۀنۀمايۀكي
نيمپراتيقانۀ (Jus Cogens) و هـموو ولاتان لۀسۀريانۀ له
كارداين دؤي جينؤسايد، چا مەرچ نييۀ كۀ له پۀيماننامۀي
قۀدغۀكردني جينؤسايدو سزا خستۀ سۀر تاوانكاران
بۀشدار بن(۴۶).

ي براونلي لۀو بارهيوۀ دۀلئ: [دۀست بۀكاركردن يان
كارنۀكردن، كۀ بئئئۀ هؤي شكاني پابۀنديتي ياسايي
بۀرپرسياريتي ياسايي نئوئۀتۀوۀي دروست دۀكۀن، چا ئۀوۀ
رۀچاو ناكرئ كۀ ئۀو پابۀنديتييه له رئككۀوتننامۀوۀ يان
دابونۀريت يان هۀر بئۀچۀهكي تره وۀ پئكۀي دانابئ(۴۷).

۴- پرنسيپي هاواناهۀنكي (التناسييه):
قۀبارۀو جؤرو غؤرمي بۀرپرسياريتي دولۀتي ياسا
يئشيلكۀر، دۀبئ هاواناهۀنكبن لۀكۀل مۀوداو سروسئتي ئۀو
زيانۀي كۀ يئشيلكردني ياساي نئوئۀتۀولۀتان درووستي
كـردوون و لۀ سنووزي پئـويست تئنۀپۀرئ، بؤ
قۀرہبؤكردنۀوۀهكي عاديلانۀي زياني سويئكتي (لايۀني)

روونكراوئۀوۀ كۀ كاتئك دولۀت تاواني نئوئۀتۀوۀي نۀنجام
دۀدات، بۀرپرسياريتي بؤ ولاتاني تريش دئتۀ ناراوۀ، كۀ:

۱- تايي دان بۀوۀدا بئريئ، كۀ ئۀو نۀنجامۀي تاوان
هئناوئتييۀ ناراوۀ نۀنجامئكي رۀوايۀ.

۲- يارمۀتي و پشتكيزي نۀو ولانۀ نۀكرئ كۀ تاواني
كردوۀ، تا ئۀو زروفئهي كۀ تاوان دروستي كردوۀ ييارئزت.
۳- بۀكگرتني ولاتان و رئكۀ خؤشكردن بؤ هاوكاريي
بۀكترئ له جئبۀجئكردني نۀر كۀ كانيانا. بۀ كؤرئي خالي
۲.۱(۲۹).

ليرۀدا مۀبۀست لۀ رۀوايي دۀستئوۀرداني كؤمۀلگۀي
جئهانئيۀ لۀ كاروياري ولانۀ داكيركۀرۀكاني كوردستان، بۀ
كؤرئهي پرينسيپبۀكاني ياساي نئو دولۀتان، چونكۀ
جينؤسايد لۀ نارادايۀ، ئۀو دۀستئوۀردانۀش دۀبئتۀ هؤي
بۀرگرتني جينؤسايدو پشتكيزكردني نئوئۀتۀوۀي مافي
كۀلي كؤرد بؤ داكؤكيزكردني زيان و باروزروفئكي ناسايي
گونچاو. نۀنجومۀني ناسايشي LN دۀسۀلاتي هۀيۀ كۀ
دادكايۀكي جئهانئي يئكئيتي بؤ دادكايكردني تاوانكاراني
جينؤسايد، لۀم بارهئشئوۀ بۀندي چوارمئ پرؤؤي
بۀرپرسياريتي دولۀت - ليژنئي ياساي نئو دولۀتان - لۀ
LN ۱۹۸۵ دۀلئ:

{نۀنجامي ياسايي رۀفتاري دولۀت لۀ دؤي ياساي
نئوئۀتۀولۀتان، دۀبئ بۀكؤرئهي حوكمي باوي دۀستووزي LN
دۀريارهي پاراستني ئاستي و ناسايشي نئوئۀتۀوۀي(۴۰).
كاتئك لۀ بۀرپرسياريتي نئوئۀتۀوۀي دولۀت دۀدوئين،
پئويستۀ پرينسيپي سۀرهكئبۀكاني نۀم ئئنئستئوتۀ دئاري
بكئين، چونكۀ چؤئيتي سروسئتي ياسايي يئشاندۀدات و
سيستئمي كشتي بۀرچۀستۀكردني دئاريدۀكات، ئۀو
پرينسيپانئش نۀمانئ:

۱- پرينسيپي لۀيۀكچووني بئچئئهي بۀرپرسياريتي:
بۀرپرسياريتي نئوئۀتۀوۀي دولۀت كاتئك دروست دۀبئ
نۀكۀر بئچئئهي ياسايي و راستۀقئئئ پئويستئ هۀبئ.
بئچئئهي ياسايي بۀرپرسياريتي دولۀت برئتييۀ لۀ كؤمۀلئ
فۀرماني بئۀماكاني ياساي نئوئۀتۀولۀتان. لۀسۀر بناغئئ ئۀو
بئۀمايانئش جؤري رۀفتاري دولۀت وۀكو ياسا يئشيلكۀري
نئوئۀتۀوۀي ناوژدۀ دۀكرئ و ئئير مۀسۀلئ بۀرپرسياريتي
نئوئۀتۀوۀي دولۀت كۀ دۀخريئتۀ ر؁و(۴۱)، بئچئئئهي
راستۀقئئئ بۀرپرسياريتي نئوئۀتۀوۀي دولۀت تئنيا

هر له باره یې مه په سستی په چاونه کړدنی سره دره می تاوانی نیونه ته وهی، بهندی پینجه می راپورتنی لیژنه یی یاسای نیوده وله تان لاجه ختی له سره نهوه کړدوه که: [تاوانی دژنی ناشتی و ناسایشی مرؤفایه تی به حوکمی خه سلته که یی بهر حوکمی سره دره می به سرچوو ناکه وی] (۵۲).

به کویره یی نهو لیکولینه وهی می خستمانه روو، به پشت به ستن بهو به لگه تامه یاسای به نیونه ته وهی یانه، ده که یی نهو نه تجمه می که گلی کورد تاوانی جینوسایدی به رامبه ر ده کرت، نه م تاوانه نیونه ته وهی به پیشلیکړدنیکی زور زوق و ترسناکی صافی گلی کورده، بویه ولاته داکیرکه ره کانی کوردستان و کهسانی نیونه رانی نهو ولاتانه بهرپرسیارتنی یاسای نیونه ته وهی ده که ویته نه ستویان به بی نیونه یی سه بری نهوه بکری تاوانه کانیان له سیاست و یاسای ناوخوا قده دغه ن بان نه، به بی نهوه یی سه بری نهوه بکری به شدارن له په یمان نامه یی ۱۹۴۸ دا بوقه دغه کړدنی جینوساید بان نه.

جاری کومهلنی برپارو راپورت و یاسای نهو ولاتانه که حوکمی یاسایان هه یی، خوی له خویدا نیسیات کړدنیکی پیشوختی تاوانی جینوساید، جینوساید و هوک تاوانیکی سه ربه خوی، زور ترسناک و درذانه یی، بویه سیاستی نهو ولاتانه دهره ق به گلی کورد له گهل بنه ما کشتی و برینسیه دانپیدانراومکانی یاسای نیوده وله تاندا نه و او ناکو که، به کویره یی نهو بنه مایانه (نمپیراتیقن) واته حوکمیکی بالایان هه یی، ولاتانی دنیا له سه ریانه:

۱- له سر داخوازی نه نجه مانی ناسایش، هاوکاری که لی کورد بکه ن له دژنی جینوساید، تاکو نهو که له ش له پرؤسه یی پاراستن و دابینکړدنی ناشتی و ناسایشی نیونه ته وهییدا به شدار بیت. - بهندی ۴۲ ده ستوری UN.

۲- تاوانی جینوساید نه نجه مانه دن و له تیوری و پراکتیکدا قده دغه یی بکه ن.

۳- سزا بخرنه سر نهو ولاتانه یی جینوساید له دژنی که لی کورد پهیره و ده که ن.

به مجوره ولاته داکیرکه ره کانی کوردستان بهرپرسیارتنی سیاسی و ماتریالیان له نه ستوی، له بهر نهوه یی جینوساید هه ره شه له ناشتی و ناسایشی نیونه ته وهی ده که ن. بویه ولاتیک صافی نهوه یی هه یی سه سله یی جینوساید له چوارچینو دی UN دا بخرانه روو، سه بری نهوه ش به

تاوانلیکراو بوقه سه قامگیر کړدنه وهو پیشتگی ریکړدنی سیستیمی یاسای نیونه ته وهی (۴۸):

۵- برینسیه یی له په کچوونی نامرزی دادگای کړدن له جیهه جیکړدنی بهرپرسیارتنی ده وله تاندا:

بهرپرسیارتنی ده ولت ده یی و دیار بکری که له چوارچینو دی فورمیکدی دادگای دیار بکرا و دی و به کویره یی نهو سیستیمه یی که له نه نجه می پیوستی یاسای نیو ده وله تان نه وه پیدا بوه (۴۹)

له جینگه په کی تردا بهندی دووه می یاسای ژماره ۱۰-ی دادگای نرنیترک، خالی ده لنی

[پایه یی ره سمی هه که سیک، سه رکی ده ولت بی بان سه رانی لپرسراوی کارگیری حکومت بی، له بهر چاو ناکیری و له بهرپرسیارتنی تاوانه که یی دهریازی ناکات و ناشبیته هوی سووکړدنی سزاکه یی] که واته سه رکی ده ولت بان که سیک ناسای که نه نجه مده ری جینوساید بی له بهرپرسیارتنی تاوانکاری - جنانی - مه ره خه س نابیت.

نه که رچی برکه می (ب) له بهندی دووه می یاسای ژماره (۱۰) ی دادگای نرنیترک دیاری ده که که [نه که ر په کی که فرمانی حکومت که یی بان فرمانی لپرسراوی سه رووی خوی جیهه جیکرد له بهرپرسیارتنی تاوان دهریازی نابیت، به لام رمنگه له کانی دیار بکړدنی سزاکه یی بیه یته هوی سووکړدنی حوکمه که یی] (۵۰).

زور کړنگه نهو راستی به یاس بکه ن که جینوساید له بهر نهوه یی تاوانیکی نیونه ته وهی ترسناکه، تپه ربوونی کاتی بوقه چاو ناکری و بهرپرسیارتنی نیونه ته وهی هه ده میننی (۵۱) نه شه به کویره یی بهندی په که می په یمان نامه یی په چاونه کړدنی کات به سرچووونی تاوانی جهنگ و تاوانی دژنی مرؤفایه تی سالی ۱۹۶۸: [تاوانی دژنی مرؤفایه تی، کوئی بهوه نادری له کاتی جهنگدا بان له سره دره می ناشتیدا نه نجه مده راوه، هه ره وکو له ده ستوری دادگای سه سه ربه یی نرنیترک له ۸-۸-۱۹۴۵ دا دیاری کراوه. راونان له نه نجه می هیرشی چه کداری بان داکیرکړدن و رهفتاری دژ به مرؤف، نه وانه نه نجه می سیاستی نه پارتید و جینوسایدن که له په یمان نامه یی ۱۹۴۸ دا دهره یی قده دغه کړدنی جینوسایدو سزا خستنه سه ر تاوانکارانیدا دیار بکراون. نه که رچی نهو کارانه، به کویره یی یاسای ناوخوا یی نهو ولته یی لییان نه نجه مده راوه، یاسا شکاندنیش نه بی] (۵۲).

حوکمی پرېنسیپې په کسانې و ديار بېرکړنې چارنو نوې
 گه لږ او ميله تان، لېرې نوهې گه لې کورد له چوار چټوې
 نيو ولاتانه کې په پيوه لگېنډر اوه، هم مو مافني کې
 پېشيلگر او مو بهر په لاماري هم لاهه نې فرکردن گه و نووه.
 مافني د دوباره ديار بېرکړنه نوې چارنو نوې خنې هه په و
 خه با تکردن بې بېرکړنه ووه به نه نجام گه ياندي نيو مافانه
 کار نې ر هوا په، چونکه په هوي سياسي نيو ولاتانه ووه
 گه لې کورد بار و ر و فني کې سه خنې بې دروسنگراوه گه
 هه ريشه له بوني دکات، نه نوجومه نې ناسايي گه
 ده سلاتي هه په نهم کيشه په بخاته بهر باس و ليندان و
 چاره سرې بې دا بې، چونکه نيو تانانه نې له دزې گه لې
 کورد ده کړين، هر تانوانې ناسايې و کاتي نېن ناسني و
 ناسايي تک هر نيو گه له، په لکو نيو ته و ه پې ده خه نه
 هه ترسيه و نو تانويش له دزې مروفايه تي.

نوهې راستې و بلگه نامه ي جيهاني په مروفايه تي ر هوا
 بي نيوه، له دزې تانوانې نيو ته و ه پې، نيمه هه لسان داوه
 لاهه په روونه کاني بخه يه روو بې نوهې حوکمي ياساي نيو
 دهوله تان له و باره يوه له ناسني ميله تنيکي ژپر پيخوا وې
 و دکو کوردا روونېگه يه نوه، به لام ميکانيزمي جيهه چي کړدي
 نيو حوکمانه، زور جار له پيناوې بهر زه و ه ندي و سياسي نې
 جيهاني نېدا پيچه وانه ده کړته ووه، نالير ووه به پلې به گه م
 نه رکی گه ووه ده که و ټته سهر گه لې کورد بې نيسايان کړدي
 واقعي ژباني خنې.

سهرچاومکان:

- 1- هم ثابت ناسنيگه له کتنيکي نووسر که يو چاپ ناماريه
- 2- له نه فاسلنگه سزاي ياساي - نيو ته و ه پې کيف، ۱۹۸۴، ل ۵۱.
- 3- زماني رووي
- 4- له نه فاسلنگه بهر پي سايانې دهولت له پيشيلگر ياساي
 نيو ته و ه پېدا کيف، ۱۹۷۷، ل ۱۱ په زماني رووي
- 5- د دستورې زنې، ل ۱
- 6- کار نامه ي زنې، له نواری مافني مروفدا، لهارې دانېدانانې بيار بېر کړدي
 چاره نويسه ووه و دکو مافني مروفدا - تيوزورگ، ۱۹۸۳، ل ۱۸، خالي ۱ په زماني رووي.
- 7- هم مان سهرچاوه، ل ۱۸
- 8- مازف ق، بهر پي سايانې له ياساي نيو دهوله تاندا، مؤسکو، ۱۹۱۹، ل ۱۱
 په زماني رووي
- 9- بيونچلې نې ياساي نازې نيو دهوله تان له ولاتانې شار سنانې نه شتوې
 ياسا، مؤسکو، ۱۹۱۸، ل ۲۸۳ په زماني رووي
- 10- گه ريبش نې نې تانوانې حمله ت نيو ته و ه پې، مؤسکو، ۱۹۷۸، ل ۳۰ په زماني
 رووي

- 11- دکور محمد العودان، الطوف وخنامه السنة دمشق، ۱۹۸۸، ل ۸
- 12- هم مان سهرچاوه ل ۱۴۱
- 13- گه ريبش نې نې تانوانې حمله ت نيو ته و ه پې، ۲۴ ل
- 14- نيمه نيکوف ق، بهر پي سايانې، کر اسلنگ، ل ۱۱، چک دامالين مؤسکو، ۱۹۸۸، ل ۳۱۸

بېرمانې رووي

- 14- ماسني نيو دهوله تان له بلگه نامه ا - مؤسکو، ۱۹۸۲، ل ۳۱۱ په زماني رووي.
- 15- ماسني نيو ته و ه پې لاهه ياساي نيو ته و ه پې کيف، ۱۹۸۱، ل ۱۰ په زماني رووي.
- 16- دستورې زنې، مؤسکو، ۱۹۷۶، ل ۲۳ په زماني رووي
- 17- دستورې زنې، ل ۲۳
- 18- گه ريبش نې نې تانوانې نيو ته و ه پې، ل ۱-۱
- 19- ماسني نيو دهوله تان له بلگه نامه ا - بهر پي سايانې هه په گه کړې، نوانې
 جيو سايانو سزا خسته سهر تانوانې، سالي، ۱۹۸۸، مؤسکو، ۱۹۸۲، ل ۳۳۳ په
 زماني رووي
- 20- بهر پي سايانې نيو دهوله تان - حه ر - سهرچاوه، بهر گي به گم، مؤسکو، ۱۹۸۱،
 ل ۲۸۷ په زماني رووي
- 21- سېنگر فدا، گه ريبش نې نې تانوانې ياساي نيو ته و ه پې، ل ۱۹۸۱،
 ل ۲۸۷ په زماني رووي
- 22- سېنگر فدا، گه ريبش نې نې تانوانې ياساي نيو ته و ه پې، ل ۱۹۸۱،
 ل ۲۸۷ په زماني رووي
- 23- سېنگر فدا، گه ريبش نې نې تانوانې ياساي نيو ته و ه پې، ل ۱۹۸۱،
 ل ۲۸۷ په زماني رووي
- 24- خالد خالد، کيف تعالج المسايير العرافيه الحقيق القوي للشعب، لکري
 سېنگر فدا، ۱۹۹۰، ل ۵۶
- 25- سنا القليان القويي ق، الوطن العربي، دار الثورة بغداد، ل ۷
- 26- سېنگر فدا، ل ۸، گه ريبش نې نې تانوانې ياساي نيو ته و ه پې، ل ۱۹۹۰،
 ل ۱۹۱
- 27- هم مان سهرچاوه، ل ۱۹۲
- 28- سېنگر فدا، گه ريبش نې نې تانوانې ياساي نيو ته و ه پې، ل ۱۹۸۱،
 ل ۲۸۷ په زماني رووي
- 29- سېنگر فدا، گه ريبش نې نې تانوانې ياساي نيو ته و ه پې، ل ۱۹۷۹، ل ۱۱،
 په زماني رووي
- 30- نيمه نيکوف ق، نيو ته و ه پې، ل ۱۹۶۷، ل ۲۴ په
 زماني رووي
- 31- دار گي نيو ته و ه پې، هشت بهر گي، بهر گي به گم، مؤسکو، ۱۹۸۷، ل ۱۱،
 په زماني رووي
- 32- ياساي نيو دهوله تان له بلگه نامه ا - دقي پي مان نامه، ۳۳۰
- 33- سنا، سې لېژنې ياساي نيو دهوله تان، ۱۹۸۶، بهر گي به گم، روس، روس،
 بهر گي به گم، ۱۹۸۹، ل ۵۸ په زماني رووي
- 34- دار گي نيو ته و ه پې، بهر گي به گم، ل ۱۶ - ۱۶
- 35- سېنگر فدا، ل ۸، گه ريبش نې نې تانوانې ياساي نيو ته و ه پې، ل ۱۹۹۰،
 ل ۳۲ - ۳۷ په زماني
 رووي
- 36- دې بهر چا گه ي، خ ياساي نازې نيو دهوله تان، مؤسکو، ۱۹۸۳، ل ۱۱،
 په زماني رووي
- 37- زماني رووي ياساي نيو دهوله تان، حه ر، بهر گي به گم، ل ۱۹۰
- 38- سنا، سې لېژنې ياساي نيو دهوله تان، ۱۹۸۶، بهر گي به گم، روس،
 بهر گي به گم، ل ۶۷
- 39- سنا، سې لېژنې ياساي نيو دهوله تان، ۱۹۸۵، بهر گي به گم، ل ۱۰،
 ل ۱-۱
- 40- هم مان سهرچاوه، ل ۱۰۵
- 41- دافيد ق، فاسلنگه ق، ميکانيزمي پار اسني سېسيمي ياساي
 نيو ته و ه پې، برون - سلواک، ۱۹۸۶، ل ۵۲ په زماني رووي
- 42- هم مان سهرچاوه، ل ۸۸
- 43- هم مان سهرچاوه، ل ۸۹
- 44- هم مان سهرچاوه، ل ۹۲
- 45- نيمه نيکوف ق، جيو سايانو له ولاتانه نيمه نيکوف ق، ل ۳۱
- 46- کولنگوف، برون - سېلېژنې ياساي نيو ته و ه پې، پيشيلگر ياساي
 مروفدا، ل ۳۸
- 47- براون، ي ياساي نيو دهوله تان، کتنيکي روس، گوريش له سېنگلزي يوه،
 شمريانه ق، مؤسکو، ۱۹۷۷، ل ۸۲ په زماني رووي
- 48- دافيد ق، فاسلنگه ق، ميکانيزمي پار اسني سېسيمي ياساي
 نيو ته و ه پې، ل ۹۸
- 49- هم مان سهرچاوه، ل ۱۰۱
- 50- دار گي نيو ته و ه پې، بهر گي به گم، ل ۱۶۱
- 51- دکور عبدالرحيم صدقي، دراسه للمباريه الاصوليه لتفادي الدوله الخاسي
 في افکر المدرس، المجله المصريه للقانون الدولي، المجلس الاقليمي القاهرة،
 ل ۱۱۱، ۱۹۸۱
- 52- ياساي نيو دهوله تان له بلگه نامه ا، مؤسکو، ۱۹۸۲، ل ۳۳۰
- 53- سنا، سې لېژنې ياساي نيو دهوله تان، بهر گي به گم، روس، روس،
 بهر گي به گم، ۱۹۸۹، ل ۵۸

هیندی به لگه و بوجون له سهر کومه لهی ژیکاف

نهراسیو هه ورامی له رووسییه وه کردوویه به کردی

زور شت له سهر ژیکاف نووسراوه به ناههق له لایهن زۆر نووسه ره وه نارهوایی پیکراوه. ئەم به لگانهی ئیستا دهکه وه به ردهستی خوێنه ران تا رادهیهک وه لامنی ئەو بوجون و نووسیناته ددهته وه. بۆ وینه چالاکي پارتی ژیکاف و هۆی له ناوچونی، دهوری سۆفییهت و گه لیک پرسیا ری تر. مامۆستا جهمال نه بهز له لیکۆلینه وه به نرخه کهیدا به ناوی «گۆفاری نیشتمان» زمانحالی کۆمه لهی ژیکاف، ستۆکهۆلم، سوید ۱۹۸۵- سیمای کۆمه لهی ژیکافی کیشاوه. لێردها مه بهست لیکۆلینه وهی گشتی له سهر ئەو پارتییه نییه و ته نیا پاش بینینی نارشیفه کانی ئیران و به ریتانیا، مرۆف ده توانیت دیمه نیتی راسته قینهی ئەم پارتییه بخانه روو. وهک له دیکۆمیتته کاندای دهرده که ویت ژیکاف له هه موو لایه که وه تاوان بار ده کرتیت به دهسته مۆی له سۆفییهت و ئینگلیزو ئەلمان. هه ره ها رهنگ نه ماوه که بۆیاخی پینه کهن. له لایه کی تره وه هیچ به لگه یهک به دهسته وه نییه که کۆمه له ناوی خۆی کۆریبیت یان هه لومه شانده وهی خۆی راگه یان دیت.

خۆپیشاندان بۆ نهوت له به رزه وهندی سۆفییهت، هه لکردنی ئالای سور له رۆژی سه رکه وتن به سه ر فاشیزمدا و به رزکردنه وهی وینهی لیتین و ستالین له لایهن کوردانه وه، پرسکردن به نوینه رانی سۆفییهت که چی بکهن و چی نه کهن، داواکردن له سۆفییهت که نوینه رتیکی خۆیان بۆ رینوینی کردن و یارمه تیدانی کۆمه لهی ژیکاف بنێرن و ... به لای سۆفییهتیه کانه وه بهس نه بوون که ژیکاف بیسه لمیتیت سه ر به هیچ لایه نیک نییه.

بانگکردنی کوردهکان بۆ باکو، ریکخستنی میتینگ و خۆپیشاندان و کۆکردنه وهی ئیمزاو ناریدی تیلیگرام له لایهن کوردهکانه وه بۆ ده ولت و مه جلیسی ئیران تا نهوت به سۆفییهت بدیت هه نگاوی ئافانقوریانهی فه رمانبه رانی سۆفییهت له کوردستان، ئەمانه نه ته نیا ده سه لاتدارانی ئیرانی دزی کوردهکان هارترکرد، به لکو نه مه ریکاو ئینگلیزیش هه ر به یه کجاری که وتنه دزایه تی کورد.

سۆفییهت هیچ به رنامه یه کی بۆ کیشه ی کورد نه بووه و یارمه تی کوردیشی نه داوه، به لکو یارمه تی دوژمنانی داوه، بۆ لیدانی بزوتنه وهی کورد. پشتیوانی کردنی سۆفییهت له ئەتاتۆرک به تاییه تی بۆ لیدانی شۆرشێ شێخ سه عیدو بزوتنه وهی کورد له رۆژه لات به سه رۆکایه تی سمکۆو، پشتیوانی کردنی له رهزا شاو هه لومه شانده وهی کۆماری کوردستانی سوور (له سۆفییهت له ناوچهی لاجین ۱۹۲۹-۱۹۲۳). هه روا وه لام نه دانه وهی نامه کانی شێخ مه موودو داواکاری و په یوه ندیی چه ند چاره ی کوردهکانی کوردستانی باکوور (تورکیا) و کۆماری کوردستان ۱۹۴۶ و ... هتد، به لگه ی ئەو قسانه ن.

کاتیکیش له ئاوگۆستی ۱۹۴۱ دا سوپای سوور دیتته کوردستانی رۆژه لات و، رهزا شا له ده سه لات ده که ویت و کوردهکان ده که وه چالاکي سیاسی، سۆفییهتیهکان نهک ته نیا دروستکردنی ریکخراوتیکی سیاسیان بۆ کوردهکان به پتیوست نه ده بیتی، به لکو ئەو پارتییهش که کوردهکان پیکیان هیتابوو لاواز

دهکړيت و له نهنجامدا لخوا ددهريت (بهلام پارټي توده به يارمته و پشنيواني هممهلايه نهې سؤقيت پټکډيت).

هر وک و ترا سؤقيت هيچ هه لوئستېکي بؤ چارمه سرکردني کټشې کورد نه بوو، تهنيا مه به ستي که لک وهرگرتن بوو له کورد دکان بؤ بهر ژه و هنديه کاني خؤي و بؤ نه وې نه که ونه نامېزي نينگلير نه ميريکاو، له کاني پټويستدا بؤ فشار خستنه سر تورکيا يان ئيران (بؤ نموونه له کټشې نهوت له نيوان ئيران و سؤقيت) وک کارتيک سوود له کټشې کورد وهرگرت، سؤقيت نه گهر بهر نامه ي بؤ کټشې کورد هه بوايه، يارمته پارټي ژيکافي دده او رينوئتي و پشنيواني مادي و معنوي لئده کرد، بؤ بهر گرتني پټگي سؤقيت له بهش کاني تري کوردستان، هاوکاري هم پارتيه ي ده کرد.

قهرمان بهراني سؤقيت له کوردستان له بتي نه وې راسته وخؤ له گهل پارټي ژيکاف په يو هندی بگرن له گهل سر وک هؤزو خټله کاني کورد په يو هندیان به ستيوو. (کرجي له زؤر لاهه ژيکاف تاوانبار دهکريت که مولکدارو سر وک خټل و پياوي ناييني سر کردايه تي دهکات، له باري چينايه تيه وه ناتوانيت بهر ژه و هندی گه لي کورد بهار تريت، له زؤر لاهه له راپور تدا باس دهکريت که دهر بهگ و سر وک خټله کاني کورد دژي ژيکاف پيلان دهگرتن).

سؤقيت به کاني له کوردستان به لټني هيچ هاوکاريه که به ژيکاف نادهن، به لام بؤ وهرگرتني دهنگوياس له چاويټکه و تنيان له گهل نوينه راني ژيکاف که لکين وهر دهگرت، ناماده نه بوون هم پارتيه بهر سمي بناسن و وتويزي له گهل بکن، نهوان هه وليان دده له نيش و کاري نه پتي و سر کردايه تي ژيکاف ناگادار بيه وه، سؤقيت به کاني که دوچار هيندي کورد بؤ باکو بانگ دهکن نوينه راني پارټي ژيکافيان (وک نوينه ري سياسي) له گهل نابيت.

بالويزي سؤقيت له عيراق، هروا هيندي فرهندي سوپايي سؤقيت له کوردستاني ئيران چند چار نوينه راني سؤقيت، به تايه تي بالويزي سؤقيت له تاران، ناگادار دهکنه وه که کورد دکان هيوايان به نينگلير نه ماوه له بهر نه وه چند چار دروي له گهل کوردان کردووه ئيستاش له گهل رژيمي عيراق دژي بزوتنه وې کورد دجو لټه ووه، هيواي کورد دکان ئيستا به نيمه يه، کورد دکان هم هه ست و هيوايه به ئاشکرا له گهل نيمه دهر دهر بن، جکه له وه هيندي له بهر يوه بهراني کؤمه له وا خه لکه که تيددگه يهن، که پارټي ژيکاف به ناگاداري و پشنيواني سؤقيت دروستکراوه، له لايه کي تره وه ئيران له ريگاي چاپه مه نيه کانيه وه پارټي ژيکاف به پارټي کؤمونيستي کوردستان ناو ده بات، کومان له وه دايه که ژيکاف به فشاري سؤقيت به کاني له ناوچوو، له بهر نه وې نهوان هم پارته يان به ده ستردي نينگلير دکان دهر زاني، مه به ست و دروشي پارټي، که سر به خؤي کوردستان بوو، له گهل هه لوئستي سؤقيت نه ده گونجاو دروشي سر به خؤي بؤ کوردستان دروشمي که له لايه نيمپرياليزمه وه خراومه سر زاري کوردان، کوردستان که بټته ده ولت ده بټته پټگه يه کي نيمپرياليزم دژي په کټي سؤقيت.

سؤقيت نه نيواني ريبازي ژيکاف بگورې و بيکاته پارتي کي ئيراني، يان وشه يه کي ئيراني پټوه بټت و تا ناخر هر وک پارتي کي کوردي مائه وه، سؤقيت که هه ولي دده ژيکاف له و دروشمانه ي باشکه زبکاته وه، تاکو شک و دوولبي ولاتاني ئيران و تورکيا و عيراق، له سر خؤ لابه ريت، سؤقيت هاويه يمانه کان و ئيرانيش دنيا دهکات، که له گهل جياخوازي کوردا نيه، به تايه تي که سؤقيت به ته ماي نه و تي ئيران بوو، له گهل رؤژ ناوايه کانيشدا له کي برکتدا بوون، تا ئيران بخنه رټر ده ستي خؤيانه وه، هه وليان دده په يو هندی نابوري و سياسي و سوپايي له گهل ئيراندا په رده پټيدن.

ژيکاف له لايه کي تره وه که وتبووه بهر په لاماري توده يه کان و هه ولي لاواز کردن و تاونده وې دده را، به لاي پارټي توده وه ژيکاف پارتي کي جياوازخواز بوو، که ته وويه و سر به خؤي ئيران ده خاته

هه ترسییه وه. ریهه رانی توده پتیا ن وابوو که مادام پارتی توده دروستکراوه و پارتی تهواوی که لانی نیرانه ، دروستبوونی پارتیکی کوردی، نهویش که دروشمی سه ره خویی کوردستانی هه لگرتوه، بیویست نییه. سهه ررای نهوهی که پارتی ژیکاف له زوربهی شارهکانی کوردستاندا ریکخراوی هه بوون . نهمه له کاتیکدا بووه که توده هیشتا هیچ ریکخراویکی له کوردستاندا نه بووه. ههروا پارتی توده له سهه ر کیشهی نه تهواپه تی هیچ پرۆگرامیکی نه بوو.

پارتی توده زور ههولتی دهدا که ژیکاف له ناویا بتویسته وه، یان هه لویشته وه. توده بییهکان لای سؤقییه تییهکان شکات دهکهن که نه نامانی ژیکاف . ریگه له پارتی توده دهگرن، یان نه نامان و لایه نگرانی توده به زور له پارتی ژیکاف ناو نووس دهکهن، ههروا ژیکاف به لایه نگیریکردنی ئینگلیزو ته نانه ت له مانای قاشیش تاوانبار دهکهن، توده نه یوانی به سههستی خۆی یگات . پاشان که پارتی دیموکراتی کوردستانیش دروست دهییت، دهپانهوئ بیگه نه هه ریمی ریکخراوی پارتی توده، که رچی بۆ ماوهیهک توانیان نهم کاره بکن، به لام له نه نامدا لهویش ناکام مانه وه.

هه ندی نووسه به هه له ده نووسن که به یارهه تی پارتی توده ژیکاف دامه زرا، وهک باسکرا پارتی ژیکاف له کوردستان دامه زرابوو به پتی راپۆرتی کۆنسولی سؤقییه ت له ورمی له ۱۹۴۴ که ده لئی مانگی سپتامبه ری ۱۹۴۳ له نه میر خیزی و نازاد وهتن و ناواسیان له لایه ن کۆمیتهی ناوهندی توده وه دینه ورمی بۆ ریکخهستی پارتی توده. جگه له وه توده هه ر له سهه رتا دا چاوی بینینی ژیکافی نه بووه. له یه کیک له راپۆرتهکاندا که دهکه ویته به ردهستان ده لئی که چالاکی ژیکاف زور ریگای بۆ ریکخهستی شانهی پارتی توده ی نیران له ناوچه کوردیههکان هه سوارکرد، بۆیه پارتی توده توانی له م داویانه دا چهند شان له باکوورو رۆژه لاتی نیران ریکبخت.

نهگه ر پارتی ژیکاف ده سنکردی ئینگلیز بووه، بۆچی له ناوچهی تری ژیر نفوزی ئینگلیز نهم پارتیه قه دهغه کرابوو. خۆ ناوچهکانی کرماشان و سه نه له ژیر نفوزی ئینگلیزدا بوون؟

نووسراوهکانی ژیکاف زیاتر له سهه ر سؤقییه ت و شوړشی نوکتویه رو به کشتی له به رژه وهندی سؤقییه تدا بوو، ته نانه ت له هیندی جی هیرش دهکاته سهه ر ئیمپریالیزم ، واته ئینگلیزو رهخنه یان لئ دهگرت، جۆن پارتیکی سهه ر به ئینگلیز خۆبیشاندان و میتینگ ریکده خات که نهوتی نیران بدریته یه کیتی سؤقییه ت، چۆن به ناشکرا و به ناوی گه لی کوردوه ئیمزا کۆدهکاته وه داوا له دهولت و په ره مانی نیران دهکات ، که ده رهینانی نهوتی باکووری نیران بدریته یه کیتی سؤقییه ت؟

نهگه ر په یوه هندییه کی بچوکیش له ئیوان ژیکاف و ئینگلیزهکاندا هه بوایه، نه یان دههیشته ماوهیه کی زور زه بیجی بخه ریته ناو زیندانهکانی نیران و نه یان دههیشته نهم پارتیه ناوی و په یهروهو پرۆگرامی بکۆردریت. یان لانی کهم ده یانکرده دوو به شه وه، جگه له وهی نهوکاتهی که پارتی ژیکاف پیکهات ، ئینگلیزو سؤقییه ت له یهک به ردها بوون دژی نه لمانیاو هاوکاری و پشتیوانی گه لی کوردیش دژی فاشیه ت و کۆته په رستی له سیما ی ژیکافدا خۆی دهواند. ژیکاف هیچ کاتیک دژی سؤقییه ت رانه وه ستاو رهخنه شی لینه کرت و سؤقییه تی به دۆستی گه لی کورد داده نا. به لام نه وه سههستی نه به رامبهه ر به ئینگلیز هه بوو نه به رامبهه ر به نه مریکا.

سیاسه تی ئینگلیزو نه مریکا بوون که له رژیمی نیران پشتیوانیان ده کردو دژی سهه ره لانی کوردان و مافه رهواکانی بوون، به تابه تی له نیران، وا تیگه یه شتیوون که سؤقییه ت هاندیری کوردهکاته و به ده سته پشخه ری نه وه دهجو لینه وه، له لایه کی تره وه به شداری هیزهکانی ئینگلیز له گه ل سوپای عیراق دژی بزوتنه وهی کورد به سهه ر کردایه تی مسته فا بارزانی و سهه ر نه انجام هه له اتنیا ن بۆ کوردستانی رۆژه لات و په یوهندی بارزانی له گه ل پارتی ژیکافدا، له گه ل بۆچونهکانی فه رماندارانی سؤقییه ت که ژیکاف سهه ر به ئینگلیزه ناکونجی.

ژیکاف ده سته پشخه ری دامه زاندنی کۆمار وهه لکردنی نالای کوردستان و سی سال ریهه رایه تی

بزووتنه وهی گهلی کورد ی کرد، بۆ چاره سهری کیشهی کورد ههولئ زۆری دا، پشتیوانی هاو په یمانه کان دهسته بهرکات . سه ره رای هه لوئستی ناله باری ئینگلیزو نه مریکا بهرام بهر به کیشهی کورد، هیچ کام له دهوله تانی ناوبراوی به دوژمنی کورد له قه له م نه داوه . پارتی ژیکاف نه راست و نه چه پ بووه و ناماده نه بووه خوئی به هیچ هیزیککی گهوره به سه ستیه وه . به لکو پارتیککی نه ته وایه تی بووه و بهر ژه وه ندی و نازادی کوردی و سه توه . ده تانین بلتین پارتیککی کلاسیکی کوردی بووه . پیتشکه وتوو بووه و له سه سه ده مه ی روزه لاتئ ناوه راس ته دا وینه ی کم بووه . پارتی ژیکاف وهک به ره یهک بووه هه موو چین و تووژو بیرو باوه ریککی گرتبووه خوو لایه نگرانی سو فیه ت و ئینگلیزو نه مریکا و ئیرانی تیا دا بووه ، لایه نگرانی سه ره خوئی و خود موختاریشی تیا بووه .

هه لوه شانده نه وه یان گوژینی ناوی پارتی ژیکاف ، ناتوانین بلتین له نه جاسی دو به ره کی له سه ره لایه نگیریی دوستان یان دوژمنانی گهلی کورد یان له سه ره خود موختاری یان سه ره خوئی بووه . لیره دا پرسیا ریککی تر دیته کایه وه نه ویش نه وه به نه گه ر ژیکاف سه ره به ئینگلیز بووه ، ئینگلیز بۆ هیتستی نه م پارتیه وای به سه ره بیت و تا کو تایی پشتیوانی لینه کرد . یان نه و به شه ی وهک پارتیک نه هیتسته وه که لایه نگیری نه و بوون ؟

له لایه کی تره وه نه گه ر نه م پارتیه سه ره به ئینگلیز بوا په ، ئینگلیزه کان به گوژیه ی پتویستی خوئیان ریره وو سیاسه تی نه م پارتیه یان دیاری ده کرد سه ره نه وه به نه ئیران و نه سو فیه ت و نه پارتی توده و سه تویانه له وتووژو دیدار له گه ل پارتی ژیکاف دانیشن . باسی ئینگلیزو نه مریکا ش ناکریت که هه ر خوئیان تینه که یاندوو . چونکه لای نه وانیش کو مه له ی ژیکاف پارتیککی سه ره به سو فیه ت بوو ، تورکیا و عیراقیش دیاره که ده بن هه لوئستیان چی بو بیت . چونکه کو مه له خوئی به خاوه نی کیشه ی سه ره ان سه ری کوردستان ده زانی . هه ر بۆیه له هه موو لایه که وه هه ولئ له ناوچوو نی دراوه .

سو فیه ت هه ر له سه ره تا وه کاروباری کورده کانی خسته بووه ده ستی یا کوو ته وریتزو پارتی توده وه و هه لوئستی نه وانی بهرام بهر به کورد لا کرن گتر بوو ، تا گوئی له ژیکاف بگرت . قازی محمه دیش که بانگ ده کریته تاران وهک شار داری مه هاباد و پیاوئکی ناسراو و نایینی و کو مه لایه تی بانگ کراوه ، نهک وهک سه ره وکی کو مه له یان سه ره وکی بزووتنه وه ی کورد . گه رچی ما وه یه کی به کجار زۆر بوو کو مه له ی ژیکاف دامه زرا بوو قازی محمه د پاشان ها ته ریزی کو مه له وه ، تا نه و ده مه ش ده سه لات دارانی ئیران نه له گه ل سه ره وکی ژیکاف (حوسینی زه رگه ری) و نه له گه ل سه کر تیری ژیکاف (عه بدولر محممانی زه بیحی) وتووژیان هه بووه .

زیاتر له سه سئ سال چالاکی بن وچانی ژیکاف له بهر زۆر هه ، وهک هه لوئستی ناله باری سو فیه ت و پشت به ستنی ئیران به نه مریکا و ئینگلیز و ، به ته نیا مانه وه ی ژیکاف، ژماره یه کی زۆر له نه ندامانی سه ره کردایه تی ژیکاف به باشیان زانی بۆ نه هیتستی بیانوو به له بهر چا وگرتنی هه لومه رچی دژوار بۆ کورد و پیشگرتن له دو به ره کی له ناو ریزه کانی بزووتنه وه ی کورد به بی ده نکیی پاشه کشی یکن . به لام مخابن هه لوئستیکی مرؤفانه و دیپلوماسی له لایه ن هیچ زله تریکه وه نه بوو ، به تاییه تی سو فیه ت که به رواله ت خوئی به خاوه نی کیشه که ده زانی و ده ستی تیره دا بوو .

زۆریه‌ی نەندامانی نەم پارتییە لاوانی بیشکەوتوخوازی کوردستان و نزیکی هەزارو دووسە نەندامی هەبە ژێکاف بە تەواوی رێکخراوتکی نەینییەو تا ئێستا شەش ژمارە کۆفاری «نیشتمان»ی دەرکردووە. زەبیحی پێنج ژمارە لە کۆفاری پێدام. «نیشتمان» لە تەواوی کوردستاندا بڵاودەبێتەوە. بەلام ئینگلیزەکان بڵاوکردنەوەی نەم کۆفاریمان لە عێراق قەدەغە کردووە. هەر وەها زەبیحی وتی کە نەم رێکخراویە زۆرتر لە کوردستانی ناوەندی چالاکى دەکات و ئەگەر ئێسە دژ نەبین دەیانەوی نوێنەری خۆیان بنێرن بۆ عێراق و بۆ باکووری کوردستان، بۆ بیکهیتان و رێکخستنی نەم پارتییە.

منیش لە وەلامدا وتم: کە ئێوە بۆ خۆتان نەم پارتییەتان دروست کردووە دەبێ خۆتان بەرپرسی نیش و کاری خۆتان بن. زەبیحی وتی: کە دەیانەوی بە دەستووری ئێسە نیش و کار بکەن و لەبەر ئەوەیە کە داوا لە ئێسە دەکات، لە بەرێوەبردنیاندا دەست بە پڕویانەووە نەتێین. منیش لە وەلامدا وتم: کە نەم پارتییە ناسام و دەبێ لە پێشدا لیکۆلینەوی لە سەر بکەم. پاشان زەبیحی رایکەیاندا کە کوردەکانی عێراق و ئینگلیز لە سلێمانی رۆژنامەى کوردی دەردهکەن و بە بن پارو بە خۆپرای لەناو خەلکدا بڵاوی دەکەنەووە. لەم دواپەیدا دەولەتی عێراق بڵاوکردنەوەی نەم رۆژنامەیی بە پۆست لە لایەن کوردەکانەووە پاساڤ کردووە بەلام ئەو رۆژنامەیی، کە لە لایەن ئینگلیزەکانەووە دەردهجێت. بە پۆست دەکاتە کوردستان. ئینگلیزەکان لەو رۆژنامەییەدا لەسەر رووداوەکانی شەپو سەرکەوتنەکانی خۆیان لەبەرەکانی شەردا شت بڵاودەکەنەووە، هەر وەها دەنوسن کە ئینگلیز دۆستی هەرە نزیکی گەلانی بچوک و هەمیشە پارمەتی ئەو گەلانی داووە دەدات، کە بۆ سەرەخۆیی خۆیان تێدەکوێشن. لەسەر داواکردنی من زەبیحی بەلێنیدا کە نوسخەیەک لە ژمارەکانی ئەو رۆژنامەیی، کە ئینگلیزەکان بە زمانی کوردی دەریدەکەن، بگەینێتە دەستمان (۱).

حەسەنۆف

سەرکونسولی یه‌کیتی سۆقیەت له‌ تەوریز

له‌ راپۆرتی ماکسیمۆف م. بالۆیزی سۆقیەت له‌ ئێران

۱۳-۱۱-۱۹۴۴

بە پیتی راپۆرتی هاوڕێ حەسەنۆف کە لە گەل فاسمی ئیلخانی زاده سەبارەت بە پارتی ژێکاف هەبیبووە، وا دەردهکەوێت کە نەم پارتییە تا هاتنی سوپای سۆقیەت بۆ ئێران لە دایکبوو. [دیارە مەبەست پارتی ئازادپخوازانى کوردستانه‌] چالاکترین ئەندامانى بریتین لە ئیلخانی زاده زەبیحى و وه‌هابى بلوریا. پارتی ناوبراو پارتیکی ناسیۆنالیستەو کۆفاری نیشتمان نۆرکانی نەم پارتییە کە بە نەینى لە تەوریز دەردهجێت.

ئەزکی ئێسە بەرامبەر بەم پارتییە دەبێ ئەو بێت کە بە

بەلکەنامەکان: بەشى بەکەم
وتووێزی سەرکونسولی سۆقیەت له‌ ورمى
له‌ گەل رێبەری یه‌کتک له‌ هۆزەکانى کورد

۹ى سېپتامبەرى ۱۹۴۴ كورى يه‌کتک له‌ سەرۆک هۆزەکانى کورد «هۆزی ديبوکرى» بەناوى فاسمى ئیلخانزاده هاتە لام و رایگەیاندا کە لە مەهاباد رێکخراوتکی نەینى کوردییان بیکهیتاوە. کە ئەو زەبیحى و عەنى ریحانى و مەناف کەرىمى و... هتد ئەندامانى سەرکردایەتی نەم رێکخراوەن. نەم رێکخراویە کۆفاریکی تايبەتى هەبە و نۆرکانى ناوەندی نەم پارتییە، کە تا ئێستا چەند ژمارەیان لى بڵاوکردۆتەووە. ناوبراو وتی هەولەنى دەسەلاتدارى ئێران بۆ دۆزینەووەو ناساندنى نەم رێکخراویە، هەر وەها دۆزینەووەی تیبوگرافیکەمان تا ئێستا بى ئەنجام بوو. مەبەستى رێکخراوى ئێسە گەشتن بە سەرەخۆیی و ئازادى کوردستانه‌ ئیلخانى زاده وتى: ئێسەش دەمانەوێت قوتابخانه‌ و چاپەمەنىمان بە زمانى خۆمان هەبێت و بەرێو بەرێهێتى کوردی و... هتدمان هەبێت. بەلام ئێسە بەنى پارمەتى دەر وەه زەحمەتە بگەینە مەبەستى خۆمان. کوردەکان لەو باوەردان کە دۆستى گەلانى بچوک لەوانەش گەلى کورد يه‌کتیتی سۆقیەتە. لەبەر ئەو ئێسە ئازادى گەلى کوردمان لە دەستى يه‌کتیتی سۆقیەت دەوێت. بۆیە ئێسە داوا لە کونسولی سۆقیەت دەکەین کە داواکارییەکانمان بگەینێتە دەولەتى يه‌کتیتی سۆقیەت و، ئێسە دەمانەوێت کە سۆقیەت کوردان لە ژێر بالى خۆى بگرت و بۆ ئازادى کوردستان پارمەتیمان بدات.

منیش لە وەلامدا گوتم کە ئێستا يه‌کتیتی سۆقیەت لەشەردایەو دەرغەتى لیکۆلینەووەی نەم پرسیارانەى نییە. ئیلخانی زاده وتی کە لەم بارەووە تێدەگات، بەلام لەبەر ئەوەی کە شەپ خەریکە کۆتایی دێت و بەم زووانە وتووێزی ناستیانە دەست پێدەکات، داخوازی ئەووەی کە دەولەتى يه‌کتیتی سۆقیەت لەسەر دامەزراندن و مەبەستى نەم رێکخراویە ئاگادار بکاتەووە، لەبەر ئەو گەلى کورد هیواى بە يه‌کتیتی سۆقیەت هەبە. منیش وتم کە داواکارییەکی ئەو دەگەینەنمە دەولەتى خۆمان.

لە وەلامى پرسیارى من کە نایا ئەو رێکخراوێى ئێوە بەرنامەى هەبە؟ ئیلخانی زاده وتى: بەلى و بەلێنى پێدام کە نوسخەيەکی بەرنامەکەمان بۆ بێنێت. ۱۲ى سېپتامبەر بوو دووم جار ئیلخانی زاده ئەمجارەیان لە گەل عەبدولرەحمان زەبیحیدا هاتەووە لام. نوسخەيەک لە پرۆگرامى پارتییەکەى خۆيانى بە زمانى کوردى بۆ هێنام (وەرگێراووە رۆوسیەکەى پیشکەش دەکەرت). زەبیحى وتەکانى ئیلخانى زادهى دوویات کردەووە وتى: کە نەم رێکخراوێ نزیکی ئەو دوو سالا پیکهاتوووە ناوی پارتى ژێکافه‌ و بەمانای پارتى ژبانەوێى کوردستانه‌.

وردی لیکولینه‌وهی له‌سه‌ر بکه‌ن، ه‌روه‌ها ر‌یبه‌ره‌کان و نه‌د‌امانی چالاک‌ی بناسن و له‌ نیش و کاری ر‌یبه‌راه‌یه‌تی و نالوک‌ورکردنیان ده‌ست‌تی‌وه‌نه‌دن و له‌ راپ‌ورت‌ی د‌اهات‌ودا زیاتر له‌سه‌ر ئەم پارتییه‌ نا‌کادارمان بکه‌نه‌وه (۲).

یه‌ک‌یتی س‌ۆفیه‌ت ه‌یت‌ده‌ چاک‌ه‌ی به‌رام‌به‌ر به‌ گه‌لی ک‌ورد کرد‌وه که ه‌یچ ک‌ورد‌یک‌ی ن‌یشت‌مان‌یه‌زه‌وه‌ر ناتوان‌یت ه‌رام‌ۆشی بکات. ک‌ئ له‌ ئی‌وه‌ نه‌وه‌ی له‌ ب‌یر ده‌ج‌ته‌وه‌ که ک‌ورده‌کان له‌ ماوه‌ی ده‌سه‌لات‌دار‌یتی ره‌زا شادا له‌ ژ‌یر چه‌سان‌ده‌وه‌یه‌ک‌دا بوون؟ ه‌یچ م‌افیک‌ به‌ ک‌ورد نه‌د‌راو ر‌ی‌زی ه‌یچ ک‌ورد‌یک‌ی ناود‌اریان نه‌ده‌گرت و نا‌زاریان د‌مان. د‌وای ه‌اتنی سوپای س‌ۆفیه‌ت ب‌ۆ ئ‌یران ک‌ۆتایی به‌ ک‌وت‌ره‌وه‌ری و ه‌‌زاری گه‌لی ک‌ورد ه‌ات.

له‌ماوه‌ی ده‌سه‌لات‌دار‌یتی س‌اعید ت‌احه‌قه‌یه‌کی ز‌ۆر به‌رام‌به‌ر به‌ ک‌ورد گ‌راوه. شاری بانه‌ و گ‌ونده‌گانی ده‌وره‌یه‌ری سووت‌یتران، ب‌راکان‌مان به‌ی‌ی خان‌وو مال مان‌وه‌و ناچار‌کران ه‌ه‌ل‌ود‌ای شاخه‌کان بن، ئەمه‌ سه‌رم‌تای ه‌ه‌ل‌ۆیستی س‌اعید بوو به‌رام‌به‌ر به‌گه‌لی ک‌وردو ئ‌یمه‌ ناب‌ی ئەمه‌ له‌ ب‌یر بکه‌ین. ئ‌یست‌اش س‌اعید به‌ نه‌دانی ئ‌یمت‌یازی نه‌وتی ئ‌یران به‌ س‌ۆفیه‌ت ده‌یه‌وئ‌ی قه‌یرانی ناب‌ووری له‌ و‌لات در‌ووست بکات، که‌به‌م چه‌شنه‌ ده‌ک‌رئ‌ ب‌ل‌ت‌ی‌ن ده‌ب‌یته‌ ه‌ۆی خ‌راب‌تر‌بوونی یار‌ود‌ۆخی ناب‌ووری گه‌لی ئ‌یران، به‌ ت‌ایبه‌تی س‌ئ‌ ملی‌ۆن ک‌وردی ئ‌یرانی به‌ د‌واوه‌ د‌یت.

ده‌وله‌تی ئ‌یران ده‌ترس‌یت ئ‌یمت‌یازی نه‌وت به‌ ده‌وله‌تی س‌ۆفیه‌ت ب‌دات، له‌به‌ر ئەوه‌ ده‌زان‌یت که‌ د‌وای شه‌ر د‌ۆست‌ایه‌تی و ن‌یوان گه‌لی ئ‌یران و س‌ۆفیه‌ت زیاتر به‌ ه‌یز‌ده‌ب‌یت. ئ‌استی ک‌ولتوری ئ‌یران گه‌شه‌ی ب‌ی‌ده‌در‌یت و ئەو کات‌ه‌ داوای م‌افی خ‌ۆیان ده‌ک‌ن. وه‌ک‌ ئ‌اشک‌رایه‌ د‌وای ه‌اتنی سوپای سور ب‌ۆ ئ‌یران و د‌وای به‌ستنی په‌یمانی ن‌یوان ئ‌یران و س‌ۆفیه‌ت و ئ‌ینگلیز، ده‌وله‌تی ئ‌یران ن‌ایه‌و‌یت دان‌یشت‌وانی ئ‌یران له‌گه‌ل سوپای س‌ۆفیه‌ت ت‌یکه‌ل‌ییان ه‌ب‌یت. گه‌لی ک‌ورد به‌ت‌ایبه‌تی له‌ناو گه‌لی ئ‌یران‌دا ج‌یتر ده‌سه‌لات‌دار‌یتی س‌اعید قه‌بوول‌ ناکات و ن‌ایه‌و‌ئ‌ی ئەو سه‌ر‌ۆکی ده‌وله‌تی ئ‌یران ب‌یت و به‌یوم‌ندی ئ‌یران و یه‌ک‌یتی س‌ۆفیه‌ت ت‌یک‌ ب‌ج‌یت.

گه‌لی ک‌ورد باش ده‌زان‌یت که‌ نه‌گه‌ر ئ‌یمت‌یازی نه‌وت ب‌در‌یت‌ه‌ یه‌ک‌یتی س‌ۆفیه‌ت، ک‌وردی ه‌‌زار ده‌وت‌ئ‌ی له‌ و‌ئ‌ی کار‌ی‌ک‌او زانیاری و شاره‌زایی ب‌ۆ خ‌ۆی وه‌ده‌ست به‌ی‌ن‌ئ‌ی و له‌ باری ک‌ولتوری‌یه‌وه‌ به‌روه‌و پ‌یش ب‌ج‌یت. ک‌ورده‌کان باش ده‌زان‌ن که‌ یه‌ک‌یتی س‌ۆفیه‌ت د‌ۆستی ه‌ره‌ نزیک‌ی گه‌لانی ب‌چ‌وکه‌ و ب‌ۆ که‌ب‌شتن به‌ م‌افی خ‌ۆیان یارمه‌ت‌ییان د‌هدات. له‌به‌ر ئەمه‌ ئ‌یمه‌ به‌ نه‌رکی خ‌ۆمانی ده‌زان‌ین که‌ به‌ه‌موو تواناو ر‌ی‌ک‌ایه‌که‌وه‌ له‌م باره‌وه‌ یارمه‌تی و ه‌ه‌ل‌ب‌د‌مین تاک‌و ده‌وری یه‌ک‌یتی س‌ۆفیه‌ت له‌ ئ‌یران‌دا زیاتر به‌ه‌یز‌ب‌ک‌ر‌یت، له‌به‌ر ئەوه‌ به‌ه‌یز‌بوونی یه‌ک‌یتی س‌ۆفیه‌ت له‌ به‌ر‌زه‌وه‌ندی ئ‌یمه‌د‌ایه‌

سل‌او ب‌ۆ نه‌به‌زیی یه‌ک‌یتی س‌ۆفیه‌ت

ب‌ژی ک‌وردو ک‌وردستان

نه‌مان ب‌ۆ س‌اعیدو س‌اعیدی‌یه‌کان

د‌وای قسه‌کردنه‌کان ب‌ریار‌نامه‌یه‌ک‌ له‌لایه‌ن به‌ش‌دار‌انه‌وه‌ په‌سه‌ند‌ک‌را، سه‌بارمه‌ت به‌ ه‌اتنی فه‌ه‌یمی ب‌ۆ ک‌وردستان، زه‌ب‌یحی ر‌ایگه‌یان‌د‌ که‌ فه‌ه‌یمی چ‌ۆته‌ بان‌ه‌و حه‌مام‌یان و

وت‌وو‌ژی سه‌ر‌ک‌ونس‌ولی س‌ۆفیه‌ت له‌ته‌ور‌یز حه‌سه‌ن‌ۆف. ک‌.م له‌ ر‌یک‌که‌وتی ۲۶ی فاب‌ریوه‌ری ۱۹۴۴ له‌گه‌ل نه‌د‌امانی ک‌ۆم‌یته‌ی ک‌وردی ژ‌نگ‌اف

زه‌ب‌یحی نه‌د‌امی ک‌ۆم‌یته‌ی ژ‌نگ‌اف ر‌ایگه‌یان‌د‌ که‌: ک‌ۆم‌یته‌ کار‌تیکی ز‌ۆری له‌ناو ک‌ورده‌کان‌دا ک‌رد‌وه‌وه‌و به‌ ده‌ر‌کردنی به‌یان‌نامه‌یه‌کی ت‌ایبه‌تی به‌ زمان‌ی ک‌وردی سه‌بارمه‌ت به‌ ئ‌یمت‌یازی نه‌وتی ئ‌یران به‌ س‌ۆفیه‌ت ره‌خنه‌ی له‌ ه‌ه‌ل‌ۆیستی ده‌وله‌تی س‌اعید ک‌رت‌وه‌. له‌ لایه‌ن (۹) ملی‌ۆن ک‌ورده‌وه‌ ئ‌یمت‌یازی نه‌وتی با‌کووری ئ‌یران به‌ س‌ۆفیه‌ت ب‌در‌یت. ئەم به‌یان‌نامه‌یه‌ له‌ ناوچه‌گانی ک‌وردستان‌ی ناوه‌ندی ب‌لا‌وک‌راوه‌نه‌وه‌. له‌ مه‌ه‌ایاد کار‌ی‌ک‌ات‌یر‌تی ه‌یت‌له‌رو س‌اعیدیان ک‌یشاوه‌و له‌ شه‌خ‌امی سه‌ره‌ک‌یدا ه‌ه‌ل‌یان‌واس‌یوه‌. کار‌ی‌ک‌ات‌ۆرم‌که‌ و‌ا ک‌یشراوه‌ که‌ ه‌یت‌له‌ر به‌ ته‌لیف‌ۆن به‌ س‌اعیدی سه‌ر‌ۆک‌ و‌ه‌زیرانی ئ‌یران ده‌ست‌وو‌ر د‌هدات که‌ ئ‌یمت‌یازی نه‌وتی ئ‌یران به‌ یه‌ک‌یتی س‌ۆفیه‌ت نه‌در‌یت. پارتی ژ‌نگ‌اف ت‌یلگ‌رام‌یک‌ی به‌ ئ‌یمزای (۲۱۳) نه‌فه‌ر له‌ پ‌یاو م‌اق‌ول و‌ ناس‌راوه‌گانی ک‌ورد نار‌د‌بوو ب‌ۆ مه‌ج‌لیسی ئ‌یران و ر‌ۆژ‌نامه‌گانی تاران و، داوا ده‌ک‌ن که‌ ئ‌یمت‌یازی نه‌وتی ئ‌یران ب‌در‌یت‌ه‌ یه‌ک‌یتی س‌ۆفیه‌ت. له‌ ز‌ۆر گ‌وندو ناوچه‌ی ک‌وردنشین ب‌ۆ ئەم مه‌به‌سته‌ میت‌ینگ‌یان پ‌ت‌که‌ه‌ت‌ناوه‌. ه‌روه‌ها له‌ ر‌یک‌که‌وتی ۱۰ی فاب‌ریوه‌ری ئەم مانگه‌ میت‌ینگ‌یک‌ی س‌ئ‌ ه‌زار نه‌فه‌ری له‌ شاری مه‌ه‌ایاد له‌لایه‌ن ژ‌نگ‌اف‌وه‌ پ‌ت‌که‌ه‌ت‌را. لا‌وت‌یک‌ی ک‌ورد نه‌د‌امی ژ‌نگ‌اف به‌ ناوی مح‌مه‌د رووی له‌ به‌ش‌دارانی میت‌ینگ‌ ک‌رد‌و و‌تی: ب‌رایانی خ‌ۆشه‌ویست و نا‌غایانی به‌ر‌یز

به‌ی‌وه‌نی به‌ش‌دار‌یک‌رد‌نتان له‌م میت‌ینگ‌ه‌دا سوپاستان ده‌ک‌م. که‌ ئ‌یوه‌ ده‌ب‌ینم خ‌ۆم به‌ به‌خته‌وه‌ر ده‌زانم. گه‌لی ک‌ورد ک‌یش‌ه‌ی ز‌ۆری له‌ پ‌ت‌شه‌و ده‌ب‌ی ئ‌یمه‌ باسیان بکه‌ین. به‌لام ئ‌یم‌ر‌ۆ من ته‌نیا له‌سه‌ر یه‌ک‌ت‌یک‌ له‌و ک‌یشانه‌ ده‌د‌و‌یم. ئ‌یم‌ر‌ۆ به‌رام‌به‌ر به‌ گه‌لی ک‌ورد ک‌یش‌ه‌یه‌کی گه‌وره‌ پ‌اوه‌ستاوه‌، که‌ ده‌مه‌و‌ئ‌ی ب‌ۆ ئ‌یوه‌ روونی بکه‌مه‌وه‌، نه‌و‌یش ک‌یش‌ه‌ی نه‌وته‌. ه‌روه‌ک‌ ده‌زان‌ن له‌م د‌واییانه‌دا ده‌وله‌تی یه‌ک‌یتی س‌ۆفیه‌ت داوای ده‌ره‌ه‌ت‌انی نه‌وتی با‌کووری ئ‌یرانی له‌ ده‌وله‌تی ئ‌یران ک‌رد‌وه‌، به‌لام ده‌وله‌تی س‌اعید ئەم پ‌ت‌ش‌ناره‌ی ر‌ه‌ت‌کرد‌ۆته‌وه‌و چاره‌سه‌ر‌کردنی ئەم پ‌رس‌یاره‌ی ه‌یت‌ش‌ۆته‌وه‌ ب‌ۆ د‌وای شه‌ر. ده‌وله‌تی س‌اعید ب‌ریار‌تیکی به‌په‌له‌و ه‌ه‌ل‌نه‌سه‌نگ‌ی‌ند‌راوی وه‌ر‌گرت‌وه‌، له‌به‌ر ئەوه‌ی ده‌وله‌تی یه‌ک‌یتی س‌ۆفیه‌ت له‌ماوه‌ی ۲۶ سال چاک‌یه‌کی ز‌ۆری به‌رام‌به‌ر به‌ گه‌لی ئ‌یران ک‌رد‌وه‌. وه‌ک‌ ده‌زان‌ن س‌ئ‌ ملی‌ۆن ک‌ورد‌یش له‌م خ‌ی‌رو به‌ر‌که‌ته‌دا به‌ش‌دار‌بوون. له‌ماوه‌ی ئەم س‌ئ‌ سال‌ه‌ی د‌وا‌یش ده‌وله‌تی

به‌رنامه‌ی رادیوی تاران به کوردی بلأوبیته‌وه.

۴- له‌سه‌ر دوو پرسیار (داواکاری) به‌گه‌م ده‌بی مه‌جلیسی ئیران بریاریان له‌سه‌ر بدات ئەم داواکاریانه‌ن تهنیا تاینه‌تی به‌کاتی شه‌ر. دوا‌ی شه‌ری دووه‌می جیهان ده‌بی کێشه‌ی کورد بخ‌رتنه‌ به‌رده‌ست و ئیمه‌ هیوادارین که‌ له‌ کۆنفرانسیکی ناشتیدا کێشه‌ی کورد چاره‌سه‌ر بک‌رت.

له‌گه‌ل فه‌هیمی دوو نه‌فسه‌ری ئیرانی به‌ ناوی تولا‌بی و نیلاهی بۆ مه‌هاباد هاتبوون، که‌ له‌ مالی قازی محه‌مه‌د جیا جیا چاوپێکه‌وتن و وتووێژیان له‌گه‌ل کورده‌کاندا کردووه‌ هه‌روه‌ها فه‌هیمی به‌ کورده‌کانی وتوووه‌ که‌ ده‌وله‌تی ئیران وه‌ک دانیش‌توانی تری ئیران سه‌یری کورده‌کان ده‌کات و، کورده‌کان ده‌بی هه‌موو داواکارییه‌کانی ده‌وله‌تی ئیران جیه‌جی بکهن. فه‌هیمی له‌ گه‌ل نه‌فسه‌رانی ناوبراودا چۆته‌ گوندی قوم قه‌لآو سه‌ردانی مالی که‌ریم ناغای کردووه‌، له‌وێش فه‌هیمی وتووێژی له‌گه‌ل سه‌رکرده‌کانی کورده‌دا کردووه‌. فه‌هیمی، یاسای بنه‌ره‌تی (قانون اساسی) به‌کیتی سو‌قیه‌ت لای کوردیک ده‌بینیت، که‌ له‌ لایه‌ن پارته‌ی ژێکافه‌وه‌ بلأوکراوه‌ته‌وه‌، فه‌هیمیش ده‌لێت له‌ ماده‌ی به‌گه‌می یاسای بنه‌ره‌تی به‌کیتی سو‌قیه‌تدا نووسراوه‌ که‌ ده‌سه‌لات له‌ به‌کیتی سو‌قیه‌تدا به‌ ده‌ستی کرتکارو جوتیاره‌وه‌یو، رووی له‌ دانیش‌توان کردوووه‌ وتویه‌تی: ته‌ماشای بکهن ئەم ده‌وله‌ته‌ به‌رژه‌مندی کێ ده‌بارت‌زیت. ئیوه‌ له‌م ده‌وله‌ته‌ چی ده‌توانن بکهن؟

زه‌هیچی وتی شت‌بکی سه‌روشتیه‌ به‌ فه‌هیمی به‌ پنی یاسای خو‌ی قسه‌ده‌کات، له‌به‌ر ئه‌وه‌ به‌ پنی یاسای سو‌قیه‌تی سه‌رۆک هۆزو چه‌وسینه‌ره‌کان ناتوانن هیچ بکهن. ئەگه‌ر بتوانن ئه‌وانه‌ ژێکاف له‌ناو‌ده‌ین.

له‌ کۆتاییدا زه‌هیچی وتی: که‌ بۆ بلأوکردنه‌وه‌ به‌ره‌مێدان به‌ نیش و کاری کۆمه‌له‌ بۆ ده‌رکردنی نامیلکه‌و گۆشار، پێویستی به‌ تیبۆگرافیکی ده‌ستی هه‌یه‌و داوای له‌ ئیمه‌ کرد که‌ نایا ناتوانین هاوکاری بکهن و تیبۆگرافیکی نه‌وتۆی له‌ ڕنگای نوێنه‌ری توجارییه‌وه‌ پنی بفرۆشین، منیش وتم به‌داخه‌وه‌ ئیستا ئیمه‌ توانای جێبه‌جێکردنی ئەم داواکارییه‌مان نییه‌(۳).

حه‌سه‌تۆف

سه‌رکونسولی به‌کیتی سو‌قیه‌ت له‌ ته‌وریز

رابۆرتی کونسولی سو‌قیه‌ت له‌ ره‌زانیه‌ کۆمیسارۆف

له‌ ۱۹۴۴دا

رێکخراوی هه‌ره‌ چیدی که‌ بانگه‌وازی سه‌ریه‌خو‌یی کورده‌ستان ده‌کات کۆمه‌له‌ی ژێکافه‌، که‌رچی به‌داخه‌وه‌ ئیمه‌ زانیاریمان له‌سه‌ر ئەم رێکخراوه‌یه‌ که‌مه‌. بۆیه‌ ئیمه‌ که‌ پاس ده‌ک‌رت پێشه‌کیه‌.

رێکخراوو شانه‌کانی ئەم پارتیه‌یه‌ له‌ زۆریه‌ی شارو

میاندواو، له‌ ۱۴ی ینایه‌ر هاته‌ مه‌هاباد. فه‌هیمی له‌ سه‌فر چاوی به‌ نه‌فسه‌ری ئیرانی قو‌لی که‌سایه‌ی که‌وتوه‌، قو‌لی که‌سایه‌ی پێشتر له‌ مه‌هاباد خ‌زمه‌تی کردوووه‌ گوایا به‌ فه‌هیمی وتوووه‌ که‌ زۆیشتنی بۆ مه‌هاباد مه‌ترسیی تیدا‌یه‌، له‌به‌ر ئه‌وه‌ رووسه‌کان کورده‌کانیان فێرکردووه‌ که‌ ناخو‌سی بۆ دروست بکهن. کاتیک فه‌هیمی هاته‌ مه‌هاباد سه‌رنجی کاروبارو جولا‌ندنه‌وه‌ی رووسه‌کانی له‌ کورده‌ستان دما، فه‌هیمی له‌ مه‌هاباد چاوی به‌ هه‌موو سه‌رۆک هۆزه‌کانی کورد که‌وتوووه‌ پنی وتوون که‌ ده‌وله‌تی ئیران ده‌سه‌لاتی پێداوه‌ که‌ له‌ گه‌لیان وتووێژ بکات و پێویستیبه‌که‌تیا‌ن (داخ‌وازییه‌کانیان) بزانیته‌، هه‌روه‌ها داواکارییه‌کانی ده‌وله‌تی ئیرانیان پنی رابگه‌یه‌نیت، بۆ ئه‌وه‌ی گه‌لی کوردیش له‌گه‌ل که‌لانی تری ئیران بۆ سه‌ریه‌خو‌یی و پاراستنی ئیران پێکه‌وه‌ هه‌ولێدن.

پاشان فه‌هیمی رابگه‌یاندوووه‌ که‌ له‌ وانه‌یه‌ دوا‌ی که‌رانه‌وه‌ی ئەو بۆ تاران، بۆ ئەم مه‌به‌سته‌ کۆمیسو‌نیکی تر له‌ لایه‌ن ده‌وله‌تی ئیرانه‌وه‌ بێته‌ کورده‌ستان. له‌ وه‌لامدا سه‌رکرده‌ کورده‌کان راپانگه‌یاندوووه‌ که‌ ئه‌وانه‌ خ‌زمه‌تیا‌ن کردوووه‌ ناماده‌ی خ‌زمه‌ت‌کردنیش به‌ ده‌وله‌تی ئیران.

سه‌رکرده‌کانی کورد داوایان له‌ فه‌هیمی کردووه‌ که‌ ده‌وله‌تی ئیران ن‌رخ‌ی تووتن به‌رزیکاته‌وه‌و بۆ هۆزه‌کان ن‌رخ‌ی شه‌کرو چای که‌مه‌کاته‌وه‌و له‌ باتی ئه‌وه‌ی ئه‌وانه‌ نه‌ه‌منی له‌ کورده‌ستاندا ده‌بارت‌زن پاره‌یان پێبدات. فه‌هیمی به‌لینی پێداون که‌ ئەم پرسیاره‌ له‌ تاران چاره‌سه‌ر بکات. کۆمیته‌ی ژێکاف نامه‌یه‌ک به‌ فه‌هیمی ده‌دات که‌ تیدا داوای مافی نه‌توا‌یه‌تی کورده‌کانی به‌م چه‌شنه‌ی خواره‌وه‌ کردووه‌:

« دوا‌ی بیست سال دیکتاتۆری واته‌ پاش ناو‌کۆستی ۱۹۴۱ ده‌وله‌تی ئیران به‌ دنیا‌ی رابگه‌یاند که‌ له‌ ئیران کۆتایی به‌ دیکتاتۆریه‌ت هاتوووه‌ دیموکراتیه‌ت له‌ ئیراندا جێگیر بووه‌. ئەم رابگه‌یاندنه‌ بۆ سنی میلیۆن که‌لی کورد له‌ ئیران زۆر هه‌والیکی شادی هینەر بوو. گه‌لی کورد وا تێگه‌یشت که‌ له‌ ئیراندا کۆتایی به‌ درۆ ده‌له‌سه‌وه‌ چه‌وساندنه‌وه‌و پیلانگیران هاتوووه‌ کورده‌کان ده‌توانن ئیستا له‌و نازاریه‌ که‌لک وهریگرن.

وه‌ک له‌ رۆژنامه‌کانی تاراندا ده‌رده‌که‌وتت، ئەم هه‌موو به‌لێتانه‌ به‌ درۆ ده‌رهاتن و نه‌ تهنیا کورده‌کانی به‌لکو‌ که‌لانی ئیرایش نازادی دیموکراتیکیان به‌ ده‌ست نه‌گه‌یشت. به‌ بۆنه‌ی هاتنی ئیوه‌وه‌ به‌که‌لک وهرگرتن له‌ سه‌فه‌ره‌که‌تان بۆ کورده‌ستان داواتان لێده‌که‌ین ئەم داخ‌وازیانه‌ی کورده‌کان بگه‌یه‌نن به‌ مه‌جلیسی ئیران:

۱- زمانی کوردی له‌ کورده‌ستاندا بیه‌ت به‌ زمانی ره‌سمی.
۲- فێرکردن له‌ قوتابخانه‌کاندا، هه‌روه‌ها نووسین له‌ داموده‌زگاکانی ده‌وله‌ت له‌ کورده‌ستاندا به‌ زمانی کوردی بیه‌ت.

۳- به‌لای که‌مه‌وه‌ له‌ شه‌وو رۆژێکدا دوو سه‌عات

پاش کهران په تاو شاردا له کهل ناغای مستعفا سولتانیان چاوپتیکه و تنم هه بووه. ئه و شهست سال ته منیبه تی و خوی و دک نوینه ری شورای شار به من ناساند. ناوبراو بازارگانه و په کینک له نهدامانی سهر کردایه تی کۆمه له یه که به یو سهر به خوی کوردستان خبات دهکات. له وتووێژ له کهل ناوبراودا (سولتانیان) وتی: کۆمیته ی کۆمه له له ده نهغه ر پیکهاتوه، به ته منترینیان نیبراهیمی نیبراهیمیانه و چیگری میرزا علی ریحاتیه. یو په یومنی کرتن له کهل تهوریز میرزا رحمانی زه بیچی دیاریکراوه. علی ناغای نه میر نه سه دو قهره تی ناغای مامش له کهل ده سه لانداری تی رانی دژی کۆمه له ن و هه ولی له ناوبردی دهن. یوه کۆمه له به نه ئنی ئیش و کاری خوی به رتومده بات. ریکخراوی کۆمه له له زور شاری ئیراندا (له سه قز، سه رده ست، سه، نه غه ده، سنو، ره زانیسه، تاران و.. هتد) هه ن. هه روه ها له غیراقیشدا کۆمه له هه به ریکخراوی لاوانی کورد دامه زراوه که ناومده که تی له مه هاباده. کۆمه له گو قاری (ئورگان) خوی هه به که ناوی ئیشتمانه و له تهوریز دهرده چیت. چیگه تی دهرچونی کهس نازانیت و تا ئیسته شس ژماره ی دهرچوه. سه باره ت به قازی محمه مد وتی: سیاسه تیکی دیاری نه کراوی گرتۆته بهر، یارمه تی کۆمه له تی ژیکاف دمدات و له هه مان کاتیشدا له کهل ئیرانییه کاند اهاوکاری دهکات، یو راکتیشانی کورده کان به لای ده ولته تی ئیراندا. نازاردان و دوکه و تن به دوا ی نهدامانی کۆمه له له ئه مستوی هوشمه ندی نه فشاره که له هه موویان چالاکتره. ژمه رال هوشمه ندی نه فشار فرمانده ی له شگری ئی ئیرانه و، هه ول دمدات که به هه یج شتویه که نه هیلیت مه هاباد سه ر به سه نه بیت و کورده کان ناچار دهکات که له کهل بیسرورای ئه و بن، به پیچه وانیه ی ژیکاف که ده یه ی مه هاباد سه ر به سه نه بیت. هوشمه ندی نه فشار له سه رده ست رحمانی غه نی پور و ۲۰ کوردی تری به تاوانی به شداریکردن له ریکخراوی کۆمه له دستگیر کردوه و سه روسامانیاتی زه وتکردوه.

ریحانی لایه نگری دانی ئیمتیازی نه وتی ئیرانه به په کیتی سۆقیه ت و باسی ریکخستنی مینینگ له مه هاباد و دهرکردنی به یاننامه ی کوردهکانی له م باره یه وه کرد که پشتیوانیان له سۆقیه ت کردوه.

نه میر نه سه د ناها ده نه بووه ئه و تیلیگرامه نیمزایکات که کوردهکان یو ده ولته تی ئیرانیان ناردوه و رهنه یان لیکرتوه، ئه و پشتیوانی له ده ولته تی ئیران کردوه، نیبراهیمیان له کاتی هاتنی فه هیمی چاوی پیکه وتوه و وتووێژی له کهل کردوه. له م رووه وتی فه هیمی پرسیا ری زوری له سه ر بزوتنه وه ی کوردو سهر به خوی کوردستان هه بووه، به لام نیبراهیمیان له م باره وه شتیکی به فه کیمی نه وتوه.

به چاوخشاندنکی خیرا به مه هابادا به و نه جامة ده که ی که ئه م ناوچه یه بایه ختیکی زوری هه به، بیهووده نییه

ناوچهکانی کوردستاندا هه به. هه روا له تاران و تهوریزیش ریکخراوی ئه م پارتیبه هه به ئیشتمان ئورگانی ئه م کۆمه له یه که به نه ئنی له تهوریز دهرده چیت و تا ئیستا شه ش ژماره ی دهرچوه، له ئیشتماندا وتاری ئیشتمانیه رومری دهنوسریت، که داوا ی په ککرتی کوردان یو نازادی و سه ربه خوی و پتسکه و تن دهکات. هه روه ها له ئیشتماندا له سه ر میژووی شووشی نوکتۆبه ر وتار دهنوسریت و وتنه ی لنین و ستالین و قارمانهکانی کوردی سۆقیه ت، که له شه ری دووه می جیهاندا دژی داگیرکه رانی ئه لمان به شدارییان کردوه، له لاپه رهکانی ئیشتماندا خویان دهنوتن.

ژیکاف ریکخراوی لاوانی پیکه ئناوه. نهدامانی رتبه راپه تی کۆمه له ی ژیکاف بریتین له: قازی محمه مد، مه محمودیان، نیبراهیمیان، میرزا علی ریحانی، سولتانیان و.. هتد. کۆمه له دژی راووتکردنه و هه ولدمدات بایه ختیکی سیاسی بدات بزوتنه وه ی کورد. ئه م ریکخراویه به هه موو توانای خویه وه ده یه وت پشتیوانی و هاوکاری ئیمه یو خوی به ده ست به ئنیت. ده کرتی بلتین زۆریه ی سهرکردهکانی کورد که باسی « سه ربه خوی کوردستان ده که ن» ده لئین ئه م سه ربه خویه ته نیا به یارمه تی په کیتی سۆقیه ت به ده ست دیت و یو ئه م کاره ییش ئه وان ناماده ی هه موو چه شته هاوکارییه کن له کهل په کیتی سۆقیه تدا و ده لئین له سیاسه تی کۆلۆنیانه ی ئینگلیز ته نیا ده ی چاوه رتی کۆلیایه تی کوردان بکرت به لام ئه م وتانه پتده چیت مه به سستیکی کلاویان به دواوه بیت. کوردهکان به قازانجیانه ئیستا له کهل ئیمه دا به ناشتی بژین. ئه وان ده یانه ی خویان له پشت ئیمه دا به شانروه. به لام هه یج کاتیک سه رکرده که ورهکانی کورد به دلسو زویه وه له کهل ئیمه نابن و تاسه ر هاوکاری کردنیان له کهل ئیمه نامینیت. سه رکردهکانی کورد له سه ر کتیشه سه ره کییه کان (پرنسیپه کان) و قۆناغه گرنه گهکانی زیاتر که بن و به ینیان له کهل ئینگلیزهکانه و سه ربه خوی کوردستان لای ئه وان به مانای به ش نه کردنی ئه و سه روسامانه یه که له چه وساندنه وه دا پیکه ساتوه. هه روه ها ده یانه ی ئه م سه روسامانه ش بپاریزن و که متر له به رزه وه مندییهکانی گه لی کورد بیه ر ده که نه وه، به قازانجی ئینگلیزهکانیسه که کوردهکان به دروشمی سه ربه خوی کوردستان خویان به ئیمه وه بیهستن و به م چه شته شک و کومان له سه ر خویان لایه ن. به م چه شته ئه وان به باشتری دمرانن له وه ی که خویان به شانروه، له لاپه کی تره وه ده یانه ی ئیرانییهکان به م چه شته دژی ئیمه هانیده ن. ئه م پرسیا ره جتی سه رتجه و پتویسته لیکۆلینه وه کی قولی له سه ر بکرت (ع).

رپۆرتی کۆمیسارۆف به رتومهری سه رکوتسولی سۆقیه ت له ورمن له سه فه رتکیدا یو مه هاباد له ۲۸-۲۰ یانویه ی ۱۹۴۴

که نینگلیزهکان و نیرانییهکان بایهخی زۆری پیدهدهن. ئیمه زۆرکهه هاتوچۆی ئه و ناوچهیه دهکهین و فهرمانیهی بیویستمان بۆ ئه و مهیسهته ئهرخان ئهگر دووه. ئیمه نه تنیا ناتوانین دهوړتیکمان لهوئ ههبت. بهلکو ناشتوانین ناکاداری رووداو هکانی نهوئ بین (۵).

کۆمیسارۆف

یادداشتی سهغهری ماتۆف کونسولی سۆقیهت بۆ مههاباد

له ۱۱ و ۱۲ ی یانویهی ۱۹۴۵ د

سهعاتی ۱۱ ی بهیانی گهیشتهیه نهوئ. له مههاباد کۆمهلهی پهیوهندییهکانی سۆقیهت نییه که چووینه لای فهرمانداری مههاباد ناغای سهریعول کهلام وتی. قازی محهمد لیره نییهو چووه بۆ تاران و دروستکردنی کۆمهلهی پهیوهندییهکانی سۆقیهت بهی نیجازهی قازی محهمد زحمهته. ناوبراو وتی له لایهکی تریشهوه من له لایه کاریهدهستانی سهروهه لهم بارهیهوه هیچ دهستووریکم پینهگهیشتهوه.

لهسهر داخواری بازگانیکی کورد چووینه مالی محهمد نهمین، که ناوبراو خوئی زۆر به نزکی ئیمه دهزانیته. بهرویهکی خویشهوه پشوازی لیکردین. محهمد نهمین زۆر شارمزی پارتی ژتکافه وهلوستی ئیمه پرسی که نایا بایهخی نهوهی هیه بچینه ریزی ژتکافهوه. ئیمهش له وهلامدا وتمان که نهو له ئیمه باشتر شارمزی نهه پارتیهیه، جا لهبهر نهوه دهبی خوئی لهسهر نهه مهسهلهیه بریاریدات. بۆ ئیوارهکی ئهه نوینهرا نهی ژتکاف هاته لامان:

- ۱- ئیبراهیم ئیبراهیمیان بازرگان
- ۲- موستهفا سولتانیان بازرگان
- ۳- عهلی ریحانی بازرگان
- ۴- ئهحمده پنهانی بازرگان
- ۵- محهمد دلشاد له ههمویان کهنجتره (کوره بازرگان)
- ۶- خلیل خوسروهی بازرگان
- ۷- قازی قاسمی

ناوبراو راپانگهیانده که پارتی ژتکاف له دوایانهدا زۆر پهره سهندووه. ئیستا نوینهرا نهی ههموو خیل و هۆزهکانی کورد خهریکن دینه ریزی ژتکافهوه. سهروکهکانی کورد دژی ژتکاف دهجولینهوهو دهیانتهوئ کهلی کورد ههه له ژۆر دهستی خوئیان راگرن و بیچهوسینهوه، ههه بۆیه زۆریهی دانیشتوانی کورد لایهنگیری له ژتکاف دهکن. ناوبراو ان له چاوپیکهوتنهکهدا داوای نهه شتانهیان لیکردین:

۱- له ریگای رۆژنامهکانهوه ناکادارکراونهتهوه که کۆمهلهی پهیوهندییهکانی سۆقیهت و ئیران له شارهکانی ترده دامهزاون و زۆر چهزدهکن که نهه ناومنده له

مههابادیش بکرتیهوه.

۲- بۆ پههپندان به پرویاگندهو ئیش وکاری ژتکاف لهناو دانیشتوانی کورددا، پتویستمان به دهرکردنی گۆقارو رۆژنامهی کوردی ههیه، بهلام ئیمکانیتیان نییه لهبهه نهوه داوا له ئیمه دهکن که بۆ بهدهستههینانی تیبۆگرافی یارمهتییان بدهین.

۳- داوای ریکخستن و کردنهوهی بهرنامهی رادیویی به زاروهی مههابادی، واته نهو زاروهی که کوردهکانی عیراقیش تیبیگهه و له مۆسکۆ نهه بهرنامه رادیویییه بلابۆبکرتیهوه.

۴- بۆ زرگاربوونی کهلی کورد له چهوساندنهوهی سن دهولتهی ئیران و عیراق و تورکیا، ههروهها پهکرتنیان له دهولتهتیکدا یارمهتییان بدرت.

لهسهه پرسیاری ئیمه سهبارته به نوینهرایهتی ریکخراوی پهیوهندییهکانی کولتوری، ناوبراو ان وتیان که کونجاولترین و باشترین مرقوف بۆ نهه کاره قازی محهمده که ئیستا له تارانه، ئیمه پهیرهوی کۆمهلهی پهیوهندییهکانی کولتوری و هیندی چاپهههنی وهدهمیاتمان پیدان و بۆ ریکخستنی کۆمهلهی پهیوهندییهکانی کولتوری تا کهرانهوهی قازی محهمد نامادهمان کرد. سهبارته به بلاوکردنهوهی پرۆگرامی رادیویی، پیمان وتن که ههول دههین لهم بارهیهوه یارمهتییان بدهین، بهلام سهبارته به تیبۆگرافیا پیمان وتن که زحمهته. سهبارته به زرگاربوونی کوردهکان، ئیمه وهلامان داپهوه که وختی هینانهکایهی نهه پرسیاره نییهو، ئیمه ناتوانین هیچ بهلنیک لهم بارهیهوه بدهین. نهوان دهبی پیش ههموو شتیک ههولبدهن که به زووترین کات کۆمهلهی پهیوهندییهکانی کولتوری ریکبخهن و له ریگای نهوهوه پهیوهندییهکانی پتویست بهرتهوه بچیت.

بۆ بهیانی سهعاتی ۱۲ ئیمه بۆ جاری دووهم چوینه لای فهرمانداری مههاباد سهریعول کهلام. ناوبراو وتی که من پهیرهوی کۆمهلهی پهیوهندییهکانی کولتوری سۆقیهت لهکهل ئیران خویندۆتهوه، بهلام به داخهوه تا وهرگرتنی دهستوور له رهزانیهوه بۆ ریکخستنی نهه ریکخراویه ناتوانیت نهه کاره بکات. ئیمهش بهلنیمان پیداکه لههه بارهیهوه لهکهل نوستانداری ئوستانی چوار وتووێژ بکهین. پاشان چوین سهردانی بازاری مههابادمان کرد (۶).

سههچاوهکان:

- ۱- تارشیفی وهزارتهی دهروهی روسیای فدراتیقی. ف. ۰۹۴/۰۰۹، نو. ۱، ۶، ۲۴، ل. ۱۴۹.
- ۲- ههمان سههچاوه. ف. ۰۹۴/۰۰۳، نو. ۳، ۶، ۶، ل. ۳۴۸، ۵۶.
- ۳- ههمان سههچاوه. = = = = = ل. ۱۲۶-۱۲۴.
- ۴- ههمان سههچاوه. ف. ۰۹۴/۰۰۹، نو. ۱، ۶، ۱۹۶، ل. ۱۸، ۱۷.
- ۵- ههمان سههچاوه. ف. ۰۹۴/۰۰۳، نو. ۱، ۷، ۲، ل. ۱۲، ۱۴.
- ۶- ههمان سههچاوه. ف. ۰۹۴/۰۰۳، نو. ۱، ۵، ۶، ل. ۲۱، ۲۲.

تیبینی:

لهژمارهکانی داهاوویدا بهشتیکی دیکهیهی نهه بهلگهنامهنه بلاووهکهینهوه.

نهمجهد ساکله‌لی

هۆیندنه‌وه‌یه‌کی نویسی

۱۴ تهمموزی ۱۹۵۸ ی عیراق

هه‌ندیک خه‌لک هه‌یان بوو. قسه‌که‌رانی نیتو رادیۆکه ده‌یانقییراند و ده‌یانشیراند و هاوار هاواریان بوو و مۆسیقا و سررودی نیشتمانی ده‌بیسترا. لام و ابی ده‌روپه‌ری سه‌عات ۷ و ۷.۳۰ ی به‌یانی بوو. وه‌ک بیرم بێته‌وه‌ چهند که‌ستیکی دیکه‌ش له‌که‌ل باوکمه‌دا دانیشتبوون و گوێیان له‌ هاوتهاواری رادیۆکه ده‌گرت. له‌ نێوان خۆیاندا باسی نه‌و رووداوه‌یان ده‌کرد. باوکم نه‌و گۆرانه‌ی پی باش بوو و پێده‌جوو هه‌م نه‌و و هه‌م نه‌وانی دیکه‌ش که له‌وئ بوون به‌و باره‌ نۆتیه‌ دلخۆش بن. نه‌وه‌ی که له‌وانم ده‌بیست و وا دیار بوو لێی تێگه‌یشتن نه‌وه‌ بوو که نیدی رێژی می پاشایه‌تی نامینی و ده‌بێته‌ کۆماری و هه‌موو خه‌لک وه‌ک یه‌ک ده‌بن و چ جیاوازیه‌ک له‌ نێوان مرۆڤیک و مرۆڤیک دیکه‌دا نامینی. نه‌وه‌ یه‌که‌م تێگه‌یشتنی منی نه‌و کاته‌ منداڵ و نه‌و خه‌لکه‌ بوو له‌و جمبووری و سه‌بریه‌. پتم وایه‌ که‌س به‌ رێکوپێکی نه‌یدهرانی نه‌و باره‌ به‌ره‌و کوێ ده‌روا و به‌ چ نه‌جامیک ده‌کات. هه‌ر دوا‌ی نه‌و گۆرانه‌ نیدی نه‌و خه‌لکه‌ وه‌ک پێشتر ده‌ست و پێیان به‌سترا بێته‌وه‌ و پێوه‌ن کرابن و له‌په‌ر به‌ره‌للا کرابن و ابوون. ها‌توچۆ و جمووجۆ لێکی سه‌یر و سه‌مه‌ره‌ له‌ هه‌موو لایه‌ک په‌یدا بوو بوو. له‌ نیتو شار و شارۆچکه‌کاندا خۆپێشان‌دان و رێپێوان ده‌کرا و ده‌نگی بژی و برووخێ له‌ گشت لایه‌ک ده‌هاته‌ کوێ. پاییز فێرکه‌ کرایه‌وه‌ و چوومه‌وه‌ که‌لار. به‌رپوه‌به‌ری فێرکه‌که‌مان مامۆستا حوسه‌ین عه‌لی به‌یاتی بوو؛ خه‌لکی کفری بوو، تورکمان بوو و کۆمۆنیستیش بوو. مامۆستا به‌یاتی یه‌کتیکه‌ له‌و مامۆستایانه‌ی که تا ئێستاش خۆشم ده‌وئ و رێژیکی زۆرم بۆی هه‌یه‌. یه‌که‌م سررودی که مامۆستا به‌یاتی فێری کردین ستم‌زی ستم‌زی الی ما نرید وطن حر و شعب سعید، ستم‌زی ستم‌زی حماة السلام و بنبی و بنبی عراقا جدید (هه‌ر ده‌رۆین هه‌ر ده‌رۆین تا ده‌که‌ینه‌ نه‌وه‌ی که ده‌مانه‌وئ، نیشتمانیکی نازاد و که‌لتیکی به‌ختیار، هه‌ر ده‌پارێزین هه‌ر ده‌پارێزین پارێزگاری ناستی، عیراقیکێ نوێش دروست ده‌که‌ین و هه‌ر دروست

زۆر جار ان دیمه‌نیک، ناوازی گۆزانییه‌ک، مۆسیقایه‌ک، ده‌نگیک، سیما و روومه‌تیک، ره‌نگیک، شوێنیک، که‌سێک، بزه‌یه‌ک، چه‌یه‌ک، ساتیک و زۆر شتی دیکه‌ش ده‌بنه‌ هۆی بزواندنی هه‌ست و مرۆڤ ده‌به‌نه‌وه‌ دواوه‌ و ده‌یگێر نه‌وه‌ بۆ سه‌رده‌میک که وه‌ک یادگاری و مێژوو به‌سه‌ر ده‌کرتیه‌وه‌. وه‌رگێرانی کتێبه‌که‌ی دۆکتۆر شاکر خه‌سباک (کوورد و مه‌سه‌له‌ی کوورد) بزۆنه‌رتیک بوو و نه‌و چۆره‌ هه‌سته‌ی پی به‌خشم، ئێستاش وا ده‌زانم دوتنیه‌، به‌ره‌به‌یانی ۱۴ تهمموزی ۱۹۵۸، پشوو‌ی هاوین بوو، پۆلی دوومه‌ی سه‌ره‌تاییم ته‌واو کردبوو و بۆ پۆلی سێیه‌م ده‌رچوو بووم. له‌ ساکه‌ل (کوونده‌که‌ی خۆمان) و له‌مالی خۆمان و له‌یه‌کتیک له‌ ژوره‌ یه‌ک له‌ناو یه‌که‌کاندا نووستبووم (شه‌وانی هاوین له‌نیتو حه‌وشه‌دا و له‌بن دارگه‌زه‌کاندا ده‌نووستین به‌لام ده‌مه‌ی به‌یانان به‌تایبه‌ت که نیدی خۆر هه‌له‌هات، هه‌ر یه‌کسه‌ر گه‌رم ده‌بوو و مێشیش هێرشیان ده‌هێنا، نیدی ده‌بوو مرۆڤ خۆ بگه‌یه‌نیه‌ ژووری و هه‌چ نه‌بی بۆ ماومه‌یه‌کی دیکه‌ش درێژه‌ به‌ خه‌وی بن سێیه‌ر بدات)، له‌ ده‌نگی کاکه‌ کاکه‌ی نه‌نومری برام که له‌ من گه‌کتر بوو بێدار بوومه‌وه‌. که‌ چاوم کرده‌وه‌ به‌ قزه‌ زه‌رده‌ سپی باومه‌که‌یه‌وه‌ به‌دیار سه‌رمه‌وه‌ راوه‌ستا بوو و به‌ ده‌نگیکێ منداڵانه‌ گوتی کاکه‌ ده‌زانی چی! گوتم چی، گوتی سه‌بره‌بووه‌ جمبووریه‌! سه‌بره‌ (سه‌وره = ژوره) واته‌ شوێرش و جمبووری (جه‌مه‌ووری = جمه‌وریه‌) ش واته‌ کۆماری. نیدی که هه‌ستام نه‌و پێشم که‌وت و به‌هه‌را چوین بۆ دیومخان (ژووری میوان) که ۲۰-۳۰ مېتر له‌ ژوره‌ یه‌ک له‌ناو یه‌که‌کانه‌وه‌ که پێمان ده‌گوتن نیشتمان دوور بوو. که‌ چوومه‌ نه‌وئ باوکم رادیۆ پایه‌ سووره‌که‌ی دانابوو و گوئی ده‌دا به‌. نه‌و چۆره‌ رادیۆیه‌ باتریه‌که‌ی زلی پێوه‌ ده‌به‌سترا و وایه‌رتیک درێژی پێوه‌ گرت ده‌را که سه‌ره‌که‌ی دیکه‌ی له‌ بانی خانوه‌که‌ به‌ سه‌ری دارێکی درێژه‌وه‌ له‌ بانه‌که‌ ده‌جفترا و قایم ده‌کرا، ده‌به‌سترا. نه‌و رادیۆیه‌ سالانی دواتر نیتو که‌ر و جاشیان لی نابوو. نه‌و ده‌مه‌ نه‌و رادیۆیانه‌ باو بوون و

جوړه هـله و کیماسییهک لهو جوړه کسانهـدا ودهی ناکات. دواتریش ناوی مهـلا مستهـفای بارزانی دهیسترا و نهویش خوـشـهـویست بوو. ناوی نهـو. له لای کهورهسالان ـ ههستی کوردبوون و باسی کوردایهتی لای خـهـلک دهبزواند. نیمهـی مندال عهـبدولکهـریم قاسممان خوـشتر دهویست و باسی کورد و کوردایهتی بـو نیمه کرنگ نهـبوو. عهـبدولکهـریم قاسم بـو ملیوئان زاروک و کهورهسالانی عیراق رتیهـر و خوـشهـویست و پهـرستراو و نازا و رتیبین و رزگارکهـر و فریشتهـی خیر و خوـشی بوو. لهـتتو زورهـی مالاندا و بهـ خواستی خوـیان وینهـیکی عهـبدولکهـریم قاسم هـلواسرابوو. جاری وایش هـهـبوو بـتـجـگه له وینهـی نهـو وینهـی خـهـلکی دیکهـش هـلهـدواسرا. وینهـی عهـبدوسسهـلام عارف، مهـدواوی، وهـصفی طاهر، ماجد موحهـمهـد نهـمین، مهـلا مستهـفای بارزانی، شیخ مهـحموود ـ له ژوروتکی مالی خوـماندا وینهـیکی شیخ مهـحموود هـلواسرابوو که له پال بهـردهقارماندا کیرابوو پیمان دهکوت وینهـیکی شیخ مهـحموودی مهـلیک و له دیوتکی دیکهـش وینه و هـسپهـتنامهـکانی جوار نهـفسره شهـهیدکان عیززهـت و خوـشناو و خهـیروللا و قودسی هـلواسرابووـ و زوری دیکهـش.

خوـپتشانانان بوووه بهـشیک له ژیانی روزهانی خهـلکی کهلاری نهـو دم. خهـلکی گوند بهـ چندين سهدان بهـلکه به هـزار و پتـریش لهـبر مزگهـوتهـکهـدا کوـ دهبوونهـوه و یاشان رپیتوان رتیک دمخرا و دهستی پتـ دمکرد. دهبوو به زورهـی کولانه کهورهکانی گوندا و بهتایبته بهـبر ماله بهـگزادهکاندا برۆن. زور جارن نهـحمهـدی فهـتاح رۆستهـم ـ خوای لـتـخوـش بـی ـ پتـشهـنگ و پتـشـهـوی نهـم رپیتوانانه بوو. کهلک جاریش شیخ عهـنای تالهـبانی نهـو نورهـی دهیبتی. نهـوان پتـش دهکهـوتن و خهـلکهـکش به دوویاندا دهـرۆیشتن. نیمهـی منداله وردکیش دهکهـوتینه شوینی نهـو عهـشاماته. لهو رپیتواناندا دهنگ بهـرز دهکرایهـوه و یهـکتیک دهیگوت و هـموو نهـوانی دی به دوویدا دهیانگوتهـوه. ماکو زعیم الا کریم(کهس سهـرۆک نیبه له کهریم زیتـر)، باران باری تهـرمی کرد عهـبدولکهـریم سهـورهـی کرد، بزی گهل پولهـی گهل عهـبدولکهـریم قاسم، کورد و عهـرهـب برایه بـو جهـمهـووری فیدایه، جبهه جبهه وطنیه لا إقطاع و لا رجعية(بهـره بهـرهـی نیشتمانی نه دهرهـبک و نه باشفهـرو)، برووختی نیستیمار، ماکو مؤامره تصیر الحبال موجوده (هیچ بیلانیک روو نادات پته هیه)، هذا مصیر الخونه الحبال موجوده(نهـمه جارهنووسی خائینانه پته هیه)، برووختی دهرهـبک، کاکه کریم للامام ديمقراطیه و سلام(کاکه کهریم بـو پتـشهـوه دیموکراسی و ناشتیبه)، عینی کریم للامام ديموقراطیه

دهکهـین) بوو. هـموو مندالانی مهـکتهـب پتـکرا و به یهک دهنگ نهـو سهـروودهمان به دهنگ و ناوازیکی زور خوـش دهکوتهـوه. مامۆستا بهیاتی واتای سهـروودمهـکیشی بـو لیک دابووینهـوه و کولیک به واتاکهـی دلخوـش و کهیفخوـش بووین و بـو نهـو ناواته دهژیاين.

پتـش نهـو گـورانه ـ واته پتـش ۱۴ ی تهـممووز ـ منداله بهـگزادهکان(بهـگزادهـی جاف) که له کهلماندا دهیانخویند زور قیت و قوـز و جوانپوـش و شوخ دهـبیران و زورهـشیان رتـز لـی دهکیرا. رهنکه بهـشیک نهـو رتـزه زورهـش ترس بووویت. یاش نهـو گـورانه نهـو بهـگزاده کجکانه وهک جارن نهـمان، ژاکان و سیس بوونهـوه. نهـو مامهـله تایبهـتیهـی که جارن دهکران نهـما، و له گهل بهـچکه وهرتـز و ههـزاردا له جل و بهـرگ و پوـشاک و شتیهـی هـلـسوکهـوت و پهـیفیندا نهـبیت، که نهـدهکرا نهـوانهـشیان لـی زهوت بکری، جیاوازیان نهـما. مندالی نهـو دمه پاره و پوولی وهک مندالی نیستاکه له باخهـلدا نهـبوو. مام نهـحمهـدی فهـرأشی فترکه نوقل و بسکویت و چوکلیت و شهـکرۆکهـی له نیتو فترکهـدا و له کاتی پشوودا دهـفرۆت. باوکم پتـشهـکی پارهیکی ددهـا به مام نهـحمهـد و منیش بابی نهـو پارهی لهو شتانهـم لا دهـبرد تا پارهمم تهـواو دهبوو. لهـناو گونديش سهـمینی حهـمید بهـقال و سهـمینی کاکهـمین دوکانتیکي گجکهـیان هـهـبوو و نهـوانیش شهـکرۆکه و نوقلیان دهـفرۆت. نهـمان شهـکرۆکه و نوقلی بهـکاغز پتـجراوهـیان دهـفرۆت که وینهـی تیدا بوو. وینهـی عهـبدولکهـریم قاسم و هی دیکهـش. نیمهـی مندال خوومان دابوو کړینی نهـو جوړه شهـکرۆکه وینهـدارانه و نهـگهـر عانهـی کهمان دهست کهوتبا دهماندایه نهـو شتانه. ناوی عهـبدولکهـریم قاسممان باش دهزانی و زورهـشمان خوـش دهویست.

له پلهـیکی تهـمهـندا یا رهنکه به درتـزایی ژیانیش هـهـروا بیت، مرۆف هـر له خوـیهـوه و بهـبـی هـیچ هـویهک و بـی نهـوهـی به وردی نـۆر بـتـیبه مهـسهـله که، کهسک یا چهـند کهسک، دهبه بهـرسهـرنج و خوـشهـویست و رتـنوین و رتـبهـر و بهـرحهـز و مایهـی شانازی و پهـرستراو و هـموو باشی و جوانی و راستی و نازایی و زیرهکی و زانایی یهک و دهیان چاکهـی دی لهـخوـدا کوـدمکهـنوه. نهـو کهسانه زورجاران سهـرکردیهـکی سیاسی، مامۆستا، فهـیلهـسووف، دیمانکار، شاعیر، نووسهـر، نهـکتهـری شانۆ، نهـکتهـری سینهـما، سترانبیژ یا هونهـرمهـندیکن یا جهـرده، دز، چهـته، مرۆفکوژیکن یا رهنکه کوړه چهـتوونه چهـمووشه چهـقوکتیشه لاساره هـۆکتیه شهـرانیهـکهـی کهرک یا کچه بالابهـرزه کهـنمرهـنگه خوینگهـرمه چاوکهـشه قهـلاشه چاوباشقاله کهرمۆله کهـی کولان بیت. مرۆف وهک دهرویتشیک له شتـخهـکهـیدا یا موریدیک له مورشیده کهـیدا یا عاشقکیک له خوـشهـویسته کهـیدا هـیچ

خوښيان دهوڼي، عهبدولکهريم خودای به تدان ناگادارت
 بن) که جتي مليکنا مليکنا نفديک بالارواح (پاشامان
 پاشامان به کيان فوربانت دهبن) ی گرتوه و سروودی
 هر بړی کورد و عهردب رمزالتضال(هر بړی کورد و
 عهردب نيشانهی خبات) ختووکهي هستی خه لکيان
 دها و هيو و ناواته کانی خه لکيان دهراراندهوه. خه لک
 چاوونډوړی زوړتر و خوښتر و پاشتر بوون. نيمه ی
 مندالانی نهو کاته زورمان دل بهو وینه و مه دالیا
 ناسانه و بریو و باقی نهو سردهمه خوښ بوو. زوړ
 جاران که باوکم له گهل خویدا دهیبردم بؤ کفري داوام
 دهکرد وینهی عهبدولکهريم قاسم و کوډتری ناشتیم بؤ
 بکړی. جاروبار له که لارهوه نامه ی مندالانم بؤ کاکه
 خه م (باوکم) دنووسی و له بنه وه و پيش نهوه ی ناوی
 خوښ بنووسم بهم رستانه کوډاییم به نامه که دهینا:
 بړی جه مهوړی، بړی سرهوکي تاقانه عهبدولکهريم
 قاسم و بړی حزبی شیووعی عیراقی. له مینشکه
 بچکولانه کانی نیم مانانیشدا نهو دروشمانه
 چه سپابوون و له که لیاندا ده ژیاين و بهو هيو و ناوات و
 خه ونانه وه ده ماننډوړیبه داهاتوو و پیمان و ابوو عیراق
 ده پسته به هشتیک و نیدی مه ی و کورک پیکرا ناو
 دمخونه وه و ژيان له بهختیاری و شادی زتر هیچی
 دیکه نابیت. سو سیالیزمی خه ونی هزارساله ی
 مروځایه تی دپته دی و نیدی مروځ برسی و بیکار
 نابیت و له سر چین و رهگه ز و رهنک و نایین و بیرو
 بچوون ناچه وسینرتنه وه. هه موو خه لک که شپین بوون و
 دلیان به رووداوه مکان خوښ بوو و ودها دهیاننډوړیبه
 رووداوه کان.

رووخانی پاشایه تی به پتوهری نهو ده مه مایه ی دلخوښی
 پراتی خه لک بوو. نازادی بیرو و باوهر، په کسانگی گشت
 نه ته و مکان، ته مانی دهر به گایه تی و به شینه وه ی زهوی
 به سر و هر زيراندا، نازادی ریکخراو و حیرب و
 سه ندیکا، نه مانی دهسته لاتی بیانی و کو مپانییه
 نهوتیپه کان، رزگار بوون له په مانی سه ننتو و
 پتوهنداریه تی دهوله تگه لی نیستیماری، نازادی ژن و
 په کسانیان له گهل پیاووا، گهلیراندنی کار و خویندن و
 له شساعی و... هتد، نه مانه و دهیان شتی دیکه
 بابه تگه لیک بوون که ناپوره تی خه لک و مروځی نهو ولاته
 (عیراق) به گشت نه ته وه و نایین و نایینزا و توژال و
 جینه کانی خواره وه ی کو مگه لکه به ته مایان بوون و
 چاوونډوړیان بوون و دهیانو ویست وه دی بین و له که لیاندا
 بړین، به لام هه موو نه وانه وه که خه ونیکي خوښ،
 موجور که یه ک و چیرتیکي که مخایه ن په وینه وه و نیمه ی
 مندالی نهو ده مه و لاوان و گه وره سالانی دواتر و کو مار و
 ولات و خه لک و مروځ و خوډی و ناواته کان سر له بهرمان
 خو مان له نیتو دوزمخیکدا بینیه وه، دوزمخیکي که وره،

وسلام (چاوه که م کهريم بؤ پيشه وه دیمو کراسی و
 ناشتیه) ، کاکه کهريم بؤ پيشه وه ریشه ی ناغا
 بکيشه وه، کاکه کهريم بؤ پيشه وه ریشه ی دوزمن
 بکيشه وه، کاکه کهريم بؤ پيشه وه ریشه ی دهر به ک
 بکيشه وه، عاش الزعيم عبدالکریم شعب العراق شعب
 عظیم (بړی سرهوک عهبدولکهريم گه لی عیراق که لیکي
 مه زنه)، عاش زعیمی عبدالکریمی حزب الشیوعی بالحکم
 مطلب عظیمی (بړی سرهوکم عهبدولکهريم حیرزی
 کو مونیست بگاته دهسته لات داخوازیه کی مه زنه)،
 برووخی که کوری کهر جه مال عهبدولناسر، سنمضی
 سنمضی الی ما نرید وطن حر و شعب سعید (هر دهر وین
 هر دهر وین تا ده که یه نه وه ی که ده مانه وه ی
 نیستمانیکي نازاد و که لیکي بهختیار) و بړی برایه تی
 کورد و عهردب و تورکمان و ناسووری و نهرمه نی. نیدی
 بهو جوړه بړی و برووخی بهر دهوام ده بوو. هه ندی جار و
 له هندی شوتین دروشمه کان ده گوران و شتی دیکه
 ده گوترا. جار جار شتی بیتام و له رهوشته به دهر
 ده گوترا وهک ، نه کهر ماوه و نه مایین ده ست که یه
 ناغازن کایین. له په کیک لهو گوندانه ی گهر میان ژنیکي
 سره، میمه که خانمیان یی ده گوت پر به دم هاواری
 ده کرد و دهیگوت: بیره ده شتق من عوزوم کتر خر و شوځ
 وه کوزم (و دهره دهره تی من نه نامم کتری خر و چچوځ به
 کوزم).

مالی به گزاده جافه کان نهو ده م له که لار بوون خه لک
 نه وانیان به نیستیمار و دهر به ک و شاپه رست و
 نو که ری بیانی ده زانی. که خو پيشانندان ده که به شته بهر
 ماله کانی نه وان منداله ور دکه ده ستیان به بهر ده فرکی
 ده کرد و به سه دان بهر د به دهر که کانیاندا ده مالرا،
 گه وره کانی نهو کاره یان ده کرد. هر نه وانه ی که
 بهر دیان ده هاویشته چند مانگیک پيش نهو کاته هلی
 نه و هیان بؤ هه لته ده کهوت له دیوه خانی په کیک لهو
 به گزاداندا له پایینی پایینه وه دانیشن، زوړینه ی نهو
 خه لکه نه کهر نه لیم گشتی به شیوه په ک گریدراوی نهو
 به کزادانه بوون و زوړ جاران چاوونډوړی
 لالیکردنه و مپه کی نه وان بوون. خو پيشانندان وهک مار
 به نیتو کووچه و کو لناناندا ده کشا و ده پتچا تا ده مانه وه
 بهر مزگهوت. نه و جا نه حمه دی فه تاح روسته م یا شیخ
 عه تانی تاله بانی یا که سیکي دیکه ده جوونه بانی مزگهوت
 و ده ستیان به قسان ده کرد. باسی روژ، باسی شوځ،
 باسی شتگه لیک که دلی خه لکه که ی فینک ده کرده وه و
 باسی به لاین و زوړ شتی دیکه ش ده کرا. خه لکه که بهو
 قسانه هینده ی دی ده ورووژان و دهنگی برووخی و
 بړیان پتر تاوی ده سهند و جوښ و هرایان سر له بهری
 ناوایی ده هژاند. سروودی عبدالکریم کل القلوب تهواک ،
 عبدالکریم رب العباد یرعاک (عهبدولکهريم هه موو دلان

خوځيان مانهوه بهلكه يهك حهكه به دهوكاريشيان تندا كران، له كوشتن و هلواسين و راكيشان و تيرباراني تاكه تاكه وه كار گه پيشته كوشتن و هلواسين و راكيشان و تيرباراني سهدان هزار. له ناگر تيبه راني يهك مال و سووتاندي يهك شت و رووخاندني خانويه كه وه كار گه پيشته گر تيبه ران و سووتاندي و رووخاندني سهدان شار و گه روك و هزاران گوند و سهدان هزار خانوو و ويرانكردني يهك ولاتي تهاوو و دزيني نيشتمانتيك و برسپكردني دميان مليون مرؤف. موزه فقير نه لته و اواب (مظفر النواب) كوتني: « هيچ خاكيك شك نايه م هيندهي خاكي ولاته كه م به خوځين و خوځر ناو درابي ». نو دهمه وهك مندا ل تيمه و ددووي ليشاوه كه كه و تيووين و ناويزي شپكردنه وه و وردكاريمان نه بوو، به لام تيسستا كه به جاوتيكي رهنه گرانه دنورمه رووداوه كان و نهو ولاته كه لاوميهي خوځمان و رووداوه كاني به بالاي ولات و رووداوي لهو جوړه دهگرم، دمتوانم بايي قايلكردني ويزداني خوځم تيريز بخمه سهر نهو رووداوانه و روونتر بيانينم. زور سهيره گرتني راديوي به غدا و كوشتني بنه ماله ي شا له لايه ن چند سهرياز و نهفس سهريكه وه كوځتايي به سهردهميك و دهسته لاتداريه تيبهك بهيتني و نيوي شوځشي لي بنري. نهوهي كه له ۱۴ي تهمموزي ۱۹۵۸د له عيراق روودا ناكري له كوويدتا زير ناوتيكي ديكه ي لي بنري. گوران له شيوه ي دهسته لاتدا نهكهر هاوري نه ي له كه ل گوران له وانا و چهكه كاندا، نهوا هيچ شتيك له كومه لگه دا ناكوځريت. نامانجي شوځش تهني دامه زراندهوه ي بيناي سياسي نيبه بهلكه بينا كردهوه ي تهاوي كومه لگه دهگريته وه. ماركس دهلي: « نه بووني رهگيه تي له شوځشدا كه بؤ خوځي له كروكدا كورينتيكي رهگيه دهبيته هوي تيكشكاني و له دوايشدا دهبيته هوي گه رانه وه ي كشت كنده ليه كونه كه ». شوځش بزاځيكي سه رله بهره و سياست تهني لايه كه له لا زوره كاني. به چ پيوهر و فلهسهفه و زانست و ديمانه يهك دهكري شوځشي فرانسه و شوځشي نوكتويهري روسيا و سؤقيه ته كان و شوځشي ماوتسيونكي چين و شوځشي نه لجه زانير شوځشي كويبا و شوځشي ۱۹۷۹ي نيران له كه ل نهو كورانه ي ۱۴ي تهمموزي ۱۹۵۸ي عيراقدا پتكه ل بكرين و به بالاي يهكدي بگيرين و نهوهي عيراقيش نيوي شوځشي لي بنري؟ نهو كورانه ي عيراق پاش رووداني، بؤ پرائي خه لك، مايه ي دلخوشي بوو. به لام پيش رووداني چ وهرزيرتيكي شاره زور، چبايش، دهشتي قهراج يا توپريچ بهوميان دهزاني؟ كهنگي خهلكي نهو ولاته له زاخوه تا بهسره و له سلتمانويه تا روتبه (الربطه) هموو پيكره راپهريون و به لاماري دامودمزه كه و كاركتيري و

مه نجه نيقيك. كوشتن، برين، زيندان، هلواسين، كوريس له مل خستن و راكيشان، بؤمباران، چهك، سهرياز، بهرگريي كه لير (المقاومة الشعبية)، پوليس، پاسه واناني نه ته وه ي (الحرس القومي)، دز، ساخته جي، جاش - هم ناسايي به كانيان و هم جاشه خاوه ن نايدو لوجيهي كه سالاتيكي دواتر پهيدا بوون - به هموو جوړه كانويه، نهغال، هلاتن، ميگ، سوخوي سهداني ديكه كه دهكري فهره نگانيان لي ساز بكرين. تيمه ي مندالي نهو دهمه له كه ل نهوانده مهن بوون. گورانه كان به رهو خراپتر چوون و كه سيش نهيدم زاني نهو باره به رهو كوځي دهروا و به چ نهجاميك دهكات، ريرهوي گورانه كه بهو جوړه ي كه دهبوو پروا نهو پيشته. دهسته پتيكي هه له كان هر له رؤزي ۱۴ي تهمموزي ۱۹۵۸ خوځه وه بوو. تووي به ديه ختي و تهاوي كاره ناحهز و ناپه سه نه دهكاني سالاني دواتر هر له چوځيه تي نه جامداني گورانكاريه كه خويدا بوو. كوشتن و قه لاچو كردني مالبايي شا و بهو شيوه ناشيرين و نامرؤفانه يي كه كرا بؤ خوځي كاريكي دزيو بوو. پت خستنه ملي مرؤف و راكيشاني له شني بيگان به نيو جاده دا به دواي نو تومبيله وه و پارهارم كردني له ش و كروځتني قامك و دهستي براو و هلواسيني نيوله شي مردو به ديواره وه و هزيهاگوتن و فيكاندن و شاپيكرن و خوځيدان له به ردم ودها ديمه نكدا دمي له هؤقيه تي زير ناوي چي لي بنري. مه سه له كه ش نهكهر هر له فر كردني بنه ماله ي شادا راوستايا هر خراب نه بوو به لام به دادگان و تيرباران و له ستدارداني پياواني سه ردهمي پاشايه تي تهني له بهر نهوهي كه لهو سه ردهمه دا كار به دهست بوون - له نيو نهوانده پياوي نهوتويي تندا بوو كه ليزاني و زيرهكي و دلسوزي و خرزمه تگوزاريان به خهلكي نهو ولاته تا تيسستاش وهك نمونه باس دهكري نمونه ي نهوانه ش سه عيد قه زازه - نهوانه كاره كه يان ناحهز تر و دزوتو تر كرد. نيد ي به دريژايي سالاتيك كه عيراق ناوي كوځماري لي نرا و تا تيسستاش نهو جوړه روتارانه به رده و اميي هيه، له بري نازادي، خوځه ويستي، هاريكاري، يهكساني و ياسا ديارد ي راكيشان هاته ناروه. كوريس و پت شوځني كوله گه نم و كوځري ناشتيان گرتوه. له ۱۹۵۸ هوه تا نهورو، سالاني دهسته لاتداريه تي عبدولكهريم قاسمي لي دهرچي، نيد ي له ۱۹۶۲ او هاتنه سهركاري به عسه وه زهبر و كوشتن و قه لاچوو و ويرانكاري له كاري تاكه كه سيه يوو به كاريكي دهوله تيراو و شيوه يهكي ره سمي و قانوني و هر گرتوه، نهوهي كه دهبوو به هاترين سه رمايه بيت (مرؤف) ببيايه خترين شته لهو ولاته دا. نهو ديارد دزيوانه ي كه باسگران به تيبه ربووني رؤزگار و سالان نهك هر به شيوه كاني

نیو عیراقد - به هۆی شتیوهی دابه‌شبوونی دهسته‌لانه وه
- هه‌بووه - چونکه دهسته‌لانه به‌دهست که‌مینیه‌یه‌کی
سوننه‌ی عه‌ره‌به‌وه بووه و زۆریه‌یه‌کی شیعه‌ی عه‌ره‌بیش
همیشه چه‌وساوه و زۆرلنکراو و کوزراو بوونه و
کوردکه‌ش نۆرهبه‌که‌ی نه‌وتۆ و له‌به‌رچاوی نه‌بووه - بۆیه
زۆرجاران هه‌ستی عیراقتی بوون و خۆشی بینین له‌و
عیراقتیه‌تییه تارا‌ده‌یه‌ک لای شیعه و کورد لاواز بووه. له
سه‌رده‌می پاشایه‌تیدا ته‌نانه‌ت که‌ستیکی وه‌ک شه‌هید
فه‌هدی دوژمنی سه‌رسه‌ختی نه‌و ریژیمه‌ مافی نه‌وه‌ی
هه‌بوو که له‌ دا‌گه‌دا دا‌کوکی له‌ خۆی بکات و
پاریزه‌ریشی هه‌بیت. به‌لام له‌ کۆماریدا له‌و جۆزه‌ باسانه
هه‌رگیز نه‌بیس‌تراوه.

ئه‌گه‌ر شۆرش زانستی گۆرینی هه‌لکه‌وت(واقع) بێت
به‌ره‌و نازادتر، تیرتر، پۆشته‌تر، له‌شساغتر، شادی،
باشتر و خۆشتر نه‌وا له‌ سایه‌ی کۆماردا له‌ عیراق
نه‌وانه نه‌هاتنه‌ دی و خه‌لک تارا‌ده‌یه‌ک مه‌گه‌ر له‌ خه‌ون و
دووتویی رووپه‌ری کتیباندان نه‌وانه‌ بینیت. ئه‌گه‌ر نه‌و
نه‌فسه‌ره نازادانه(الضباط الأحرار) - که له‌ دلسۆزی و
خۆشه‌ویستی خه‌لک و خاک و ولاته‌وه نه‌و کوودیتایه‌یان
ئه‌نجام دا - لنگه‌راپان و نه‌و کاره‌یان نه‌کردایه نه‌وا
ره‌وتی نه‌و ولاتی عیراقه‌ پاشایه‌تییه زۆر به‌ ناسایی
ده‌رۆیشت و له‌ باری کشتوکالی و نابووری و کۆمه‌لایه‌تی
و سیاسی و له‌شساغی و هه‌موو یواره‌کانی دیکه‌وه
که‌شه‌ی ده‌کرد و پێش ده‌که‌وت. ئه‌گه‌ر دیموکراسی
رۆژاویی که له‌ هه‌لبژاردن و ململانی پارتایه‌تی و
سیاسیدا خۆ ده‌نووتی مه‌به‌ست بێت بۆ به‌رتۆه‌بردنی
ولات نه‌وا له‌ سه‌رده‌می پاشایه‌تیدا هه‌لبژاردن هه‌بوو و
په‌رله‌مانیش هه‌بوو و له‌ هه‌ندێ کات و قۆناغیشدا
پارتیه‌ سیاسیه‌کان (بێجگه له‌ پارتی کۆمۆنیست و
پارتی دیموکراتی کوردستان) به‌ ناشکرا کاریان ده‌کرد
و به‌شداریی هه‌لبژاردنیشیان ده‌کرد. هه‌ر له
دامه‌زراندنی ده‌ولتی عیراقه‌وه له‌ سالی ۱۹۶۱دا تا
سالانی جه‌نگی جیهانی دووم حوکومه‌ته‌کانی نه‌و
ده‌مانه‌ی عیراق زۆر به‌ توندی دژی بۆچوون و
بیروباوه‌ری جیاوازی خه‌لک نه‌بوون و ریگه‌یان له
را‌ده‌ربین نه‌گرتبوو، به‌لکه تا راده‌یه‌کیش جۆزه
نازادیه‌ک به‌ هه‌لگرتن و بلا‌وکردنه‌وه‌ی را و بۆچوونی
نوێ له‌ بواری سیاسه‌ت، کۆمه‌لناسی، ئه‌ده‌ب،
فه‌لسه‌فه و هه‌نره‌دا درابوو و نه‌و نازادیه‌ش بووبوو
هۆی په‌یدا‌بوون و دامه‌زراندنی خۆتندنگه و یانه و
پتک‌خراوی نه‌ته‌وه‌یی و کۆمۆنیستی و نایینی و هی
دیکه‌ش. له‌ سالی ۱۹۲۸دا به‌ گوێزه‌ی قانوننێک که نه‌و
کاته دانرا، نه‌و که‌سه‌ی که پرۆیا‌گه‌نده‌ی بلا‌وکردبایه‌وه
یا هه‌لگری بیروباوه‌ری کۆمۆنیستی و ئانارکیستی و
به‌ره‌لایی بووایه، تووشی سه‌وت سالان(زیاتر نه‌)

ده‌سته‌لانه‌یه‌تی سه‌رده‌می پاشایه‌تیان داوه و تیکیان
هاریوه؟ ده‌ی که وا نه‌بی بۆ ده‌بی نیوی شۆرش به‌هه‌له
به‌کار ببری و کوودیتا بکرتت به‌ شۆرش.

ئه‌دۆنیس ده‌لی: « بروای مرۆف به‌وه‌ی که خۆی
خاوه‌نی راستیه‌، سه‌رچاوه‌ی هه‌موو داپلۆسیتیگه‌»
زۆر جاران له‌بری مرۆفیک بیروباوه‌ریک، پارته‌یه‌ک،
کۆمه‌له‌یه‌ک، ده‌سته‌وتاقمێک، سا ئیدی سیاسی،
فه‌لسه‌فی، نایینی یا هه‌ر شتیکی دیکه‌ بێت، ده‌بیتته
به‌سه‌رنج و خۆشه‌ویست و رینوین و ریبه‌ر و به‌رحه‌ز و
مایه‌ی شانازی و په‌رستراو و هه‌موو باشی و جوانی و
راستی و نازایی و زیرکی و زاناییه‌ک و ده‌یان چاکه‌ی
دیکه له‌ خۆدا کۆ ده‌کاته‌وه و نه‌و نۆرهبه‌ ده‌بینی و ده‌بیتته
نایین و شارێگه‌ و مرۆف خۆ له‌ پێناویدا به‌ گوشت
ده‌مات و خه‌لکیش ده‌کوژی و کۆمانیشی له‌ راستی
خۆی و هه‌له‌ی به‌رانه‌به‌که‌ی نییه. نایین، نه‌ته‌وه، خێل
و هۆز - به‌ تابه‌ت له‌ رۆژه‌لات و ولاتانی جیهانی
سییهم و چوارهم و ولاته‌ دواکه‌وتوو‌مه‌کانی تر - و په‌گه‌ز و
حیزب زۆر جاران مرۆف نایینا ده‌که‌ن و تووشی
ده‌مارگیریی و له‌خۆده‌رچوونی ده‌که‌ن و هیچ
جیاوازیه‌کیش له‌ نیوان ده‌مارگیریی بۆ نایین و نه‌ته‌وه
و خێل و هۆز و په‌گه‌ز و حزبیکی و نایین و نه‌ته‌وه و خێل
و هۆز و په‌گه‌ز و حزبیکی دیکه‌دا نییه. رووداو و
کۆرانه‌کانی دوا‌ی ۱۴ی ته‌ممووزی ۱۹۵۸یش کاریکی
واپان کرده سه‌ر خه‌لکی عیراق که نه‌ک هه‌ر سه‌رده‌می
پاشایه‌تی به‌ بۆکه‌ن نه‌زانن به‌لکه به‌ به‌راورد له‌گه‌ل ئه‌م
نیزیکه‌ی چل سه‌له‌ی سه‌رده‌می کۆماریه‌دا به
دیموکراسی و خۆشگوزهرانی و ناسایش و نارامیی
بزانن و گه‌لێکیش به‌خێر یادی بکه‌نه‌وه و ناوی به‌ئین.
هه‌ر له‌ دوا‌ی ۱۴ی ته‌ممووزمه‌ ئیدی فه‌لسه‌فه‌ی زۆر و
زه‌بر و گوشتن بوو به‌ فه‌لسه‌فه‌ی سه‌رده‌ست و زال و باو
هه‌ر نه‌و فه‌لسه‌فه‌یه‌ش بوو به‌ شتیوه‌ی بیره‌کردنه‌وه
وفه‌ره‌هنگ. نه‌و ده‌مه ناوی نوێ و به‌زمی نوێ هاتنه
ناراوه. خه‌لک به‌شرانه‌وه به‌سه‌ر ده‌سته و تاقم و کورد و
عه‌ره‌ب و تورکمان و ناسووری و نه‌رمه‌نی و
سابینه(الصابنه) و حیزب و بۆرژوازی و ده‌ره‌به‌گ و
ئیس‌تیعمار و شیووعی و به‌رگری گه‌لێر(المقاومه
الشعبیه) و پتیشکه‌وتنخواز و کۆنه‌به‌رست و به‌عس و
نه‌ته‌وه‌یی عه‌ره‌ب و ناسری و پارتی و نوکەر و سه‌د شتی
دیکه‌دا. هه‌ر دروست نه‌و به‌شرانه‌وه‌ی خه‌لکه له‌ دوا‌ی
۱۴ی ته‌ممووزمه‌ بوو به‌ بنه‌مای سه‌ره‌لانی فه‌لسه‌فه
و فه‌ره‌نگی داپلۆسین. هه‌رچه‌نده له‌ سه‌رده‌می
پاشایه‌تیشدا یا هه‌ر له‌ ده‌ستپێکی دامه‌زراندنی
عیراقه‌وه - وه‌ک ولاتیکی - شتیکی به‌ نیوی گه‌لی عیراق
- وه‌ک په‌که‌یه‌کی یه‌ک پارچه و پته‌و و په‌کگرتوو -
نه‌بووه و هه‌میشه لاوازیه‌ک له‌ بێکهاته‌ی کۆمه‌لگه‌کانی

هله په کی کوشنده ی دیکه که له بهرپرسیاریهت
 رووداوه کاندان نوره په کی بهرچاوی هه بوو شیوه ی
 په روو ده کردنی خه لک بوو له لایه ن حیزبی شیوه ی
 عیراقه وه. زؤر جار ان خه لکیان چه واشه ده کرد و
 ناراست تی بیان ده گه یان دن بؤ نموونه له ولاتیکی
 دواکه و تووی رؤزه لاتی وه ک کوردستان و عیرا قدا
 کابرایه کی تا چند سال له وه پیر مه لا که له گونداندا
 وه عزی بؤ خه لک دها، له پر که و تپووه پرؤیا گهنده دزی
 ناپین و نیسلام و خوا و قورنان و نویت و... هتد و له بری
 دهرمه گایه تی و سه رمایه داری و زیده بایی، نهو جوړه
 شتانه ی که پتوهندی بیان به ناپینه وه هه بوو لئی بو بوون
 به گیرو گرفت. شیوه ی خه یاته کؤمؤنیستی هه که و
 بلاو کردنه وه ی بیرویا وه که له لایه ن رؤشنبیرانی
 کؤمؤنیسته وه تا راده یه ک رهنگیکی فله سفی و زانستی
 و نایدیولوگی پی درابووه نه ک سیاسی، کؤمه لایه تی و
 ثابوری که به لای زؤریه ی خه لگه وه روون و ناشکرا بوو
 و هاسانتر لئی ده گه یشتن. نهو شیوازه کار کردنه ش
 بوو بووه هوی دروستبوونی وینه یه کی ناحزی کؤمؤنیزم
 وه ک دژه ناپین، دژه نه توه و دژه نه ریت له مئشکی
 خه لکانیکی زؤردا که پاشان به زبانی پارسی
 کؤمؤنیستی عیراق گه رایه وه، که سانکی دیکه ی نهو
 حزیه باسی نهو میان بؤ وهرزیران ده کرد که له ماویدیه کی
 که مدا، نایاته سالتک ئیدی هر وهرزیرتیکی عیراقی
 ده بیته خودانی تراکتور و که مابین و خانووی چاک و
 کیلگه ی خوی و ئیدی پتویست ناکات وهرزیر جاوه نووری
 خوا بیت بؤ نه وه ی بارانی بؤ بیارینت، چونکه خوا
 هر نیه ! و پاشان به مه کینه و ته کنیکی نوئی باران
 دهبارتیرت و وشکه سالی نامینت. پتچگه له وهش
 کاریکی سووریان دابووه وهرزیران نهویش به پاره و بؤ
 خر کردنه وه ی پیتاک له وهرزیرانیش وابوو که نهوی نهو
 کارته ی هه بیت ئیدی خیر و بهرکه ته ی به سه ردا دهبارت
 و هه مو جوړه شتیکی بؤ دهسته بهر ده کرت و نهویشی
 نه بیته له هه مو خیریک بیبهش ده کرت. سه رباری
 نه مانه ش کاری نارهوای بهرگری کی که لیر (المقاومه
 الشعبیه) و پولیس و سه ربار و دهسته لاتداری سهر به
 میری نهو دهه که پارسی کؤمؤنیستی ش نوره یه کی
 له بهرچاویان تیدا هه بوو. بیگومان نه وه ی که نهو
 هاوړتیانه باسیان ده کرد ته نهی خه یال بوو. خه لک
 حزیان ده کرد خیر و بهرکه تیان به سه ردا بریت، زهوی
 و زار و کیلگه ی خویان هه بیت و پتویستیان به باران
 نه بیت بؤ کاروباری کشتوکال و هه موو کس خاوه تی
 هه موو شتیکی بیت، به لام نه مانه وا زوو و به بی هیچ
 بناخه و بنچینه و خؤنما ده کردنیک نه ده مانته دی.
 به شتیکی سه ره کی بهرپرسیاریه تی و تاوانی نهو بار و
 دؤخ و شیوه ی کار کردنه ده کوینه نه ستوی کارکیان و

زیندان ده بوو یا ده بوو پارویه ک بدا یا
 هردووکیان (زیندان و پاره). بهو قانونه ئیدی ریگه له
 به ناشکرا باسکردنی کؤمؤنیزم گیرا. سالانی
 ۱۹۵۴-۱۹۴۶ ریگه ی کارکردنی ناشکرای پتچ پارسی
 سیاسی له لایه ن ریژی می پاشایه تی هه وه درابوو.
 پارسی هکان نه مانه بوون: پارسی نیشتمانی
 دیموکراتی (الحزب الوطني الديمقراطي)، پارسی
 سه ربه خوی (حزب الاستقلال)، پارسی گه ل (حزب
 الشعب)، پارسی په کیه تی نیشتمانی (حزب الاتحاد
 الوطني)، پارسی نازادان (حزب الأحرار)، پارسی
 نازادان (حزب الأحرار) لئ دهرچی، هر چوار
 پارسی هه کی دی هه موو ده نوینه ری نوپوزسیون بوون و
 تا راده یه کیش بیرورای خه لکه مارکسی و چه پ و
 سو سیالیست و نه توه یی هه کانیان دهرده بری و به
 سه رمیشه وه نوینه رایه تی بیان ده کردن. پاشتریش چوار
 پارسی دیکه ش ریگه ی کارکردنیان پی درا که نه مانه
 بوون: پارسی بیاران (حزب الإصلاح)، پارسی په کیه تی
 ده ستووری (حزب الاتحاد الدستوري)، پارسی به ره ی
 که لیری په کگرتوو (حزب الجبهة الشعبیه المتحدة)،
 پارسی نوممه تی سو سیالیستی (حزب الأمة الاشتراکی).
 له سالی ۱۹۵۴ دا کارکردنی ناشکرای پارسی ه
 سیاسی هکان قه دهغه کرا و ئیدی قؤناغیکی نوئی
 کارکردن دهستی پی کرد، نهویش قؤناغی کارکردنی
 نهی پی بوو. هرچی نه م ریژیمه به ناو کؤماربیانانیه که
 له ۱۴ ی ته ممووزی ۱۹۵۸ به دواوه دهسته لاتدارن له
 عیرا قدا، له بری هه لبراردن و چه سپاندنی دیموکراسیه یه
 که خویان شه و رؤز باسیان لئوه کردوه و ده کن،
 فشه و دزی شاخدار و نارمایی مهرک و زار و فیشه ک
 و ناگریان هه موو دم کردوه ته خه لاتی خه لکی نهو
 ولاته. نهو عیراقه دهوله مه نده ی پر له نهوت و خیر و به
 بیت و بهرکه ته نه گه نه کرابا به کؤماری هرگیز حال
 و بار و کوزهرانی - له نزمترین پیکار و خراپترین
 شیوه یدا - له نیستاکه ی مه غرب، نوردون، کووه تی،
 میرنشینه په کگرتوو هه کانی عه رب، قه ته ر یا عومان
 خراپتر نه ده بوو و بیگومان سه دان جار باشتریش
 ده بوو. هرگیز وه ک نیستاکه خه لک برسی نه ده بوو و
 خه لک له مهرک نه دهرتسا و نهو ملیونه خه لکانه ش له
 جهنگی عیراق و کورد، عیراق و ئیران، عیراق و هه موو
 رؤزاوا، به عس و کورد، به عس و کؤمؤنیست، به عس و
 هه موو عیراق، کؤمؤنیست و پارسی، کورد و کورد،
 عه رب و عه رب، کورد و تورکمان، نه نفال،
 کیمای بیاراندا نه ده کوزران، کؤچپیکردنی زؤره ملی و
 هه لاتن بؤ دهره وه ی ولاتیش ملیونانی راو نه دنا، نه
 برسیه تی و نه گرانی و نه ویرانکاری و خراپه کاریش
 به م جوړه ی نیستا ده بوو.

قاسم به بۆرژوازییهکی نیشتمانپەرور دانتین نەویان به دیموکراتیک شۆرشگێر دادەناو پیتیان وابوو که قاسم تا سەر لهگەڵ سۆسیالیزم و کۆمۆنیزمدا. له هەمان کاتدا که قاسم نوێنەرایەتی هێلی نیشتمانپەرودریتی و نانەتەوهیی دەکرد هێلیکی دیکەش له نارادا هەبوو که له عەبدووسەلام عارف و بەعسییهکان پێک هاتیبوو و نوێنەرایەتی رەگەزبەرستی نەتەوهیی عەرەبی و دژایەتی هەموو پێشکەوتنخوازییهکیان دەکرد. ئەم دوو هێلە له مەملەتییهکی بەردەوامدا بوون. تا پاشتر هێلی دووهم قاسمیان بۆ دا و بەسەریدا سەرکەوتن.

پارتی کۆمۆنیستی عێراق که له سەردهمی پاشایەتیدا گەورەترین و شۆرشگێرترین هێزی سیاسی عێراق بوو، له سەردهمی قاسمیشدا وەک مەزنترین هێزی سیاسی دەرکەوت که توانیبوو زۆترین خەلکی وڵات له دەوری خۆ کۆکاتەوه. بێگومان له مەملەتییهکی نێوان قاسم و عارف - بەعسدا پارتی کۆمۆنیست وەک هەلیژاردنیکتی راست هەر دەبوو پششتگری له قاسم و دژایەتی هێلەکهی عارف - بەعس بکات. بەلام ئەو پششتگرییهی قاسم نەدەبوو به شتێوهیهکی وا بێت که ئیدی قاسم به نوێنەری راستەقینەیی چەوساوهکانی گەل و شۆرشگێر و چی و چی بدەیتە قەلەم و چاپووشی له هەموو هەلەکانی بکریت و بۆی بپۆشریت و جینگۆرکیی چینیایەتی پێ بکری و بخریتە خانەیهکی دیکەوه که خانەیی راستەقینەیی خۆی نەبوو. عەبدوولکەریم قاسم وەک زۆریهێ ئێوانەیی که لێیهوه نێزیک بوون و ناسیویانە دەلێن له رووی کەسایەتییهوه سەرباری نیشتمانپەروری و دلسۆزی بۆ خەلک و خاک، پیاوێکی دەست پاک، نانەتەوهیی دوژمنی سەرسەختی بیرو نەتەوهیی عەرەبی، هەژاردۆست بوو، بەلام وەک سیاسەتکارێک له دەروستی فرتوفیلی سیاسەت نەدەهات و تا رادهیهکی زۆر حولحولی (پارێ، بگۆر، دوودل) بوو و خۆش باوەر بوو و قەسەیی خەلک و دەروپەر زوو کاری تێ دەکرد و دەیکۆری و به قوولی نەیدەروانییه کێشه و رووداوهکان و دۆست و دوژمنی خۆی به باشی لێهک جودا نەدەکردەوه. بەلگهیهکی هەژاردۆستی قاسم و خزمەتی زۆری به هەژاران، دروستکردنی بازێر یا شارۆچکەیی نەلسەوره (الثورة) ی بەغدايه. ئەو شارۆچکەیه که گۆنتر جواد (چادەهکان، خێوتەکان) ی پێ دەگوترا - چونکه خەلکەکهی که هەژارتترین و چەوساوهترین مەرف بوون و له نێو چادەدا دەژیان - قاسم بۆی کردن به خانوو و هەموو جۆره پێویستییهکی ژیانی بۆ ساز کردن. ئەوانەش که تا دوا ساتەکانی ژیانی قاسم لهگەڵیدا بوون و به وەفا بوون بۆی و پیاویتی ئەو رێبەرمان له بەرچاوه بوو هەژارانێ جواد و لاوانی کوردانی فەیلی و لاوانی شۆرشگێری

خەلکانی ناشۆرشگێر و لادەر و چەوتەرەو و راستەرەوی نێو ئەو حیزبه (حیزبی شەبووعی عێراق)، دەنا خۆ ئەندامانی خوارەوهی ئەو حیزبه هەموو خەلکە رەش و رووت و چەوساوهکانی کۆمەلگهکه بوون و نموونەیی مەرفی شۆرشگێر و سادە و لەخۆبوودوو و دلسۆز بوون. ئەو کارگێرە چەوتەرەو و ناشۆرشگێرانەیی نێو ئەو حیزبه وەک هەموو کارگێرانی حیزبکی دیکه له سەر ئەو پرۆپاگەندە و کلابازی و گەلەکانە دەژیان. سافیلکەیی خەلکیان به کار دەهێنا و بۆ هەل دەگهرا و بۆ خۆیان چاک دەژیان و خەلکیش هێجیان چنگ نەدەکەوت. بۆ تێگەیشتن له رەوتار و شتێوهی کارکردنی پارتیی کۆمۆنیستی عێراق و هەلوێستی ئەوان به رانبەر رێژی عەبدوولکەریم قاسم، پێویستە مەرف پاشخانیکتی سیاسەتی ئەو پارتییه له بەرچاوه بکری. هەر له دواي کۆنگرهی بیستەمی پارتی کۆمۆنیستی سۆقیەت له ساڵی ۱۹۵۶دا و زالبوونی چەمکهکانی پێکەوه ژیان لهگەڵ سەرمايه‌داری و رێگه‌ی تاسەرمايه‌داری و دیموکراتیی شۆرشگێر و ئەو جۆره بابەتانه به‌سەر سیاسەتی پارتی کۆمۆنیستی سۆقیەتدا، ئیدی سیاسەتی پارتییه کۆمۆنیستەکانی دیکه‌ی جیهانیان ئەو بریسک و رەوشەنی و شۆرشگێرییه‌ی جارانیان نەما. کۆمۆنیزمی سۆقیەتی بەردناسا وشک هەلات و شتێوهیهکی بیروکراتانه و رەسمی و ناشۆرشگێرانە و دوورپووانە و ترسنۆکانه‌ی وەرگرت و لادان له مارکسایەتی شۆرشگێرانە و کۆمۆنیزمی وەرچەرخێندراو و بەره‌واژه و چەوتەرەوتی بوو به رێپێشانده‌ر و شارێگه‌ی زۆریه‌ی بزاف و پارتییه کۆمۆنیستەکانی جیهان. پارتی کۆمۆنیستی عێراقیش لهو بار و رەوشه‌ به‌ دوور نەبوو و هەمان نەخۆشی تووشی نەویش بوو. لەنێو پارتی کۆمۆنیستی عێراقیشدا مەملەتییه‌کی نایدیۆلۆجی توند هەبوو و ئەو پارتییه تا رادهیه‌ک دوو بالی سەرەکی یا راستەر دوو هێلی سەرەکی تێدا وەدی دەکرا. هێلیکی شۆرشگێر به رێبەراییه‌تی شەهیدان سەلام عادل و جەمال حەیدەری و هێلیکی ناشۆرشگێر و راستەرەو و چەوتەرەو و کۆمۆنیستی بەره‌واژه و ژینگگرتوو به رێبەراییه‌تی زەکی خەیری، عامر عەبدووللا، بەهانه‌دین نووری، موخەممەد حوسەین ئەبوولعەیس و هادی هاشم. رێبەرانی بالی راستەرەو و چەوتەرەو و ناشۆرشگێر به‌ موو له هێلەکه‌ی سۆقیەت دوور نەدەکه‌وتنەوه و پارتییه‌که‌یان - وەک هەموو ئەو پارتییه کۆمۆنیستانه‌ی سەر به سۆقیەت - به پاشکۆیه‌کی تەواوی سۆقیەت دەزانی و به فەرمانی ئەوان هەلسۆکه‌وتیان دەکرد. ئەو باله له‌باره‌ی رێژی نۆی عێراق و عەبدوولکەریم قاسمه‌وه هەمان بێر و بۆجووونی سۆقیەتیان هەبوو، لەبری ئەوه‌ی عەبدوولکەریم

نیو پارټی کۆمۆنیست بوون.

له کهلار پیاوێکی پیری پشتکوری تهنیا و ههژار و پهکههته ههبوو به نیوی رحیمی تازه ئهۆرحمان. مام رحیم به ههر جۆرێک بێت خۆی گهیانده بهغدا و جووه کن عهبدولکهريم قاسم بۆ ئهۆهی پارێهک، مووچهپهک، شتیکی لهو بابتهی بۆ بیریتهوه بۆ ئهۆهی بتوانی وهک مرۆفیک ژیان بیاته سههر، عهبدولکهريم قاسمیش مووچهپهکی مانگانهی بۆ بریار دهنات و ئیدی مام رحیمیش دهگه پرتنهوه مالی خۆی له کهلار. بۆ برینهوهی نهۆ مووچهپه دهیوو له عهبدولکهريم قاسمهوه فهرممان به وهزارهتی ناوخۆ بدری و لهویشهوه به پارێزگاری (متصرفی) کهرکووک فهرممان بدری و لهویشهوه به قایمقام (قائمقام) ی کفری فهرممان بدری و لهویشهوه به بهرتهوهبری ناحیه (مدیر ناحیه) ی شیروانه (سهرقه) له فهرممان بدری و لهویشهوه به کوێخا (مختاری) کهلار فهرممان بدری و له رێگهی ئهۆیشهوه مام رحیم ناگادار بکریتهوه بۆ ئهۆهی بچتی له سههرقه لا مووچهپهکی وهگریت. بهلام ئهۆ مووچهپهیی - که نازاتم له ئهسلدا چهند بوو و عهبدولکهريم قاسم چهندی بریار دابوو - که دهگهیشه مام رحیم تهنی دووسه دهیهنجا فلس (یهک روپعه دینار) بوو. بێگومان بۆ پارمه دهبووه یهک روپعه دینار ئهوه چ تاوانێکی قاسمی تیدا نهبوو بهلکه بۆکهنی کارگیری و دهزگه دهولهتیبهکه کارمهکی وا لی دهکرد.

که رێژیمی پاشایهتی رووختنرابوو - که ئهوه بۆخۆی ههلهیهک بوو و روویدا بوو - رێژیمیکی نیشتمانیپهروه هاتبوو سههر کار، دروست لهو کاته و لهو سههروبهندهدا دهبوو پارټی کۆمۆنیستی عیراق ئهوه ههله بقۆزیتهوه و بۆ رێگهگرتن له دۆژمنانی شۆرش و مسۆکهگرکردنی فراژووتنی شۆرش - بهرهو پرگاری نیشتمانی و دیموکراسی و له دوایشهیدا سۆسیالیزم - مهسهلهی دهستهلات گرتنه دهست بهیئتیه ئاراهه. مهسهلهی دهستهلات بهدهست گرتن وهک بیر و بۆجوون لهنتو کهسانیکدا له پارټی کۆمۆنیستی عیراقدا ههبوو بهلام مهسهلهیهک نهبوو که زهمینهی بۆ خووش کرایی و ههولێکی جیددی بۆ درایی بۆ ئهۆهی بیئتیه واقع. ئهۆ مهسهلهیه لهنتو خهلك و له شهقامدا باسی لیکرابوو پیش ئهۆهی له کۆبوونهوهکانی کۆمیتهی نیوهندی ئهۆ پارټیبهدا باسی لیهو بکری واته ویست و خواستیکی بههیتز و به تهۆرمی کهلیر ههبوو بۆ کار و دهستهلات گرتنه دهست. بهلام لهبهر نهبوونی زهمینهی پتهو و بههتزیی بال و هیلێ راستهرو و چهوترهوی نیو پارټی کۆمۆنیست که پاشکۆی سیاسهتی سۆقیهتی بوو ئهۆ کاره ئهنجام نههرا و مهسهلهکه لهبار برا. ههر ئهۆ لهباربردنهش بوو به هۆی زالبوون و سههرکهوتنی

نهتهوهپههستی و رهگهزهپهستی و خهلكانی سههر به نیمیریالیزمی جیهانی له عیراقدا پاش کودهتای بهعسی ۱۹۶۲، شههید سهلام عادل دهگیری و پیش لهتویهت کردن و کوشتنی دهلی که: کوودیتای راستهقینه له ۱۹۶۲ دا رووی نهداوه بهلکه له سالی ۱۹۵۹ دا رووی داوه و عهبدولکهريم قاسم و بۆرژوازیهتی عیراق پالهوانانی راستهقینهی ئهۆ کوودیتایه. ئهگه پارټی کۆمۆنیست دهستهلاتی گرتباهته دهست - ههرچهنده دهستهلاتیش ههر دهستهلاته بهدهست ههر کهستهکهوه بێت - ئهوا عیراق دهبووه ولاتیکی سۆسیالیست و رهوش و باری عیراق له ههموو روویهکهوه له بولگاریا و چیکۆسلۆفاکیا و یۆگوسلافیا و ئهوانه باشتر دهیوو و مهسهلهی نهتهوهیی و میللیش ههرگیز بهو جۆره زهق و گرژ و دهمارگیرانه نهدهیوو وهک که دواتر وای لی هات، ئهۆ دیتنهی که هیلێ ناشۆرشگیرهکی نیو پارټی کۆمۆنیست لهسهه دهستهلاتداریهتی قاشتم و نانامهدهبییان بۆ دهستهلات گرتنه دهست ههیانبوو، له سهردهمی عارفی یهکهمیشدا که دواي رووخانی بهعس له ۱۹۶۲ دا دهستهلاتی گرتنه دهست، ئهۆ تیزه پتر بهرووی پهیدا کرد و له ۱۹۶۴ دا ئیدی رێگهی ناسهرمایهداری و تۆرهی کارای بۆرژوازی کچکه و خهباتی دیموکراتی شۆرشگیرانهیان! بوو به رێباز و دروشمی پارټی کۆمۆنیست و به ئاشکرا بانگهوازی بۆ دهکرا و مهسهلهی سههرکردایهتی چینی کریکار و دهستهلات گرتنه دهستیش له ئارادا نهما و تهنانهت داوای ههلومشاندنهوهی پارټی کۆمۆنیست و تیهکهلبوونی لهکهل یهکیهتی سۆسیالیستی عهرهبی (الاتحاد الاشتراکي العربي) دهکرا، وهک چۆن له میسر رووی دابوو.

ههرچی مهسهلهی کورده له عیراقدا، پیش ۱۴ تههمووزی ۱۹۵۸، واته له سهردهمی پاشایهتیدا، له دواي نهمان و تیکچوونی بزوتنهوهکانی بارزانی ۱۹۴۲-۱۹۴۵ و پهڕینهوهی پشمرهگهکانی ئهۆ رابهزینه به رێبهرایهتی مهلا مستهفای بارزانی بۆ دیوی کوردستانی ئێران و یهکیهتی سۆقیهت، ئیدی کهوته بار و دۆزێکی دیکهوه و وهک مهسهلهیهکی زهقی نهتهوهیی نهدههاته بهرچاو. کوردیش لهسهه ئهۆهی که کورده له سهردهمهیدا نهدهجهوستینرایهوه. بهلکه تا رادهیهکیش له کارگیری و دهزگهی دهولهتیدا کار و باری دهرویشته و له پهڕلهمانیشدا کۆمهلیک، ئهندامی ههبوو و دهیان وهزیر و سههرکردهی لهشکر و سههرۆکی حوکومهت و سیاسهتکاری گهورهشی ههبوو. به دلناییشهوه دهلیم له زۆر بارهوه حال و رهوشی کورد له شیبه کهلیک باشتر بوو. پاش ۱۴ تههمووزی ۱۹۵۸ مهلا مستهفای بارزانی له یهکیهتی سۆقیهت کهرایهوه، بارزانی لهکهل

عبدالوللا پارتی له چه پاك تاو كرا و راستره و په تې دهستی به سهر پارتیدا كرت. له و دممه شدا كه همو و خهلكی نیشتمانیه روه و چهپ و داسوژی خاک و ولات له گهله بهر هی گهله (قاسم و شوړش و حیزبې شیووعی) دا بوون ، سهر كرده راستره و همكانی پارتیی دمهانه و په پارتیی به بوژ وازییه ته وه (موحه ممه د حدید - پارتی نیشتمانی دیموكراتی و سدیدق شه نشل - پارتی سهر به خوئی) گری بدهن و خو په كخن و سازگن و بهر هی دژ به گهله (عارف و به عس و راستره و رهگه زهرست و نه ته و په په كان) بیان هه لیزارد و كه و تنه هاوكاری كردن له گه لیان دژ به لیشاوی جعماوهر و بهر هی گهله و شوړش، بق رووخاندنی ریژی می نیشتمانیه روه ری قاسم. و هك به شتیكی دیکه ی نه جامدانی سیاسه تی راستره وانه ی خو یان به هاوكاری دهره بگ و ناغاكانی ناوچه ی پشدر و به هاندانی كو میانییه كانی نه وتی بیانی و دوزگه سیخورییه كانی روژاوا و ساواکی ئیرانی شا، یاخیبوونی سالی ۱۹۶۱ یان بهر پیا كرد. بق نه و هی كار كه شیان به نه نجام بگات، بارزانیان تیوه گلان و له پهنای ناو و گه لتری ویدا خهلكیان له خو خر كرده وه و دهستیان به چنگ كرد. نه و یاخیبوونه - كه پاشتر نیوی شوړشی لئرا، هر له بنه رتدا به شتیكی سهره کی بوو له نه خشه ی كه سك « طرح سبز » ی ساواکی ئیران بق رووخاندنی ریژی می قاسم و گئیرانه و هی ریژی می پاشایه تی یا هر ریژی میكی سهر به روژاوا بیت بق عیراق - كه و ره ترین خیانته تك بوو بهر انبهر مه سه له ی كورد به تاییه تی و عیراق به كشتی. كورد هر گیز پیویستی به و شهره چه كداریه نه بوو و نه و ش شهر ی نه و نه بوو به لكه شهر ی ته وای هیزه نه هر مه تییه كان بوو دژ به خاک و گه لانی عیراق ، یاسای دابه شكردنی زهوی ، قانونی ژماره ۸۰ ی نه وت و همو و گورانه گهلی و باشه كان - هر چه نده نه وانه ههنگاو گه لتیكی رادیكالا نه نه بوون و ته نی پینه و په رییه کی سو سیالیستانه بوون، به لام له هیچ پاشتر بوون - كه له ولاتدا و هدی هاتبوون. نه و شهره بق شتواندنی په كیه تی و برایه تی و به ختیار ی و نازادی و ناشتی خهلكی عیراق بوو. سهرانی پارتیی چالاكانه نوره ی خو یان له و نه خشه یه دا بینی و بوون به هوی وئرانكاری و كوشتار و به دبه ختی خهلك و لاواز كردنی سو یا و نابووری عیراق. به بهر پاكردنی جهنگ و یاخیبوونی سالی ۱۹۶۱ ئیدی مه سه له ی كورد كو استرایه و بق خانه یكی دی - چهك بوو به تاكه نامرانی خهبات و زمان و گفتوگو له كار خران، مه سه له ی كورد و هیزی سیاسی كورد به هوی سیاسیته چه وتی نه و دهسته راستره و دوه بوو به كاغه زتیكی قومار و پارسه نگیكی بیبایه خ و نامرانیكی

عبدالوكریم قاسم و حیزبې شیووعی عیراقیشدا تیوانی خو ش بوو و گه لئك به حال و كوزهرانی كورد رازی بوو و نه دده و په یست به هیچ شیوه یك نه و باره بشتیوتی، چونكه نه و ریژی مه نوتیه بق یه كه م جار بوو له میژووی عیراقدا عه رب و كورد به هاو به ش له و نیشتمانه دا (عیراق) دابیتت و نه و ش له ده ستووردا بنووسری. نه و پارتییی كه به نیوی پارتیی دیموكراتی كورد یا كوردستانه وه هه بوو و بارزانی به درژیایی نه و ماوه یی كه له دهره و بوو و كه هاته و هه ش هر سهره کی بوو، نا ته پایی و مملانی تییه کی قوولی تیدا هه بوو. نه و مملانی تییه شتیكی نوئی نه بوو، به لكه هر له سهره تی دامه ز راندنی پارتیییه وه هر هه بوو. دوو هتلی سهره کی له نیو پارتیدا و هدی دكران. هتلیك كه حه مزه عبدالوللا ریته ری بوو - هتلی چهپ - و هتلیكی دیکه كه نبیراهیم نه حمه د ریته ری بوو - هتلی راستره و - ریته ری نه م هتلی دوومه هر له سهره تی بوونه پارتیییه و هی به نه تینی و به ناشكرا دژییه تی كه سپایه تی و گه لتری و ده ستلآت و سهر كردایه تی بارزانی دكرد و هر گیز له گهله بیر و بوچوونه كانی بارزانی پتك نه ده مات. نه م هتلی نبیراهیم نه حمه ده ، كه پاشتر جهلال تاله بانی و عومر دهبابه و هی دیکه شی له خو كق كرده وه ، له سهره می پاشایه تیشدا ، به ناوی پتسكه و تنخوازییه وه ، دژییه تی بوونی كه سانتیكی و هك شیخ له تیقی حه فید و كاكه زیادیان دكرد و نه نانه ت بیر و بوچوونه كانی شه هید فه د و شه هید جه مال حه دیده ریشیان به راستره وانه دادنه و خو یان له وان پی چه پتر بوو، و به ناوی كوردایه تی و نه ته و هی و نه و جو ه شتانه شه وه دژییه تی حه مزه عبدالوللا یان دكرد. له كاتیکیشدا كه به شی زوری خهلكی عیراق له دهری حیزبې شیووعی عیراق كو یو بوونه وه و خه باتیان دكرد و مه سه له ی نه ته و هی بق خهلك هتینه دی مه سه له ی چینایه تی و باری نابووری و كو مه لایه تی گرنه نه بوو، نه مان له گهله حیزبې شیووعی دا نو له یان پتسكه و نه ده كولا و ددانی ختیران به حیزبې شیووعی دا نه دنا. دوا ی ۱۴ ی ته ممووزیش به قایل بوون و رمه زامه ندی بارزانی - به هر شتیه یك بیت - و له ریگه ی نه ویشه وه توانیان به سهر باله چه ره و و پتسكه و تنخوازمه (بالی حه مزه عبدالوللا) دا سهره گون. بارزانی به كو مه لئك چه كدار و له نیواره كوودیتایه کی حوزه هیرانی ۱۹۵۹ دا باره گای پارتیی له به غدا كه مارق دا و حه مزه عبدالوللا ی و دهرنا و پاشان نبیراهیم نه حمه دی به سكرتیری پارتیی دانا. بارزانی به و كارهی (دهر كردنی حه مزه عبدالوللا و دانانی نبیراهیم نه حمه د له شوینی وی) دا وتیكی بق خو ی نایه وه و چیگه ی نه و بو میسه كو ككرا و هی كه له میژ بوو بقی دانرا بوو و له ۱۹۶۶ دا ته قییه وه، خو شتر و چاكتر كرد به و دهرناتی حه مزه

پاکسازییه که ی ۱۷ نیلوی ۱۹۶۷ دا تهقیبه وه و له یه ک جوی بوونه وه به لام تازه کار له کار تراز ابو و خه لکانی سر به نیمپریالیزمی نه مریکی و نینگلیزی و به پشتگری سؤسیال - نیمپریالیزمی سؤقیهت کاریان کرتیوه دهست و دهسته لاتیکی سیاسی و نابورییه کی هینده به هیز هبوو و جی پتی خویان به جۆرتیک قایم کردبوو و میشکی خه لکیان به شتیه یه ک شۆردبووه و خه لکیان وا جهواشه کردبوو که نیدی جیبیان پی له ق نه دکرا مگه به به راپه رینتیکی به کجار گه لیر و به شداریکردنیتیکی به کجار فراوان .

ده لین میژوو جاریکی دی خوی ده گپرتیه وه به لام به شتیه یه کی دیکه ، یژ وه دیه پینانی ویست و خه ونی چه وساو دکانی نه و لات و رۆح دانه وه به ۱۴ ی تممووز و سالانی ۱۹۵۸ و ۱۹۵۹ ، له حوزهرانی ۱۹۶۸ دا ، له نیو زونگاوه کانی غه مووگه دا ، میراتگریکی حوسه یین و حه مدانی قه رمه طی ، هه لگری خه م و په رۆشه کانی گشت ره نجدهر و برسی و پرووت و ره جالانی عیراق ، خالده نه حمه د زه کی (ظافر) شۆرشگیتر ، نالای نه و شۆرشه سبارتا کۆسیبه هه لده گرتیت و قاره مانانه به رانه به دهسته لات ، زۆرداری ، بندهستی و چه وساندنه وه راده به رین ، به لام تاکه شتیکی که هه به تی و پتی ده کرتی به خشین گیانی خویه تی به و رتیه به ، گیقارا ده یگوت : « کۆمۆنیست دواکسه که دهخوا و دواکسه که دنوی و یه که م که سه که ده مرئ » ، نه میش گیقارا ناسا یه که م که سه که ده مرئ ، به شه هیدبوونی نه و و کۆزانه وه ی تروسکه ی ولاتیکی به ختیار و که لتیکی یه کسان ، خۆزگه و نومید و خه ون و ناواته کانی نیمه ی مندالانی ۱۹۵۸ ییش ، نه ک هه ر نایه ته دی به لکه له نیو کۆمی بیته ووده یی و بیته یوایی و تاریکی دا نو قم ده بیت .

کوشارخسته نه سر و چه کداریکی به کرتیگری و لاتانی ده روه به ، هیزی ده ره کی و نیمپریالیزم . نه و هه له شه سیاسی و چه کبازییه نیدی له و کاته وه بوو به یاری و نه ریتیکی له کن کوردان و له نیو هه موو کورد و به شه کانی کوردستاندا په تا ناسا بلاو بووه وه و ته شه ته ی کرد و تا نه م رۆزگار هه هه به رده وه امه . نه و نه خشه و شه ره ی ۱۹۶۱ له و هاوکارییه ی سه رانی پارتنی له که له به عس و عارفدا ، سه رباری هۆکاری کاریگری دیکه ، بوون به هۆی رووخاندنی قاسم - به لکه رووخاندن و داته پینی ته وایی به ها و خۆشه ویستی و برابه تیه ک - و هاتنی به عس بۆ سه ر کار و دهسته لات - به شه منده فه رتیکی نه مریکی - له ۱۹۶۳ دا ، وه ک نه نجامدانیتیکی به شه گرنگه کی سیاسی خویان ، سه رانی نه و هیله راسته ره وه ی نیو پارتنی بزاقی کوردیان به ره و هه لدیتری ۱۹۶۴ برده و دو به ره کییان ساز کرد به و کاره شیان خۆره ناسا که وتنه نتو جهسته ی میله تیک که تا نه و ده مه خۆی به یه ک میله ت ده زانی و ته وایی کورده کی هه موو کوردستانیان به سه ر دوو به ره ی دژ به یه کدا - له وی رۆزی را تا وه کو نه و رۆ - دابه ش کرد .

ته وایی نه و هه موو نه گبه تی و ناهه موارییه ی که به سه ر ولات و خه لکی عیراقدا هاتوه ، نه که ره پاشایه تی نه رووخینرابا یا نه که ره باله شۆرشگریه کی نیو پارتنی کۆمۆنیستی عیراق هه ر له سه ره ناوه ، باله ناشۆرشگری و راسته ره وه کی وه لا نابا و به سه ریدا زال بوویا یا پارتنی کۆمۆنیستی عیراق به رتیه رابه تی باله شۆرشگریه کی دهسته لاتی کرتبا ده ست ، نیدی نه و هه موو به لایه به سه ر نه و ولاته دا نه ده هات ، هه رچه نده نه و ملاملانییه ی نیوان هیللی شۆرشگری و هیللی ناشۆرگری ، چه پ و راست ، بییری نوخواز و کۆرانکار و بییری ژمنگری و پتشمه رگه و خیللی په توودا له نیو پارتنی کۆمۆنیستی عیراقدا سالانیتیکی دواتر له راپه رینه

جەلال دەباغ

پیداچوونەوی هەندی بیروپای وتاری (دیالەکتیکی غەریزه و عەقل) دەربارەي مارکسیزم ...

مارکسیزم، واتە ماتێریالیزمی دیالەکتیک و ماتێریالیزمی مێژویی، ئابووری سیاسی-سەرمایه‌داری و سۆسیالیزم-سۆسیالیزمی زانستی).

هەر و مارکسیزم « لەسەر بنجینهی گوایه تێکدان و توپه‌ڵدانی هیچ فەلسەفەیەک دانەمەزراوه، وەک نووسەر باسی کردووه، بەلکو بەرەدوامبوون و پەرەپێدانی راستەوخۆی تەواوی دەستکەوتەکانی بیرى کۆمەڵایەتی یوو، تا ئێوە کاتەله یوارەکانی فەلسەفە و ئابووری و سۆسیالیزمدا.

مارکسیزم زانسته کۆمەڵایەتییه‌کانی دیکەى دەوله‌مه‌ندتر کرد. لەهەموو بەشێکی مارکسیزمدا کۆمەڵە بیرو باوەڕێکی سەرەکی هەن که نووسەر نەک هەر باسی نەکردوون بەلکو له‌ لایەنە لایەره‌کانی دواتردا دەیانشتیوتنیت. ئومدا دەلتی: « لایەنە ئینسانیه‌کەى مارکسیزم وەک بیرو بانگەوازیکی بۆ نازادی مرقوف و دادگەری کۆمەڵایەتی بەه‌راورد و سەرنجدانی له‌گەڵ حەقیقه‌ته‌ رووتەکه‌دا هیچ نرخیکی نامینتی، یان راستتر پێچەوانه‌ ده‌که‌وتتەوه، چونکه ئێو سیستمەش له‌ناو فەزاو فانتازیای ئایدۆلۆژیا، واتە درۆو ده‌له‌سه، ئوقوم دەبی و مێژو ده‌کاته‌ چه‌پتەری یەک له‌دوای یەکی کاره‌سات و تراژیدیای مرقوفایەتی و بەناوی شۆرشیگێرتییەوه پاکانەى بۆ ده‌کات. »!!

له‌ویدا نووسەر مارکسیزم تەنیا به « بانگەوازیکی بۆ نازادی مرقوف و دادگەری کۆمەڵایەتی » دادەتتی، له‌کاتێکدا مارکسیزم زۆر له‌وهی تێپەراندووه‌و بۆته‌ تێشۆرییه‌کی هەمه‌لایەنه‌و بیروباوەڕێکی زانستانه‌و دەرپری بەرزەوه‌ندی تەواوی چینی کرێکار و زه‌حمەت‌کێشان و باوەڕێکی زیندوی تێکۆشەرانه‌یه‌ نەک باوەڕێکی وشک و برینگ و بەسته‌لۆک که‌ سیاسەتی لەسەر دا‌پێژێرێ. مارکسیزم رێبێشانده‌ریکی کاربگەرەو بەرنامه‌یه‌کی دیالکتیکییه‌ نەک تەنیا « بانگەوازیکی... هتد » هەر له‌ویدا نووسەر ئایدۆلۆژیا به « درۆده‌له‌سه » ناوده‌با، له‌مه‌شدا بێگومان مەبەستی له

نووسەری بەرێژ مامۆستا که‌مال میراوده‌لی له‌ ژماره‌ی (۲۱) ی گۆفاری (رابوون) ی بەرێژدا وتاری (دیالەکتیکی غەریزه‌وعەقل) ی بلۆکردۆتەوه، له‌ویدا کۆمەڵێک بیروپای گرتگ خراونه‌ته‌ روو که شایانی لیوردیوونه‌وه‌و لێدانن.

لێدان لەسەر گەلێک لایەنی بابەتەکه‌ جێده‌هێلم بۆ پسپۆرانی باسه‌که‌و دیمەسەر بەکتیک له‌و بابەت گرتگانه‌ که شایانی لێدانە، بەگشتی دەربارەي ئایدۆلۆژیی مارکسیزم - لێنینیزم و بەتایبەتی لەسەر خەباتی چینایەتی.

نووسەر له‌ کۆتایی ل ۱۲دا وەک خۆی دەلتی: « لێکدان‌وه‌یه‌کی زۆر ساده‌کراوی بەلام دروستی « فەلسەفەى سیاسی مارکسیزم » ده‌خات‌ه‌روو که هەمووی له‌ چەند دێرێکدا یه‌ که‌یشتۆته‌ راده‌ی شتواندن و هیچ « دروست » نییه‌ به‌و شتیه‌یه‌ پێشان بدرێ. له‌ویدا نووسەر دەلتی: « مارکسیزم لەسەر بنجینه‌ی گوایه تێکدان و توپه‌ڵدانی فەلسەفەى ئایدیالیزم به‌ قۆرپه‌ دینییه‌که‌شیه‌وه، کۆدیته‌ی خۆی راگەیانده‌و خستییە‌کار. بۆ ئەم مەبەسته‌ش گەرایه‌وه‌ بۆ پرینسپییکی حەقیقه‌تی رووت: ئه‌ویش ئه‌وه‌یه‌ که: مرقوف ده‌یه‌وئ و ده‌بی له‌پێش هەموو شتێکدا بژی. بۆ ئەم مەبەسته‌ش ده‌بی کاربکات، که‌ کاریشی کرد ده‌بی له‌گەڵ یه‌کتردا هاوکاری و هەره‌وه‌زی بکات، ئەمەش سیستمی کۆمەڵایەتی لێ یه‌یدا ده‌بی، ئه‌و به‌ر به‌ره‌کانییه‌ش ده‌یته‌ هۆی دروستبوونی ده‌وله‌ت و ه‌ک نه‌جمای زالیوونی چینیکی کۆمەڵایەتی که‌ ده‌بیتە‌ خاوه‌نی کارو هەموو ئه‌و سیستمه‌ زانگه‌ریانه‌ی وەک سەرخانی ده‌سه‌لاته‌که‌ی دروست ده‌بن. بۆیه‌ شۆرشیگێرتییە‌ته‌که‌ له‌رووی ئایدۆلۆژییه‌وه‌ پوچکردنه‌وه‌ی ئه‌و سیستمانه‌یه‌وه‌ له‌رووی کۆمەڵایەتییه‌وه‌ بۆ دروستکردنی سیستمی جێگره‌وه « لێرەدا بۆ وه‌لامی نووسەر باشه‌ بلێین ئه‌و بۆچونه‌ی نووسەر دوورنیه‌به‌ له‌ راستی به‌لام خەستیه‌که‌ی شتواندوویەتی. وەک ناشرکرایه‌ مارکسیزم له‌ سێ بەش پێکهاتوو که ئه‌مانه‌ن: (فەلسەفەى

کروئیک مروؤف

(کرئیکار) به رمزی نه خلاق و هه لگری پاشه رۆزی مروؤف و عداله تی مروؤفایه تی و دانانی تیوهی به شهکه تی دی، به (بۆرژوا) و چهوسینه رو زۆردهست و شایسته تی فهوتان و روخاندن و له تاو بردن ، نازاوه و فخرته نه یه کی وا دهنته وه که نهک ته نه ها زانست به لکو سادهترین به هاو ترخی مروؤفایه تی پیشیل دهکاو توندو تیژی دهکاته خاسیه تیکی میشک و بیری مروؤف و هه رای کۆمه لایه تی دهکا به عاده تی باو. تهانه ت مارکسیزم شه ری ناوخۆیسی (حه ربی نه هلی) که بنچینه یی چینایه تی بن، به پره واترین جهنگ دهزاتی، پاداشی نه و هه مو جهنگه چینایه تی بیاننش به هه شتی دیکتاتۆری پرۆلیتاریایه .»

لیردها زۆر به کورتی بۆ به ره ره چی نه م بۆچوونه ی نووسه ر ده لئین:

- مارکسیزم مروؤفی بۆ چین دابهش نه کردوه، به لکو له پیش پهیدا

بوون و سه ره له دانی مارکسیزم میشدا به هه زاران سال، له دای تیکچون و هه لوم شانده نه وهی کۆمه لکی کۆموونی سه ره مایه وه چینه کانی کۆمه ل پهیدا بوون. کۆمه له کانی کۆلیایه تی و دهره کی (قیئو دال) و پاشان رژیسی سه ر مایه داری، کۆمه لکی چینایه تی بوون.

(میژوی هه موو کۆمه لیک تاوه کو نه مروؤف، میژوی خه باتی نیو چینه کانه نازادو کۆیله، خانه دان و بۆره ییواو، ناغاو ره عبیه ت، وه ستاو شاگرد، به کورتی چهوسینه ران و چهوساوه مکان، له ناکۆکیه کی هه میشه پهیدا بوون، جهنگیکی به رده وام، هه ندئ جار به ناشکراو هه ندئ جار به نه ئینی له نیوانیاندا بووه، جهنگیکی وا که هه میشه یان به وه رگه ترانگیکی شوپشگه ترانه ی ته وای کۆمه ل، باخود به له ناوچوونی هه ردوچینه

ناکۆکه که پیکه وه کۆتایی هاتوه، ده بینین به درتژیای سه ده کانی رابوردی میژوو کۆمه ل له هه موو شوئینگ به جهند چین و توئژیکه وه دابهشکراوه، (بروانه: په اننامه ی حیزبی شیوعی، مارکس و نه نگلس چاپی کوردی، وه رگه تر: جهلال ده باغ - ل ۲۲-۲۴

به مجۆره دهره که وهی که مارکسیزم نه کۆمه لکی به چینه کانه وه دابهشکردوه وه نه بۆته هۆی پهیدا کردنی شه ری چینایه تی، به لکو له و بارومیزوه وه له راستیه یی کۆلیوه ته وه.

- راسته چینای کرئیکار، وهک چینیککی چهوساوه « رمزی نه خلاق و هه لگری پاشه رۆزو عداله تی مروؤفایه تین. هه ند » نه م چینهش وه کوو هه موو دیارده یه کی کۆمه لایه تی وه تابه ته تی له که ل پیتشکه وتنی زانست و ته کنه لۆژی و په ره سه ندنی باری ژبان و هۆشمه ندی و دنیای گۆردار و دا نال و کۆری به نه ره تی به سه ردادئ، به لام نه و خاسیه تانه ی باسکران له دهست نادات و ته نیا نه و پیتشکه وتنه ش تابه ته هۆی نه مانی چهوسانه وهی مروؤف له لایه ن مروؤفه وه.

نایدیۆلۆژیای چینی کرئیکاره که زیاتر له ۱۵۰ساله پهیدا بووه هه ر له کاته شه وه که وتۆته بهر هتیشی نایدیۆلۆژیای بۆرژوا، به تابه تی له م سالانه ی دوا پهیدا، که مه به ست شتیواندنی نایدیۆلۆژیای چینی کرئیکاره و ده یانه وهی هۆشمه ندی خه لک به بار تکیتردا به زن، دوی نه و شکسته یه که وره یی تووشی به ره ی سۆسیالیزمیان کرد. ده شیا نه وهی وای دهرخه ن که گوايه مارکسیزم چروک و هه له بووه و به زیوه.

پاشان نووسه ر پتر مه به سه ته که ی روونده کاته وه ده لئ: « مه به ستمان له حه قیقه ت رووته که نه وه یه: مروؤف نه و نایدیاله نییه که خه رمانه ی قودسییه ت و که وره یی ویتسنووری به دوردا کیتشراوه. مروؤف نه و منداله رووت و قووت و به سه ت زمان و بنی ده سه لاته یه که له حزه ی بوونیه وه تا له حزه ی دهرچوونی پتووستی به: نامان و نمان و سه قامگیری کۆمه لایه تی هه یه. نه و پتووستیانه ش ده بی وهک پتووستی تابه ته تی و ره وای هه ر تاکیک سه یری بکری نهک له ناو

چه مکه نایدیۆلۆژییه ته وای و نالۆزو نا زانسته یه کانی وهک چین و نه ته وه گرۆی کۆمه لایه تیدا نووم بکری .»

به م بۆچوونه دا وادیاره نووسه ر که له سه ره تاوه « نان و نامان » به رانه ر نایدیۆلۆژیای قووتر دۆته وه، له م لاشه وه ده یه وهی مروؤف زۆر به که م دهریخات و به ره ره چی نه و بیروپایه بداته وه که ده لئ (مروؤف به نه خه ترین سه ر مایه یه) یان دهره کترانی مروؤف له میژوداو توانای ویتسنووری مروؤف، با به راشکاو یه کی ته وایش نه وهی دهر نه خه ستی، ده یه وهی پتووستی نامان و نان و سه قامگیری کۆمه لایه تی مروؤفیش وهک « پتووستی تابه ته تی و ره وای هه ر تاکیک سه یری بکری نهک له ناو چه مکه نایدیۆلۆژییه ته وای و نالۆزو نازانسته یه کانی وهک چین و نه ته وه گرۆی کۆمه لایه تیدا نووم بکری .»

لیردها جهند پرسیا ریک دینه گۆری: بۆچی وهک پتووستی هه ر سه یری پهیدا وسته کان بکری و به س؟ پاشان له سه ر چ بیناغه یه ک نایدیۆلۆژی چین و نه ته وه گرۆی کۆمه لایه تی به ته وای و نالۆزو نازانسته ی دانه تی؟ سه سه له کام نووم کردنه؟

لیره به دوا شه وه نووسه ر به جه شتیکی خواستکارانه ی خۆی مارکسیزم لیکه ده داته وه که دووره له جه وه ره راسته قینه که ی که به هه یج جو ریک « ته وای و نالۆزو نازانسته ی نییه، به لکو رۆشن و زانسته یه، چونکه حه قیقه ته و خه یال نییه.

با له م جهند دیره ی نووسه ر وردینه وه:

« مارکسیزم به دابهشکردنی مروؤف بۆ چین (که نه م خۆی له خۆیدا له کرنگیه کی زانسته ی نیسه ی میژوی به دور نییه) و نه وسه دامه زانده تی سیسته میکی زانگه ربی نایدیۆلۆژی ته وای له سه ر بنچینه ی نه م چینایه تییه و دانانی

زۆریی گەل دژی دەسلەلاتی کەسایەتی چینی مەشەخۆر و چەوسینەر شەرتکی رەواوێ بە پێچەوانەشەوه شەری نارهوا دەبێ.

ئەم باوەرە ئیستاش و لەمەولاش راست و زانستانەبو « پاداشی ئەو چەنگە چینیایەتیەش » وەک نووسەر دەلێ: « بەهەشتی دیکتاتۆریی پرۆلیتاریا » و نییە نووسەر دەیهوێ ئەو بۆجۆنە داسەپینی.

بەدریزایی ئەمەنی پتر لە ۱۵۰ سالەى مارکسیزم نووسەر و فەیلەسوفەکانی چینی بۆرژوا ویستویانە ئەو بیرو باوەرە بشیوتن. بەتایبەتی « دیکتاتۆریی پرۆلیتاریا » یان هێندە شیواندوو تالای زۆرکەس بەنارهوا چارەگران بووه، ئەک تەنیا لەبەر ئەوەی وشەى چارەگرانی « دیکتاتۆریی » تێدا، بەلکو لەبەر ئەوەشە کە بەسەدان تەن کاغەز لەدژی رەشکرانوتەوهو درۆو دەلسەى زۆرو سەپرو سەمەرەى دراوتە پال و تەنانت لەبەرپرۆکەردنیشتدا پیلانی لەدژ سازکراوه. بۆیە نووسەریش بەکەمەس و دواکەس نییە لەم جۆرە لیکدانەوهیدا و پێش ھەموو شتێک ھێجکات مارکسیزم « دیکتاتۆریی پرۆلیتاریا » ی بە بەهەشت دانناوه بەلکو وەک مارکس بیسانداوه، دەسلەلاتی قوناغی گواستوویە لەسەرمايەدارییەوه بۆ سۆسیالیزم.

- ئەى بۆچی نووسەر باستیکی « دیکتاتۆریی بۆرژوا » ناکات کە لە راستیدا بە زۆر شیوانی « دیموکراتی » روپۆشکراوهو دیکتاتۆریی بۆرژوا خۆی بە دیموکراتی بۆرژوا دەنوونی و لە سايەیدا یەکسانی نیوان ھاوینشتیمانییەکان لەبەرامبەر یاسادا راکەبەندراوهو نازادی کوتن و چاپ و بلاوکردنەوهو کۆیونەوهو ماقی ھەلبژاردنی گشتی راکەیاندوووە لێنن واتەنی: « شیوانەکانی دەولەتی بۆرژوا بەکجار زۆر جۆریەجۆرن بەلام لە ناوهرۆکدا بەکشتن، ھەموو ئەو دەولەتانە، بەم یان بەو شتوومیەو لە ئەنجامدا دیکتاتۆریی بۆرژوان » (لێنن، تەواوی دانراوهکان - بەرگی ۲۵ لاپەرەى ۴۹)

جا بەرامبەر بەم دیکتاتۆرییە، دەسلەلاتی سیاسى چینی کرێکار دیکتاتۆریی پرۆلیتاریا، کە لە ناوهرۆکدا دیموکراتییە، بۆ کاتێکی کورت دادمەزرتنی بەسەبەستی بەرەبەستی و ریشەکیشکردنی بەرگری چینی چەوسینەرەکان و دامەزراندنی سۆسیالیزم.

لە ناوهرۆکی ئەم دیکتاتۆرییەدا دەبێ سەرنجی دوولایەن بدرئ:

- ریشەکیشکردنی چینی چەوسینەر، وەک چین نەک وەک کەسایەتی ئی تاک.

- ھاوپەیمانی لەگەل جەماوەری زەحمەتکێش بەتایبەتی لەگەل جوتیاران.

لێنن ناوا پێناسەى (دیکتاتۆریی پرۆلیتاریا) دەکا: (دیکتاتۆریی پرۆلیتاریا) شتوومیەکی تایبەتیە لە ھاوپەیمانیی چینیایەتی نیوان پرۆلیتاریا کە پێشپەوی

بەھیج جۆرتک مارکسیزم نەھانووھ ھەموو (بۆرژوا) وەک تاک و کەسایەتی بە پێچەوانەوه دەستتیشان بکات و بە چەوسینەر و زۆردەست و شایستەى فەوتان و روخاندن و لەناوبردنیان دابنی تا بەمجۆرە « نازاوهو فەرتەنەیکى نایدیۆلۆژی وای بنیتەوه کە ئەک تەنیا زانست بەلکو سادەترین بەھاو بابەخى مرۆفایەتی پێشیل بکاو توندو تیزى بکاتە خاسییەتیکی میتشک و بیری مرۆف و ھەرای کۆمەلایەتی بکا بە عادەتی باو. « وەک نووسەر نووسیویەتی. بەلکو » مەبەست لە بۆرژواچینی سەرمايەداری ئەم سەردەمەیه، ئەو چینی کە خاوهنی ھۆیکەکانی بەرھەمھێنانی کۆمەلایەتییەو کاری کرێگرتە دەرووتینتەوه (بەیاننامەى حیزبى شیوعى-مارکس و ئەنگلس) ل ۲۳ وەک چۆن چینی بۆرژوا خۆی بە شۆرشى پێشکەو- توانەچینی دەرمەبەگی لەدەسلەلات لادا، ھەرتاواش چینی کرێکار بە شۆرشى کۆمەلایەتی چینی بۆرژوا لەدەسلەلات لادەدا. ئەم شۆرشەکۆمەلایەتیەش نە « نازاوهو فەرتەنەیکى نایدیۆلۆژیە » نە « ھەرای کۆمەلایەتی » و بەھەزاران جاریش توومەتی نازاوهو نازاوهگێری دراوتە پال کرێکاران و مارکسییەکان.

لە کۆمەلای سەرمايەداریدا بۆرژوا بەبێ کرێکار ھەر نییەو مارکس واتەنی بۆرژوا خۆی وەک چینی کە لەبەدابوونی خۆیدا گۆر ھەلکەنی خۆیشی دروستکردووھ کە چینی کرێکارە. ئەویش راست نییە و بەسادەیی تەماشابکرئ وەک کرێکاران بیانەوئ ھەموو تاکە بۆرژواکان لەناوبەرن. لەراستیدا ئەوان دەیانەوئ سەرکردایەتی خەباتی تەواوی زەحمەتکێشان و رۆشنبیرانی شۆرشگێر بکەن بۆ لەناوبردنی سیستەمی چەوسانەوهی مرۆف لەلایەن مرۆفەوه، بۆ لەناوبردنی سەرمايەداری و پیکھێنانی کۆمەلای سۆسیالیستی.

چینی کرێکار لەگەل پێشکەوتنی تەکنەلۆژی و پەرمەندنی زانست و کۆمەل ئال و گۆری بەسەردا دئ. لە خەباتیدا لەگەل ھەندئ توئ بۆرژوا ھاوکاریش دەکا، واتە لەگەل وردەبۆرژواو خاوهن مولکە کچکەکان و جوتیاران لە پێناوی ھێنانەدی دادپەروەری کۆمەلایەتی و لەناوبردنی چەوسانەوهدا.

- راستە مارکسیزم شەری ناوخۆ (حەربى ئەھلى) بە رەواترین جەنگ دەزانی. بەلام ھەموو شەرتکی ناوخۆ نا.. ھەر ھێندەش ناو بەس، بەلکو تەنیا ئەو جەنگە کە وەک بەرپەرچیدانەومیەکی رەوا دەبێ دژی شەری چینیایەتی بۆرژوا، چونکە بۆرژواو چینی کۆنەبەرستەکان بۆ پاراستنی دەسلەلاتی سیاسى و ناویری خۆیان پەنا بۆ ھەموو شیوانزکی رەواو نارهوا دەبەن بۆرژوا نارهزومەندانە دەست لە دەسلەلاتی چەوسانەوه ھەلناکرئ ئەکەر نا چینی کرێکار ھیج کات شەیداو عاشقی شەروشۆر نییە. لەبەر ئەوه شەری چینی کرێکارو تەواوی زەحمەتکێشان، واتە شەری

پرسپار: « نایا دوتوانږ نیوهی مروقیایهتی که کرتیکارین، وک یک یک په که سهیر بکرتین و کرتیکارتیک بکرتیه کڅیې نهویترو هممو جیاوازی و خولیاى فەردیبیان به لاهه بنږی؟ » وهلام: روون نییه له سره چ پتودانگیک نووسه کرتیکار به نیوهی مروقیایهتی دادهئی، با بلسین واشپن، نهوانه ختروویتری ماددی بهرهم دتین. کرتیکاران له کومهلی سرمایهداریدا یهکتین له چینه سهرهکیهکائی کومل بهلام ناخو بچی بهپتی بچوونی نووسه. « وک یک یک په که سهیربکرتین و بکرتیه کڅیې نهویترو « بان کتی دهلی » هممو جیاوازی و خولیاى فەردیبیان به لاهه بنږی.!! نغه له مارکسیزمهوه له واقعیهوه هلنههینجراوه، بهلکو له میسکی دژی دهورگتیرانی میژوی چینی کرتیکارو لهفهرهنگی پرۆیاکاندهی بۆرژواوه هلقولاوه که لهم سالانهی دواپیدا، دواى نهو شکستیبهی تووشی یهکتینی سؤقییهت و ههندی له ولاته سؤسیالیستهکان هات، زیاتر هتیرشیان یق سه مارکسیزم توندکردوهو زور شتی وا دهخه روو کهله دوورو نزیکهوه په یوهندی لهگهلتینۆریی چینی کرتیکاردا نییه.

له راستیدا نهک هر کرتیکار، بهلکو تهنانهت چهند مروف لهم دنیاپیدا ههن، نهوهندهش جیاوازی و خولیاى فەردیبیان ههیهو ناکرتی نهو شتاته به لاهه بنږین. نغمش ههچ لهو راستیه ناکۆرئ که چینی کرتیکار چینیکی تهپایه، لهرووی جیگهیهوه لهبهرهمهپتانی کومه لایهتیدا، چینیکی شۆرشگتیرو پاکزه بههراوردکردن لهگهلتین چینی و توژمهکانی دیکهى ناو کومه لدا، سهرهراى نهوش کرتیکاری ولاتیکی پشکهوتو جیاوازه له کرتیکاری ولاتیکی دواکهوتو، کرتیکاریکی شۆرشگتیر جیاوازه له کرتیکاریکی ناشۆرشگتیر، تهنانهت له ههندي ولاتی سرمایهداریدا چهندان بهشی مهزنی چینی کرتیکار خهسیندراون و به بهرتیلی جۆراوجۆری بۆرژوا له رتگهی شۆرشگتیری دوورخراونهتهوهو بوونه ته ناريسنۆکراتی چینی کرتیکار.

لهناوهوهی خویدا جیاوازی وای تیدا به که دهی رتیکراوه شۆرشگتیرهکانیان نهو جیاوازیانه لههراچا و بگرن، چۆن وکتی دهی « هممو جیاوازی و خولیاى فەردیبیان » به لاهه بنږی.

پرسپار: « نایا کرتیکاری هممو ولاتیک وک یک په که؟ » وهلام: نهخیر، کرتیکاری هممو ولاتیک وک یک یک نین، کرتیکاری ولاتانی پیشهسازداری سرمایهدارى پشکهوتو زور له کرتیکاری ولاتانی دواکهوتو جیاوازان، رادهی هۆشمهندي کرتیکاران بهپتسی ولات دهگۆردن، له ولاتانی تازه به خوډاهاتوو چینی کرتیکار هینشتا کهمایهتی دانیشتوانن و رهگهزی جوتیارو وردبۆرژوا، رۆژ له دواى رۆژ دهپزینه ناو ریزمهکانی چینی کرتیکاروه، به هممو دواکهوتووی و نهرتی دهرجهکی و شتی واوه، لهبهر نهوه بهرزبونهوهی ناستی هۆشمهندي نه چینه لهو ولاتانهدا

زهحمهتکیشانه، لهگهلت توژمه جۆر بهجۆرهکانی زحمهتکیشان که پرۆلتاریا نین (واته وردبۆرژوا، خاوهن مولکه بجوکهکان، جوتیاران، رۆشنبیران، هتد) یان زۆریهیان، هاویهیمانی له پیناوی دامهزاندن و جهسپاندنی تهواوی سؤسیالیزمدا) - لیتین، تهواوی دانراوهکان، بهرگی ۲۸

لاپه ۲۷۷. نامانچیش ناچارکردنی بۆرژوا به کهخوی بدا بهدهستهوه واته (مساومه) بکات.

لیتره دا دمتوانین بلسین دیموکراتی کهلی چهشنیکه له دیکتاتوریی پرۆلتاریاوه لهزیر سایهی نهه دهسه لاته دا فره حزبی و هاوکاری حزبی پرۆلتاریا لهگهلت حیزبهکانی تر داو لهگهلت حیزبهکانی وردبۆرژوا دا نهرکتیکی سهرهکیه. ههرکاتیکیش نهه دیکتاتوریه نهرکی خوی بهجیگه پانند نینر مانهوهی ههچ پتویست نابن.

نووسه له وتارهکه پدا چهند پرسپاریکی کردوهوه له دووتوی پرسپارهکانیدا مه بهستی خوی دهرخستوهه، داواکارم رتگه پدا که منیش بهپتی بچوونی خۆم و لهبهر رۆشنایی مارکسیزم وهلامیان بدمهوه :

پرسپار: « تۆ نهکهر خۆت به کرتیکار یان به هلگزی بیر یان کتیشهی کرتیکار دابنیتی و هممو خولیاپهکت نهوهی نهوانه بخهی و لهناو بهری که به بۆرژوا یان دهزانی، دهی چ له نینسانیهت بمینتیهوه؟ » وهلام: کرتیکارو هلگراتی بیرى کتیشهی کرتیکار همموخولیاپهکیان نهوه نییه نهوانه بخهن و لهناویهرن که به بۆرژوا یان دهزانت، بهلکو دهیانهوی رژیی سرمایهدارى، واته رتگهکهی بۆرژوا بخهن و هویهکانی بهرهمهپتانی له مولکایهتی تاپهتیهوه بکه نهمولکایهتی کشتی نهه بچوونه نینسانیهتی تیدا به نهک نهوهی نووسه له پرسپارهکه پدا وای داناوه که کرتیکار دهیهوی بۆرژوا بکوژئ و لهناویهرن و مولکی داگیربکا، قسوولترین نینسانیهت له شۆرشى چینی کرتیکارو زحمهتکیشاندایه که مارکس وتهی: (شۆرش زور پتویسته، نهک تهنیا لهبهر نهوهی که ههچ رتگهیهکیتر نییه بۆ هلکهندن چینی دهسه لاتداری بۆرژوا، بهلکو لهبهر نهوش که چینی هلکهندهر) واته چینی کرتیکارو زحمهتکیشان-چ د) له شۆرشدا نهی ناتوانئ هممو سهفالهتی پشوو له کۆلی خوی دامالئ و بتوانی بناغهیهکی نوئ بۆ کومهل دارتیزن.) - مارکس، دانراوهکان بهرگی ۲ ل ۷۰ -

پرسپار: « نایا چ زانستیهک لهو بچوونه دا ههیه؟ (مه بهستی بچوونهکهی پرسپاری بهکمهتی-چ د) وهلام: بهوشیوهیهی نووسه دهیهوی پیشانی بدا له راستیدا ههچ زانستیهکی تیدا نییه. بهلام نهوهی مارکسیزم له راستیدا لقی کۆلیومهتهوه، پشتی به زانسته کومه لایهتی و تابوری و سیاسیهکان بهستوهه.

زانستیتی مارکسیزم پشت به بچوون ویاسایهکانی دیالهکتیک دهبهستی.

روډاوونکی تاقهکسی که کرتیکارتیک بېینه بۆرژواو شتی و
 هرامویشکین و بهگشتی تماشای چینکه که بکین
 دهینین له کومهلی سرمایه‌داریدا رۆژ له‌دوای رۆژ ریزه‌کاتی
 چینی کرتیکار فراوان دهین و نیستا له ولاتانی شه‌روپاوی
 نه‌مریکاو ژاپون به‌دهیان ملیون کرتیکار هین، تا
 کرتیکارتیک دهینه بۆرژوا که پرۆسه‌یه‌کی ناساییه، سهدان
 وه‌زاران ورده‌بۆرژواو نوێزه‌کاتی تری کومه‌ل دهینه کرتیکار.

دهین بۆچی نووسه‌ری به‌رتز له‌و پرسیاره‌یدا هه‌ندێ شت
 تیکه‌لبکا... یه‌کیکیان نه‌وه‌یه که نایا چۆن وه‌ چ به‌لگه‌یه‌ک
 هه‌موو کرتیکارتیک به‌هه‌ست وحه‌زو خولیاو خه‌ون بۆرژوایه؟
 بۆچی هه‌زکردن له‌ (پاره‌ی زیاتر) مرۆف ده‌کاته بۆرژوا؟
 نه‌خپه‌ر ده‌وله‌ه‌ندی ده‌کا، تا پاره‌ نه‌خه‌رتیه پرۆژه‌و کاره‌وه
 نایه‌ته‌ سه‌رمایه‌. زارواهی (پارمه‌دار) له‌ (سه‌رمایه‌دار)
 جیاوازه... هه‌روا (خانوه‌ی چاکترو سه‌پاره‌ی تازه‌ترو گه‌شت
 وگوزاری زۆرتتر) له‌م دنیا‌یه‌دا، به‌تایه‌ه‌تی له‌ ولاتانی
 سه‌رمایه‌داری پێشکه‌وتوودا بۆته‌ پیداو‌یستیکی ژبان و له
 زۆر ولاتا نه‌و شتانه «که‌مالیات» نین.

له‌و پرۆپه‌دام کارتیکی زۆر ناساییه که هه‌ر کرتیکارتیک هه‌زی
 له‌ پاره‌ی زۆرتترو خانوه‌ی چاکترو سه‌پاره‌ی تازه‌ترو گه‌شت
 وگوزاری زۆرتترین. چما هه‌موو نه‌و شتانه به‌ره‌می ره‌نجی
 کرتیکاران نین که بۆرژواکان لێیان سوودمه‌ند ده‌ین و
 به‌رتیه‌ی چه‌وسانه‌وه‌ی چینه‌یه‌تی خۆیانی لێبیه‌شکراون؟
 پرسیار: «نایا پیداو‌یستی نامان ونان و دیموکراسی بۆ
 هه‌موو کرتیکارتیک وه‌ک یه‌که؟»

وه‌لام: به‌لێ هه‌موو کرتیکارتیک پتویستی به‌ نامان و نان
 و دیموکراسی هه‌یه، به‌لام نه‌و پتویستییه بۆ هه‌موو کرتیکارتیک
 وه‌ک یه‌که نییه. لێرمه‌دا ده‌بێ بگوترێ: بۆ کام کرتیکار؟
 له‌کوه‌ی؟ چۆن؟ مه‌به‌سته!

پرسیار: «نایا بۆرژوازییه‌ک که له‌ تاوچی ژن و
 منداله‌کیشی تاوانبارن؟»

وه‌لام: نه‌خپه‌ر.. نه‌خۆی و نه‌ژن و منداله‌کانیشی تاوانبارن،
 نه‌که‌ر

تاوانیکیان نه‌کردبێ. بۆچی ده‌بێ به‌هه‌له‌ نه‌وه به‌سه‌ر
 کرتیکارو نایدیۆلۆژییه‌که‌ماندا ببردێ که گوايه ده‌یانوه‌ی
 بۆرژواکان به‌ جه‌سته له‌ناوبه‌رن. تێروریکه‌ن، هه‌ند، کابرایه‌ک
 که له‌ناو سیسته‌می سه‌رمایه‌داریدا بۆته‌ خاوه‌ن سه‌رمایه‌و
 بۆرژوا به‌هیچ جۆرتیک له‌وه‌دا تاوانبار نییه. که‌سیش
 نه‌بووستوه‌و نایه‌و بۆ به‌لاشه له‌ناویان ببات.

به‌لکو ده‌خوازێ موله‌کایه‌تی گشتی هۆیه‌کاتی به‌ره‌مه‌ینان
 جێگای موله‌کایه‌تی تایه‌ه‌تی هۆیه‌کاتی به‌ره‌مه‌ینان
 بگرتنه‌وه‌و هه‌رکه‌ستیکی بۆرژواو سه‌رمایه‌داریش مافی
 خۆیه‌تی وه‌ک هه‌ر هاو‌نیش‌شتیه‌مانیه‌ک بژی وکاربکاو
 ده‌وله‌مه‌ندو به‌ختیاربێ و له‌خانوه‌ی باشدا بژی و خاوه‌نی
 تازاترین مۆدیلتی ئۆتۆمۆبیل و شتی وایه‌ت. هه‌ند خه‌ونه‌ی

هه‌روا به‌ ناسانی پێکنایه‌ت.

به‌لام هه‌ر هه‌نگاوێک، له‌هه‌رولاتیک، له‌ مه‌یدانی پێشکه‌وتنی
 کۆمه‌لایه‌تییدا به‌هاو‌تێرتیت، نه‌وه مانای به‌هه‌تربوون و
 فراوانبوونی چینی کرتیکارو چلۆنایه‌تییه‌کی نوێ ده‌کته‌تی.
 پرسیار: «نایا به‌ر له‌وه‌ی زانسته کلۆن یان نیسته‌نساخی
 مرۆف بکاته راستی، مارکسیزم به‌ نا زانستی
 نیسته‌نساخی نایدیۆلۆژیی ره‌چاو نه‌ده‌کره؟»

وه‌لام: نه‌خپه‌ر! چا‌و‌کێرانه‌وه‌یه‌ک به‌ بیروا سه‌ره‌کیه‌کاتی
 مارکسیزمدا نه‌و راستیه‌ ده‌ده‌خات. نه‌که‌ر له‌ بواری
 نایدیۆلۆژیدا شتیکی وا له‌م یان له‌ولا هه‌ست پێکرای، نه‌وه
 له‌ نه‌جای خراب تیکه‌په‌شتن و خراب پیداه‌کردنی
 مارکسییه‌کانه‌وه‌یه‌که مارکسیزمیان دووچارێ قالیکاری و
 به‌سه‌له‌تۆک و له‌ رێلادان کردوه، نه‌که له‌ نه‌جای مارکسیزم
 خۆیدا. نه‌مه نه‌که‌ر نه‌واوی ره‌نج و نه‌قه‌لای نایدیۆلۆژیه‌کاتی
 بۆرژوا بۆ شتواندنی مارکسیزم بخه‌ینه لاره‌ که‌له واقیعه‌دا
 نایێ له‌به‌رچاو نه‌گیرێ.

مارکسیزم هه‌رگیز سنووری بۆ پێشکه‌وتنی زانسته
 دانه‌رشته‌وه‌، له‌ هه‌ربوارتیکدا، نه‌م نایدیۆلۆژییه‌ش بۆ
 نیسته‌نساخ ناشی، به‌لکو به‌پێی مارکسیزم خۆی بۆ
 په‌یره‌وکردن ده‌شی، به‌لام به‌له‌به‌رچا‌و‌گرتنی هه‌ل و سه‌رجی
 هه‌ر ولات و که‌ل و نه‌ته‌وه‌یه‌ک.

پرسیار: «نایا مێژوو-کولتوری هه‌ر که‌لتیک خاسیته‌ی
 تایه‌ه‌تی به‌ چینی کرتیکارمه‌کی نادا؟»

وه‌لام: به‌لێ زۆر راسته... مارکسیزمیش هه‌روا ده‌لێ.
 پرسیار: «نایا راسته کرتیکاران هاو‌یه‌یمان و هاو‌خه‌باتن و
 خیانه‌ت له‌ یه‌که‌تر ناکه‌ن؟»

وه‌لام: به‌لێ راسته کرتیکاران هاو‌یه‌یمان و هاو‌خه‌باتن،
 چونکه هاو‌یه‌رژه‌وه‌مندن و دووچارێ چه‌وسانه‌نه‌وه‌ی
 سه‌رمایه‌داران بوونه‌ته‌وه. نه‌که‌ر هۆشه‌مندی ده‌بێ نه‌و
 هاو‌یه‌یمانی و هاو‌خه‌باتیه‌ به‌هه‌تریکه‌ن. به‌لام نه‌مه مانای
 واییه هه‌موو به‌شه‌کاتیان تاسه‌ر هاو‌یه‌یمان و هاو‌خه‌باتن و
 ناکه‌ونه به‌ر هه‌یج کارتیکردنیکه‌وه، پاشان: کێ ده‌لێ خیانه‌ت
 له‌ یه‌که‌تر ناکه‌ن؟ سه‌رمایه‌داران به‌زۆر شتیه هه‌وله‌ده‌ن
 کرتیکاران له‌ خه‌سته‌به‌رن تا خیانه‌تیان له‌ یه‌که‌تر پێکه‌ن.
 نه‌مه‌ش به‌ مه‌به‌ستی لاوازکردن و لێدانی بزوتنه‌وه‌کیان،
 به‌لام نه‌مه تاسه‌ر ره‌وره‌وه‌ی خه‌باتی کرتیکاران گیرناکات و
 سه‌ره‌که‌وتن له‌ نه‌جامدا هه‌ر بۆ نه‌وانه.

پرسیار: «نایا کرتیکار هه‌ر به‌کرتیکاری ده‌مێنیته‌وه یان
 نه‌مانه‌ت له‌کاتی کرتیکاربوونیشدا به‌هه‌ست و هه‌زو خولیاو
 خه‌ون بۆرژوایه، به‌و مانایه‌ی که‌هه‌زی له‌پاره‌ی زیاترو
 خانوه‌ی چاکترو سه‌پاره‌ی تازه‌ترو گه‌شتوگوزاری زۆرتتر
 هه‌یه؟»

وه‌لام: نه‌که‌ر که‌می‌ک ورده‌بینانه‌و زانسته‌نه‌که
 ورده‌بینه‌وه مانای پرسیاره‌که ناشکرایه. چونکه له‌سنگی
 کۆمه‌لدا هه‌موو شته‌کان له‌ کۆراندان، نه‌که‌ر وه‌کو

مهغه‌قی - سه‌دامی و خولیا‌ی عهسکه‌رتاریاو، نایدیولۆژیی نیم‌پیریالیست‌ه‌کان و کۆنه‌په‌رسته‌کان و مافیای جۆربه‌جۆره‌کانی ئیقتکردنه‌وه‌ی سه‌رمایه‌داری. ئه‌وانه‌ن له‌سه‌ر توندو تیزی و کوشتار دروستبوون و ده‌ژین، به‌لام رۆژیک ده‌بی پاک‌تاو بکړین. توندو تیزی لای چینه پێشکه‌وتوخ‌وازه‌کان به‌مه‌به‌ستی تیکدانی رژیمی چه‌وساندنه‌وه‌ی لادانی ئه‌و چینه‌یه‌ که له‌و رۆژمانه‌دا زال و ده‌سته‌لاتدارن و تایانه‌وئێ ناره‌زومه‌ندانه‌ ده‌سته‌به‌رداری توندو تیزی و سیاسه‌تی چه‌وسینه‌رانه‌ی خۆیان بن. له‌به‌ر ئه‌وه‌ به‌ توندو تیزی لایه‌ردنی ئه‌و چینه‌ ده‌سه‌لاتدارانه‌ کاریکی شۆرشگه‌رانه‌یه‌و شتیوازگه‌ که به‌ره‌مه‌په‌نانه‌دا به‌ شتیوازگی نۆی ده‌گۆڕی.

دواجار، ده‌مه‌وئێ بێ‌تم نووسه‌ر له‌ کۆتایی پرسیاره‌کانیدا ده‌لێ که ده‌شتوانی ده‌یان پرسیاری له‌و چه‌شته‌ به‌رسی و، مه‌به‌ستی پرسیاره‌کانی ناشکر اکردوه‌، ئه‌وه‌تا به‌ شتیویه‌کی زۆر «زانستانه‌» و «عیلمیانه‌» ده‌لێ: هه‌موو ئه‌و پرسیاران «تا زانستیی ئه‌و دارشتنه‌ نایدیولۆژییه‌ کۆلیکتیڤانه‌ دره‌مخه‌ن. دیاره‌ مارکسیزم واته‌ جینایه‌تی (ده‌بی مه‌به‌ستی جینایه‌تی بی - ج. د) ته‌نایه‌ له‌رووی شتیواندنێ حه‌قیقه‌تی رووت به‌ قه‌لاکردنی زمانێ نایدیولۆژی و پاکانه‌کردن بۆ درنده‌گه‌ریتی مرو‌ف به‌رامبه‌ر مرو‌ف... هه‌موو سیسته‌مه‌ نایدیولۆژییه‌کانی ده‌سه‌لاتخ‌وازه‌مان رێگایان، دیاره‌ زووتریش، گرتۆته‌به‌ر.»

تالیه‌ردا کۆرۆکی مه‌به‌ستی نووسه‌ر درنده‌گه‌وئێ که به‌ هیچ رووبۆش‌ئیک ئه‌و جۆره‌ بۆچوونه‌ی له‌دژی نایدیولۆژیی مارکسیزم پتی دانابۆش‌رئ، چ جایی تیکه‌لکردنی له‌که‌ل نایدیولۆژییه‌کانیتر که‌بێگومان ئه‌وانیش هه‌ندیکیان لایه‌نی باش و پۆنه‌تیڤان هه‌یه‌.

تاوانبارکردنی مارکسیزم به‌ «شتیواندنێ حه‌قیقه‌تی رووت به‌ قه‌لاکردنی زمانێ نایدیولۆژی و پاکانه‌کردن بۆ درنده‌گه‌ریتی مرو‌ف به‌رامبه‌ر مرو‌ف» تاوانبارکردنێکی تازه‌ نییه‌و بێ‌بهنه‌وانه‌و، به‌ بروای من ده‌بی له‌ نووسه‌رێکی پێشکه‌وتنخ‌وازی وه‌ک د. که‌مال میراوده‌لی نه‌وه‌شیته‌وه‌، تێپروانین له‌سه‌رووی جینایه‌تییه‌وه‌و، یان دوور له‌ جینایه‌تی داهیناننێکی تازه‌ نییه‌ له‌ میژوی دژایه‌تیکردنی نایدیولۆژیای چینی کرتکار، واته‌ مارکسیزمدا.

(مارکسیزمی راسته‌قیینه‌ بۆته‌ی گشت رۆشن‌بیرییه‌کانی مرو‌فایه‌تییه‌، نه‌ک ته‌نیا مادی و زانستی و زانگه‌ریی و به‌س، به‌لکو هه‌روه‌ها ره‌وانیی و ره‌وشت‌ئیش. مارکسیزم وای ده‌بینی که‌ په‌رسه‌ندنێ ئازادانه‌ی هه‌ر فەردێک مه‌رچیکه‌ بۆ په‌رسه‌ندنێ هه‌موان وناوه‌رۆکی ئه‌و په‌رسه‌ندنه‌یه‌) - لێتین، دانراوه‌کان به‌رگی ٤٧٤

× بۆ هه‌موو وه‌رگه‌راوه‌کان له‌ وتاره‌که‌ی د. که‌مال میراوده‌لی بره‌وانه‌:

واش زۆره‌ که‌ که‌ساتی بۆرژوا وه‌ک تاک چوونه‌ته‌ پال چینی کرتکارو ده‌وریکی باشیان له‌ خه‌باتدا گه‌راوه‌.

پرسیار: «نایا نابنی کچ وکوری کرتکارێک بینه‌ بۆرژواو کچ وکوری بۆرژوایه‌ک بینه‌ کرتکار؟»
وه‌لام: بۆ نابنی. شتیکی ئاساییه‌ خۆشیان ده‌ستی ببن نه‌ک ته‌نیا کچ و کوریان.

پرسیار: نایا نابنی له‌هه‌موو حاله‌تیکدا بیه‌ر له‌ کۆست و کویره‌وه‌ری دایکان بکه‌ینه‌وه‌؟ بیه‌ر له‌ پتیوستیه‌کانی مندال بۆ ئامان و نان بکه‌ینه‌وه‌؟ ده‌کری به‌ له‌ناوچوونی بۆرژوایه‌ک و هه‌تیوویونی منداله‌کان و کویره‌وه‌ری دایکیان دلشادبین؟

وه‌ لام: له‌م سنی پرسیاره‌شدا نووسه‌ر له‌لایه‌که‌وه‌ له‌ ته‌لی سۆزو عاتیغه‌ ده‌داو له‌لایه‌کیشه‌وه‌ هاتۆته‌وه‌ سه‌ر بای به‌ره‌ کۆن! ئه‌رئ براله‌ بۆ باسی هه‌موو ئه‌و شتانه‌ ناکه‌یت ده‌ره‌ق به‌ کرتکارێک و سه‌دان و هه‌زاران کرتکار که‌ له‌ خه‌باتی جینایه‌تییدا له‌لایه‌ن رژیمی بۆرژواو سه‌رمایه‌داره‌که‌نه‌وه‌ ده‌کوژرین و ژن و مندالیان هه‌تیوو ناواره‌ ده‌کری؟ پاشان له‌ پێشه‌وه‌ باسه‌مانکرد که‌ مه‌سه‌له‌که‌ زۆر له‌وه‌ دووره‌ کوشتن و له‌ناوچوونی بۆرژوایه‌کی وه‌ک که‌سه‌یه‌تی. به‌ تاقیکردنه‌وه‌ سه‌له‌مێندرا که‌ مه‌سه‌له‌که‌ وانیه‌، به‌لام ئه‌که‌ر سیسته‌می بۆرژواو سوپاو پۆلیس و سه‌کی پاسه‌وانی ده‌رگانه‌یان به‌ناکرو ئاسن به‌ره‌نگاری کرتکاران بن و خه‌باتیان له‌خۆییدا نوقوم بکه‌ن، ئاخۆ ده‌بی له‌ پاداشی ئه‌مه‌دا کرتکاران گولبارانیان بکه‌ن؟

سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ش کرتکاران به‌ره‌نگاری بۆرژوایه‌ک نابنه‌وه‌ ته‌نیا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی خاوه‌نی سه‌رمایه‌یه‌.. ناشکرایه‌ زۆر سه‌رمایه‌دار نابووته‌ده‌بن، یان وه‌ک تاک ده‌مرن، به‌لام به‌وه‌ سه‌رمایه‌داری له‌ناو ناچن. خۆ ئه‌که‌ر گریمان نووسه‌ر مه‌به‌ستی باری کوردستانیش بیت، ئه‌وا ئه‌نفال وکوشت وپرو تیرۆر دژی که‌له‌که‌سه‌مان به‌کرتکارو بۆرژواو گشت توێژه‌کانی تره‌وه‌ بووه‌و ئاگری دوزمان هه‌موانی گرتۆته‌وه‌، ئه‌که‌رچی لێره‌شدا بۆمان هه‌یه‌ بێ‌ئین به‌شی کرتکاران و جوتیاران و زحمه‌تکێشانی کوردستان له‌و کوشت و بره‌ی فاشسته‌کان له‌هه‌موان زۆرتریوه‌.

ده‌بی ئه‌وه‌ش بگوترئ که‌ هه‌موو که‌سه‌نیک له‌مندال و دایکان و به‌که‌وره‌و بچوک وکرتکارو بۆرژواوه‌ مافی ئامان و نانی هه‌یه‌و گشت مافیکی مرو‌فی هه‌یه‌. به‌لام کام چین و ده‌سته‌لاته‌ن که‌ ئه‌و مافانه‌ دا بین و په‌په‌وه‌ ده‌که‌ن!؟

دوا پرسیاری نووسه‌ر: «نایا راسته‌ ئه‌و نایدیولۆژیانه‌ی له‌سه‌ر توندو تیزی و کوشتار دروست بوون و ده‌ژین پێشکه‌وتنخ‌وازی ئینسانین، یان پاشماوه‌ی ده‌ربهری (!) چه‌نگه‌لییه‌تی مرو‌ف؟»

وه‌لام: نه‌خه‌تر پێشکه‌وتنخ‌وازی ئینسانێ نین و زۆر له‌ چه‌نگه‌لییه‌تی مرو‌فیشیان تپه‌رکروه‌، وه‌ک: نایدیولۆژیی فاشیزم، ره‌گه‌زه‌یه‌ستی جینۆسایدی کوردو، نایدیولۆژیی

کاروان عومهر کاکه سوور

پیلایوی چه رخددار

پنښکمنه به هیلا فیم و نانا کپنښکمنای هاورتم

پنلایوی چه رخددار ناوا بگری و بکرووزینتهوه .. بهاریتهوهوه
 هاوارو بزړو بکات .. من خوشم نازاتم نهوه چینیوو لهپر
 به خهبالمدا هات ..!! نازاتم چ نهقلینکی کال و همرزه به،
 جار جار بو ناو عوضم دزه دهکات و هلمده سوورپتی ..!!
 ده مخاته سر که لکه لمی کاری، که نه له گهل تواناو، نه
 له گهل تمه منم به ک نه گرتنهوه .. نیستا چند ده کم نازاتم
 چون و که ی و بچی نم بریاره دا .. هر کاتینکم زانی
 وا له سر اوردی نم شقاصه هورازه وه ستاوم و جووتی
 پنلایوی چه رخددارم له پیندایه .. همدوو جه سسری
 قهیشانی جووته که ی خوشم له به کتر گریداره و ملوانکه
 ناسا له ملم کردوون .. هر تاکه و بو سر لایه کی مسمکم
 شزېر بوته وه و شکه کت و ماندوو له سهربان بالکه و توون ..
 باشه من نه ونده که وتم و هه ستاوهوه .. چون له ملم
 نه ترازون و نه که و توونه خواره ..؟! بشکه و تنایه هه ستم
 پینته ده کردن .. به شینوه به کی زور سه بریش ده که وتم .. له
 پینشدا که هه ده بریشتم .. وا باشتهر بلیم به جوکمی
 هورازه که به ره خوار ده بو و هوهوه .. تینجا ده ترسام و
 ده سزریکاند .. نه نجام له نگه ری خووم له ده ست ده داو
 به یی و بست لایه دایه سر خو له که .. له وی ده که وتم ..
 همدی جاریش له پر قاچه کانم له بار به کتر ده چون و له
 سر قبره که سه رهنگری ده بووم و به ره خوار تل
 ده بو و هوهوه ..

من ده بویه هر له چند جاری به کم، که زانیسیم

زور لیان پارامه وه و بیموتن:
 - به قوربانانیم .. به قوریانی چارو دشانیم منیش
 فیرکمن، ناوا بهم پیلایانه برزم .. برزم و به تیژی نم
 شقام و نهو شقامیان پینیم ..
 هر وه لایه شیان نه دامه وه .. هر سه بریشیان نه کردم ..
 کور کچ، گهره و بچوک، سرور جووت لهو پیلایانه یان
 له پینکرده وو، به لاسدا تیژی تیژی نینده به پرین، به بی نه وه ی
 گوی له هاوارم بگرن .. یاخود بین نم ده ست نهو ده ستم
 بگرن و به دوا ی خویاندا رامبکیشن .. خو هر نه ونده
 ترسم بشکایم و ساوه به ک ناوا به پالپسستی نه وان
 برزیشتمایه، نیتر قاچه کانم راده هاتن و رتیعی خویان
 و هره کرت .. من هر نه ونده لموان ده و بست، نهوه بچی
 به ده نگه وه نه هاتن ..؟! تازه بین و نه یه هر وه کو
 به ک وایه .. نیتر نه کهر بشپانه وی فیرکمن، هر فیر
 نایم .. ناخر نه ونده له سر نم شقاصه لیژو قیرناوه
 که و تووم، همدو گیانم کوتراوه .. باوه ناکم نیتر بتوانم
 هه ستمه سر پی و به پنی په نیپش ههنگاو بنیم، چ جای
 بهم پیلایوه قورسانه وه ..!! وا هه ستمه کم له نه ژنو به ره و
 خواره وه پینوه نه ماره .. سرم گپژ ده خوات و
 دلنده له رزی .. ده لرزی و نازاتم به خاوی، یان به خیرایی
 لینده دات ..!!

وا بزاتم نه وان بویه کوبشیان لینده ده گرتم، چونکه باوه بریان
 نه ده کرد کچینکی گهره و ته واری وه کو من، بو فیر بودنی

یوو دهستګم په ګریبان.. من چ دلنګی سهیرم همیه،
ناخر نووخوا نموه پاسته په زهیم په پارچه میښالینګدا
بیتنوه، که ګراوته میلی کاتویمیر..؟! سهیره خو هر به
«پهروین» ی باوه ژنښتم دهاته بهرچاو.. وهکو نمو
دریژو باریک بوو.. نعی بوچی ناوا بهزهیم پمادا
هاتمو..؟! دواي نموش هر بیوم لښیده کړدهو.. هر
کاتویمیرنګم ددی، نوم بیر دهکه وتموه.. هاوکات
سیمای «پهروین» ی باوه ژنم له بهرچاوسدا دهات و
دهچوو.. بیوم نموه ده کړدهو ناخو ګهی «بښسټوون» ی
میردی «میدیا» لښیښار دهی و له دیواره ګهی
دهتوازیښی.. به لقه تښده ګهوی و وردو خاشیده ګات..؟!
نو بلنی دواي نم چند ساله هر بهو دیواره مایې..؟!
خوزګه هموالنیکم دهزانی.. بوچی من هموالی «میدیا»
دهزانم، تا هی کاتویمیره ګه یان بزاتم..؟! بښجګه نموش
من نښستا هسټنکی تری توار جیواوزم له ناست
کاتویمیره کانداهیه.. به تایه تری له ناست نمو میله
باریک و بښسټیان، که له باوه ژنه کم دهچی.. هرچی
خرابه ګاری همیه له ژبر سوری نمودایه.. یان دهوانین
بلنښ نمو نرګه خراب و بهدی پښسټسټر دراره،
ګوپرپه لاته به جښیده هښی.. نښوه سهیریکه و جوان
لښور دښوره، بهلام به هرچی چوانان به توار ی بګه نموه
بښخه سوری.. هر نمودهش بهس تښه، دهی هموو
شټی له بیر خوتان بهرنهوه.. و بزات نښستا له دایک
بوون و هیچ رابردو و ښکشان تښه.. هر کاتیکتان زانیوه
وا خولقاون و به بهرامبر دهعبایه کی خری سهیره
نمبلهف و سهراسیمه وهستاون.. وا چاکه من هرچیم
پنوتن، نښوه بهی دودنی جښه جښیکه من.. وا نهی له
مبهستی من تښاګمن.. دهی چاکه، با لمو کانهوه دست
پنګه من، که مبله ګه، وا چاکتره بلنم باوه ژنه کم، له سر
دوانزده به.. نمو کاتویمیره نښوه تښیراده سینن، من خوم
درووستم کړدوه، له جیاتی ژماره هښام بو داناره.. له
جیاتی دوانزده، ونه ی ګورستاننګم ګښاوه.. دهزانم
نښوه سهره تا دهترسن.. زوریشده ترسن، بهلام ګه مینکی تر
راډین.. نګه راشنه یمن دهستلآت نښه.. تازه نموش

بښسودهو فیر نام، وازم بهنښایه.. دهباوه ګه رانه وم له
بهرچاو بګرتایه.. ناخر نښستا من به دوو قاچی شکاوو
بم ګښانی وا ګوتراوو داهښراو، چون بهسه نم
همورازدها هملښنم..؟! نموا شهویشم بهسه ردا هات، نښتر
چاویشم نابښی.. نښتر نواتښم تایمن و بهلامسدا
تښاپهرن.. نګه رچی نموان هسټیمان به بووتی من
نمده کړه، بهلام من به هی نموانم ده کړدو سهوورییم
پښایاندا دهاتموه.. نګه ر په ناهه نده به کی ګه مبه ګهی
خوشمانم لښه لګه وئ، هر باشه، بهلام باوه رناکم
ګه میان رښیان به شوینی ناوا بګه وئ.. باوه رناکم له من
زیاتر ګه سی تر ناوا نعلی خوی له دهسټدایې و بو فیر
بوونی پښلاری چهرخمدار خوی ریسواکات.. نښتر هیچ
پښوست ناکات چاویشمان بو بګنم.. وا چاکه تا توار
ناریکدانه هاتوه، هسټووری خوم بخوم.. نګه ر به
فته خشکښ بښت، همولی سهرګه وتن بدهم.. مه حاله
بشوانم نم هموو رښکا سهخته به خشکه خشک بېرم..
نازه توار نموشو لښه ره قده بښوه.. ره قښده بښوه به
دوزه.. جا نووخوا من بم نعله ساکسارهوه بوچی
بزییم..؟! لم چورتو و هسټش ده ریزیم، ده پانی نرم
تووشدی.. تا خاوه نی نم نعله نابووتنه بم، حاله له مه
چاکتر نابښی.. من و «تریفه» نمو چاره چند بهو
کاتویمیره قه دیواری صالی «میدیا» پنګه نښن، که
پبله ګهی کز بیوو.. میله باریک و بښسټه ګه، هر چند
نه کاتیده دا سر نمده ګهوت.. له خواری خواره وه، رښک له
سر شه ګه ګیری خواردیوو.. «تریفه»، که همیشه
حزی له کالتهو پنګه نښن بوو، چو وختیانه پښده وتم:

— تو جوان لیورده بهروه بزانه له چی دهچی..!!

— سر به کویه ند، منات له منش دوزیمه وه..؟!

«میدیا»، که نموسا چای بو تښده کړدین وتی:

— ره زایمرئ.. ده روز نابی پبله ګه یمان ګورپوه، نموا
جاریکی تریش وهسټایه وه.. له بهر جوانښه ګهی نمباوه
دهمیک بوو «بښستوون» به لقه له توکوونی کړدیوو.

من دواپی هر له خوسه بهزهیم بهو میله باریک و
دریژدها هاتموه.. دواي نمو هموو پنګه تښه، خه ریک

شعنه نده فوره که رویشتم و من هر له شویتی خوم وهستا
 بووم. یه کینیکیشرو دوانیشرو نازاتم چندینتر هاتن و هر
 نمرؤیشتم. باشه من بوچی دهچوم یو «کؤینهاگن»!!
 دهچوم یو لای کی!! نازاتم. دواپی که سهیرم کرد
 بلیته کهشم بدهسته وه نهما بوو. که گه راصوه ژورده کم،
 هر خینرا شویتی کاتژمیره کم گویزابودر هیناوه
 بهراصبر ناوینته که. کارینکی چاکم کرد. یه نواوی له
 حه لک دایرام. من ناگه شتم که له هی نو خه لکه
 دهچوو، گسات بوو، نوا نویشم گسوری. بهره باشه
 کاتژمیره کم له حیاتی ژماره، به کورته هیل همکاراوه
 یو سهیره سته که هی من نواو گونجایر لهبارد. کساتی
 نانخواردن. هی چوونه دهره وه بازار. هی نویشتم.
 هر هه صووم له هی نواو جیا کردوه. کاتژمیر هه شت
 به کساتی بهر ناوینته دهچوم یو نانی بهیانی. قاپ و
 چقنوو جه تاله کسم دهره، تا بچم خینرا له بهر ده می
 چینشخانه که یو پاکه تئ کهره و سهیره که وچکی صرهب
 سهیره بگرم. که سهیره مده کرد دنیا شه وه کهس به
 دهره وه نیبه. دهرگای چینشخانه داخراوه. زه مه کانم
 نواو گوران. بیچینی دکتورو هی پاریزهرو هی نو ژن
 و پیاوانهی قایله که صبان له بهر دست بوو، هر هه صووم
 گوری. په رده یه کی لیجگار ره شی ژور نهمشورم کری و
 هر کاتی به پئی کاتژمیری بهراصبر ناوینته دهبو به
 شه، دامده دایه وه و شه وی راسته قیچنم یو ژورده کم
 دهینتا. جارینکیان له گه ل دهنگی لینانی دهرگا به ناگا
 هاتم. که چوم به چاوی خسه الووه کردمه وه،
 سهیرم کرد «قیبیکا» بوو وتی:

- نهرئ نوه تو له کوی،!! خو کهس ناتپینی!!

هینشا قسه که هی نواو نه کردبوو، پیایدا هه لشاخام:

- تو شهرم نا که بیت بهم دوی شهوه دهرگات
 لینگرتووم!!

که چی تم ژور به هینتی دهستی له صم کردو پنیوتم:

- بیوره کویستان. وا دیاره تو نه خوشی، بویه یانزدهی
 پیش نیوه روت لیبوه به دوری شه.

- نه خیر، له تو ساغترم. ده سهیری کاتژمیره که بزانه

بوون. نیستا نیوه زینه دهری وره وردن و له ناو له پی
 باوه ژنه که صدا صتیوون. بیه له دهر باز بوون صد که توه،
 تازه سه حاله بتوانن لهو جامه بچه دهره. ناسمانیکی
 بهرزو دور، ده ستمو نیوهی خشوکی بیسیبال و
 بیلده سسسه لات، هر دهی له دوروه بویسروانن.
 یانزده کهی تریش هر یه کهی هیمایه یو شتی، به لاه من
 پیشان نالیم هینسان بوچی. دهی خوتان بیزانتن.
 کاتیکیش دهرانن، که باوه ژنه که هی من نه وه بده
 ده تانخولیتینه وه، تا سهرتان کینژ ده خوات و بهر چاوتان
 تاریک دادئ. نیتر هه ندیکتان زور ده که ونه خواری و
 گیانتان دهره دهچی، هه ندیکیشان خوتان له نیوان چرچی
 ناو له پی و که لیتی په نجه کانی دهرسینن و نا که ون.
 نا که ون، به لاه یو کسوی دهچن!! نازه له ناو نوا
 کاتژمیره عاسی بیوون. وا دهرانن تا که ی باوه ژنه کم
 ناوا هه لئانده گوی!! هاکه تاقه تی چوو، هاکه نهریش
 سهیری سووراو له سهیر «دوانزده» که داینان و ناشبه تالی
 پیشکردن. من دهرانم نیستا نیوه جه ند رقتان لهو
 باوه ژنه وه. دهرانم چون ترسی صردن دایگرتوون و هه صو
 گیانتان دهره زئی، به لاه نیستا ناوینته به ک ده هینتم و له
 بهراصبر کاتژمیره که یدا ده نیم، بزانتن چون هه شینکی نری
 نواو جیا وازتان له دلدا ده خولقینم. دهی نیتر نیوه
 له ناوینته که وه سهیری کاتژمیره که بکه ن. دیوتانه میله
 درینده که، بلنیم باوه ژنه کسم چون به پیچسه وانوه
 ده خولیتنه وه!! خو زانیتان خه تای نواو داماره ی نیا
 نیسه. نواو نیوه ش ترسه که تان ره ویه وه له صردن
 فور تارتان بوو. نواو نیوه ش قیتر کرد له صه و دوا هر له
 ناوینته وه سهیری کاتژمیر بکه ن. من خوشم نه وه بده نیبه
 نواو قیلیم دوزیوه توه. نواو سه قهره ی پیشوو، که له
 «نهلنورگ» سهوه دهچوم یو «کؤینهاگن»، به ریککه موت
 له جامی په نجه ره ی شهعه نده فوره که وه سهیری کاتژمیری
 به کی له ستیوونه کانی بهر شوسته ی نواو وینسکه بهم
 کرد. چ هه ستینکی گه شجین بوو، ناوا له بهر خرایه
 کیانته وه وایلیت کردم له هه صو کاتیکیش خوم و نوا
 شتانه ی تاییه ت به خسوم. خوشم بوین!!

نه‌کەر ئه‌مجاره ده‌گه‌مه‌وه ئه‌م ژوره. برانه چون له هه‌موو شتی زياتر گرتگی به کاتده‌دهم... کات و ناوینه... خۆ من جارانیش زۆر بايه‌خه‌م به ناوینه ده‌دا... به ناوینه‌وه پيلاو... ناوینه‌یه‌کی چوار گۆشه‌م له پشت ده‌رگا دانابوو. هه‌ر کاتی بچوو‌ه‌نايه بۆ پيساسی به‌رده‌م زانکۆ. يان بۆ هه‌ر شونينگی تر، ليمه‌وه سه‌یری پيلاوه‌کانم ده‌کرد... به‌ک دور هه‌نگاو، به‌لام به سووکی بۆ پيشه‌وه، به‌ک دوانيشکيش بۆ دواوه... جاريشک له سه‌ر تووکی پی و جاريکی تر له سه‌ر پاشيسانی... دواتر بۆ دلنيسای نيسفنجه‌که‌م پيادا ده‌هینتا... ده‌شمانی وا «خيلان» و «تانيا» و «نافکه» ی هاو ژورم سه‌يره‌ده‌کهن و له ژيره‌وه پنده‌که‌ن... تاهه‌قيشيان نه‌بوو، من نه‌وه‌نده به ديقه‌ت سه‌رنجم له قاچ و پيلاوه‌کانم ده‌دا، که‌چی هه‌ر زۆر به خيترایي شانیه‌که‌م به‌قزمدا ده‌هینتا... زۆر به که‌می سه‌یری ده‌سو چاوی خۆم ده‌کرد... ته‌نانه‌ت ناوینه‌که‌م به‌شيوه‌یه‌ک دانابوو، هه‌ر ته‌نها قاچه ليدياربی... من له جوانی چاوه‌ قۆر بالاو له رينگی جله‌کانم ته‌واو دلنيا بووم، ته‌نها گومانم له قاچ و پيلاوه‌کانم هه‌بوو... به‌نگه له‌به‌ر ئه‌وه بووبی زياد له نه‌تداسه‌که‌ساننی ترم خۆشسه‌ده‌ويستن... باشه من بوچی ئه‌و قاچه بزيوانه‌مم نه‌وه‌نده خۆشه‌ويست...؟! چ نه‌هينيه‌یه‌کی سه‌یر بوو، هه‌رچه‌ندم ده‌کرد په‌يم پيشه‌ده‌برد...؟! بۆ ئه‌وه‌ی زوو زوو جووتی پيلاوی تازه‌يان بۆ بکرم، سکم برسيی و قزم بيشامپۆو ده‌سو چاوه‌م بينماکياچ ده‌کرد... خۆ پيلاو کرينيش شتيکی ناسان نه‌بوو... تا جووتينکم ده‌دۆزیه‌وه، که شايانی قاچه‌کانم، قير ده‌پوت چه‌قا... ئه‌و دوو‌کانانه‌ی سه‌ر شه‌قامی «ده‌واسه» و «هه‌له‌ب» م به‌که به‌که ده‌کرد... ئه‌و که‌چانه‌ی هاوړيم ته‌واو بينزار کردبوو... ئه‌وان نه‌کەر له‌به‌ر ئه‌وه نه‌بوايه، که جووته کۆنه‌که‌مم ده‌دانی، له‌گه‌لم ته‌ده‌هاتن... من ده‌لیم کۆنه، نه‌گينا تازه بوون... هيجيانم هانگی له پيشه‌ده‌کرد... چ هه‌ستينگی سه‌يرم له ناست ئه‌و قاچانه‌م هه‌بوو...! چ خوويکی سه‌هيو سه‌هيو سه‌هيو بوو، نه‌مه‌ده‌توانی ده‌سته‌به‌هه‌رارييم...! کچان چه‌نديان کالته پنده‌کردم...

کامه‌ان ليمان تينکچوه...!
 ئه‌م سه‌هيريکی کاتۆميره‌که‌ی هه‌چه‌کی خوێکردو دوايش له چاوی منی نزيککرده‌وه:
 - سه‌هيريکه يانزده‌ی رينکه.
 به تووره‌ی پالينکم به ده‌شيه‌وه ناو پيموت:
 - من باوه‌رم به کاتۆميري ئۆ تيمه.
 سه‌هيريکی کاتۆميري قه‌د ديواره‌که‌به‌کردو به پينکه‌تينيکه‌وه وتی:
 - نه‌وه‌تا ئه‌وه‌ی تۆش هه‌ر يانزده‌يه.
 - نه‌خسيرا، دووه‌ دووی شه‌ويشه... ده تۆ وه‌ره له‌م ناوینه‌يه‌وه سه‌هيريکه، بزانه رايه يان نا...!
 له‌وه ده‌چور ته‌واو باوه‌ری به تينکچوونم هينايی، بۆيه وتی:
 - تۆ چۆنت پينخۆشه با ناوایی، به‌لام من بۆ ئه‌وه هاتووم پيشترايگه‌يه‌نم، نه‌کەر کار ناوا به‌وات قاييله‌که‌ت داده‌خري... تۆ ئه‌وه چه‌ند چاوپينکه‌وتنت بۆ ديارينکراوه، بۆ هيجيان نه‌چوری.
 من ده‌چووم، به‌لام نه‌وان له‌وه‌ی نه‌بوون... نه‌وان به کاتی خۆيان و من به کاتی خۆم، رينکه‌ده‌که‌وت به‌کتر بيه‌نين... خۆ باشتريش له‌وه‌ی نه‌بوون و به‌کشرمان نه‌ده‌دی... به‌و پرسيارانه هه‌راسانيان کردبووم... هه‌ر چيم ده‌وت سه‌ريان باده‌داو خيسه‌يان لينده‌کردم... يان به شيوه‌یه‌کی زۆر سه‌ير ته‌ريقيان ده‌کرده‌وه ده‌يانوت:
 - سه‌يره تۆ نيسنا ناوا ده‌لئی، که‌چی جاري پيشوو شتيکی نرت وتوو...!
 ساوه‌يه‌ک بوو چه‌ند سه‌رم سووک بوو، که نه‌مه‌ده‌ين و و گويم له ده‌نگيان نه‌ده‌بوو... که‌چی وا له پيناوی قير بوونی پيلاوی چه‌رخه‌دار، جيهانی خۆم تينکه‌ل به جيهانی نه‌وانکرده‌وه... هه‌ر خوا خواشه گويم لينيگرن و به فريام کسه‌ون... به چوار ده‌سه‌نه هه‌لمکرن و بسکه‌يه‌نه‌وه ژوره‌که‌ی خۆم... هه‌ر نه‌وه‌نده به‌که‌مه‌وه ئه‌وه‌ی، به‌ر له هه‌موو شتی له ناوینه‌که‌وه سه‌یری کاتۆميره‌که‌ ده‌که‌م... دور نيسه وه‌کو ئه‌وه‌ی مائی «ميديا» پيله‌که‌ی کز بووبی، يان وه‌ستايی، نه‌گينا من ناوا ليشتيکه‌ده‌چوو...

کسوران چمتدیان توانج تپنده گسرتم و کسویي خوږه لیکه ده گردن -- روزیکیان «شمال» پییوتم:

-- چمتد تو ده بیتم ناوا بابوخ بعم قساج و پینسلوانعت ده دیت، باوکسم بمر ده گویشتهوه -- نویش به دوستی بویه نانی له ده صی شینسه ده گسرتنهوه ده پندا به نوسپه کهی -- جا نازانم نهوهی نوسپه که بو باوکمی ده گردن توان بو توی ده کمن ..؟

من ده سزانی گالشتم پینده کات، بویه ره لاهم نه دایهوه -- که چی «خپلان» له ولاره هیلیدایه:

-- شه گهر پیت بلیم چون به سمر نهو کرده ده کهوی، رهنگه باره نه که یث -- تا نیشه به هانکه هانکه ده گهن، نم له ژورهوه دانیشتهوهو پشوونیکیشی داوه. (*)

«بمناز» ی ده سگیرانی «شمال» وه کو کای کون کریگرت و وتی:

-- نم منالی قه لایه و راهاتوره -- قه لانشینه کان هموویان هه روان.

به لام هموویان هه وانمین -- من هه له منالیمهوه بزبو بووم و له همسوو منالانی تری قه لا جیواوز بووم -- هموویان بان به سهر شه قاصه که، بانیش به قادره کاند ده هانته خواره وه، که ده چووین بو قوتابخانه، من به تمنها ریگیایه کی جیواوزم ده گرت -- مقمبایه ک، بان پارچه تهنه که یه کم ده هینتاو ده چومه نهو شوینتهی که ناری باران له سهرهوه تا خواره وه چالیگر دیوو -- له چاو ترورو کانیکندا به خلیسکینته ده هانته خواره وه -- چاریک و دوانی تریش سرده که وتم و خنوم ده خلیسککانه، نینجا له پیش نهوانیش ده که یشتم -- به لام که ده که یشتم جله ره شه کانم له نار توزو خولدا سپییده چورتهوه -- «ست پهروین»، که ناوا ده یدم شیت و هار ده بوو -- به قز رابده کیشام و به دار نیم ده کهوت:

-- خوام لهو خویایه به پانی ناوا بعم بیس و پوخلیمیه دییشتهوه، ده بی به قز له ده سکی نم په نجره ریهت بیه ستمهوه.

ده ترسام و بریاره ده دا نیشتر به ریگیای منالانیشردا بیم، که چی بو به پانی هه مان ریگیای خو صده گرتنهوه -- نهوهی

له بیسم نه ده ما لیندان و کونانی «ست پهروین» بوو -- نیستاش نازانم بوچی هه رکه له بهر ده رگای قوتابخانهوه سغیری نهو چالاییم ده کرد، که نه صلاو نه ولای له یه کتر جینا گرد بووه وه، به همسکی دایکم ده هانته بهر چاو ..!! باشه من له کوی همسکی نهوم دیوو --؟! نه صدیوو -- به لام نیکیهت بووم -- سهر به گوبنده بووم -- وا نه بوایه چون «ست پهروین» ده بووه باوه ژنم ..؟! وام نه کردایه نم له چ ریگیایه که وه ده که به شته هالی نییسهوه ده بوو به خساوه نی --؟! تو بزانه نهو قساجه بزوانم له وه تهی هه چورنووم و نه هه صه تیسیم بو ده هینتن -- له وه تهی هه زو ره شی لای نم و نهوم ده کمن، که چی هه خوشیشتم ده وین -- نهوا به نیشجکاری سهریان خواردم و پهراکه تهی نم شوینته چه پ و لاپه زه بان کردم -- به جاری سووک و ریسوایان کردم -- من هه ق نییه ناوا بیویژدانانه خه تاکه ی بخرمه سهر نهوان -- «کات» بوو فیلی لیکردم -- «کات» بوو ته لهی بو ناصه وه، نه کینا قاجی من هی نهوه نییه له ناست پینلوی چه رخنه داردا دوش دایمینی -- کانه میبری ژوره که ی خوم ناپاکی له که لدا کردم -- نهو عیله یاریک و بیسیسه بوو، که له وه تهی هه به دوا صه وه بهو په لیم لینه کات -- به ره «دوانزه» راپینچم ده کات -- چک یه ک -- چسک دوو -- چسک سبی -- چسک -- چسک -- چک -- خو من لای خوی له سنوری خویم وه ستان دیوو، کاریکی وام پیکردیوو، نه ک هه ده ست لهو چکه چکه ی هه لیکری، به لکو به ره دواوه شم به گهر نینتسهوه -- من ده صویست رابردووم -- هه رزه کناریم -- منالیم -- هه صو سته کانی ژبانی به سهر چووم بو به گهر نینتسهوه -- ده صویست له صه وه وا له جیساتی چک چک، کچ کچم بو بکات -- چک چک، دهنگی پیری و په ککه وته -- دهنگی نه خوشی و مرده -- خو من ده سزانی که پانه وه بو دواوه، دریناژ بوون نییه له «دوانزه» که، به لام هه نهو سهره پانم به لاره چاکشتر بوو -- چمتد به خسته ورن نهوانتهی به تهنه رووستی چاکه وه له سهر «دوانزه» که لاده دن -- چمتد ناسووده نهوانتهی پییری و په ککه وته بی ناچاری نه کردوون سهر به هالی «دوانزه» دا بکرن، به لکو

بیری خوتان بخمنوه بزانتن، جارئ له جارن مننان دپوه به دانپشتنهوه کهسانم ژندهبئ، یان گورانیم بؤ وتب...!! من به پتووش دلداریم ده کرد... به پتووش نمو ههتیوه ماچده کرد، که خوشمهدهویست و باوهری پتتهده کردم... پئی ده وتم:

- خوشمهدهویی، بهلام لیت نیناگم.

دوا جاریش که یه کشرماندی، هر وای پشوتم... بهلام وئنی نمو جارهبیانی نمو جیبا بوو... قولپی گریانی لهره یه کی کوناهی خستبووه دهنگیهوه... نهمی گومانیکئی زه پنگاو رهنگو پروی نمو توواو گسوریبوو... گریانی نمو جارهبیانی له هی جارانی نهده چوو... دهگریاو سه ریشی ههله دهبری... دهگریا بهی نمو ههتی بهیانی له چاره کسان رابمینم... هر دهتوت نهیده ویست چیشتر من وهکو جارن چاو شینه کانی بهر فرمیکئی بیتم و لهزه له جوانی نمو کاته کورت و که سخایه نه وه ریکرم... گریاو کوپی لینه گرتن شنی به گونچکه بدا بچرینم... هر هیچ ته بویه وهکو جارن به گالته به که، که تهنها خزیده بزانی چهند ههزیلیده کات، پیموتایه:

- ده به سه دهی... ده زانم هر بو نمو ده گری تا سه رنج لهو چاو شینه نهت بدم، چونکه ده زانی من نمو کاتانهی به گریانهوه دهیانیم، له بهر چاوم ده بن به توقل و دههوی بیانخوم.

ههندی جاریش به نازیکهوه پیمدهوت:

- نمو تو نیشینکی چاکت کرد نوقلت بیری من خستهوه...؟! نمو هتا دهی ناویکرد... چهند گوناوه داماو بوو... چوار سال به یه کهوه بووین و به ته نیشته یه کهوه داده نیشتم... به جووته پیاسه ی بهردم زانگور تاو بازارمانده کرد... لهو دارستانه گورانیی دنیام بؤ وت... یهو کهمانجه به «باسره» به ک فرمیکم پیرشت... کهچی هر لینه شینه ده که بیشت... هر زوو زوو ناخی ههله ده کیشاو دهیوت:

- خوشمهدهویی، بهلام لیت نیناگم.

نهگم ناخپشی ههله کیشایه، هر باوهرم پینده کرد... نهگم نهشکریایه هر دهه زانی درؤ تاکات... نمو

خویان بهی ترس و دوو دلی له ده رگا ده ده ن... به خورایی نه بوو «نیشینه» له هه مورو شتی زیاتر شهیدی تهندرووستی بوو... نمو راست بویچوووه، که بهی بویه جهسته جاوگی زیندوری بهر کردنه بویه... نیشتر من نمو نووهی هه مورو له ده ستم دا... نیشتر چاوهری ههچ داهینانیکم لینه که ن... من که له ناست فیس بووئی پیناوی چاره داردا دهسته و ستانیم، مردنم چاکشه... دهی به ناریکی و به دزه دزه خوم بکه یه نمه سمر «دوانزه»... لهوی به سمر شووری و ترسو کانه، نمو تواناو وزه نیشکار که هه می نیامدا ساره، هر به نیتوک چالی ههله که نم و بهی ناویشان تیاپدا پاکشیم... من که قاچم له جووله بکه وئ، چی له چاوو چی له ده ست و چی له سهرو دلکه م... تهنها قاچه ده توانی کازی کهوره نه نجا صا... هر قاچه سروز بؤ مه نزی نا سوو دهی پینشه و بی ده کات... نادهی نمو که هه نام بؤ بینن و به لهقه له نوکوتی که ن... به ژیه کانی به حه کینن... شه ره کانه، چیرۆکه کورت و دریزه کانه، له سمر لاپه ره ی گوفارو روژنامه کان گۆکه نه وه بیان سووتین... نیشتر که س داوام لینه کات که هه مانجه ی بؤ بؤ نه م... که س داوام لینه کات گورانیی بؤ بلیم و شهیری بؤ بخوینمه وه... هؤ کچ و گورانی کولیژی «پهروه ده» و «له ده بیات» ی زانکوی «مورسل»، له ناخی له وه لیستان تووره ده بم، نهگم وهکو جارن پیمیلین:

- نمو هونه ره نه دیکه مه زنی... که مانجه نه دیکه به تواناو لینه توی.

نیشتر من نه که مانجه نه م و نه ده شتوانم وهکو جارن به کومل بته نیه تبه گریانی به کول... من که مانیشم هر به قاچ ده ژنده... راسته نه وهی ده بگرت ده ستم بوو... نه وهی ده جولا په نه که نام بوون، بهلام هونه ری قاچم بوو... لهوان له سایه ی قاچمدا هونه ره مند بوون... له سایه ی قاچمدا به ناوبانگ بوون... دهبا له مورو کاری واپان پینکری... خؤ نیه له بیره نانه به پتوه نه بویه، من نه مه زانی بیه وتم... نهی هه مورو جارئ پیتان نه ده وتم:

- ده تو دانیشه با ماندرو ته بی...!؟

وهكو هې باوكي...!! نووا نوو پينلاره چرخه دارانه نوو
مهسهله حيسايمه پيمان په كولا كرده وو... نووا نوو گريبه ي
تصه نسيان كرده وو. دهر يان خست. كه من كچي نم
سهرده مه پيسكو له ناست تصه ن دستقو چاره م... كچي
نم سهرده مه فرچوك و دلره قه م. كه به چكه چكي
كاتو صير هه راساتي كرده وو... ناستا من زانيم دا يكم
مردوو، به لام چي نكهم له ناست گريان و خورنينه وهش
دهسته وسنام... نا له وي نووم و قاجم هه وو، چاري
نه چووم له سهر گوره كهي پر به شووشه ي گولاري
فوي نسكي بو برنوم... باوه رم نه ده كره نوو گومته خوله،
كه هه له بيشكيه متال ده چوو، گوري دا يكم بيت...
من رازيش نه ده وووم كهس به دا يكمردوووم بزاتي... له
بيرمه نوو چاره ي «ست پهروين» پينوم:

— وا دياره تو به ليداني من واز له م پيس و پوخليمه ت
ناهنني، به ياني دا يكت له گهل خوت بينه، قسه له گهل
نوو ده كم.

هينستا من وه لاسيم نه دا بووه، «هاژه» ي دراوسنيان
پينوت:

— دا يكي مردوو.

هه خيرا ده ست له قوي گير كره پينوت:

— من دا يكم نه مردوو، چوته مه مالي باپيرم.

«ست پهروين» وتي:

— ده باشه باوكت بينه.

باوكم هيناو ژوره كهي «ست پهروين» م پيشان دا...
نوه نوو هه موو كاته له نوو ژوره هه راسي پيس و
پوخلمي صنيان ده كره...!! نه ي دوايي «ست پهروين»
هه ر بو نوه هاتو چوي مالي نيمه ي ده كره دهر گاي
ژوره كهيان به سهر خوياندا داده خست...!! له بازارو له
سهر شه قامه كاندا، كه به جووته پياسه يان ده كره، هه ر بو
نوه وو ته گير له حالي من بكن...!! نه كره و ابوو بوچي
باوكم سهر كونه ي نه ده كره...!! بوچي گويچكهم، يان
قومي رانده كيشا...!! خو هه موو بوژي جله كانيشي
ده شتم و هچ بوله بولي شي نه ده كره... من نوو كاته له
پولي «چواره م» بووم... نه كره چي رقي زورم له كتيبه كام

راستپيد كره، من كه سكي سهرير بووم... زور زوريش
سهرير بووم... نوو خه يالانه شتم نينچكار و ايان لپنكر دم
خه لك به لايانه وه سهريرم... نوو بيسر كونه وانتم و ايان
لپنكر دم له هچ كهس نه چم... و ايان لپنكر دم له وه هه موو
خه لكي وا زور و زه به ند نه نيام... من به نه نيا باوه رم به
مردني دا يكم نه ده كره... باوه رم نه ده كره به سهر منوه
چووي... نه كره چي باوكه و پووو ته نكي شتم هه ر و ايان
دهوت، به لام من باوه رم بينه ده كرون... بزانه من به و
مناليمه ي خوم ج چيسر كيككي سهرير و سوزره تم بو
كوچه كهي رينك خستيمو...!! وا له دل م چه سپي بو، كه
جيهانكي تري جياواز لهو جيهانه ي نيمه له ژير قه لا دا
هه به... نووان خه لكي چوند هه زار سال بهر له نستان و
ناكو نه مرش هه ر ساون... دهر گايه كي هه به و وا له ناو
ماله كهي نيمه به، ده تواني لنيه وه بوي بچي... كهس به
نه نني نوو دهر گايه نازاني، باوكم نه بي، به لام نه و يش به
كه سي نالي... كاتي خوي چوه بو نه وي و بو كوشكي
شاكهيان... له گهل كچه ناقانه كهي شادا دلپان به به كتر دا
چوه... كاتي باوكم داواي له شا كرده وه، نم رازي بووه
به هه رجه ي هه ر له وي به نينه وه، به لام باوكم هه ر سوو
ده بي له سهر كه رانه وه... دوا چار به ته گيري كچه كه
له سهر نه وه رينكه ده كهن، برنوه وه سهر قه لا و له وي بوين،
نه كره نويه رهيان كور بيت، نووا هه ر له وي به نينه وه،
نه كره كچيش بوو بينه وه... نيمتر باوكم كچه له گهل خوي
ده هيني... دواي نوو صانك مني انده بي، به لام باوكم له
به ليني خوي پاشكه زده بينه وه... دا يكي شتم به ناچاري و به
دلساردي ده گه رنه وه لاي باپيرم...

من چوند كشيبي ميژوويي و جيمولوجي م له سهر قه لا
خوينده وه و نه صد ي تا قه لاپره به ك باس لهو جيهانه
بكات، كچي هه ر خوم به راست ده زاتي... هه ميشه له
خه يالي خوسدا ده هينتاو ده ميرو... نه كره كچيكي
سهرده مي سي هه زار سال له موه بهر شوو به كورپكي نم
سهرده مه بكات و منالينكيان بي، ته مه ني مناله كه كاتي
له دا يكده بي چنده...!! سهر به كام سهرده مه...!! ناها
ته مه ني وه كو هي به گه زي دا يكي دريژ ده بي، يان كورته

من ده موزاتی باو کم هر کسانئ تاسووده بوايه، نم
کالتنه يهني له گهلدا ده کړدم... کمواته نه خوش نه بوو...
دلشمنگ نه بوو. که چېرې به يانئ له گهل هاوارو رزړو
«پهروين» به ناگهااتم... که چووم له سر ته خه که
چاوئ ليکنابوو... نهئ باشه بوچي «پهروين» هر زوو
زور پيښه وتم:

— سهر خوره ي سر به گوښه ند...؟!

نوره بوچي واي پيښه وتم...؟! نهئ نه گهر سهره خوره سر
به گوښه ند بوو، بوچي ده شپه درارم نه ده بوو...؟! چاران
باوه ژنه يوو، بؤي هه بوو پيښه بلئ ناوا بکه ناوا مه که...
بؤي هه بوو چاوم لیسوور کاتنه وه فؤم رابکنيشي، به لام که
باو کم نه ما، نيشر چي نيمه ي به په کتر ده به ستا پوه...؟!
نم هر ده کسو چاران به دواصوه يوو... هر ده کسو چاران
خوي به خاوه نم ده زانئ... تا نيشستاش هر به هي
خوښمه زانئ... بزانه من له چ صالحنکي سه يرو سه صره
چاوه کړده وه گوره يووم... تا نيشتاش نه له دايکم و نه
له باو کم و نه له خوم و نه له باوه ژنه ته که بشتووم... وا
ده صرم و هر تينه که بستم... وا چاوم ناوا ده يئ و نم
هه صره مه ته له گهل خوم ده به صه ژير گل... نه کوره
ناهقي نه بوو پيښه وتم:

— خوښمه ويئ. به لام ليت تينا گم.

سهره نام سه يرو بووم هر سه يرو کوتايي شم سه برتر... له
خه يانئ کيڼا بوو، جوونئ پيښلوي چه رخه دار کوتايي به
ژيانم به سينئ...!! نه وه تا له پايښي نم هه وارزه به يئ
جوولنه، به يئ هه ول ته هه لا که وتووم... که خوم ناوا
ده پيښه «سيجزيف» م بيسر ده که وښته وه، که به رده
که وره که ي به شان سهره خسته سر نه شاخه به رزه...
هر که ده يکه يانده لووتکه، له وي له بهر قسورسي
ليښه که وته خواره وه ده بوايه چاريکي تر سه ريخاته وه...
به لام من نه «سيجزيف» م و نه وه کو نوم پيښه کړئ...
نه ونده هه به «سيجزيف» م وه کو من رقي له «دوانزه»
بوو... نم له پيښاوي ژبان ناسمانئ به زه ي گوښه يوه...
گوښه ناويکي قه لائئ «کورت» ي پي له يرووسکه ي
ناسمان چاکتر بوو... بيښي ناو رزور به ردي گهرم و

بوو، به لام زيره کيش بووم... ده عزاني به ناسانئ ده رده چم
و ده يم به «پيښه»، نيشتر «ست پهروين» م له
کولنه پيښته وه... من ده چووم، به لام «ست پهروين» م له
کولنه پيښته وه... نه خيښتر، بوو به ژبي باو کم... بوو به
سامونئ هه ميه يه يم... بوو به هيله باريک و درېزه که ي
کاتر صيري قه ديواري ژوره گه که وته چه که چک... مال
و قوتايخانه ي ليکړدم به يه ک... رزواني هه يئ و يشووي
نيمه ي سال و سهر ي صالحني ليه لگرتم... واده زانئ
شهر و رز له سر کورسيه ره هه که ي قوتايخانه
دانپشتووم و «ست پهروين» له بهرام به رم و دستاو
«هيژوي عيراق و ولاتانئ دراوسئ» م بؤ باسده کات...
مه نه جملئ چيشت، قاپ و قساق، سه صاره که ي
به رده مئ، پيالئ چاکه ي ده ستئ، هر هه صووم ليښه يوه
«هيژوي عيراق و ولاتانئ دراوسئ»... «هيژوي عيراق
و ولاتانئ دراوسئ» ي تينه گهل به نان و چيښت سکرده،
که چې هيشنا نم نارازي يوو... پيښه ده وتم:

— رازيانم له هاله وه به «ست» مانگم بکه يئ... هر
چه ند تو ناوا مانگم ده که يئ وا ده زانم له قوتايخانه
کار ليوه کم.

باشه نمه هر له سهر پيس و پوخليي من بوو، ناوا زوو
زوو ده بوو به شهر يان...؟! نه وه فرتنه يان له سر من
ده خو لغاند...؟! خو من نه کاته وازم له خليسيکينه هينا
بوو، جله کانم دره ننگ دره ننگ چلکنده بوون... زور چار به
دزيبوه ده چومه پشت درگاي ژوره که يان و کويم
هه نده خست، تا بزانه شهر يان له سهر چه به... کويم له
ناوي خوم ده بوو، به لام هيج شتيکم له سهر پيس و
پوخليي نه ده به يست... باشه باو کم له داخي من دلي له
ليښان کهوت...؟! باوه رناگم... شوو پيش نه وه ي بنوي
ديم هيجي نه بوو... من له هه يوانه که کراسم له بهر بوو که
تازه که صه کړه، که درگاي هه وشه يکرده وه به دم
گوزانئ و تنه وه بؤ ژوره وه که ي خو يان چوو... و بزانه
هه ستوو، بؤ به گوزانپيښي ده وت... ته نانه ت که له پشت
ده رکا که پيښلوه کاني داکنه، پيښوتم:

— جوو جملئ ناو خول، نمه هيشنا نه نووستووي...؟!

لاپهړې دووم و سینیسم و نهوانیشو... په منجوره هر «چوار» بهی کتیبه کې خوینده وه... نووم له بېر نیبه یاسی نو هه سوو خه لکه بکه م، که له وی وهستا بوون و کویلیان لیده گرت... که ده گه بیسته خواره وه و تا سرده که وتوه چه بله و فیکه یان بۇ لیده دا... نازانم بۇچی من هر له خووسه وه به زه بېم پیادا دهاته وه بوی ده گریام... پیانویکی سر ماش و برنج به تهنیشتمه وه وهستا بوو، لپیپرسم:

— کچی گوره م، نو خه لک هه سووی سر گهر می خوشییه، تۇ بۇچی به تهنیا ده گری...؟!

— ناخر نو ژنی وا نم خلیسکپنه به دهکات دایکمه... ده ترسم بکه وی و شویلیکی بشکی، یان سهری گینؤ بخوات و میشکی پته فی.

— صد ترسه کچی خوم، تا نیمه لیزه بېن، نا هیلین هیچی لپنې... نو هه هاسوستای نیمه یه و خومان و مال و هنالمانی به قوریان ده کین.

— خو من هر ترسی نووم نیبه به تهنیا، هی نیوه شمه.

— نیمه یو...؟! وا یو خومان شادو که بیخوش گویمان کرتووه سهرده کین.

— من له «دوانزده» که ده ترسم... له وه ده ترسم دایکم له پر هاندو بیث، یان سهری گینؤ بخوات و بکه ویته سهری.

— دوانزده ی چی و حالی چی...؟! کچم نو هه تۇ چیسیت به سهر هاتووه...؟!

— ههه گیان به قوریان شم خیرا ناوینته به ک بۇ خوت بینه و نهوانیش بلنی یا تا زوه سهر ناوینته پیدا کین... ده ی خیرا تا کار له کار نه ترازوه.

له کهل دهنکی گریانی خوم به ناگا هاتمه وه... هینشتا هر به زه بېم پیادا دهاته وه... وایزانم له بهر نه وه بوو، چونکه له ناوینته که وه سهری کاتومپره کم ده کرد... که واته کاتومپره کم تا کو پپریش نه وهستا بوو... نهی باشه من بۇچی ناوا لیم تیکچووه و جاریکی ترهش هاتووه ته وه سهر کانی نه وان...؟!

که به ناگا هانم سی چوار هناله «بوسنه» بی له راره وه که

رووباری سهر زه ویی له تاریکی دوزه خی ناسمان به چاکتر ده زانی... هر له سهر نه وه خواره ند سزایدو له سهر بکود نو هر ده که وره به سهر نو شاخه سهخته بخات... «سییزین» به هوشیار بیه نو ترازی دایه ی هه لیزارد، به لام من که سیکم له نقل و هوش خالی... من به قاچه کانه وه هوشیار بوو، نو نهوانیشم له ده ستدا... «سییزین» به هینزی قاچه کانی به ردی هه لده گرت و نازایانه سهریده خست... که لیشی ده کهوت و بهر ده خواری خواره وه تلور ده بووه، نو به هه نکاوی قورس، به لام بهر بیک و پیکسی، بوی داده به زی، به ره و نهو نه شکه نجه یه ی، که کونایه که ی دیار نه بوو... (*#) منیش جاران بهو هنالییه ی خوم به هینزی نو قاچانم به سهر نه لا ده کهوتم و به خلیسکپنه دهاته وه خوارئ... نو «ست په روین» به چندی کردی و کوشای نه بتوانی وام لیکات وازیهنیم، به لام داخه کم دواپی فیله که ی دوزیه وه بوو به باوه ژنم... مالی لیکردم به قوتابخانه و به «میژووی غیراق و ولاتانی دراوسی» میشکی بردم... سه غله ت و هه راسانی کردم... بویکودمه ناوو چینه ته وه و ده ر خواریدام... له په لویوی خستم و پروخاند می... وایزانم پیری شهو بوو، خه ونیک کی زور سهرم به «په روین» وه دی... جلیکی لهو جله ره شاننه له بهر کرد بوو، که هنالان بۇ قوتابخانه له بهریده کین... کاتومپره که وره که ی دیواریشی خستبووه سهر سهری... جا نازانم به چی ناوا وه ستانده بووی، جو له ی نه ده کرد... کتیبی «میژووی غیراق و ولاتانی دراوسی» که شی به ده ستوه گرتیوو... نو هه نده هن زانی چو بۇ نو شوینته ی، که من جاران خلیسکپنم لیده کرد... پارچه تهنه که به کی هینتاو له سهریدانیشت... هه ردو قاچی لپراکیشناو لاپهړی به که می کتیبه که بیکر ده وه... هر که خوی خلیسکاند به دهنک که وته خوینده وه... ده بی نه وهش بلنیم تا میلی کاتومپره که نه که بیسته سهر «دوانزده» نو خوی نه خلیسکاند... منله که جارئ خولایه وه نو کم به بیسته خواری خواره وه... له وهش سهر تر نه وه بوو، له هه ساوه کورته دا لاپهړه که ی ته واو کرد... نیتر سهر که وته وه بۇ

– بوجی ولاتی ناواش ههيو من نهمزانیوه...؟!
 به راستی ئو خهونه بهیوايه نهمزانی وه لاتی ئو ژنه
 «بوسنه» بهش بهههوه... وتم:
 – من خه لکی سهر زه من نیم.
 ئینجا تووره بوو... به تهوسینکوه وتی:
 – دیاره خه لکی ناسمانی...!!
 – نهخیر، خه لکی ناو کتیه که ی دهستی باره ژنم... هه
 لهوی چاوهرکه ژمهوه هه لهویش گهوره بووه.
 من قسه که هم تهواو نه کردبوو، هم به زمانه که ی خویان
 کهوته جنیسودان و ده رگاکه ی به قایمی به رووسا
 داخستهوه:
 – ژیزوش تیههه...؟! تیهسی گلووب، گوروفه...
 تیههش رو دیته لهیه... تیهسی نووه کوپه نه... تیهه پوزیهش
 ریسیکت، (***)
 باهرم نهه کرد ئو ژنه هینمن و رووخوشه ناوا زور به
 قسه کاتم قارس بیت... به زانیایه ناوا دلی ده رهنجی.
 قسه ی وامنه ده کرد... خو من هیچ مه بهستی تووره کرده به
 نهبوو، به لام ئو له من نهه گسه بهشت... پر به دل
 چه زنده کرد بیکه به هاورپی خو، هیچ نهیوايه له
 «تافکه» ده چوو... هیچ نهیوايه که ده صدی ئو ژووری
 خو هانم بیرده کهوتهوه... نوکسهو قسه خو شه کانی
 «تافکه» م بیرده کهوتهوه... چی هه بوو خو شتر لهو قسه ی
 «تافکه»...!! کچی هه بوو ژووره کانیتتر لهو ژووره ی نیمه
 کو ده بوونعهوه کوپیمان له قسه خو ش و به نامه کانی ئو
 ده گرت... نهه نده پینه که نین و ده تریقانهوه... تا سکیان
 ده به شا... دواپی هه نهه نده هانده زانی «تافکه» ساتی
 دایده گرت و خه به لده بیردهوه... له پر دهستی به
 کریانده کرد... سه ره تا باهره مان پینه ده کرد... باوه ره مان
 نهه کرد دوا ی ئو هه بوو پیکه نین و قاقا لینده به کری،
 بویه پیمان دهوت:
 – چیه ئو فشه...؟! دهتهوی به لپین له شت ده که پت و
 به قولی بیه ده که پتهوه...!!
 دواتر زانیمان به راستی و له دلعه ده گری... ده پوت:
 – من که زور پینه که نتم و خه لک ده هینسه پیکه بین،

به زانی و زریک هم ناوه بیان هینا بووه ههزان... ده رگام
 کردهوه لیمان تووره بووه:
 – تهوی ئیوه بوجی ناچن بوون...!!
 ده سیمان به پیکه نین کرد... به کیکیان که له هه بوویان
 گهوردر بوو وتی:
 – شهو روز هه به بووی...!!
 دایکیشی له ده رگاکه ی بهراسه هم سمه ریده هینا و به
 روویکی خو شه وتی:
 – وا دیاره تو تازه هاتووی یو نه، ژووره.
 – تازه چی...؟! ده هینکه لیه م.
 – سه به...!! نهه به که هه چاره به نینم... هه رواشم ده زانی
 هم ژووره به تاله...!!
 نازانم بوجی هه له خو شه خو شه بوست... شیهوی زور
 له «تافکه» ی هاوریم ده چوو... و ده گو ئه ویش سه رو زمانی
 شیهوین بوو... هه زه کوه په یه تهوی له گه ل به سه ستم...
 پیهوت:
 – هه ده که ی له سه ودوا به کتر به نین...!!
 – نه ی یو هه ناکم...؟! به خو شه حالیه وه.
 – ناوینتهان هه به...?
 – به لئ، هه مانه... هه ئیستا یوته هینم.
 خه ریک بوو بچی بوه پیتی، پیهوت:
 – وهه یو کسوی ده چی...!! من ناوینتهی خو م هه به.
 – نه ی که وایی بوجی
 پرسارت لیکردم...!!
 – نه که ره دهتهوی من به نی، نهوا ده بی ناوینته که به پته
 بهراسه م کانه میره که تان... کانه میرتان هه به وانیه...!!
 – هه مانه، به لام من له تو تینا که...
 وایده زانی گالته ی پینه که م، که چی هینششا تووره ش
 نه بوو... پرسی:
 – تو خه لکی کوپی...?
 نا نهه ئو پرسه به به، که من نازانم وه لاهی بهه هوه،
 که چی سه به هه شویتیکیشدا ده که م، لووتم ده تهقی به
 لووتیه وه، من هه چاره ی شویتی ده لیم... جاری و هه به
 شویتی و اهوتیره، کابرا هه به هه وه، و توویه تی:

هست به ره شیبینی دهگم... هست به گورثی تهن و
 هردن دهگم.
 هر خوشی دویوت:
 - رهنگه لمبر نموده. که زیاد له پشووست لغزت له
 پیکه نین و ناسورده بی دهینم و نموده ترسم له دهسره
 بچن.
 نیواریه کیان. که له پهنجهره گهوه سه پری ناو شاریده کوه.
 له پر دهستی به کریانگرو وتی:
 - هیچ شنی نموده ندهی پیکه نین ناتوای بسگرینه بی.
 که دهگسریا، دهچوره لای زوپاکور فرسینسکه گانی
 داده بارانده سمری و دهپکره به چرو هور... همصورمان
 سمرمان لهو کارهی سوور عابوو... جاریکیان لیمپرسی:
 - نموده گسولم تو بوجی ناوا نمو فرسینسکه گانمت
 ده سووتینی...!!
 زور خهبارته ونی!
 - نمسه نه تنها باوره نیکو خوسه... وا دهزانم نهگه و
 یکم، نموده بوی دهگسریم، هست به نازاره گانی دله
 دهکات.
 تهرتی نموده چون زای ناوا به گونهای بیلی...!! خو من
 دواپی زور هملندا وه کو نموی بلینسوه و نمستوانی...
 نپستناش هر ناتوانم... کرده باوهش و تیر تیر صاچه
 گردو به خوسوه نووساند... نموده زانی کیانی کامان بود
 ناوا دله زری و سوورچرکی پیدا دهات...!! پیموت:
 - تو دلنیکو زور پاک و کمورت همه زور...!!
 نموسا سهریه لمبری و سهرینکی چاره کانیکردم، ممش
 بزه یکم بو کرد... دهمزانی چی لینده وی... هر خیرا
 که ممانه گم له زبر تمختی نووستنه گم دهرهینا...
 دهمزانی به کام ناوازه دلی خوشده بی و خمه گانی له
 بیر دهچینه و... خو من وه کو نیستا نه بووم... قاچم هبور
 گورانیم دوت... به پیوه دهوستام و که مانجه مده زنی...
 شاعر پرو چیروکنوس بووم... به لام نا... من هیچ یه کی
 لغواته نه بووم... نه هونره مند بووم و نه نووسم... من
 دهزانم چمنه ساتنیکتر له پایینی سمر نم شقاهه، نمو
 گیانه که و گزوی لهو جهسته داهیزراوو پیکه لکه مندا

مساوره دهرده چی... دهزانم له سسر «دوانزده» گسه
 پالنگه تووم و جنوولعم بو تاگری... چاکیده زانم سفرک
 نموده لیم نزدیکه، وه گسو چون به ممالی بهم دور
 پهنجیم، باله نمزک و شفاقه گانی په بوولعم له باجچی
 فوتایحانه دهگرت، ناوا ده توانم بیگرم، به لام نهگه
 زین رویش بسمهوه هر خوسم به هونره مند نووسم
 نار... من له شیعوو چیروکه گانمندا گانمندا پاسی
 روور شاخ و گانی و جوگه به فرور ناران و زن و پیاور
 منانه کرده ووه، به لام به لای پیلای چی خه داردا نه چوم...
 من له سسر رابردووه نووسیه... پاسی گهره ک و شارو
 هاور پیکانی ممالییم کرده ووه، به لام کوا چینه له سسر
 داهنوم وتوه...!! پاسی سسر ناسم کرده ووه، به
 چاروشین لهو همصور کومانهی همه له سهری، به لام کوا
 کونیم...!! کوا گورانیمه کم، ناوا زینکم، شیعیونکم
 چیروکنیکو کورنه، یه کنیکو دریم، نوقلانوی نم
 صرگه بیان لیندای...!! پشیمینی نم صرگه سانه بیان
 کردی...!! ده ناجر ماهه قیشم نیبه... من له کوی پیلای
 واهه سوور، نا له سهری پشووسم...!! من بوجی ناوا زور
 زور عیله باریک و پشیمه کم له بیر دهچینه ووه خه تاکه
 له سسر نمو لادهیم...!! باشه من بوجی ناوا به چساری
 وردی خوسم رووخانده ووه...!! نموده همصوری خمتای نمو
 بیر: سهر سهرانه، که به خه بالندا دین و دهچن...
 و امینه گم تنها بیر له «دوانزده» بکه موده همه میسه
 هر نوم له بر جاو بیت... به لام هق نیبه رینکابان بدم
 چمیر به ناره زوی خویان میشکم یکم به خان و بارگه
 بنوی خویانی لینخن... من له جیانی نموده خورنه
 بسمه بهر خوسم و نهگه به برینداری و به
 تینکشکا ویشی، رینکا بیرم، دهچم رووادی ترسناکی
 چند سال له صه و بهر بیر خوسم ده خه موده... من بو نمو
 قسمی «نافکه» بیر خوسم ناخه موده، که شعوی به فرده
 زوره که پنیونم... نمو کانه په رده که لادا بود، سهری
 نمو گوه بهقرانه میده کرد، که به نهرم و شلی به سسر فزی
 ره ش شعوا دبارین:
 - به فرور هردن چمنه له یهگتر دهچن کوستان گیان...!!

ثوبش وه کسو «پهروين» ی باوه ژنم بهودنا بېت. ۱؟ نم
دوای سردنی باو کم وازی لینه هیتام. ناخسو نم دوای
سردنی قاچه کانم هر ناوا له کلسدا دهینیته وه. ۱؟
نممهش نهامه تیه کی تره وه کو «پهروين» نیم ده بی به
مهتل و ده بی تا مادم خه ریکي شیکار کردن و
لینکذاته وه بيم. نیتر نه ونده یتر گوسان نوقیرم له بهر
ده بری. من که تا نیستا پیلوم ده کرده بيم، نو هموو
گوسانم له دورو پشتم ده کرد. ناخو له مهردوا کنه
ده بکمه علم چونده بيم. ۱؟

دانیمارک

نؤفینمبیری ۱۹۹۶

* هر به راستمیش به شی ناوخوکانی کچانی زانکوی
«سووسل» له سهر گردیکی زور بهرز بوون. بؤ
مه به شی چیرۆکه که زور گونجاوه.
** مه به ست له «نهفسانهی سبیزیف» هندی له
رسته کانم وه کو خوی له کتیبی «نهفسانهی سبیزیف» ی
«نلپیر کامو» وه وه رگرتوه.
*** وانا «کالتم پنده کی» ۱؟ تو شیتی، سوزانی. تو
زولی و پهرورده نه کراوی. تو که سینکی بپریزی.

راسته نیمیان سپیه و نویان رهش، بهلام هردووکیان به
دزه دزه له ناکاو دین. نهوهی سهیره نیسهین، به بهفر
شهر ده کهن و له ناست سردن نه ژنومان ده شکو. هر
له بهر نه مه شه بهفر زو ده نوبته وه سردن ده مینیته وه
دهمانتوینیته وه.

چیه شتر چاوه رپی سهرگ ناکم، بیت و به ناسانی لم
شوینه چول و هوله، به بی نهوهی هاواری بکم، بیان
خومی له دست رایجسکینه، دست له بینه قاقام گیر
بکات. نهواو نیتر هر چونی بیت سهرده کهوم. نه گهر
بشمرم با له سهره وه بهرم، نه ک له دامینیه. با
یاخیهانه بهرم، نه ک به ده شمه سوی. نم به دزه دزه
دی، وه کو «نافکه» ده پوت، من بهفر ناسا ده بیکم به
توپل و شه ری پنده کهم. هر نیستا هله ده ستمه
سهری. خوم گورچه که مه وه ههنگاو ده نیم.

- نابی خوت بچوولینتی. ده زاتم له ناو جینکادا بیزار
بوری، بهلام همووی چمند رزۆنکی تره هله ده ستمته وه.
نهوه من له کویم. ۱؟ نهوه بؤ به سهر نه مایوو له
نه خوشخانم. ۱؟ چیه بوو نمو خه یاله به دفره فرچۆکه. ۱؟
چیه بوو نو خه ونه بيشام و ناماقوله. ۱؟ نهوه چ
نهامه تیه که من هردوو قاچم له نه ژنوه پراوه ته وه
خه ون به پیلای چرخه داره وه ده بيم. ۱؟ نهوه تا
دارشه که کانیان بؤ داناوم، تا هر کاتی چاکبووه وه،
بیانخه مه ژیر هردوو بالم و پنیان بپرم. «نانا
کیستینا» له بهرام بهرم دانیشته وه و ناخه بؤ
هله ده کیشی. هر ده لئی زانیویه تی من بهرم له چی
ده کرده وه، بویه سهیرکردنی نه مرؤی جیا به له هی
پوزاتی. نه مرؤ زیاد له رۆژان سوزو بهزه بی له دو
چاره شینانهی به دیده کهم. خو دوریش نیسه، له بهر
نهوه بی نیتر نه مینیته وه مالتاوا بيم لینکات. ناخر نم
دکتوری قاچه کانم بوو. به هزی قاچه کانمه منی
دهناسی. به هزی قاچه کانمه په کترمان ده دی و گوی
له تازاره کانم ده گرت. له بهر قاچه کانم بوو ده ستمی
به سهرمسا ده هیتا و دلته وایی ده کردم. نهوا نه وانیش
نه مان. نیتر چی به به کمانه وه ده به ستمته وه. تو بلینی

نهنور محمد نه محمد

شیتى بهر باران

بېشکېشه به نېسماعيل بېشکېچى

وېک له ناکاو دهرزيهک له جتيهکت هه لېچه قى ،
را دهجهنى و به ناکا دتېته وه . چاوهکانت دهکېته وه و
هه لدهگلو قيت . له په ستنى شو ديمه نى خه ياله تفېک
دهکېته وه و دهورتېنى « دېنى له کوي بى و جى به سر
هاتېنى ؟ »

که بهرچاوت روون دېته وه سرسام دهبيت . ترست
لېده نېشنى . سر نه جام له نېوان بريارى روېشتن يان
مانه ودا ، دمېنېته وه . دېنى دوو چاوى رېنگ خوله ميشى
شافره ته قز زرده رووخسار سپييه کې له بهرامبېرنا
وه ستاوه ، هېزى روېشتنى لېبريبيت . بالاېکې بهررو
پالتيه کې ته کې رېنگ خوله ميشى له بهر دايه . پانتي لېکى
رېشى له بهر دايه ، جووتېک کاله ي سپى هيل شينى پېسى
له پندايه . رووخساره سپييه کې دېرېزکوله و برېنېکى
گوشته و زنيش به سر کولمى چې پييه وه يته . هېچ گوتيه کې
کساره ي پتوه نېيه . تال تالى قز کورته به په گوه
نوو ساوه کې به دم (با) کوه هه لېزو دابه زيانه . هر دوو
دمسته کاني خستو ته کيرفانه کاني ، بزېه کې ته لېخ به سر
لېوه په مېيه کانپييه وه يته و سېرت دهکات .

کهرچى سر نه جت له سر نه وه ، به لام به تېله ي چاو به
ناکايه که چار چاره که سېک تېده پېرت . نه مېش ناراميت
بېده به خشى و له ترسه که که مده کاته وه . ده لېنى بېلېله ي
چاوهکانتان به سيمېکى تاديار لېک به ستراون . بويه
ناوانى چاو له چاوهکاني هه لېگرېت .

«هوى؟! ده لېنى رېنگى چاوهکاني نه و کيزوله يه ، که له
چېر وکه ده ستونوسه که مدا باسم لېوه کردووه ... هه مان
رېنگه بؤ بهر که کانپيى ...»

نه کهر (با) سارده که بهر رووخسار نه که وتبايه و گوت له
خشمې که لاکان نه بوايه ، واتدم زانى خه يالتيکى قول يان
خه ونه . پتېکه نېنېکى گوسماناوى بؤ دهکيت و بهرې
دمسته کانت لېکده خشىنى ... سرې نه گوسته کانت ساردو
سارد !

دهفته رېکې که نازانى که ننگى که وتو ته خوارووه
هه لده گريته وه . که سر هه لده برېت تزيکتر بؤته وه ... دنگه

پاشنيوه روې روژتېکى سره تاي وهرزى پايزه . دالغاوى به
پليکانه ناسنه کاند دمجېته خوارووه . وېک نارمايېک به لاي
خه لکى ناو خه وشه که بوره چېمه نېتوکه دا راده بووريت . (با)
سارده که بهر رووخساره گه سرېنگه که که دهکوي و قز
رېشه کورته که که ده شه کيتېته وه . که مېک سېرت دېشى ،
به لام ناته ويى خېنکى سر لېتېشه فوتېده يت ... به لکوم که ران
له هه واي پاکدا به باشتر ده زانېت

به هه نگاهه فورسه کاتېته وه دالغاوى بهر و باخه که
ده رويت . پاش ناوېک له سر کورسيه کې داري رېنگ سه وزي
دريژ داده نېشيت . سر نه جى ناسانه که وه ييه که ده ديت ،
که واه هه وره کان ، که ووه بچوک و نارېک به خېر ايبى
تېده پېرن . که لا نيو سه ورو زهره کان ، له چل و په لى دره خته
نيور ووتنه کان دېنه وه . ناوېک به دم (با) که وه له نجه ده که ن
وده که ونه سر نه و کيا سه ورو تېره ي که به دم (با) که وه
که رو تېشکه دهکات . تاک و تېرا پيا دېره و ، پاسکيل سوار ،
که سېک که پال به کاري مندالېکه وه دېنى ، يان سرې
قايشى ملي سه که کې به ده سته وه يه ، به وندا تېده پېرن ،
دهفته رېکې له سر رانه کانت به کراومې داناوه ، سر نه جى
نه و چن دېره ده ديت که له ژووره که مدا نووسيوته . چن د
دېرى نامه يک و چن د بهر مگرافي فورمى چېر وکېک ...

وشه کاني بېرى نالوزت وېک که لاکاني دم (با) له جتيه ک
نارام ناگرن .

ده لېنى (با) که مه ساجى مېشکه هيلاکه که که دهکات . چېزو
خوشى لېوه رده گريت . وېک چېزو خوشى ساته کاني
جووتېبوون و لو تکه ي خوشى نه و تېکه لېبونه ، له که ل
مېر ده که مدا . به نر مى بېلوى چاوهکانت دهکېته وه و
دايده خه يته وه . هه ست به بوون و بؤنى (بؤلاد) له خوتدا
دهکېت . بؤنى نارمقې له شى و نه ينى له شه تووکنه کې .
بويه خه يالت دېروات . به چاوى ناخ ده بېينى که تازه چو ته
خوتدنگه و ناو بؤل . منداله شېر و لوه و رېنگ زهره کان له
به رده مي دا رېپ راوه ستاوت . هه بو بيان پتېکه وه به دنگېک که
ژووره که ده هه زتنى هاوار ده که ن

«سر به رزم به وې تورکېکى رېسم!»

خه مباره که می دمیسیست.

- نۆو له تۆی هه ژارتر (۱) .. چۆنی؟!

له که له سه ره له قاندا چه ند جار مسوپاس ده لئیتیه وه. ملی شۆرد ده کاته وه ده پرسی:

- خه مباریت وا لئراکانه دانیشتویی، مشکۆله (۲)؟

ههست ده که هیت، مامه له می له که لئا وهک مامه له می که وهه سالانیه که له که له مندالیکه خۆشه و یستدا. ده شه لئیتیت و نیگه ران ده بیست. ته راییه که می تاو دهست قوت ده ده بیست ده لئیتیت:

- نه ختیر. هه چی وه ها نییه ... ۱

- ئه می ده توانم بۆ تاوتک له لات دا بنیشم؟

- ئم .. به لئ .. بۆچ نا ...!

ئیدی خۆت به لای راستدا ده خشتیتیت. که داد نه یشتی، پاش چه ند چر که ههست به بۆنی چلکی ده که هیت و بیس ده که به تیه وه «ده بیست له که نه گتیه خۆی نه شتبی؟!»

ملی به سه ر ده فته ره که دا شۆر ده کاته وه ده پرسی:

- به ئالمانی ده نووسیت خانمه که م؟ ۱

- نه، به تورکی ..

- نه ها! تۆ تورکیت ..!

- به لئ.

به خونه چی گران نییه وه نۆری سه ره وه ده خۆتیتیه وه. سه رنجت ده دات، بزه میکی خه مبارانه ده کات و ده پرسی:

- نه مه مانای چه ه؟!

- واته بۆ مێرده خۆشه و یسته که م!

- نه ها .. نه ها .. نه واس هه م مێردی خۆشه و یستت بوو که لئیه می نزیک بوویت، یان ئیستاکئی که لئیه می دووریت؟!

- نه واسایش و ئیستاش .. ئیسته زۆر تریش .. چونکه ..

- جتی سه رسورمانه .. خه تمه ن ئه ویش هه ر توره که ؟!

- نه ختیر.

ملی ده بهاته وه دووو ده سه ستیک به قزه به به یه که دا نوو ساوم که میدا دیتئ. خه ریکه به که ویتیه وه قسه که «تانتوت» نه میؤلانس له نزیکه وه بیده نه گیه که ده شه لئیتیت و بۆ تاوتک گوتیرایه لئسان ده کات. که ده نگه که ورده ورده دوور ده که ویتیه وه تا میتئ، برۆکانی دینیتیه وه به ک و ده لئ:

- چۆن هه ر کهس له نۆبه می خۆیدا هاتوه .. که هاتنی له دهست خۆیدا نه بووه، تاو هایش له نۆبه می خۆیدا ده روا ت .. که ناتوانئ ریکه له و نه مانه بکرت.

تۆ هه ر سه ره ده له قسینی و هه یج نالئیت .. بۆ چۆنی جیا واز یشت بۆ نه و ده برینه می هه یه! پاش ئاهیکئی لریژ دهست پیده ده کاته وه.

- کهر کۆک و لهش ساغ بیت، بی گه یرو گه رف بیت .. خۆشه حال بیت، وا ده زانی هه سوو وهک تۆ وان! به پتچه وان هه وه هه ره ها. وا نییه ؟!

- نه ها! نه ها!

ئینجا ده برسیته وه

- گوته مێرده که ت توره ک نییه؟

- نه .. کورده

- کورده ..؟

له ج هه لده قورچیتئ، ده سه تکهانی یان ده کاته وه، شان هکانی هه لده ته کیتئ و به ساردییه وه ده لئ:

- هه یج بایه ختیک به سیاست نادم. نه فره ت له سیاست. هه رگه یز نه متوانیه بزانم چه نه ولات و میلیه ت و نایین و زمان هه یه.

نه ره کۆکه به ک ده که هیت و ده لئیت

- نه مانه می که ده لئیت زانیاری گشتین نه ک سیاست!

- ده بیست وایئ!

وه رینی سه ک به ناگاتان دینیتیه وه. هه ر دوو کتان خۆیه خۆ ناورد ده نه وه رووخسار تان گرزو مۆن ده بیست، دوو سه کی که وه ره ی به له ک به له کی له سوژ ره می لچش سۆر بۆ وه. که قایشه کانی ملیان به ده ست دوو پیاوی خاوه نه کانیان وه یه، مرخه وه مۆره له به ک ده که ن و به یه که دا هه لده شاخین .. خاوه نه کانیان به ده م خورته و بۆ له وه بۆ دا وه به کیشیان ده که ن .. که سه رنجتیکئی نافرته که ده ده بیته وه خه ریکئی خۆ خوراندنه. ناو رت لئ ده دانه وه به به زه مییه وه ده پرسی

- که ستیک هه یه گرن گیت پی بدات!

- به لئ!

- نه لمان یان خه لکی لای خۆتان؟

- له هه ر دوو لا.

ده ست به جانتا ره شه که دا ده کات، که هیشتا له شانی دا به نه گرتووو له کۆشه یایه تی .. جگه ره یه ک و چه ر ختیک ده ر دیتئ. جگه ره که به لئیه وه ده میست. له پی ده سه ستیکئی ده کاته له به یه ری نه ره م (با) که و جگه ره که گرده دا. دوا ی چه ند مژئی توتد، دو که لئ سپی و شین له هه ر دوو کونه لووت و ده مییه وه دیته ده ره وه، به به ز رووخساره سپیه که یه دا و به ره و به رزایی و له هه وادا بلا و ده بیته وه. تۆش له و هه له را چا و به و نا ودا ده گه ریت. به و به رتانه وه کوریکئی پتست ره ش که سه ری قایشی دوو سه کی له ده ستدا یه، به دوا ی نافرته یکی قه له وی سو رو سپی و قز بژدا ده روا ت. نافرته کورته به نه که ده سه ته کانی را ده وه شینتی و جار جار میش ناو رتیک له کور ره ره شه که ده داته وه به توره می شتیک ده لئ .. ده لئیی سه که کان کوریکه به دوا ی خۆیاندا کیشده که ن. بزه یه کی ئال ده که هیت و خه مبارییه ک دا نه کرتیه وه. ده نگئی نافرته که می نه یشتت به ناگات دینیتیه وه.

- ده ی، بلئ بزانم، نه م زمانه می نیجه چۆن فیر بوویت؟

نه م رسته و پر سیاره، خۆشیت پیده ده ن .. بۆیه ده لئیت

- به دلته ..؟ خراپ نییه؟

- نا .. نا، نه وه نییه له یه کتر تیده ده یه ن. له وه ده جتت من نیو سه لادم بوویت هه تا زمانیکئی وهک توره کی و یان عاره بی فیر بیم .. هینده میشک پۆم.

بۆنی دو که لئ جگه ره که نیگه رانه ت ده کات .. بۆیه که میتک

- شتی وا جیتی باوهره .۱۹. هیله تیک له ویکانه و زمانیان قهدهغهیه .. په حق .. نیمه له چ سردهمیتکا دهژین..؟

یهکدوو مژی توند له جگهره کورت بؤوهکه ددات ، پاش قهدهرتک دووکه لئی سپی و شین بهر رووخسازد سپیبهکی داده پویشی . تۆیش به نسیایی سهر دله قینی و بزیه کی بؤ دهکایت .. لهو دهلی:

- ئوو ، مروف چنده خۆپه رسته ..
- ههروایه ..

ههردووکتان بیدنگ دهینه وه . نه نیا دنگی تیکه لاوی مندالائی له لاتان وسهر کۆمه که دیت ، که ورده نان به مراوی و قازمکان ددهن . جار جار هیش زهنگی پایسکلنیک و چه په سپی سگ ، قونچکه جگهره کورته که به لئویه وه دمنی و ناوړتیک له منداله کان دداته وه . تۆیش له هه لاهه بئیشتیک له گیرفانی بهر باخه لت دهر دینی ، دپه خهینه ناو دامت و کاغه زه کانیس تور ددهمته سه تله تهخته کی تهنشته وه . له جانتاکه دا بؤ شتیک دهگه ریج .. سهر هه لده پرتیه وه وینه په کت پیشان ددات (نیو وینه !)

- ئه مه وینه کی کاته خۆشه کانه ..

تۆیش به هه مو باوهرته وه ، ساویلکانه دهرسی:

- ئه مه وینه کی مندالیه له گهل دایکتدا؟

- من له گهل دایکمد؟ نا ، خۆشه ویسته کهم .. ئه مه وینه کی کیزوله کهمه له گهل خۆمدا ..

- سهر سوهرهینه ره ، کتومت له خوت دهچی . ئه ی نیوه کی تری ئه م وینه په کوا؟

ناوچه وانی گرز دهبی . سهر دهباته دواوه چاو له چاوت گیر دهکات ، بؤ ماوه په ک و بیدنگ لئوه مکانی دهر بوزین برۆکانی هه لبه زو دابه ز دهکن .

ئینجا به تور هیه وه دهلی:

- گهرمکته وینه کی له بهر ازمیش له گهل خۆم بکیرم؟

له وه دهرستیت دهر وونی نالۆز بکهیت ، بویه ناته وئی ئه م باسه دریزه ی هه بی ، ئه و که به خه زو تاسه وه له وینه که دهر وانی دهرسی:

- کیزوله په کی ژیکه له هیه ..؟

- ئه ی چۆن؟

به خیرایی ده که وینه یادی برازاو خوشکه زاو مندالی ناشناکات .. ئه هتیک هه لده کیشیت و به دست پال به دوکه له که وه دهنیت . ئه و هه ناسه په کی قول دداته وه . قونچکه جگهره که بؤ دور ، ناو گیا تهره که تور دداو به نیگه رانییه وه دهلی:

- دادگا مافی به ختوکردنی لیزه و تکر دووم .. له بهر نه وه ی ماوه په ک تووشی نه خۆشی دهر وونی .. دماغ بیهیزی بیووم . بی سهر و نا نارام .. ده بی پاش چاکبونه ودم و به بریاری لیزه نه په کی بریشکی وهر بیکر مه وه .

تۆ هه ر بیدنه کیت و به نیگه رانی و دالغاییه وه سهر

دور ده که وینه وه . گهرمکته شتیک بلتیت که ئه و دست بیده کاته وه .

- کوئی بگره .. ئه مه خراب وهرته گریت .. خوانه خواسته جیاوازی ره که زی و ئه م شته قورانه .. له زه وه کابرایه کی نورکم دهناسی . بیست سالیش بوو لیره بوو که چی نیوه ی تۆش نه لمانی نه دهراتی .. هیچ فیر نه بوو .. نه بده ویست فیر بی:

هه موو جاریک نامۆزگاریم ده کرد . باش گوئیگره .. ده بی بؤ زمان وک تونی بیت .. لاسایی بکه یته وه . دهمگوت بزانه خه لکی چۆن ده په یفن .. پرسسپار بکه .. که چی نه ی به پیکه نه یه وه شانی هه لده ته کاندو ده یگوت ، چه ند سانیکی تره و نپتر ده گه رتمه وه . خۆ نیره نیشتمان و ولاتی من نیبه . هیچ دلم به زیان و ناوو هه واو کولتورو زمانی تیرمکانه خۆش نیبه .. منیش به کالته وه ووه وک ره خنه پیم ده گوت ، به لام دلت به پاره که ی خۆشه ؟

نافرته که که وته کۆکه و لرخه لرخ . تۆیش خۆت گرز کردووو تیبده پروانیت . که له کۆکه ده وه ستی .. بچر .. بچر ده لی:

- نا .. که میک سهر سام بووه .. جا گوئیگره .. جا بیرسه که تورکه چۆن رویشته وه؟

- چۆن؟ به ده وله مهنی .. یان خانه نشینی .. وا نیبه؟

- نه ، نه وه للاً ! بؤ هه میشه خانه نشین بوو .. به لئی خانمه کهم . به مردوویی بردیانه وه .. له تابوتدا . دهراتی مردنیش لیرمکانه زور گرانه ؟ جا نه خوانه للاً بؤ جیتی کی دووری وک تورکیاشت بگوینه وه ..

- ئوو . زور خه مناکه ..

مات و بی دنگ ده بیت و سهر دده خه ییت . ئه و دهرستیه وه

- له میزه لیرمیت ، خانمه کهم ..

- ده سال و چه ند مانگیکه .

ملی بؤ دواوه ده باته وه ، چاوه مانی زهق ده بن و دهرسی - جیتی سهر سوهرمانه ، به ماوه که مه ، ئه م نه لمانییه فیر بوویت؟

- بؤ جیتی سهر سوهرمان بیت؟ له ولات زمانی نه لمانییم خویندوو .

- شتی وه ما ده بی؟

- نه ری ، دهنانیت زور له زمانه جیهانییه کان بخوتنی و فیر بیت .

- زمانی میردمکه بیست ..؟

به تهنکیده وه سهر دله قینی و چه ند جار «نه» ده لیتیه وه . چاوه که ومیبه زه که مانی زور تر ده کرتنه وه پوفتیکی دریز دهکات ، که بؤنی تووتن به سهر تا دیت . تۆیش دوا ی نه ره کۆکه په ک زور به نه رمی ده لیتیت .

- زمانی میردمکه نه ک هه ر ناخوتندرت . به لکو قه دهغه په قسه یی پیبکرت .

بق «هايم» دزه سه تيركي كاترميره كه ي معجه كت دهكيت . دهگنه بهر ديواړي نزمي نيوه سهوزي گوزستانه كه ، نهو هلووتسته يهك دهكات ودهلي :

– زيان خه لاته يان سزا ؟!

هستكي ناخو داتدهگريته وه ، كت وپر خه مبار دهبيت . كه خه مبار دهبيت هه ناسه شت توند دهبي . ورته ورت دهبيستي ، چاو دهگريت ، سه رنجت دهدهپته كريكاره بهرگ سهوزمكاني نهولاتر . نهوان له ژير نرعه بارانه كدا ، به خاكه نازو شهن كه لاكان كۆده كه ته وهو له سوچي كدا مه لؤي دهگن . له ولاتره وه ، نؤتؤمبيلكي بچكوله كه كاريه كي سه ر به تالي به دواويه وه ستاوه . ته نيا نهو زه لاهي له ناويا دانيشنوه سوو سپي و له نلمان دهچي ، نيدى نه وانيشر سه ر رمش و قز لوول ، رووخسار كه نمرنگ و كزوله .. ! نم ديمه نوت زؤر به لاهه سه رسوره نر نيه . له وخته ي ليزه ديت دهبيستي و دهبيني كه زؤريه ي كاره هه رزان و پيس و ته ناته كراته كاتيش ، بي هيچ نامانيكي كومه لايه تي و ته ندروستي ، خه لكانى ولاتاني هه زارو (به ناو) جيهاني ستيه م ديكه ن . به ناسپايي و ريزه وه دهليتي :

خانمه كه م ' من دهبي بق «هايم» بگه ريمه وه . بیده چي خانمي «ليزا» له وي بي . هلووتسته يهك دهكات . بروكاني دپنټه وه يهك و چاوه خوله ميشيه كاني له سه ر تو راده گري ، زمان به ليوه كانيدا دهخشي تي و دهبرسي :

– ليزا .. ؟ ..

– نه ها ..

دوو ههنگاو دپته پيشترو توره تر دهبرسي :

– ليزا شنايينيزگ .. ؟ ..

ترستيكي كت و پري له كوراني رووخساره شيتانه كه ي داتدهگريته وه .

به نزمي و له كهل سه ر له قاندا دهليتي :

– نه ها ، به لي ، خويه تي ..

– مامؤستايه و له ريكخراوي «نه منستي» (۴) ش كارد هكات ؟

– به لي ، به لي .. دياره تويش دهيناسيت !

نيدى درزيه ي بیده دهبيت .

– هه ر دهرفتي هه بي دپته لامان و ..

– له كه نكيوه زؤر به ريز خانمي ليزا نه ديوه .. ؟ ..

– هه ر دوو ههفته دهبيت .. چونكه ..

كه كوزهراني خرايي نهو دهبيتي .. له قسه كردن دهكه ويت . بارانه كه زياتر دهبي . قزه كورته به به كدا نووساومكه ي زؤرتر به به كدا دنووسى . تو له پاكي بارانه كدا نيت . ته نيا ليدانه كاني دلت زياد دهگن . سه رنجي چاوه زمه كاني دهترسي تي . دوو چاوه كه وه بيه كاني ورك دوو چاوي پشيله ي توره دهبريسكپنه وه . هيچ سه ر لهم كوزانه دهرناكيت . نهويش ورك له هه ورازتيكي سه ختي دايي ، به دژواړي هه ناسه ده دانه وه . كه بؤني تووتن

دهله قيتي .. نهو ناوازي قسه كردنه كه ي بهرتر دهكات و دهلي :

– نهو له مالي تايه تي سه ر به بهرته به رايه تي لاوانه .. خانمه كه م ، هه ر نهو نيه .

ناله م ولاتره زياد له سه ر هه زار مندا ل ه مالي مندا ل ان .. مندا لت هه به خانمه كه م .. ؟

– نه ختر .

– باشتر .. ! زؤر دژواره بهرپرسياري ژياتي كه سيكي تر بيت ..

بيدهنگ ديه نه وه .. هه ست به سه ر ما دهكه يت .. ناروه وي چايه كي كه رم دهكه يت . دهست بق كوزستانه كه ي نهويه تانه وه رادهگي تي و به خه مبار ييه وه دهلي :

– هه ر يهك له وان له ناو نهو چه ند سانتيه مه تره دا ته نيان ، به لام من له م دنيا به ريه نه دا .. كه تو هه ر سه ر دهله قيتي نهو دهبرسي ته وه :

– چاوه رتي كه سيك دهكه يت ؟

– به لي

– دپته تيره .. ؟ ..

– نه ختر . دپته (هايم) (۲) مكه ، هايمي يانابه ران .

– نؤو ، كه واته تو به نابه ريت ؟

سه ر دهله قيتي و دم پانده كه يته وه

– بؤجي هه لها تويت ؟

– نه بووني مافي مروف و ديموكراسي ..

–

كه دهزانيت نهو كرنكي بق نه م باسه نيه .. يابه ته كه دهگريت و دهبرسي ت :

– كارت چيه ؟ نهو پوفيكي دريژ دهكات . دهسته كاني به به كدا دهگي تي و وه لامده دانه وه .

– كارمه ندبووم .

– نه ي نپسته ؟

– نپسته ، شپتم .. !

بزه يه كي قورس و تال دهكات . تويش شه رم دهگري و خوت كۆده كه يته وه ، له وه دهرسي تي نيگه راني بكه يت . بويه سه ر ماكه دهكه يته بيانو دهليتي :

– وا ساردر بووه . زؤر دانيشتين .. دنيا خه ريكه تاريختر دهبي . دهواتين كه ميك بگه رتين . منيش دهبي له بيسري رويشته وه دا يم .

هه لامستن . دهفته ره كه دهخيه ته كيرفاني لاراستي پالټوكت .. بهري دهسته كانت چه ند جار ليك دهخشي تي و فوو به سه ري نهنگوسته سارده رچيووه كانتدا دهكه يت . نهوجا دهسرتكي كاغه ز دهرديني و ته رايه به كه ي بهر لووته سوومه كت دهرسي ت . نهويش كه كوله كاني سوو بوونه ته وه و ليوه كاني سپي هه لگه راون ، دهسته كاني دهخاته كيرفانه كاني پالټوكه ي و له پال يه كدا ههنگاوي خاوو كورت هه لده كرنه وه ، كه نكي باران زياتر دهكات .. دهكه ويته سه ر بيري كه رانه وه

بريار ددهبيت. ههنا هينرت تيدايه ههنگاو ههله گريته وهو ههلهبيت.

له راگريندا دهفته رهكته لئده كه وئت. به لام ناكه ريتيه وه سهري و به لكو خيراتر به وه پيشه وه ههرا دهكته بيت. كه دهگه يته وه نزيك «هايم» كه خاو دهبيت وه.

ههول ددهبيت خوت نارام بگه يته وه. به لام له ناخه وه ههزاويت. دلت وهك دههول مونت ناسا تريه دي. له زير تاوه بارانه كه دا، قز نالوزكاوو پمشيو خوت به حه وشه گهوره كه دا دهكته يته وه. ههست به نازاري سنگت دهكته بيت. كه مينك دلت تيكه ليووه. به قاچه قورسه كانته وه به پليكانه ناسته كاندا سهرده كه وئت. كه دهكته يته بهر ژوره كه ت. به خيرايبی دهرگا كه دهكرتیه وه. لهو ديو دايد خه يته وهو كليله كه ي تيدا چيندليت. به ههناسه سواريه وه خوت به سهري پخه وه كه تدا ددهبيت. ههري چوار پهلت بلاوه كه يته وه. جار چاره دزه سهرنجتيكي دهرگا كه ددهبيت. به چاوي خيال نافرهته چاو خوله ميتشيه كه له پشتيه وه دهبينيت.

تاديت ههناست نارامتر دهبينه وه، لهشت خاووخواوتر دهبينه وه.

جا خه ونه يان زينده خه ون؟! خه يالتيكي قول و بهر فراوان يان راسته؟!

ههله دهستيت و تاكي به نجه ره بچكوله كه، كه به سهري شه قامه كه ي نهويه ردا دهروا نيت، دهكته يته وه.

سه رسام دهبينيت. واقت پرده ميني. بهو بهر شه قامه كه وهو له بهرام بهر تدا، نافره تيك دهبينيت كه چه تريكي كول گولي به سهروه گرشوه، جار چاره (با) به هينز كه چه تره كه به راست و چه ردا لار دهكاته وهو پرووخساري دهرده كه وئ، كت و مت له «ليزا شتير بنيرك» دهچي، كه به رهو «هايم» كه ديت.

پهراوتزه كان:

۱- مه بهست له هه زاري بين پارهي نيبه، ته نيا گوتني زماني نه لماني بهو چوره يه.

۲- مه بهست له خراب پنگوتن نيبه، نه وه له زماني نه لماني ريزو خوشه ويستيه.

۳- نهو جيتيه مولگي به نابه رانه ههنا قبول دهكرتن.

۴- ريك خراوي ليوور دني كشتي.

۵- سيكس له كهال توخمي جياواز. دهكرن نافره تيك ميردي ههبت، به لام مهيلي له نافره تيش ههيه! يان پياويك ژندار بي، به لام مهيلي له كور يان پياوه! بهمه دهكوترن!

BISEXUALITÄT

به سهري تدا ديت. چهند كو كه دهكات. خزهي ستيكي دهبيستي چاو دهبرينه، چاو دهكات و پچر پچر دهلي.

- كه واته به ههله ردا نه چووئت.

تو نازانيت جي بلنيت. دهستي چه ي له سهري كلينيك دادمني و خوار دهبيت وه.

- نه چاو وري ههكه... ههركيز نايهت.

تزه و ترساوي دهلنيت.

- وهن ناكه نه يهت. نهو نافره تيك مي بهر يان و بياني دوسته.

وهك چون له ير دا زهوي بقلبيسته وهو بوركانيك سه ره له دا شيريه نهو. بيه دهنگيه كه ده شله قيتن.

- من ميتشك. ليزا نافره تيك مي كه ريزاي قه حبه يه! نهفسيكه ره. نه هريمه نهو له پتستي مرو قدا.

سه رت گيز دخوات. وري دهبيت. گه ره كه تف قوت بدويت، به لام رسانت په لاس ووشك دهبي... ههست به گسري دهماريكان و سو كه ژانه سهرده كه بيت. تو رهب وه ستاويت و

حه ي ساويت. نهويش به ره دوام ده يفتن.

- نهو ته نيخ خوي خوش دهوي. نهو به بياني حه زي تير و نيك و سيكسي خوي دادمه ر كينته وه... كه مزه... ناخ

جي دهليم... من ميتشك! نهو نه گه ر پياوي جنگ نه كه وئ له ههولي نافره تدا يه. نهو «بي سيكسيول» (۵) نه كا رامى

كرديت. راوي كرديت... خوشت بوئت...!

سه ره گيزه ت پنده كه وئ و له بهر خوزه به توركي ده برز كيني. بهري دهسته ته ره كانه به پرووخساره ته ره كه تدا

ديني و دزه سهرنجتيكي نه و لاتر ددهبيت، كرتكاره كان دهستان له كار هه لگر تووهو له نيوه دهروانن. خيرايش بير

دهكته يته وه «دهبي نهوان چون بير له م ديمه نه بگه نه وه... جي دهلن...!

دهلنيت قاچه كانته له ژونگا و كيربوون. به ناسپايي و شيوه پارانه وه ده برسيه:

- ناخر بو؟

نهو كه سه به سه ره كيله كه دا ده نوش تينه وه، سه ره له ده برينه وهو به تورهي دهلي:

- چونكه نهو زيانمي كرده دوزه. ميرده كه مي تفرده او به رهو نهريكا هه لهاتوون... مندالم كه وته «هايم» و خويشم

شيتي بهر باران.

به باوهري به خوزه دهلنيت:

- له وه دهچي نيمه باسي دوو كه سي جياواز بگه ن؟!

وهك پشيله يه كي وده شسي سه رنجي تورته ددات و هه نسك هه نسك دهلي:

- بهه... بهه.

نهو چا تفيك لئده كانه!! نهو به سه ره كيله كه دا شور بوته وهو پشتي نه تويه. نازانيت هه نسك ددات و دهكري يان

دهر شته وه. سه رنجيكي خيرا ي كرتكاره كان ددهبيت وه. نهوان به رهو لاي نيوه دتن، بويه هوش كوده كه يته وهو

شهوئ

نهی شهوی رهش شهوی شیعری و نهشک و باران
چیت لیم نهوئ،

که من تهنیاترین پیغه مبری ناو دوکال و حرف و گوناوم
چیت لیم نهوئ

که وا پنجه م سووره بالای به قهتلی په نجه کانی تر
که ههنگاوم دوزمنه بق پیغه کانم و که سهرم پره له کفر و
بیره و مریم له خیانه تی هه موو پیغه خیرانی تر..

نخشه ی سهرم له بهر تورا ناوه لا ناکه م
به تهنیایی نهستیره و نیازک و هه زه کانت، بروا ناکه م

ناوا بیهو لیمگه ری با

بی پهره گوناوم باران که م نایه تی حز

لیمگه ری تا

نم سووره ی کفره داریزم له مهرگی کوریه یی خو ما
نهک نهستیره:

که من بروا به که شترین به هه شتی خه یالیش ناکه م.

لیمگه ری و نم عه پای شرمم لیکه وه، دهموئ رووت بم

ناوا بیهو نم سهرایی خاوتنییه بتارینه، تا له کفرا نغرو بيم..

نایه تی نم کتیبی ناو میندیه، پر له قهتله

چریوه ی نهستیره کان، بیده نگ

که نه موئ له سپیده ی شادمانی نم ساته دا

یاسینی مهرگی بخوئتم..

رایوه شینه دهقی مهرک، دهقی کریان و تیکشکان.. رایوه شینه

دهقی سه مای دوا بین عشق و خه نه بتدان

وا کاروانی شکست که یی.. دهموئ بروم

گوئیم لیه تی، له دلویی ناساوی خوئندا:

که من هه وای ناشتی قلبی نم شاره ناکه م.

دوروم و حالی نهم قهقره به بهر نه لیم
تهفسیری سوره ی نهم ژهره بؤ دار نه کم
خوم نه دمه دست نافکه به کم. له کهل ناوا هله در زیم
چکه له ناو جیم هه به تا باسی توانه وه ی لا بکم

ژور هر چنده موققه دس بی، چولی نه کم
په نجره هر چنده ناوه لا، پیوه ی نه دم
من له کهل سیو نه دویم و

حرفه کانم له سه سینه ی ناسن د پروین
که تازه من له دستوری زمانی کل په پروه ی ناکم

نه روم و له لم نه پرسم ساعات چنده ..
له شوان و د پرویش و پیاوچاک ، خوم لا نه دم
کورک نه کمه چاوساخم و
له بهر دمی هزار پتدا پشوو نه دم

نه روم به دوی و ونکردنی ره گزی پاکما و
شانازی به کان له چال نه نیم
کتیبه پیروزه کان و درمختنامه کانی هوزم ناکر دهم
نهو لانکه تیک نه شکینم که نازادی زهوتکردم
نهو دمسرازه به نه درینم که ناچار به سره وتی کرد

نه روم به ناخی کوچه کما و
نهو بانگهی لیدر نه هینمه وه، که ناوی خومی بی ونم...

نای چند پهستم له ناوی خوم نهی شو!
تو بلتی ی رزگارم ببی لهو حرفانه ی قه بیان له بیونم کرتوه؟
من که تازه باکم له رزکاریون نهی،
بلتی ی بی ناو.. بی خه یالی داچله کینم به ناوی خوم
ریگه ته یکم؟

ملم نه دمه بهر ته ور و
دسته خورق شه کانم نه برمه وه
چاوم دهر خواردی هله پیره کان نه دم و
تیرینه بییم بق چه قلنی فری نه دم ..
نه ی دالینه

نقوومی که ن چرتوکی رق له دهفهی شانم لهم چه نکه دا
حز به نازاری خه نجره ی له پشته وه و کولله ی وتل ناکم.

ناوا به .. من نه موی
بهر له ریزی سهر فرازی نهم باخچه درنده به به جیبیم
له ناو نهم دلناییه وه، په نا بق سهر گهر دانی به روم
ناوا به نهی شو، شهوی رهش
پهستم له کامرانیه،
به شادیه کاسه سهرم...

به بار نه لیم، تفی که وه چیژی ماچم ژهره ی تبا
تا شیر به نجه ی نهم شه هوه ته لئی نه دوی،
شوین په نجانم بسره وه
ناگری ده مثال دانت به جامی نهوت
که ته معای جیهیشتنی هیچ نیشان و ناوی ناکم.

ناوا به، ناوا .. شهوی هاوری، شهوی دوزمن
له بهر هه یوانی نهم ماله پر دوو کهل و
شیر و
نهشکه ی من .. ناوا

هه تیوه هوره کان برین
نه ستیره چه تیوه کان وتل بن،
که تازه من له که لتانا دست تیکهل ناکم!

* * *

چیه ناوا رابینچم ته کا به ره و هیچ؟
نهم توره بن ورته به هتاکه ی ده بی و نالی هیچ؟
نهم سه رابی به دگومانیه؟
نهم دوزخ شیعه وه؟ نهم ویرانه ی جوانیه؟
ناه دهرسم نه سره دم و
که شکولی ناشکر ابوون، ناوه لا بی
نه کهرچی حز به درکانی پلانی نهم چه نکه ناکم.

« شەوانی نیو شەمەندەفەر: لە چاوانتام »

دەبگیریتە (خۆش بەختی ئەو دیوت)
چاک دەزانم هیچ نابینی لەمن زیاتر
..... »

..... سەعات ۱۹:۹ی شەو
لەگەڵ میلی سەعاتەکه‌مدا دەجولێتی
.....

چ قەدەرێکی سەیری ناو شەمەندەفەر
هەرچی لاشەی سست و بێ هۆش
فری دەداتە ئەملاو ئەولای من، بۆ؟
.....

دووچاوی گۆزەنگنامیز
نایەن دیمەیی پیرۆزت لە پێشم بەتەواوی دروست بێ

دووچاوی زیرەکی ترسناک
لەوانەدمچن کە لە جامی ژەهراوی
سوکرادا بوون

ببوره ساتەکانی نیو شەمەندەفەر
نازانم چۆن راسگۆ بم لەگەڵتان
ببوره ئەی قەدەر

ناتوانم هێتلی شەمەندەفەرەکان
بچەمێنمەوه بەرەودوا
تۆش نازیزم لێم ببوره
ناتوانم لەگەڵ پێلوی چاوانت نەبەم.

ئەو تیرە تیشکانە چین
دەیانگریتە کلێنەیی چاوانم
وەک بێتی دەزانیت
لەسەر پێلوی چاوانمدا

لەولاوه
لە تەنیشت پایە بەرزەکانی
دەروونی خەلکانی ترهوه
هەلتروشکاوبوی
لەملاوه

لەپەنا لاپەرە دراوه‌کانی
نامە فریدراوێکان
تەنیا بووم..

نەمدەزانی چیت دەویست
نەمدەزانی چیم دەوی

***|

چەند کاروان بنێرمە پیش نیگات
بۆ ئەوهی

تاویک ئەسپی ناخت
بۆلای هەواری دلم گورژن بەی
جا تۆ بەو هەموو شەوه

چی دەبینی
مۆمی داگیرساوی دلم نەبی

کاتیک روناھی چاوانت
لەمن دەکەیتەوهو

خهون و وړینه

برېږ و باقی جوانی نالی کهرنکی به‌ناز
 کهله‌رقی کوزر ، رقی نه‌ستوری کونک ، نارمقی کاکي جوتیار
 له نیوانیان
 سه‌جله‌ی به‌ردی زورگ ، دنیا دیده‌ی داس له دورین ... دوریشی
 ترو وشک
 تریضی رنگامی خهونی ریگا له تاریکستانیکی به‌رین
 نالی وړینه‌ی رتیار له خو ونکرده‌ی نه‌به‌ی
 مزدی خه‌لاتی زمبیلک ، نیگه‌رانی دهرگا ...
 نه‌و دهرگایانه‌ی به‌هیچ په‌نجه‌رمیه‌ک ناشنا نین ...
 نه‌و دهرگایانه‌ی زهمه‌ن هرکیز بیایاندا ناوا نه‌بووه
 قرچ و هژی قزچه له سووتان ، به‌کول کریانی بیدمنکی کابان
 که‌رانه‌وی چه‌کدارمکان یژ تاریکایی جه‌نگل
 نه‌و چه‌کدارانه‌ی به‌چه‌کوه له دایکبوون و دیانته‌وی هر به
 چه‌کوه له کوز نرین
 سرمنای شهل بوونی جووله‌یه ، جووله‌ی هموو شتیک
 له ریوناکیبه‌وه بگره تا کریان
 نیشنه‌ی له دایکبوونی شیتی ... شیت بوونی رږژنک
 به‌رکسی روبریک خهریکه زنده‌مقم دهبات:

بوون و نه‌بوون

بوون له نه‌بوونه‌وه دی
 که‌چی ... دیسانه‌وه روو له نه‌بوون
 ملی ری دهرکی ،
 به‌په‌لویه ، یشوویه‌ک نادا
 کتی به‌رتی دهکا ؟
 بق لای کتی دهروا ؟
 که‌س رتی پی نابا .
 بوون و نه‌بوون
 چند به‌ی‌کتری بیگانه و نامون
 هینده‌ش بق په‌کدی دوست و دسته‌مون
 وه‌ک دوو جلی کوله‌باختن
 که له‌ویان گولیک هله‌دوه‌ری
 نه‌میدیان خونچه‌یه‌ک دهرکی .
 مه‌ودای نیوان بوون و نه‌بوون
 جیهانیکه به‌رین
 هم له کریان پر
 هم له خه‌نین .
 مانا و بیمانایی بوون
 له هه‌ندتی کات و شویندا
 تیکه‌لویه‌کی پووش و کایه
 جوتکردنه‌ویان وه‌کو مه‌تلیکه
 قه‌ت هه‌لنایه .
 له بوون و نه‌بووندا
 له زهماوندی شکوفه و هه‌لومریندا
 سه‌مای خنده و فرمیسک
 هم مانا و هم بیمانایی به‌زین ددا
 . هم سه‌مایه
 رو‌تینیکه .. به‌بیتپه‌روا
 له‌کات و ناکاتدا ،
 له هات و نه‌هاتدا
 بی کوتایی ، بی سرنه‌نجام .. دیت و دهروا ،
 هم که‌نیویه‌ینه ، هم چندوچونه
 سه‌رجاوه‌ی رازی بوون له نه‌بوون و
 نه‌بوون له بوونه .

بیرتولید بریشت

شانۆنامه:

سوالکه ره که یان سه گه مردوووه که

سه لام عهبدوئلانیبراهیم و فاخرجهمدی له نهئمانییوه کردوویمان به کوردی

دهکهن. کابرایهکی سوالکه ری بیس له پیش
دهروازه که مدا دانیشتوووه، بۆنی نهگبهتی لی
دیت. له ئیسوان ئەم دوو رووداوه بی وینهیه دا
ناکرئ له گه لیدا نه دوتیم.

(پاسه وانه کانی دمکشینه دواوه)

قهیسه ر : کابرا تو ده زانی زهنگه کان بۆچ لیدهدن؟

سوالکه ر : به ئی، چونکه سه گه که م مردوووه.

قهیسه ر : زمان دریزی ده که ی؟

سوالکه ر : نه خیر هۆیه که ی لاوازی و پیری بوو. تا دوا
هه ناسه ی، خۆی راکرت. بیرم له وه ده کردوه
بۆچی قاچه کانی به و شتیوهیه ده له رزین. به
دریزیایی شه و په له کانی به م شتیوهیه دانا بوو.

به رده ی په که م : دهروازه یه کی گه ورده، له لای راستیه وه
سوالکه ریک ده ست به نه ژنو دانیشتوووه. لاوتکی بالا
به رزی چوار شانیه ، نیوچاوان که چراوی جل شر،
نۆرگۆنیک ده ستی پتیه له ژیر که لویه له کانی دا دیناوه.

کات : به یانییه . دهنگی توپ دنیای هه لگرتوووه.

قهیسه ر : به قزیک سوورو نهختیک دریز، به سه ری
رووت و، به پاسه وانیک زۆره وه ده رده که وئ. جله
رنگ و نه وشه یه کانی له په موو دروستکراون.
زمنگی کلێساکان به رزده بیته وه.

قهیسه ر : ئیستا که بۆ نا هه نکیرانی سه رکه و تن،
به سه ر دوژمنه هه ره که وره که مداده رۆم ، خه لکی
ولانه که م ناوم له که ل بخووری پیرۆز (۱) تیکه ل

قهیسه ر : وهگو لهشکری قهیسهر (چاله) لمی بیابانهکان قووتی داوه؟

سوالکەر: رینگای بیابانیان گرتەبەر، بیاوهکانی پتیبان وت (تالی Tali) رینگاکه زۆر دووره، بگه رتوووه، نهویش هه موو جارێک دووباره ی دهمکردهوه. دهبی نه م ولاته داگیر بکهین. هه موو رۆژێ به رهو پتیش دهرویشتن. هه تا پشلاوهکانیان نهتجرو وتجری بوون. پاشان پتیبان دارزا، سه ره رای نه مانهش به گالۆک له سه ر نه ژنق به رهو پتیش دهرویشتن. جارێکیان حوشتریک به ر گه رده لولوه وت و به به ر چاویانه وه گیانی ده رچوو. جارێکیشیان گه یشتنه سه ر کۆمیک وتیان نه مه له ولاته که مان ده چی، له ویدا کۆره بچوو که که ی قه یسه ر که وته ناو ناوه که و خنکا، حه وت رۆژ پرسه یان بۆ دانا، نازاره که یان کۆتایی پینه هات. جارێکی تر به به ر چاویانه وه نه سپه کانیا ن ده توین. جارێکی تر ژنه کانیا ن نه یانتوانی چیتر له گه لیاندا برۆن. رۆژێکیان گه رده لولوه هه لیکرد و سه ربازمهکانی دا پۆشی، ئیتر قرانیان تیکه وت. دنیا هتیم بووه وه و ولاته که بوو به هی نه وان. منیش ناوی نه و ولاته م له بیر چۆته وه.

قهیسه ر : پیم نالیتی نه م چیرۆکه ت له کوئی هیناوه؟ نه وه هه چی راست نیه ی، به سه رهاته که به شیوه یه کی تره.

سوالکەر: نه و کاته ی که نه و به هتزیوو، من وه گو مندالێکی نه و وابووم، به رهو پتیشه وه گاکۆلکیم کرد، چونکه من قه ت به وه رازی نه بووم فرمانم به سه ردا سه پتینی.

قهیسه ر : نه وه تۆ باسی چی ده که ی؟

ته نه ت که هه واش ساردی کرد. ئیمه هه ر به ی شیوه یه پالمان دابوو یه وه، به لام نه م به یانییه ومختیکی زۆر به سه ر گیاندا نیدا به سه رچوو، من هه ر نه م شان و نه و شانم پتیه کرد. ئیستاش تا ئو نه م بگه ریمه وه ماله وه، چونکه بۆگه نی کردوووه، بۆنی لێوه دیت.

قهیسه ر : بۆچی فره ی نادهیت؟

سوالکەر: به تۆ چی؟! تۆ سینگیکی قویاوت پتیه وه له زێراب ده چی. چونکه پرسیا ریکی زۆر گیلانه ت کرد. هه موو پرسیا رمه کانت گه وچانه بوون و نه م پرسیا ره شیان هه روا بوو.

قهیسه ر : سه ره رای نه وه ش پرسیا ریکی ترب لیده که م. کئی یارمه تیت ده دات؟ نه گه ر که س یارمه تیت نادات، ده بی به زوو ترین کات لێره برۆیت، چونکه لێره نابێ هه چ تۆببۆتک بۆنی بیت، هه چ هاواریک به رزبیته وه.

سوالکەر: هاوارم کردوووه؟

قهیسه ر : نه مچاره یان تۆ خۆت پرسیا ر ده که یه ت، هه رچه نده گالته جار یه کی تیدا یه که من لیتی تیناکه م.

سوالکەر: وایه. ناکادار نیم، هه روا پرسیا ره که م په یومندی به خۆمه وه هه یه.

قهیسه ر : من کوئی له تۆ ناگرم، به لام پیم بلتی کئی یارمه تیت ده دات؟

سوالکەر: که نه جیک هه یه، دوا ی نه وه ی بریک په تاته کۆده کاته وه. جار جاره دیت بۆ لام و یارمه تیم ده دات.

قهیسه ر : کورت نیه ی؟

سوالکەر: به لێ نازانم چی به سه ر هاتوووه.

باری، پاشان جرجیټکی بی ژمار په ینابوون،
هه موو کیتلگه کانیان وټرانکرد. دواتر روویان
کرده ناو دټهاتهکان و دهستیان کرد به مروټ
خواردن و به سر نه م جوره خورا که وه نټین.

قهیسه : له م باره شیان ناگادار نیم. نه م ش وه کوو
چیرو که کانی تر داتاشراوه. له میژوودا هیچ
شتیکی له و جوره باس نه کراوه.
سوالګر : هیچ میژوویه ک نیه.

قهیسه : نهی نه سکه ندره؟ نهی سټاز؟ نهی ناپولین؟
سوالګر : میژوو...! مبه ست له ناپولین کټیه؟
قهیسه : نه و که سهی نیوهی دنیای داگیر کرد. پاشان
له بهر بوغرابی بوون تیاچوو!!

سوالګر : تنیا نه و که سه خوی و جیهان، باوهر به شتی
واده کهن. نه م ش هه له یه. له راستیدا ناپولین
پیاوټک بوو که له پاپورټکی جنګیدا سه ولی
لټده داو که لله یه کی زلی پیوډبوو، نه وانی تر
دهیانگوت، نیمه ناتوانین سه ول لټده یین. چونکه
هیچ جټگایه ک بق ټانیشکمان نه ماوه ته وه. کاتیک
که پاپوره که نوقوم بوو، له بهر نه و دی سه ولیان بؤ
لټنه درا، نه و فووی کرده ناو که لله ی و توانی
به سر ناوه وه بمټنټه وه. چونکه به توانا بوو
توانی له سه ول لټدانداندا به رده وام بیت، نه و
نهیده بیټی به ره و کوټ و نه وانی تریش هه موویان
خنکان. نه م جار سه ری به سر جیهاندا
راشه قاندو له بهر نه و دی که لله ی زور قورس بوو
لټی بووه وه و که و ته خوارئ.

قهیسه : نه م بیان قورترین چیرو که که تا نیستا
بیستبټم. به راستی تو به م حیکایه ته که چانه یه
، دلې منت شکاند. هه رچونټی بیت چیرو که کانی

سوالګر : هه ور دهرؤیی. له نیوه شه ودا بریسکه
بریسکی نه ستیرمه کان دهر که و تن. نه م جار دنیا
کش و مات بوو.

قهیسه : هه وریش دهنگی لټوه دی؟

سوالګر : هه فته ی پیشوو لافاوټک هه ستا، هه ندټ که س
له که لاهه پیسه کانیاندا له رؤخی روویار که دا
مردن، ته نانه ت به پاله په ستوش نه یان توانی خویان
دهر باز کهن.

قهیسه : تو که نه م هه مووه دهرانیت، قه ت خه و ت
لټده که وټ؟

سوالګر : کاتیک که له سر به رده کان پالده که وم، نه و
منداله ی که له دایکبووه دهریزنټی و پاشان
بایه کی نوټ هه لده کات.

قهیسه : دوټنټی شه و ناسمان به نه ستیره
ده که شایه وه، که س له روویار که دا نه خنکا و هیچ
بایه کی نوټش هه لینه کرد.

سوالګر : که واته تو یان کوټرو که رو نه فامیت، یان
به دخووی.

(پشوو)

قهیسه : تو چی ده که ی، من قه ت چاوم به تو
نه که و توه، تو له چ توخمټکی؟

سوالګر : نه مرو هه ستم به وه کرد که باری کټلگه ی
که نه م شامټکان زور بی به ره. چونکه نه مسال
بارانه که ی که م بوو. هه ر بویه بایه کی که رم له
کټلگه کانه وه هه لټان کرد.

قهیسه : راست ده که یت که نه م شامټکان خراپن.

سوالګر : سی وه هشت سال به ر له نیستا، هه مان شت
روویدا. نه و ساله که رمایه کی زور هات، به ر
له و دی که نه م شامټکان تیا بجن، بارانټکی زور

ترت باشنر ددگځیرایه وه. به هر حال رات بهرام بهر به قهیسر چییه؟

سوالګر: هیچ جزره قهیسر ټک نییه، نه وه نه نیا میلله ته که پتی وایه قهیسر هیه. نه نیا خودی قهیسره بروای به بوونی خزی هیه. به لام کاتی که نوتومی یلیکی جهنگی زور دروستګراو تپلیکی زور لیدرا نه کاته جهنگ دهقهومی و به دواي دوژمنیګدا دهګرین.

قهیسر: به لام نیستا قهیسر به سر دوژمنه کهیدا سرکهوت.

سوالګر: نه خیر سر نه کهوت به سر یا، به لکو کووشتی، بی نهقلتیک بی نهقلتیک تری کووشت.

قهیسر: (دانی بهخویدا ګرت)، باوهریم پتیکه دوژمنیکی زور به توانا بوو.

سوالګر: دوژمنی من نه کهسهیه که بهرد دمخاته ناو برنجه کهسهوه. نه خزی بهوه هله دهکیشا که بازوویه کی زور به هیزی هبوو، به لام به نهخوشی شیرپه نجه مرد، کاتی که خستیانه ناو دارمه پته کهیه وه ناګایان له وه نه بوو که دهستیان بهر تهخته ی دارمه پته که خستووه. کاتی که دارمه پته که یان ه لګرت بازووی شوژ ببووه وه، به بی توانا رهق و رووت.

قهیسر: نه ری نه وه تو هیچ لهو جزره پالکه وتنه بیزار ناییت؟

سوالګر: جاران به بهر دهوامی هورمه کان به ناسماندا دهکشان، من ته ماشام دهکردن به هیچ جزر ټک نه واونه ده بوون.

قهیسر: خو نیستا هیچ هور ټک به ناسمانه وه نییه. کهواته تو قسه ی قزر دهکیت. نه مه یان هر وهکو

روژ ناشکرایه.

سوالګر: روژ له کوئ هیه!!

قهیسر: کهواته تو خه ترناکیی و بهر دهوامی ترست هیه و شیتی.

سوالګر: نای که سه گځکی چاک بوو، ناسایی نه بوو، شایانی هموو شتیک بوو. نه نانهت هندی جار کوشتیشی بو پیدا دهکردم و جاری واش هبوو که به شهو له ناوچله شیره کانمدا دهخوت. جار ټکیان هاوار ټکی بهر بلاو له ناو شاردا پیدا بوو، هموویان در به من بوون، چونکه من هیچ شتیکی وام به کهس نه دهدا که شایاتی باس بیت، نه نانهت سه رباز مکانیشیان لیم هاندا. به لام سه که کهم هموویانی راونا.

قهیسر: باشه تو بو نه م باسه م بو دهکته؟

سوالګر: چونکه به گځرت دهزاتم.

قهیسر: باشه چیتز له مندا ده بینی؟

سوالګر: دهنگیکی که ساست هیه، کهواته تو ترسنوکیی. تو پرسیار ټکی زورم لیده که ی، کهواته تو خو ټریت. تو بهر دهوام هله دهدهیت ته له م بو دابنیته وه، کهواته به هیچ شتیه پیک باوهرت به خو ت نییه. تو سه ره رای نه وه ی که باوهر به من ناکهیت، کویم لی دهګریت کهواته تو مروقتیکی بی توانایت و، سه رباری هموو نه مانهش تو لهو باوهر دایت، که ته وای جیهان به دهورتدا دهخولیته وه، له کاتیګدا زور مروقتی وهکو من همن، که لیک له تو کرینګترن. بیچکه له مهش تو کوپرو که پرو نه فامی. بیګومان که میی تریشت همن که من پیمان نازاتم.

قهیسر: نه مانه شتی خراپن، نه ی باشه تو هیچ

چاکه یهک له مندا ناپیښی؟

سوالګر: قسه به نرمی دهکیت، کهواته لووت بهر زیت. پرسپاری زور دهکیت کهواته حهزت له فیربوون و زانین ههیه، هه موو شتیک تاقی دهکیته وه، کهواته دوودلیی. کوئی له درزی زل دهگری، کهواته هیمنی. وادمانی گشت دنیا به دهوری تودا دهخولیته وه، کهواته له مرؤفه کانی تر خراپتر نییت و بیر له شتی قورتر ناکه پته وه. سهره رای نه وه سهرت به وه لینه شتیواوه که زور شتت بیښوه، سهری خوت به و شته نایه شتیت که په یوهندی به توه نییوه له بهر زور زانین په کی خوت له چالاکي و کرده وه نه خستوه. چاکه کانی ترت خوت به خوت و یاخود که سیکي که چاکتری ده زانی.

قهیسه: تۆ زور زیره کیت.

سوالګر: هه موو به شان و بازوو هه لدا نیک ترخی خوی ههیه. به لام چاوه روانی نه ودم لیمه که که نیستاکه من ترخی پیا هه لدا نه که ت بدهمه وه.

قهیسه: من یادداشتی نه وه هه موو کارانه ددهمه وه که بوم ده کرتین.

سوالګر: ناساییه، نیستا تۆ که له دمده دا چاوه روانی چه پله لیدانم لی دهکهی، تهنیا باری ناساییت پیشان دده میت.

قهیسه: من هیچ رقت لی هه لدا ناکرم. نایا نه مهش شتیکي ناساییه؟

سوالګر: به لی، چونکه تۆ ناتوانیت هیچم لیکه کیت.

قهیسه: ده توانم بتخمه زیندان.

سوالګر: نایا نه وئ سارده؟

قهیسه: هه تاوی تینا چیت.

سوالګر: هه تاو نییه. تۆ بۆ وا بی بیری؟

قهیسه: ده توانم به کوشنت بدهم.

سوالګر: کهواته چیتر باران تهرم ناکات. نسیی و کیچ ریگا و یانیا ن دهگورن. زگم ناسووده ده بی. گهوره ترین هیمنیم دهست دهکیته ویت. ههست به چیژ دهکهم، (پاسه وانیک دیت و دهجری پینتینه کوئی قهیسه)

قهیسه: پتیا ن بلتی زور ناخایه نیت. (پاسه وانه کان دهک شپنه وه) من هیچ جوړه بهر خور دیکي له م جوړهت له که لدا ناکهم. بابیری لیکه مه وه چیت له که لدا بکم!

سوالګر: به لام نه میان نای بی کهس بلتیت. چونکه هه رکاتیک که کرده وه کانت بیینی، شتیوهی بیر کرده وه و رهوشیتیت ده بیینی.

قهیسه: من باوه رناکهم که مرؤف ریزم لینه گری.

سوالګر: هه موو که سیک بوم سهر دادنه وینتی. به لام من هیچ کوئی نادمی. تهنیا شهر فروشه کان به زور بلتیی و پرسپار بیزارم دهکن.

قهیسه: نایا منیش بیزارت دهکهم؟

سوالګر: نه پرسپار هت له هه موو نه وانی دی قور تر بوو، به راستی تۆ کابرایه کی بی شهرمی. تۆ ریزی مافی مرؤفه کانی تر ناکریت. تۆ نازانی تهنیایی چونه، هه ریویه چاوه روانی چه پله ی له که سیکي بیانی و دک من. تۆ پیویستت به ریزل گرتنی هه موو مرؤفیک ههیه.

قهیسه: من دهسه لاتدارم، بویه ریزم لیده کرن.

سوالګر: رهشمه ده لی من حوکمرانیی نه سپ دهکهم. دهنوکی په رهسپلکه ده لی من رینماییی په رهسپلکه دهکهم. لووتکه ی دارخور ماش ده لی

هینده ئیسکی منت به لاهه قورسهو، له لایه کی
تریسهوه نهو هه موو گفتوگۆیهت له گه لدا کردم؟

سوالکەر: به پالدا نهوهوه، چونکه تۆ نهوهنده بی قیمهت
بووی، گویت له ورتنه کانم گرت که من پیوست
بوو بیانگیزمهوه، تا دردی تۆینی سهگه کهم له
بیر خۆم بهرمهوه.

قهیسه ر: ئیستا که درۆم. تۆ خۆشترین رۆزی زیات
لی تال کردم. من نه ده بوو له لات راوهستم. به زه بی
پیهاتنهوه شتیکی زۆر بی مانایه. تاقه شت که
ههته جه سوور بوونه کهته، که بهم شیویه له گه ل
مندا دهوتی. هه ر بۆیه هیشتم هه موویان
چاوه روانیم بکه ن.

(قهیسه ر دهروات، پاسه وانه کانیشی به ریدمه کون. سه ر
له نوێ دهنگی زهنه گه کان به رزده بنه وه)

سوالکەر: (بینه ران ئیستا که ده بینن که کویره)، نهوا
ئیستا رۆی، ده بی ئیستا که پیش نیوه رۆ بیت،
چونکه بایه که گه رمی کردوهوه. لاهه که نه مرۆ
نایهت، نه مرۆ له ناو شاردا شاههنگیره نه، نهو
سه رشیتهش چۆته نهوێ. نهوا منیش دیسان
ده بی بیر له سهگه کهم بکه مه وه.

من دارخورما بهرمو بهرزایی تاسمان
هه لده کیشم.

قهیسه ر: تۆ پیاوکی خراپی. نه گه ر بیرم له وه
نه کرد بایه ته وه، که لووت به رزیم بریندار ده بی،
نه مرم ده کرد له ناوت به رن.

سوالکەر: تۆرگۆنه که ی درده هینی وده ست ده کات به
مۆسیقا لیدان.

پیاو تک: (به په له به به رده میاندا تیده په ری و سه ری
داده نه وینی).

سوالکەر: (تۆرگۆنه که ی هه لده کریته وه)، نه م پیاوه
ژنیکی هه یه دزی لیده کات. شه وان خۆی به سه ریا
ده چه میتیته وه، بۆ نه وه ی یاره که ی له گیرقان
ده ریکات. هه ندیک جار به خه به ر دیت و به سه ر
خۆیه وه ده بیینی. نهو کاته پیاوه که واده زانی
ژنه که ی نه وهنده خۆشی ده وی و به بی نهو خه وی
لینا که وی و بۆیه ده بی به رده وام چاوی لیبی. هه ر
بۆیه ش چاوه له ورده فیله کانی ده پۆشیت.

قهیسه ر: هه مدیسان ده ست پیده که یته وه. نه مه
هه یچیکه راست نییه.

سوالکەر: برۆ ئیتر خه ریکه خویتری ده بی.

قهیسه ر: به راستی نه مه له سنوور ده رچوونه.

سوالکەر: ده ست ده کاته وه به مۆسیقا لیدان.

قهیسه ر: ئایا ئیستا گفتوگۆ که مان کوتایی پیهات؟

سوالکەر: ئیستا هه موو که سه یگ ده زانیته، له به ر نهو
تۆزه مۆسیقایه، تاسمان جوانترو زه مین به پیتر
ده بیته، هه موویان ژیا نیان دریزتر ده بیته،
له به ره نه دی ئاواز له خۆیان و له دراوستیکانیان
ده بوورن.

قهیسه ر: باشه هه یچ نه بی پیم بلنی، تۆ بۆچی له لایه ک

ناماده کردنی : کاکه وهیس

بیلیۆگرافیای شەش سائەلی رابوون

ژماره ۱ - ۲۱

ژماره	ناوی بابەت	بابەت	ناوی نووسەر
۸۷	چاویتیکەوتنێک لە گەل کوردناسی روس نۆلگا ژیکالینا	بیدار	ئارام عەلی
۱۱-۱۰	ئینتەرفیو لەگەل شاکرۆ محەوی	بیدار	ئارام عەلی
۳	چاویتیکەوتن لەگەل دیمیتری زکیرسکی	بیدار	ئارام عەلی
۱	نایە کاتی ئەوە نەهاتوو دەسبەرداری ستالینزم بێ؟	لێکۆڵینەوه	ئارام عەلی
۴	باسی جغرافیای: مەرچۆنیک بیت من هەست بە پراگمەتی خۆم دەکم	کۆمەڵەبەت	ئارام عەلی - وەرگێژان
۱	ئەفسانەی مەرگ	چیرۆک	ئارام کاکەیی فەلاح
۲۱	شانۆنامەی خۆکوژ	شانۆ	ئارکادی ئەفیر چیتۆ و: مەهدی جاف
۹	مەرگی کلتور و کەسپتی کورد	لێکۆڵینەوه	ئاریان عومەر
۵	ئەکسیۆلۆژیای دیالۆک	لێکۆڵینەوه	ئازاد حەمە
۹	کورد و کەش و هوای بەرووبای ریکەوتننامەی فەلەستین - نیسرائیل	دەرئووناسی	ئاسۆ کەریم
۱۹-۱۸	دیتنە سایکۆلۆژیەکانی میللەر	فەلسەفە	ئاسۆس نەجمەدین
۱	ئاخافتنێک لەگەل فاکلاف هافل ، سەرکۆماری چیکسلۆفاکیا	بیدار	ناشتی - وەرگێژان
۱۱-۱۰	دیاردەى منداڵ زۆری و دروستبوونی کێشەى خێزان	کۆمەڵەبەت	ئامانج گەرمیانی
۶	کۆلۆنیالیزم و کەسایەتی مرقفی کورد	لێکۆڵینەوه	ئامانج گەرمیانی
۱۲	جولانەوی کوردستان لە قاونی نۆتۆمیدا نواختنی ژبانی کەلانی ناوچەکە	لێکۆڵینەوه	ئەحمەد ئیبراهیم
۸۷	مەحمودی دەولەت ئابادی چۆن لە کوردان دەکا؟	ڕەخنە	ئەحمەد شەریفی
۲۱	کەورەترین دوژمنی کورد، کوردەکی ترە	بیدار	ئەحمەد فێندەرفسکی و: قەرەنی ق.
۲۰	چەند سەرچۆنی لە سەر نوو نەرجەمی کوردی و فارسی کتێبەکی کرێس کۆچیرا	هەلسەنگاندن	ئەحمەدی ئەسکەندەری
۱۲	لوچیک لە خەوارێک	پانۆراما	ئەنوەر محەمەد ئەحمەد
۸۷	لە (کیتوی) (فیلنا)دا	چیرۆک	ئەنوەر محەمەد - و
۱۹-۱۸	سی و حەوت	چیرۆک	ئەنوەر محەمەد ئەحمەد
۱۹-۱۸	راپەرینی جوانرۆ	بەلگەنامە	ئەنوەری سولتانی
۸۷	دەستووسێکی بایەخدار لە کتێبخانەی بەریتانیا	بەلگەنامە	ئەنوەری سولتانی
۲۰	راپەرینی جوانرۆ و هەلوێستی کامەران عالی بەرخان	مێزوو	ئەنوەری سولتانی

ناوی بابته ژماره

- ۱۷ په‌یادبوون و بناغهی ناسیۆنالیزمی کورد له ئێران
- ۱۳ نه کورد عه‌ره‌بن و نه ناشوریش کوردن
- ۱ دوو هۆنراوه
- ۳ پامانێ به ئاقاری ناخه ناخی پێنج چمکه شیعری
- ۲۰ ژن و مێردایه‌تی کاتیی (سېغه) له ئێراندا
- ۱۹-۱۸ دهنگی پێی وهرگێران
- ۱۷ کاتێ پلای سترانان ده‌لی
- ۱۶ نهو که‌سه‌ی پێدمکه‌نی هه‌شتا هه‌والی مه‌ترسی نه‌یستوه
- ۱ نووسین، جێز باخود نازار؟ چاویکه‌وتنیک له‌کهل محموبی ده‌ولت ئابادی
- ۱۹-۱۸ (چاو) ، (شارمه‌که‌م)
- ۳ رۆخساری ونبوو
- ۳ رهبابی مێژووی بزگاریخووانه‌ی نه‌ته‌وه‌ی ناشوری
- ۱۹-۱۸ نهو شه‌پتان ده‌رده‌کا
- ۴ به‌ دایکبوون، ناوی دایک
- ۱۵ چه‌ند سه‌رنجیک، ده‌رباره‌ی شیعری نوێی سویدی
- ۱۹-۱۸ نه‌نفال له‌ روانگه‌یه‌کی تره‌وه
- ۲۱ کوردستانی باشوور و میکانیزمی حیزب و ده‌ولت له‌ نه‌زمووتی نیسوکراسیدا
- ۲۰ نهو ساتانه‌ی مه‌رگ باری
- ۱۴ ژن له‌ رۆژاوی نه‌فریقا هه‌شتا هه‌ر سه‌رده‌اره
- ۹ کوردستان له‌ سه‌رده‌می سه‌دام حوسێن دا
- ۸۷ نه‌ورۆز و کاوه و کورد
- ۶ کۆلۆنیالیزم چیه‌؟
- ۱۳ سۆسیۆلۆجیای شه‌ری براکوژی
- ۱۷ هاوکاری ده‌وله‌تانی داگیرکه‌ری کوردستان نژی که‌لی کورد
- ۲۰ ئیسماعیل بێشکچی: نموونه‌ی زانای خاوه‌ن هه‌لوێست
- ۴ درق، گازنده‌،...
- ۲ سه‌ره‌تای چه‌یرانی ته‌مه‌نمان
- ۱۶ فه‌لادۆر
- ۱۹-۱۸ حیکمه‌ته‌کانی مێینه‌یه‌کی پیرۆز
- ۱۴ کاری چه‌کی کیمیایی
- ۱۳ ئابوورییه‌کی داته‌پیو، حوکمه‌رانییه‌کی بێ به‌رنامه
- ۱۴ خه‌وشه‌کانی خه‌باتی چه‌کداری
- ۱۹-۱۸ دیدارێک له‌کهل یۆران تۆنستروم
- ۱۲ ژینۆسید له‌ کوردستان
- ۳ کورده‌کانی پاکستان
- ۲۰ نه‌هلی هه‌ق و رێبازی ئاینیان
- ۱۱-۱۰ ده‌باره‌ی که‌سایه‌تی کورد

بابته نووسه‌ر

- مێژوویی
 - مێژوو
 - شعیر
 - هه‌له‌سه‌نگاندن
 - رهمخه
 - رهمخه
 - رهمخه
 - وتار
 - دیدار
 - شعیر
 - چیرۆک
 - باس
 - شانۆ
 - شعیر
 - لیکۆلینه‌وه
 - لیکۆلینه‌وه
 - لیکۆلینه‌وه
 - یادی هه‌له‌بجه
 - کۆمه‌لایه‌تی
 - دۆکیومینت
 - لیکۆلینه‌وه
 - لیکۆلینه‌وه
 - سیاسی
 - کوئار
 - لیکۆلینه‌وه
 - شعیر
 - شعیر
 - شعیر
 - شعیر
 - پانۆراما
 - سیاسی
 - سیاسی
 - دیدار
 - لیکۆلینه‌وه
 - باس
 - لیکۆلینه‌وه
 - باس
- نۆمهری سولتانی
 - نۆشانان ئیسان
 - نومێد مه‌هدی
 - نومێد مه‌هدی (هه‌ندرتن)
 - ئیبیراهیم قوربانی
 - به‌رۆز ئاکره‌یی
 - به‌رۆز ئاکره‌یی
 - به‌رۆز ئاکره‌یی
 - به‌رۆز ئاکره‌یی (ئاماده‌کردن)
 - به‌هه‌رۆز چه‌وێزی
 - برۆل دانزیزی و: نۆمهر محمه‌د
 - بنیامین
 - بیرتۆلد بریتشت
 - بیرتۆلت بریتشت
 - باول بوروم و: گۆران قه‌ره‌غانی
 - پشکو نه‌جمه‌دین
 - پشکو نه‌جمه‌دین
 - پشکو نه‌جمه‌دین
 - پیته‌ر مارتن و: فایق ع.
 - پیته‌ر وگبرین و: نازاد حشریف
 - تیه‌فور
 - جاک نۆدیس و: که‌مال میراوده‌لی
 - جه‌بار قادر (دکتۆر)
 - جه‌بار قادر (دکتۆر)
 - جه‌بار قادر (دکتۆر)
 - جه‌لال مه‌له‌کشا
 - جه‌لال میرزا که‌ریم
 - جه‌مال غه‌مبار
 - جه‌مال غه‌مبار
 - جه‌میل محمه‌د
 - چاودیزیکێ کورد
 - حاجی مه‌مۆ
 - حه‌سه‌ن نور
 - حه‌سه‌نی قازی و
 - حه‌مه‌ سه‌عید شه‌یدا
 - حه‌مه‌ که‌ریم قه‌شانی (ئاماده‌کردن)
 - حوسێن محمه‌د عه‌زیز

ناوی بابته ژماره

بابته

ناوی نووسەر

۸۷	یەکیڤنی سوڤیەتی هەلومشاوه له روانگە بەرزومندبەکانی نەتەبە کوردەوه	باس	خوسێن محەمەد عەزیز
۲	بەرەو ئازادی	باس	خوسێن محەمەد عەزیز
۵	هەلوێستی رێکخراوی رزگاربخوازی فەلەستین لە مەر کێشە کورد	باس	خالد خالد کۆچی
۱۹، ۱۸	ئەنفال: کورد گزۆگیای ناو باخچەیه !!!	لێکۆڵینەوه	خالد صالح
۲۱	له وه لایمی وئاره رهختهیهکە ی رزگار عبداللادا	رهخته	خەبات عارف
۱	ترس، تاریکترین شهو، راپەر	شێعر	خەبات عارف
۱۲	ئامادەنبووینی ناوهوه له دهرهوهی سێ ئەزمونی دەسه لاتیادا	لێکۆڵینەوه	خەبات عبداللادا
۱۱، ۱۰	چەند کورتە سەنجێک سەبارەت بە کلامەک ژێق بەکۆ	هەلسەنگاندن	دانا رهووف
۱۲	توتیل... تراژیدیای کورد و سەرەتایەکی تری سینەما	هونەر	دانا رهووف
۱۴	خەونەپاری یاخود گەمە پەنگ و پانتایی	هونەر	دانا رهووف
۲	ملهوران پەلاماری دیموکراسی دەدەن	سەرۆتار	دەستە نووسەران
۶	ئەم دۆستییه: کوردستان کۆلۆنییهکی نێودهولەتییه	سەرۆتار	دەستە نووسەران
۱	بەرەو ئازادی	سیاسی	دەستە نووسەران
۴	بەرەو سەرکەوتنی پەرلەمان و حکومەتی کوردستان لە بەردەم میژوویدا	سیاسی	دەستە نووسەران
۱۳	پوونکردنەوهیهک	هەوال	دەستە نووسەران
۱۶	وژە ی با	شێعر	دلاوهر قەرمداغی
۱۳	سەرپەستیبوون بۆ خۆخۆری	سیاسی	رۆبین لۆبوی و: ئهنوری سولتانی
۲۰	بانگەوازیک له رابوونەوه	بانگەوازی	رابوون
۵	بیرەوهیری ۷۰ ساله ی حوکمدارتنی مهلیک مەحموود	بیرەوهیری	رابوون
۱۲	نرێژەدان بە شەری گەلی کوردستان لە سەر تۆرکیا زۆر دمهکەوێ!	سەرۆتار	رابوون
۲۰	کام نەتەوه دەتوانی ئەم خیانتە قەبوول بکات؟	سەرۆتار	رابوون
۲۱	سیناریۆکانی دهولەتی تۆرکیا له باشووری کوردستاندا	سەرۆتار	رابوون
۱۱، ۱۰	ئەمستنی جیهانی داوا له سەرکردایەتی کورد دهکا	سیاسی	رابوون
۱	راپەرین... کارهسات... قۆناغێکی نوێ	سیاسی	رابوون
۱	بەرەو بە جیهانیکردنی کێشە کوردستان	سیاسی	رابوون
۳	بەرەو پەرلەمانی کوردستان... بەرەو کۆماری کوردستان	سیاسی	رابوون
۱۵	ولاتکۆزان بەرەو کۆی؟	کوتار	رابوون
۵	پەرلەمانی کوردستان و شەری فرەدهولەتی	لێکۆڵینەوه	رابوون
۴	شانزادە ی بێ تاج (عادیلە خانم)	میژوو	رابوون
۱۴	پهکەمین ژنی کورد له سوید دکتۆرا دهکات	هەوال	رابوون
۱۵	ئا ئەمەیه تاوان	هەوال	رابوون
۱	هەلسەنگاندنی روانیکی عەرەبی بۆ کێشە کورد	سیاسی	رەشاد میران
۳	ئاین و باوهری پێش ئیسلام له کوردستاندا	میژوو	رەشاد میران
۲	کورتەیهک دەرپاره ی ئاین و باوهری پێش ئیسلام له کوردستاندا	میژوو	رەشاد میران
۱۹، ۱۸	بزاڤی خێل و خێلی بزاڤ	باس	رەفیق سابیر
۱۲	دیاردەکان له شێوهی خۆیان دژەکانیان دینە بەرهم	باس	رەفیق سابیر
۱۷	چۆن له ولاتەکەم بیورم	سەرۆتار	رەفیق سابیر
۱۵	پرسیاره بێ وه لایمهکان	شێعر	رەفیق سابیر

ناوی نووسەر

بابەت

بابەت

۲۰. ئەگەر بتوانم
 ۴۰. رۆلی فاکتورێ مەزەبێ لێ لکانێ کوردستانی خواروو بە عێراقەوه
 ۱. ئەنتروپۆلۆژیای ئیسلام و بە خۆ نامۆکردنی کەتەوهی گورد
 ۹. دوو مەسێ نەفرەتی کۆلۆنیالکریستی کوردستان
 ۱۴. تێڕۆریزمی نەتەوهی ئەخێش
 ۲. مێژووی ناوچەگەری یان مێژووی سەرانیسەری؟
 ۲. دەولەت بۆ ئەوان بە لایم بۆ کورد... نۆتۆنۆمی
 ۱۶. لەیلا زانا لە زیندانەوه نارەزایی خۆی دەنووسی
 ۱۱-۱. دەولەتیکێ گوردی
 ۵. خەلاتی نۆیل درا بە دێریک وەلکۆت
 ۲۱. کاتی ئەوه هاتووه چاوی لە یەکتەر نەپۆشین
 ۵. شیعری هاوچەرخێ سویدی - لارس کوستاقسۆن
 ۸۷. شیعری هاوچەرخێ سویدی (ئیدیت سۆنیترگران)
 ۱. چاویتیکەوتن لەگەڵ داپیرە کوردناسی دانمارکیدا: خاتوو هێتی
 ۲. دەستشیا نکرینی دوو پەيوەندی لە لای نالی
 ۱۱-۱. بۆ سەر سەباب لە نێوان رەشبینی و جەستە لەکارکەوتوودا
 ۱. سێوه خەلۆز
 ۱۵. ئاسترید لینگگری: من هەرگیز
 ۱۲. ئەسلیمە نەسرین... تیشکیک لە تونێلی سەمدا
 ۱۹-۱۸. ئینجانە
 ۴. کیشە نافرمت یان کیشە نێوان هەق و ناھەق
 ۸۷. ئەخەماتۆفا شاعیری شاوێزی روسی
 ۴. مەرگ... ستان
 ۶. کرۆنۆلۆژیای رێکاربوون لە کۆلۆنیالیزم
 ۲. لە نێوان دوو ستراتیژیەدا
 ۱. هاوێرێ عەزیز محەمەد چۆن بۆ کیشە کوردستان دەروانی؟
 ۲۰. دەق
 ۴. کۆلیک، کەپر، بەردەوامی...
 ۴. ئافرەتی کورد لە سایە پەنا بەریدا
 ۱۹-۱۸. کۆلانەکانی رۆژەلات
 ۴. ئافرەت لە مەیدانی شەر و سیاسەتدا
 ۱۲. بەسە جیتر نکۆلی لە جیاوازی مەکە
 ۱۱-۱. خۆش بە حالی ئەو کەسانە رەنگی خۆشەوستییان بێ سنوورە
 ۹. جیهان و شینی نەزلی دەرچمەک بە سەر شیعری کوردستانی عێراقدا
 ۱۴. شەر مەزاری یەکی مەزەن بۆ سەر جەمی مۆرقایەتی
 ۲۰. دابەشیبوون
 ۱۹-۱۸. سروشتی هونەری سینەما
 ۱. بۆ کاکێ کاکان

- شیعەر
 لیتکۆلینەوه
 لیتکۆلینەوه
 لیتکۆلینەوه
 لیتکۆلینەوه
 لیتکۆلینەوه
 هەلوێست
 هەواڵ
 باس
 باس
 رەخنە
 شیعەر
 شیعەر
 بیدار
 لیتکۆلینەوه
 نەدەب
 پەخشان
 باس
 باس
 چیرۆک
 کۆمەلایەتی
 نەدەب
 کورتیلە چیرۆک
 باس
 سیاسی
 سیاسی
 چیرۆک
 کورتیلە چیرۆک
 باس
 سیاسی
 چیرۆک
 کورتیلە چیرۆک
 کۆمەلایەتی
 شیعەر
 کۆمەلایەتی
 باس
 هونەر
 لیتکۆلینەوه
 کۆمەلایەتی
 چیرۆک
 هونەر
 پەخشان
- رەفیق سابیر
 رەفیق سابیر
 رەفیق سابیر
 رەفیق سابیر
 رەفیق سابیر
 رەفیق سابیر
 رۆژنامەگەری
 رۆمان پۆلیک و بەمەن فارمان
 رۆنالد مۆنش (دکتۆر)
 رێکار شێخانی - و
 رێکار عەبدوللا
 رێکار عەبدوللا - و
 رێکار عەبدوللا - و
 ریتوار سیوێلی
 ریتوار سیوێلی
 رێدار سابیر محەمەد صالح
 ریتواس
 ریتواس ئەحمەد
 ریتواس ئەحمەد
 ریتواس ئەحمەد
 ریتواس ئەحمەد
 ریتواس ئەحمەد - و
 زاوەر عەبدوللا
 زەینەبی شەمزینی
 زەینەبی شەمزینی
 زنار
 سابیر رەشید
 سابیر رەشید
 سامیە چاوشلی (دکتۆر)
 سەباح رەنجەر
 سەحەری فارمان و ر. سیوێلی
 سەلاح ریتوار - مەریکێزان
 سەلام زەند
 سەید عەلی سەلحی
 ستین یاکۆبسون و ناسۆ
 سەلاح عومەر
 سەلاح مەزەن
 سیروان

ناوی بابته ژماره

- ۳ دهرباره دیموکراسی
- ۱۵ گفتوگۆی نیوان پۆل ریکۆز و فیلیپ فراید (شیر و توانا)
- ۱۱.۱. رۆلی زینکخراوه مرۆبەکان له تیکشکانی کەسایەتی نەتەوایەتی کورد
- ۲ له پێش هەموو شتیکدا کوردین، ئینجا موسولمان و یەزیدین
- ۱ پەيوهندی نیوان بزوتنهوهی رزگار ..
- ۱۶ مائاوا ... خۆشه‌ویستی
- ۱۹.۱۸ هەلنانی سروشت و تراژیدیای ناوهوه
- ۱۹.۱۸ چۆنی
- ۱۲ کوردستانی سوور بێکهاتن و هەلوەشاندهوهی
- ۱۵ مندانانی کوردستان، زیندۆیانی
- ۱۹.۱۸ یانزەمین کۆنفرانسی نیۆنەتویی دهربارهی ... مندانان
- ۱۴ رۆلی کۆلۆنیالکرینی کلنر له بوخستنی پێناسانی نەتەوایەتی کوردیدا
- ۵ رۆلی فیکری دینی له تیکشکانی کەسایەتی نەتەوایەتی
- ۱۷ مەرتی سەربازە هەلاتووێکە
- ۳ کێشە کورد و کێشە ژبانی دیموکراسی
- ۸۷ دایکسالاری له داستان و بەیتی کوردیدا
- ۱۲ بیدارتک له گەل بورهان یاسیندا
- ۵ دهرباره پەيوهندی نیوان کورد و جوولهکە
- ۴ کێل
- ۶ خۆتێندنەوهی کەرتۆگرافییانە کۆلۆنیالیزم له کوردستاندا
- ۳ بزوتنهوهی کورد له تۆماری نەرمەییەکاندا
- ۱۱.۱. مێژووی یەکەمین چاپخانه کوردیەکان
- ۹ جەرەد ژن ناشرینەکان
- ۵ بزوتنهوهی کورد له تۆماری نەرمەن
- ۲ دەقی یاداشتنامەکی شەریف پاشا له کۆنفرانسی ناشتی له پاریس (۱۹۱۹)
- ۸۷ ئانا باز... کۆنترین دۆکیومێنت له بارە مێژووی کوردستان
- ۱۵ پەرمەکی کۆن
- ۶ تیزی د. سمایل پێشکچی له مەر کۆلۆنیالکرینی کوردستان
- ۸۷ دروشمی ستراتژی و تاکتیکی گونجاو بۆ کاتی گونجاو
- ۶ دەولهتی سەربەخۆی کوردستان له دیدگای تیۆری سۆسیالیزمهوه
- ۲۰ سینەمای باریمان
- ۱۵ گەران به دواي خود له لای
- ۲۱ مۆنتاژی دیالهکتیک له سینەمای سترگی ئیزنیشتايندا
- ۲۰ دیموکراسییەتی یەگرتن!!
- ۳ یەیکەری نسکۆههوه کولتیره...
- ۱۷ شتیکی دهرباره شتواری سینەما
- ۸۷ سۆسیالیزم به بی دیکتاتۆری
- ۲ مایه سووره

ناوی نووسەر بابته

- باس سیروان شەریف
- گوتاری نەدەبی شەمال (س. کاوه) - دەرکێران
- لیکۆلینەوه شوان عوسمان
- نیدار شیخ حەسەن سەیدەف
- سیاسی شیخ عەلی
- چیرۆک شەرزاد حەسەن
- لیکۆلینەوه عبدالطلب عبداللە
- چیرۆک عەباس عەبدوللە یوسف
- مێژوو عەبدوللە غەفور
- لیکۆلینەوه دولباقی ئەحمەد (دکتۆر)
- هەوال دولباقی ئەحمەد (دکتۆر)
- سیاسی عەتا فایەق قەرەداغی
- باس عەتا فایق
- چیرۆک عەتا محەمەد
- سیاسی فازیل کەریم ئەحمەد
- لیکۆلینەوه مازیل کەریم ئەحمەد
- نیدار فایق عەبدولکەریم
- لیکۆلینەوه فایق عەبدولکەریم
- شیر شەرەیدون سامان
- باس فەرهاد پیریال
- مێژوو فەرهاد پیریال
- مێژوو فەرهاد پیریال
- مێژوو فەرهاد پیریال
- مێژوو فەرهاد پیریال
- مێژوو فەرهاد پیریال - و
- مێژوو فەرهاد پیریال - و
- لیکۆلینەوه فرانس کافکا و: رحیم ب.
- باس فوناد سەیدە (دکتۆر)
- لیکۆلینەوه فوناد قەرەداغی
- لیکۆلینەوه فوناد قەرەداغی
- هەنەر قاسم عەزیز
- هەنەر قاسم عەزیز
- هەنەر قاسم عەزیز
- لیکۆلینەوه قەرەنی قادری
- شیر ک. کاکە
- هەنەر کارل تیۆرۆ و: قاسم عەزیز
- باس رل کاوتسکی و: نا. ع
- چیرۆک کاروان

ناوی بابته ژماره

ناوی نووسه بابته

ناوی بابته ژماره	ناوی نووسه بابته
۴	کاروان
۵	کاروان عبداللہ
۲۱	کاروان عبداللہ
۱۱، ۱۰	کاروان عبداللہ
۱۹، ۱۸	کاروان عبداللہ
۸، ۷	کاروان عبداللہ
۱۴	کاروان عبداللہ
۳	کاروان عبداللہ
۸، ۷	کاکه و ميس
۱۹، ۱۸	کاکه و ميس
۱۶	کاکه و ميس
۲	کاکه و ميس
۱۴	کاکه و ميس
۱۷	کاکه و ميس
۱۵	کاکه و ميس
۱۶	کاکه و ميس
۹	کاکه و ميس
۱۷	کاکه و ميس
۱۹، ۱۸	کاکه و ميس
۳	کاکه و ميس
۱۱، ۱۰	کاکه و ميس
۱	کاکه و ميس
۲۱	کاکه و ميس
۱۹، ۱۸	کاکه و ميس
۳	کاکه و ميس
۱۱، ۱۰	کاکه و ميس
۱	کاکه و ميس
۲۱	کاکه و ميس
۱۹، ۱۸	کاکه و ميس
۳	کاکه و ميس
۵	کاکه و ميس
۱۲	کاکه و ميس
۳	کاکه و ميس
۲	کاکه و ميس
۳	کاکه و ميس
۱۴	کاکه و ميس
۱۴	کاکه و ميس
۳	کاکه و ميس
۸، ۷	کاکه و ميس
۱۴	کاکه و ميس
۵	کاکه و ميس
۱۷	کاکه و ميس
۱۶	کاکه و ميس
۵	کاکه و ميس

ناوی باهت ژماره		باهت	ناوی نووسر
۱	هول و کوششېکي پيروز و ناسويهکي روون	سياسي	م. گوزان
۱۱.۱۰	مې و دجاخي له کوردستاندا	مېژوو	عازتي قان پروانينس
۳	وهسيت، توانهوه، تنيايي...	شيعر	مارف ناغايي
۱۳	گهلي کورد، باهتي تاواني جينوسايد	باس	مارف عومر گول
۱۹.۱۸	دواي ره له لاي من نېشته جين	شيعر	مارف عومر گول
۳	چېله ريزان	شيعر	مارف عومر گول
۱۶	هيزي پهيمانامه سيقر له ياساي نيتودهوله تاندا	مېژوو	مارف عومر گول
۱۵	پهيمانامه سيقر له سياست و	مېژوو	ف. عومر گول (دكتور)
۱	چمکه چتونوکان	فكريي	مام بارام
۲	دياردهيهکي ترسناک - دهولت بڼه وان، بهلام بڼه کورد نوتونومي	را	مهحمود حلاق
۲	کوماري ديموکراتي کوردستان	ليکولينهوه	مهحمود مهلا عيزت
۳	پيشهوا له سردهمي سرچک کوماريدا	مېژوو	مهحمود مهلا عيزت
۴	کوتايي کابووس	نهدب	مهحمود دهولت نايادي
۲	روسيام خوښ دهويت	گوتار	کسب گوزکي و: نارام علي
۶	رډلي بهکنتي سؤقيت له قهوارهکرتني کولونياليزم له کوردستاندا	سياسي	مهلا بهختيار
۵	نوتونومي چوارهمين پلعي مافي سهپندراو	ليکولينهوه	مهلا بهختيار
۲	کورتويهک دهربارهي شاخ و رويار و دهرياچهکاني کوردستان	جوگرافيا	مهلا علي
۱۹.۱۹	سيغه له نيراندا	راناني کتېب	مههاباد قهرداخي
۱۱.۱۰	له پتناوي ژيانهوهي نافرمتدا	کومهلايمني	مههاباد قهرداخي
۲۱	ژن و ميتردايمني کاتي (سيغه) له نيراندا	کومهلايمني	مههاباد قهرداغي
۱۴	تورکيا به تمای چپيه؟	سياسي	مههاباد کوردي
۴	ناخاوتن له گهل کورديک	نهدب	اد کوردي - ناماد مکرين
۲۱	شيتخي چولبي	چيرچک	مستهفا صالح کريم
۱۷	روونکردنهوهيهک	وهلام	مستهفا قهرداخي
۲۱	سهکوي با	شيعر	وحسين نهحمده عومر
۱۵	هولدانتيک بڼه تيگهپشتن له تنهيايي	شيعر	وحسين نهحمده عومر
۴	ژني کورد و تابووه ه کان	کومهلايمني	وحسين نهحمده عومر
۱۹.۱۸	وهرکيران	گوتار	وحسين نهحمده عومر
۹	کورتهباستیک دهربارهي سترمکتوري کومعلي کورد	ليکولينهوه	وحسين نهحمده عومر
۶	ويتني کورد لاي گهريکه فهرنسييهکان	مېژوو	وحسين نهحمده عومر
۱۷	شيعري نؤکتافيديان	شيعر	سين نهحمده عومر - و
۱۳	کورد و سرچاوه يونانيهکان، جوگرافياي سترابون	مېژوو	سين نهحمده عومر - و
۱	کوردمکاني سؤقيت: نيشتمان دايکه نهک باوژن	ديدار	نادر ناديرؤف
۳	کورمکهمان نهخوشه...	شيعر	نيکت و: نغوري سولتاني
۱۶	پرهنسيبي قاوغ و ساتيري روداو.	وتار	ناسر حفيد
۱۵	هواي نازادي	شيعر	ناسر حفيد
۶	داکيرکردني کوردستان و تالاني تالاني سامان و هونهري کوردي	هونهر	ناسري رهزاري
۱۱.۱۰	ديموکراتيون بان ديموکراتي بهکارهيتان؟	ليکولينهوه	ناله حفيد

RaBun

Cultural Kurdish Journal

1997 22

